

2

KURTULUŞ

sosyalist dergi

Arjantin'den Afganistan'a
SAVAŞ VE TERÖR

Koşulları, gelişimi, gerçekleştirdikleri
EKİM DEVRİMİ

KAPİTALİST DEVLETİN
TEMEL ÖZELLİKLERİ

Sosyalist demokrasi tartışması
PROLETARYA İHTİLALİ,
DÖNEK KAUTSKY VE
'BİZİM PLEHANOV'

Birleşik çoğulcu bir yanılısama
YASAL PARTİ

2.000.000 TL

KURTULUŞ sosyalist dergi

ŞUBAT 2002

2

Eğer sizler işçi sınıfı hareketini burjuva reformizminin dümen suyuna takmaya çalışan marksizmin kalpazanları değilseniz, iktidar sorununun devrimin temel meselesi olduğunu görmek zorundasınız.

Zeki Erginbay

KURTULUŞ

sosyalist dergi

ÜÇ AYLIK DERGI
ŞUBAT 2001
SAYI: 2

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü:
Yücel HAS

Adres:
Üsküdar Caddesi Pınar İşhanı No:15 Kat: 3/48
Kartal / İSTANBUL

e-posta:
k.s.d@email.com

2 000 000 TL.

Baskı:
Ceren Ofset

Günler ağır.
Günler ölüm haberleriyle geliyor.
En güzel dünyaları
yaktık ellerimizle
ve gözümüzde kaybettik ağlamayı :
bizi bir parça hazin ve dimdik bırakıp
gözyaşlarımız gittiler
ve bundan dolayı
biz unuttuk bağışlamayı...

Varılacak yere
kan içinde varılacaktır.
Ve zafer
artık hiçbir şeyi affetmeyecek kadar
tırnakla sökülüp
koparılacaktır...

Nazım Hikmet
941 sonbahar

- Arjantin'den Afganistan'a
SAVAŞ VE TERÖR 9
Esas olarak küreselleşme döneminin bitişi olan ikiz kulelere saldırıyla bütün dünya savaş ve terör denkleminde göre algılanmaya ve algılatılmaya başlandı.
- Koşulları, gelişimi, gerçekleştirdikleri
EKİM DEVRİMİ 29
Yıkılan neydi, yaşanan sosyalizm deneyimi bize nasıl dersler bıraktı sorusuna yanıt aranacak dizinin ilk yazısı iç savaş yıllarına kadar olanları değerlendiriyor.
SÜHA ILGAZ
- KAPİTALİST DEVLETİN
TEMEL ÖZELLİKLERİ** 83
Marksizme ait önemli bir konu, temel olarak nasıl bir yaklaşımla ele alınmalı?
Bu konuda ilk sözler, tartışmalarda ön açıcı olması amacıyla ifade ediliyor.
CEMİL TUNA
- Sosyalist demokrasi tartışması
**PROLETARYA İHTİLALİ, DÖNEK KAUTSKY
VE 'BİZİM PLEHANOV'** 95
Proleterya partisini bir dönem için arka planda tutulabilir bir konu olarak algılamak nasıl kabul edilebilmiş ve bunun sonuçları neler olmuştur? Kurtuluş hareketinin, 'sosyalist demokrasi' ekseninde geçirdiği evrim inceleniyor.
HACI YILDIZ
- Birleşik çoğulcu bir yanılısama
YASAL PARTİ 155
ÖDP'den 'ayrılmak' sol liberalizmden ayrılmak anlamına gelir mi? Bu partiden 'yollarını ayıranların' iddialarının sahiciliği tartışılıyor.

Arjantin'den Afganistan'a

SAVAŞ VE 'TERÖR'

Yeni Dünya Düzeni için Berlin duvarının yıkılmasıyla birlikte kurulmaya başlandığı söylenirse doğru olacağı gibi, bu düzenin ilk çatlaklarının, aynı duvarın artık ayıramadığı birleşik Almanya ile birlikte ortaya çıktığı da söylenebilir. İki kutuplu dünyanın kapitalist bloğundaki 'düzenlilik' artık eskisi gibi olamazdı. Çünkü 'sosyalizmin' kapitalist dünyadan ayırdığı geniş coğrafya ve bu coğrafyanın içerdiği uluslar, devletler ve halklar, artık karşısında birleşilmesi zorunlu olunan 'komünist tehdit' olmaktan çıkmış, hızla nüfuz edilmesi gereken enerji, hammadde ve pazar alanları olarak algılanmaya başlamıştı.

Yataklarından kalkan insanların bir gün sonra tamamen farklı bir düşünüş sistemi geliştirmelerini istiyorsanız, onları ciddi bir şoka tabi tutmalısınız. Özgürlük, birey hakları, insan hakları, barış gibi içi boşaltılmış kavramlarla on yıldan fazla bir süredir biçimlendirilmiş insanlar, 12 Eylül günü ne insan haklarından, ne birey ve kişilik haklarından ne de demokratik haklardan söz ediyorlardı artık.

Amerika kıtasına yerleşmeye başlayan İspanyol, İngiliz ve Fransızlar, 'yeni dünya'nın yöntemlerini daha o günlerden bütün bir kıtanın yerlilerine uyguladıkları katliamlarla oluşturdular. Bugün dünyaya Amerika tarafından dayatılan bu düzen iki kutuplu dünya düzeninden sonra oluşmanın ötesinde, aslında eskiye ait böyle bir yöntemi, bugüne taşımayı da içeriyor. Bütün çelişkileri ile beraber 'komünizm tehdidi' altında liderliğini, ekonomisi, politikaları ve askeri gücünün olanakları ile, her anlamda sürdürmeyi başarmış olan ABD, uzun bir süredir, bu durumu daha ne kadar ve nasıl sürdüreceğinin hesaplarını yapıyor.

Şili'de 11 Eylül 1973 darbesi ve Türkiye'de 12 Eylül 1980 askeri diktatörlük rejimlerinin baş destekçisi ABD, bütün bir 60'lı yıllar boyunca Güneydoğu Asya'da devrimci rejimlere karşı savaş yürütmüş ve asla 'terörist' sayılmamıştır. Sandinistlere karşı Nikaragua'da yaptıkları, Küba'ya karşı yıllardır gizli savaş (kimyasal ve biyolojik silah kullanımı), ABD'nin suç dosyasının ilk akla gelenleri. İsrail'in Ortadoğu'da, başta Filistin olmak üzere, bölge halklarına kan kusturması, yine ABD tarafından, görmezden gelinmenin de ötesinde, açıkça desteklenmiştir. Kuşkusuz atom bombalarını saymıyoruz; ikinci emperyalist savaşın finalinde göğe yükselen zehirli mantarlar etkilerini hala sürdürüyorlar.

Bütün bu dönem boyunca sosyalistler ve ilerici kamuoyu dışında 'terörizm' suçlamasını ABD'ye yöneltmek kimsenin aklına gelmedi. Kapitalist dünyanın jandarması, bütün bir 'hür dünya' adına iş başındaydı ve hatta bu 'kirli' işleri kendi adına yapmadığı besbelliydi. Eski dışişleri bakanı H. Kissinger'in şu sözleri, bütün bu dönemin felsefesini yansıtmaya açısından önemlidir: "Bir ülkenin kendi halkının sorumsuzluğu yüzünden komünist olmasına neden göz yummamız ve tahammül etmemiz gerektiğini anlamıyorum."

Ama duvar yıkılıp, sosyalist sistem ve merkezindeki SSCB sahnedan çekilince, hür dünyanın zaferi ilan edilmek zorunda kalındı. Artık soğuk savaşın yerini karşılıklı yardımlaşma almalıydı. Gidecek iki kutuplu dünyanın kavramları, yeni dünya düzeninin son on

yıl için (11 Eylül'e kadar) uyguladığı politikanın adı olan küreselleşme ideolojisinin kavramlarıyla değiştirildi. Bütün bu dönemde kullanılan serbest piyasa, özgürlük, insan hakları, azınlık hakları, etnisite vb kavramlar öylesine bir ideolojik harmanlamaya tabi tutuldu ki, küreselleşen dünyada ulus devletlerin otorite ve yetki alanlarına girmeye yarayan birer anahtar oldular. Yugoslavya bunun en önemli örneklerindendi.

Yeni Dünya'nın Düzenini bütün dünyaya duyurmak için kullanılan Saddam rejimi ve Irak ise, BM onayı alınarak savaş alanına çevrildi. Aslında, Amerika'nın dayatmaya çalıştığı düzenin ilk ve en etkili muhalifi sayılmalı Saddam. İlk körfez savaşından bu yana hala ayakta ve hala gündemde. Moskova Bilimler Akademisi Şarkiyat Enstitüsü Başkanı R. B. Ribikov, İstanbul'da düzenlenen bir konferansta şöyle söylüyor: "Ama ABD yönetimi değişmedi. Yıllardır bildiği, alıştığı, uyguladığı politikaları, yani devlet terörünü, insanları yok etme siyasetini izliyor. ... Soğuk savaşı ne ABD kazandı ne de biz kaybettik." (*Cumburiyet*, 23 Ocak 2001)

Soğuk savaşı kaybedip kaybetmedikleri bir yana, Sovyet halklarının ve SSCB ile birlikte bütün bir ezilenler cephesinin/alttakilerin, çok şeyler kaybetmiş olduğu günlük hayatta hissedilir hale geldi. Sosyal güvenlik, ücretlere, sendikalardan, demokratik hak ve özgürlüklere, Ekim devriminin ve onun ürünü olan SSCB'nin yıkılmasıyla, kazanımlar, tek tek geri alındı ve kalanların üstüne gidiliyor. Soğuk savaşı ABD'nin kazanmadığına gelince...

Kapitalist dünyadaki hegemonya savaşı, pazar ve hammadde/enerji kaynaklarına yönelik olarak artarak sürüyor. Geçtiğimiz on küsur yıldan bu yana, kapitalizmin çevre ülkelerinde dolanan kriz, merkeze yöneldikçe rekabetin dozu da artıyor. Rekabet açığa çıkmaya dönüşmesi de karşıt bir tarafta görünmeye devam etmeler de, kendini gittikçe açığa vuran bir gerçek var ki, o da, emperyalist odakların 11 Eylül'den bu yana bir ve bütün olma hallerinin daha bir güçleştiği. Buna rağmen işçi sınıfının ve sosyalizmin daha avantajlı olduğunu söylemek mümkün değil. Kapitalizmin

çelişkilerinden yararlanabilmek bu açıdan mümkün değil. Ağırlaşan koşulları tarif etmek gerekirse:

İşçi sınıfı ve sosyalizmin dünya çapında sürmekte olan yenilgi dönemi, sosyalizmin toplumsal düzeyde yığınlar için siyasi bir alternatif olmaması anlamına geliyor. Artan eşitsizlik, ağırlaşan kriz koşullarına rağmen, aslında kitlelerin bilincinde açığa çıkma koşulları oluşan ve neredeyse çıplak gözle görülen eşitsizlikleri gizleyebilmek gittikçe zorlaşan bir hal almalyken, emperyalistler yeni atakları ile 'batı uygarlığı-terör' denkleminde geniş kesimleri dahil edebiliyorlar. Bu hiç de küçümsenecek bir başarı değil.

Başta Filistin ve genel olarak Ortadoğu olmak üzere dünya çapında sürmekte olan çeşitli çatışmalar ve karşılıklı güçlerin konumları bu sahte saflaşmayı kuvvetlendiriyor. Ayrıca kendi İslamcı muhaliflerini bastırmak, ezmek için 11 Eylül'den yararlananlar da bunlara ekleniyor: Keşmir sorununda Hindistan, Çeçenya sorununda Rusya, Sincan sorununda Çin, vb. Yine batıda azınlıklara, muhaliflere yapılan saldırıların azgınlaştırılması ve giderek meşrulaştırılması, neo-faşist dalgaya yol verilmesi anlamına da geliyor.

Eksenin emperyalizm ve İslam arasına kaydırılması, temel çelişkinin üzerini örterek emperyalizme karşı gerçek mücadelenin gelişmesini zayıflatmaya ve geciktirmeye de hizmet ediyor. 11 Eylül saldırısının sağladığı olanak sayesinde ideolojik egemenlik güçlendiriliyor. Almanya'da işçiler 11 Eylülü protesto etmek için genel grev yapabildiler. Bu arada işçilerin, sendikaların yığınsal katılımlarının da söz konusu olduğu, uluslararası ölçek kazanan ve anti-kapitalist nitelemeleri de benimsemeye başlayan 'küreselleşme karşıtı hareketler' arka plana itildi. 11 Eylülün ardından ABD'den Avrupa'ya çeşitli ülkelerde hızla çıkartılan anti-demokratik 'terörle mücadele yasalarının' küreselleşme karşıtlarını hedefleyeceği belli.

Son aylarda dünyayı en çok meşgul eden iki gelişmeye, Arjantin ve Afganistan'a değinmeden önce, 11 Eylül olayının karanlıkta kalan sorularından bir kaçını anımsatmakta yarar var. Çeşitli tatbikatlar dolayısıyla, 10 Eylül tarihinde, hemen Pakistan yakınlarında,

25 bin İngiliz askeri, ayrıca ABD komandolarını taşıyan iki askeri gemi bulunuyordu. Mısır'da bulunan 23 bin NATO askerine, 17 bin ABD askeri daha, bu tarihte çoktan katılmıştı.

Yataklarından kalkan insanların bir gün sonra tamamen farklı bir düşünüş sistemi geliştirmelerini istiyorsanız, onları ciddi bir şoka tabi tutmalısınız. Özgürlük, birey hakları, insan hakları, barış gibi içi boşaltılmış kavramlarla on yıldan fazla bir süredir biçimlendirilmiş insanlar, 12 Eylül günü ne insan haklarından, ne birey ve kişilik haklarından ne de demokratik haklardan söz ediyorlardı artık. Ulusal güvenlik şemsiyesi altında tek tek bütün insanları toplamayı başaran emperyalizm, sefere çıkmadan önce, kendi içinde düzenlemelerini yapan Osmanlı ordusu gibi davranmış ve bu yolla uzun yılların birikimi olan işçi sınıfının ve toplumsal mücadelelerin kazanımlarını, bir anda geri almış oldu. ABD'nin Afganistan ve Orta Asya'daki enerji politikaları Bin Ladin aracılığı ile ulusal güvenlik başlığının altına sokuldu oldu. 'Teröristler'e karşı medeni dünya şemsiyesini açan ABD, bütün rakiplerini şimdilik bu şemsiyenin altında toplamayı başardı. Kuşkusuz bu durum geçici ve rakipler çıkacak ilk fırsatta kazan kaldırma hazırlıklarını da sürdürüyorlar. Şu anda Afganistan'da bulunan İngiliz ve Amerikan askerlerinin dışında, bölgeye hangi devletten askerlerin gideceği üzerine tartışmalar yoğunlaşıyor. Bu arada AB,Afganistan'ı kendi ordusunu oluşturup eylem içine sokacağı bir alan olarak değerlendirmek istiyor.

Bu hazırlıklardan en önemlisi AB'nin kendi içinde aldığı yol. Berlin duvarının yıkılması ile birleşme yoluna giren Almanya, AB sürecinin de merkezine oturarak, birleşen Avrupa'nın kalbi olma iddiasını güçlendirdi. En önemli ekonomik göstergelerde ABD'yi aşan değerlere sahip olan AB'nin on iki ülkesi para birliğini de fiilen yürürlüğe sokarak, dolar hegemonyasına en önemli itirazı gerçekleştirmiş oldular. Almanya'ların birleşmesi ve 'Doğu Bloğu'nun Avrupa'dan çekilmesi ile, daha o günlerden Avrupa'nın içişlerine, Yugoslavya müdahalesiyle giren ABD, bugün para birliği ile

önemli bir virajı alan AB'nin Kafkaslar ve Orta Asya'da geliştirdiği ilişkilere rest çekerek, Afganistan'a yerleşmekten çekinmedi. Almanya'nın, Rusya ve İran ile kurduğu ilişkiler, ABD'nin Türkiye üzerinden geliştirdiği ilişkilerin karşısında fazlasıyla avantajlı ve güçlüdür. Bu durumda kart kullanmaktansa 'bölgenin tam ortasına yerleşme ve bunun için ne gerekiyorsa yapmak yeğ tutulmuştur. Bu arada unutmamak gereken bir şey ise şu: Afganistan operasyonunun gerekçesi Usame Bin Ladin ve El Kaide örgütüydü. Bu ikincisi büyük ölçüde çökertildiğine göre, geride korumasız kalan Bin Ladin'in sonunun ne olduğu dışında bir soru kalmıyor. Ama Bin Ladin halen ele geçirilebilmiş değil. Afganistan operasyonunun amacının terör ya da Usame bin Ladin olmadığı, ABD'nin sahip olduğunu söyleyip hiç bir zaman açıklamadığı kanıtlarından çok daha net ve açık değil mi?

Bütün bu rekabet, çatışma ve gerilim, 'kapitalist dünya'nın krizi, hammadde/enerji ve pazar sorunu ekseninde gelişiyor. Sosyalizm baskısından kurtulmuş, dizginlerinden boşanmış bu rekabetin, dünyaya ateşten bir gömlek giydirdiği ortada. Hammadde ve enerji kaynaklarını temsil eden Orta Asya, Kafkaslar ve Ortadoğu, açıkta askeri savaşların yaşandığı ve yenilerine gebe alanlar. Afganistan örneğinde olduğu gibi, ABD'nin amacı, teröre karşı medeniyeti korumak değil, tam tersine karmaşayı hakim kılmak. Kendi varlık gerekçesi ancak böyle anlam kazanabilir. Kuzey İttifakı'nın aşiret yapılanması ve çoğu zaman Taliban'ı aratmayan savaş ağaları, Afganistan'ın, petrol boru hattı şirketinden gelen yeni başbakanı ile büyük bir uyum içinde çalışabilir. Bir şartla, o da, 'büyük biraderin' gölgesi hep bölgede olursa...

Görüntünün çarpıtılması için ideolojik egemenlik araçları ellerinden geleni yapıyorlar. Arjantin'deki sınıf mücadelesi, yoksulların marketleri basmasına indirgeniyor. Sınıfın örgütlülüğü, defalarca genel greve çıkması, yüz binlerin, milyonların her gün sokaklara dökülmesi, çatışmaları, arka plana itilip üstü ör-

tülüyor. Türkiye ile Arjantin karşılaştırılırken dikkatlerin toplanması gereken ve asıl önemli olan yan burasıdır. Arjantin'de, kapitalizmin, sınıf mücadelesinin tarihi daha eskidir; işçi sınıfının mücadele, örgütlenme gelenekleri daha yerleşiktir, daha gelişkindir. Türkiye'de sendikal örgütlenme bitme noktasına kadar gerilemişken, Arjantin'de bu kazanımlar korunabildiği ölçüde -ki olaylarda aktif rol oynayan işsizler de işçilerle ortak sendikalarda örgütlenmişlerdir- yığınlar sokaklara dökülmüş, defalarca genel grev gerçekleştirmiş, arka arkaya hükümetleri, devlet başkanlarını devirmiş, IMF programlarını aksatmıştır.

Afganistan'ın tersine, başka bir şekilde talan edilmiş içi boşaltılmış bir ülke Arjantin. IMF politikalarını eksiksiz uygulamış, bir sonraki IMF kredisine kadar bu politikanın gereklerini yerine getirmiş, sonuç olarak da, her şeyin kilitlendiği bir ekonomik bünyeye doğru sürüklenmiştir. İçine girdiği borç kısızacı tek sorun olsaydı, bu kadar ağır bir krize girmeyebilirdi. Yabancı sermaye egemenliği, borç kısızacı ve üretici yapının kaybedilmesi birleşince, yıkımın eşiğine gelindi. Yeni kredi diliminin çıkmaması da, bir kaç aydır yaşanan iflası ve sonuçlarını beraber getirmiş oldu. Şimdi Arjantin'de bir türlü dikiş tutmayan yönetim, işbirlikçilerle birlikte ilk fırsatta, IMF ile anlaşma yapmanın yollarını arıyor. Devalüasyon yapmama kararından vazgeçen Arjantin'e, süresi gelen yaklaşık 1 milyar dolarlık borç taksiti ertelenerek yanıt verildi.

Buna karşılık Arjantin'de Plaza del Mayo Anneleri, "Parlamento üyeleri, senatörler, sendika liderleri ve diğer hainler 'inlerindeki' televizyonlarından sapıkça gözlerle, sessizlik ve suç ortaklığı içinde bizlere yöneltilen saldırıları seyrettiler" açıklamasından sonra şu talepleri sıralıyorlar: "Tüm siyasi tutukluların serbest bırakılması. Kuşatma halinin kaldırılması. Dış borcun ödenmemesi. Yargıçların, parlamento üyelerinin ve senatörlerin maaşlarının düşürülmesi. Özelleştirilmiş işletmelerin ulusallaştırılması. 'Kıyak emekliliğin' iptal edilmesi. Herkes için haysiyetli çalışma." (Evrensel, 16 Ocak 2001)

Faşist sağ tarafından yönetilmek istemeyen ve “Devlet Terörizmine Karşı Mücadele ve Direniş” sloganıyla davranan Arjantinli Anneler, düşmanı doğru saptamış bulunuyorlar. Sadece Arjantin’de değil, bütün dünyada en ciddi tehlike, yasal dayanağını 11 Eylül’de bulan, ‘devlet terörü’... Ulusal güvenlik doktrini 11 Eylül’ün ertesini günü yeni bir şekil aldı. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, 1386 sayılı kararla “terör eylemlerinin uluslararası barış ve güvenliği tehdit ettiğini”, bu olayların da “Konsey’in yetki alanı içinde” tanımlandığını belirtiyordu.

Kısacası bütün dünyada demokrasi, ‘güvenlik nedeniyle’ askıya alınıyor.

Gelişmiş kapitalist ülkelerin pazar savaşları esas olarak kendi coğrafyaları üzerinde sürerken, dünyanın geri kalanı, hammadde ve enerji kaynaklarını içerdiği ölçüde, ‘paylaşım savaşlarına’ konu oluyor IMF politikalarının güdümündeki, Arjantin, Türkiye vb ülkeler hem hammadde hem de pazar alanı olmak açısından bir değer ifade etmekle beraber, her iki açıdan da sınırlılıklara sahipler. Krizleri ile baş başa bırakılabilir, dipsiz kuyulara yuvarlandıktan sonra, çok daha ağır şartları kabul ettirerek kuyunun kapağını kaldırıp gökyüzüne baktırılabilir ülkeler olarak değerlendiriliyorlar. Arjantin kuyuya çekinmeden atılabildi. Plaza del Mayo anneleri kuyudan nasıl çıkılabileceğini biliyorlar. Türkiye ise, kuyunun kenarında, Şubat krizinden bu yana oyalanıp duruyordu ki, 11 Eylül imdadına yetişti!

Wall Street Journal gazetesi, bu gerçeği, Ecevit’in Amerika gezisi sırasında şöyle dile getirdi: “Türkiye IMF’ye bırakılmayacak kadar önemli bir ülke.” (18 Ocak 2002)

Bu ifade bir yanıyla, ABD’nin bölge politikaları açısından, Türkiye’nin stratejik önemi meselesine atıf yapıyor, öte yanıyla da sadece bununla sınırlı değil. IMF’nin patronu ABD olsa da, bu sıralar IMF ve Dünya Bankası, enerji yatırım ve ihalelerinde ve özellikle bu yatırımlarda hazine garantisinin kaldırılmasını istemektedir. Bu durum karşısında enerji alanında faaliyet yürüten ABD firma-

ları, yatırımlardan vazgeçmeyi, durdurmayı ve geçmişte yapılmış yatırımlara da uygulanacak biçimde hak iddia etmek üzere konuyu uluslararası mahkemelere götürmeyi bir tehdit olarak ileri sürmektedir. Türkiye’nin uluslararası tahkim sözleşmelerini imzaladığı düşünülürse nasıl bir sıkışıklık içinde olduğu anlaşılabilir. “Türkiye’nin IMF’ye bırakılmayacak kadar önemli bir ülke” olduğu açıklaması bu çerçevede anlaşılır olmaktadır.

Arjantin’le Türkiye arasında niteliksel bir fark aramak gerekmemektedir. İkisi de narkoza bağlanmıştır. Ama Arjantin için uluslararası sermayenin tam hakimiyetinden söz edilebilir. Elektrikten suya, temel kamusal ihtiyaçların hepsinin yabancı tekellerin eline geçtiği bu ülkede, IMF’nin devalüasyon talebinin kabul edilmemesi, IMF kaynaklarının kesilmesi sonucunu vermiş ve ülke iflasa sürüklenmiştir. Ve artık kitlelerin rahatsızlığının tehlikeli boyutlara sıçraması, daha önce eski Dünya Bankası Başkanı J. Stiglitz’in açıkladığı, IMF ve Dünya Bankası ortak yapımı planlı politikalarının sonundan bir önceki aşamasına, denetimsiz fiyatlar ve istikrarsızlığın sonucunda ortaya çıkacak kaos, karmaşa tanımına, kısacası bugünkü Arjantin’e denk düşüyor. Bundan sonra ise Arjantin’in bir dolar bölgesi olarak ilanını hedefleyen politikalar sahneye çıkartılacak.

Şunu söylemek hiç de abartı olmayacak. Eğer 11 Eylül olmasaydı, Türkiye, bugün ekonomik yapı açısından aynı durumda olduğu Arjantin’i bir adım geriden de olsa takip ediyor olacaktı. Bugün eğer, IMF kaynaklı kredi dilimlerinden birinin verilmeyeceği söylene, Türkiye’nin Arjantin’den farkı ne olurdu? IMF politikalarının uygulanması sürdürülürse, her bir ekonomik krizde, uluslararası sermayenin en temel alanlarda mülkiyet sahibi olacağı, denetimsiz fiyatların ve sömürünün, büyüyen işsizlikle beraber, bir kaosun öngününe ülkeyi getireceğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Sözü alınan ve gelmesi beklenen kredi dilimi üzerindeki kavga, bu açıdan, yani 11 Eylül sonrası değişen dünya dengeleri açısından ele alınmalı. Daha önce gözden çıkarılan bankalara kaynak aktarılması, iç pazarda ve üretimde söz sahibi olmayı sürdüren bazı grupla-

rın, yabancı finans grupları ve uluslararası sermaye aleyhine bir sınırlama getirilerek de olsa kayırıldığını, bunun ise şimdilik gerekli olan 'istikrarlı' yapının daha fazla bir karmaşaya terk edilmemesi için gerçekleştirildiğini düşünüyoruz. Şimdilik kaydıyla düşünmeyi sürdürürsek karşımıza şunlar çıkıyor: Orta Asya ve Kafkaslar'daki politik durum, Amerika açısından Türkiye'yi ön plana çıkardığı ölçüde, bu kayıt yürürlükte kalacaktır. Aksi durumda, bütün bağımlılık ilişkisinde olan ülkeler gibi, Türkiye'nin kaderi de, IMF'ye terk edilecektir. IMF'nin ve Dünya Bankası'nın politikalarının Türkiye'deki nihai hedefi de, yine dolar alanına geçilmesidir. Geçtiğimiz aylarda Alman Merkez Bankası Başkanı'nın yaptığı, "Türkiye Euro Birliği'ne hazır" açıklaması, dünyada rekabetin merkezinde ne olduğu konusunda da açıklıyor.

Kapitalizm, dünyayı her geçen gün biraz daha yaşanmaz kılmakta, içine yuvarlanmakta olduğu krizi, savaş ve talan mantığı ile karşılamayı seçmekte ve bu doğrultuda, çevre ülkelerdeki her türden karmaşaya olduğu gibi, merkezdeki sınıfsal mücadele ve gelişmelere de, ideolojik, politik ve hukuki alanlarda karşı saldırıyı bugünden başlatmış bulunmaktadır. İçine girilen kriz, hem Avrupa'da hem de Amerika'da, işsizliği, gelirlerde daralmayı ve yaşam şartlarını zorlaştırdığı ölçüde, komünist ideoloji ve önderlikten yoksun olan tepkisel hareketler, milliyetçi yönelimlere ve hatta faşist hareketlere zemin olabilecektir. Kapitalizm için krizler, zayıfların yutulduğu, güçlülerin daha da güçlenerek yollarına devam ettikleri ve sermayenin merkezleşmesi kuralının gözle görülebildiği olaylardır. Bu açıdan, özellikle 11 Eylül sonrası oluşan ortamda gerçekleşen Amerika gezisinden, somut olarak hiç bir talebin gerçekleşmeden dönülmüş olması anlaşılır bir şeydir. Amerikan firmalarının Türkiye'de yatırım yapmasını isteyen Ecevit'e yanıt, Amerikan firmalarının Türkiye'den alacaklarını tahsil edemediğidir.

İç politika ile dış politikanın, ulusal ile uluslararası olanın ayrım noktaları silikleşmekte; ayrı gibi duranlar aynılaşmaktadır. Çevre ülkelerdeki ulus devlet formları, esas olarak geçtiğimiz on

yıl içinde değiştirilmiştir ve uzun bir süredir buna yönelik ideolojik, psikolojik manipülasyonlar yürürlüktedir.

Türkiye'nin klasikleşmiş sorunları olan Ege, Kıbrıs ve nispeten AB üyeliği konularında, 11 Eylül sonrası, Türk egemenleri tarafından daha avantajlı durumda bulunduğu biçiminde algılanmaktadır. Kıbrıs konusunda diyalog arayan taraf konumuna yükselmiş, aracısız görüşmeler başlamıştır. 'Azınlık' kavramının karşısına 'eşit iki toplum' kavramı ile çıkılmıştır. Ege sorunu ile bir paket oluşturan Kıbrıs görüşmeleri, AB ile ABD'yi Türkiye üzerinden karşı karşıya getirmektedir.

Her ne olursa olsun Kıbrıs'ı birliklerine almak isteyen Avrupalılar ve Yunanistan, kendileri açısından en kötüsünden de olsa bir çözüm istemektedirler ve bunun için –Türkiye'nin bir önceki durumda kabul ettirmeye çalıştığı– iki toplumu eşit kabul edecek yeni bir cumhuriyet tezi esas alınarak görüşmeler hızlandırılmıştır. Bu tez ekseninde varılacak çözüm, Türkiye Cumhuriyeti'nin rahatsızlıklarını giderecek midir? İşine geldiğinde sorunu, "Türkiye'nin güvenliği açısından gerekirse ilhak ederiz" mantığı ile ele alabilen, uluslararası kamuoyunda ise, Kuzey Kıbrıs'ı, adada yaşayan Türklerin meşru ve bağımsız devleti olarak yansıtan Türkiye, sorunun uluslararası boyutuyla, eşit iki toplumu kapsayan ve bunların garantilerini oluşturan bir çerçevede çözülmesi durumunda da rahatsızlığını sürdürecektir.

Ecevit'ten önce Simitis'in Amerika gezisi sonunda, yeni oluşan 'terör' ve karşıtı uygar dünya tehdidini anımsatan bir şekilde, 'PASOK ile 17 Kasım örgütü ilişkileri' konulu bir dosya gündeme getirilmiş ve Simitis'e esas olarak, "Avrupa Ordusu ile varılan anlaşmadan hoşnut değilseniz şikayetinizi AB'ne yapmalısınız" denmiştir.

Türkiye'nin Ege ve Kıbrıs konularında, Avrupa Ordusu'nun kullanılmasına itirazı esas olarak kabul edilmiştir. Bu noktada AB'nin, para birliğinden hemen sonra ve belki de paralel yapması gereken ordu kurma işi, Türkiye ve NATO ilişkileri çerçevesinde geciktir-

rilmektedir. Türkiye'nin attığı adımlar, Amerika'nın istediği doğrultudadır. NATO olanaklarından yararlanıp yararlanmamak tartışması, Türkiye'nin aracılığı ile ABD'nin bu olanaklardan yararlanmayı veto etmesi, birbiriyle çelişkili görülen gelişmelerdir. AB bağımsız bir ordunun zorunluluğunun farkındadır. Ama bunun faturası da hayli kabarıktır ve şimdilik geçici de olsa NATO olanaklarının tahsisini talep etmektedir. Şu anda müttefik olan AB ve ABD arasındaki çelişkiler, karşıt ve net konumlanışlar haline bürünmemektedir. Tartışmaların en kızıştığı noktada "Amerika'nın Avrupa'da çıkarları vardır" yollu bir söylem Avrupa'yı hizaya getirmekte, bağımsız davranma yeteneğini kısıtlamaktadır. Öte yandan ise Avrupa devletleri, Amerika'nın yanında ve ittifak olarak dururken, kendi çıkarlarını ABD'ye karşın özenle korumaya çalışmaktadır.

Bu noktada Ecevit'in ABD gezisi sonrası yaptığı "ilişkilerimiz ittifak olmanın ötesine, stratejik ortaklık düzeyine taşınmıştır" açıklaması önem kazanıyor. Karşılığında ekonomik ilişkilerin artırılacağına, ortak bir ekonomik konsey oluşturulacağına söylenmesi, bu stratejik ortaklığın nerelerde geçerli olduğunu açıklıyor. Bu gelişmeler içinde, Günter Verheugen'in, "Rum kesiminin AB üyeliği sorun olmaz" açıklaması, ABD-Türkiye Cumhuriyeti stratejik ortaklığının Kıbrıs ve Ege konularındaki açılımlarının karşısında AB'nin nasıl konumlandığını gösteriyor.

Türkiye Cumhuriyetinin Kürt politikası, öteden beri, devletin geleneksel ideolojisi içinde önemli ve temel bir yer tutar. İran, Irak ve Suriye ile birlikte, Kürtleri ve Kürdistan coğrafyasını bölen ve Ortadoğu'daki gericiliğin en önemli kaynağını besleyen bu mesele, ABD'nin Körfez operasyonu ile birlikte basınç altında kalmış ve çatlaklar oluşmuştur. İç politikada bu çatlakların gönülsüz temsilcileri çıksa da, sorun egemenlerin çıkarları açısından ele alınmanın ötesine geçmemiştir.

Irak'ın toprak bütünlüğü ve Saddam'a destek politikası –ki kör-

fez operasyonundan önce Ecevit'in Saddam ziyareti hatırlanmalı– son aylarda kırılmaya uğramıştır. Saddam gözden çıkarılmış, Irak'ın toprak bütünlüğü, Saddam'sız da olsa garanti edilme yoluna gidilmiştir. Ecevit'in deyimi ile, Amerika, "Irak konusunda çelişkiye girmeyeceği kanısını" vermiştir. Herhalde bu kanının oluşmasında, Ecevit'in Amerika gezisine denk gelen, Irak'ın toprak bütünlüğünün savunulduğunun belirtildiği, Talabani- Barzani ortak açıklaması etkili olmuştur. Bu açıklamanın ABD'nin manevralarından biri olduğu kesindir. Bu noktada ABD yetkililerinin yaptığı, "iki ülkenin Irak konusundaki görüşlerinin çok daha yakın olduğu görülüyor" saptaması, ABD tarafının niyeti olmasının ötesinde bir gerçekliği tespit ediyor. "Bazı yabancı gözlemciler, dünyada şimdiye kadar, TBMM kadar hızlı ve azimli çalışan hiçbir meclis görmediklerini söylediler" diye övünerek, teslimiyeti ve bağımlılığı tescil eden Ecevit'in, ABD'nin bölge politikasına, usulen de olsa, daha fazla direnmesini beklemek zaten haksızlık olurdu!

Amerika'nın Irak'a müdahalesi, artık herkesin bildiği, kader gibi beklenen bir olay. Ama bu durum, örneğin, asla Türkiye'nin onayına ihtiyaç duymayacak. Bunun, sonuçları açısından, sadece Irak'a müdahale olmayıp aslında bütün bir bölgeye yönelik müdahale olacağı ise açıktır. Ekonomik açıdan tam bir çıkmazda olan Türkiye'nin ise, sınırlı itirazları açısından bile sesini çıkartamadığı ve Afganistan operasyonunda Pakistan'ın rolü ne ise, Irak'a yönelik savaşta da Türkiye'nin rolünün aynı olacağı belli olmuştur. Fark, Afganistan'da yalnızca bir operasyon söz konusuysen, Türkiye'nin gerçek bir savaşta kullanılacak olmasıdır. Bunun politik sonuçları daha büyük olabilir.

Tam bu aşamada, PKK'nin yeni stratejisinin ne yönde gelişmelere yol açtığı ve açacağı, esas soruyu oluşturuyor. Sosyalist solun kendisinin dışında, devletin de bu konuda net bir yanıtı oluşmuş değil. Başsavcı Sabih Kanadoğlu'nun Anayasa Mahkemesine başvurusuyla HADEP aleyhine açılan kapatma davasının 6 ay sonra ele alınacak olması, bu aradaki gelişmelerin ne kadar yaşamsal ol-

duğunu ve devletin, örneğin ne yapacağı konusunda bir netliği olsa da, bu politikalarını bugün uygulamaktan imtina ettiğini gösteriyor. Bölge açısından, Ortadoğu ve Türkiye açısından kilit önemdeki Kürt meselesinin, egemenlerin açılımlarına yedeklenmesi tehlikesi gittikçe artsa da, bu meselesinin emperyalizmin ve egemenlerin Aşıl topuğu olduğu gerçeği inkar edilemez.

Son yirmi yılın ideolojik politik, kültürel kazanımlarını yok etmeye, bunu bir anda yapamadığı noktada, muğlaklaştırmaya yönelik devlet politikası, 11 Eylül sonrası başat hale gelmiş, demokratik açılımlar büyük darbeler yemiştir. Egemenlerin, ABD politikalarına uyumlu bir şekilde konumlanmak istedikleri yeni 'stratejik ortaklık' aşamasında, bu politikaların yaşama geçirilmesi sürecinde Kürtlere yer olmadığını mutlak olarak ileri sürmek, yanlış olacaktır. Dünyada gericiliğin, baskı ve terör yasalarının hızla uygulamaya geçildiği, Türkiye'de ise bu gelişmeleri sevinçle karşılayanların siyasette egemen oldukları bu koşullarda, bazı gazetelerde yayımlanan, 'PKK'ye öneriler' başlığında, kaynağı net olmayan ama yine de önemli burjuva gazetelerinde yayımlanan, üstelikte Ecevit'in Amerika gezisine den düşen haber, ABD politikalarının içinde, Kürtlere bir rol düşünüldüğünün kanıtı olarak ele alınmalı. Bazı Kürt çevrelerinin 'bu sorunun çözümü Yeni Dünya Düzeni çerçevesinde de gerçekleşse kabulümüzdür' yaklaşımında olduğu bilinen bir gerçek. Resmi ideolojinin bu noktada geri çekildiği düşünülemez. Ama 'değiştirilemez ve bir taşı yerinden oynarsa bütün sistem göçer' yönlü değerlendirmelere, eleştirel yaklaşmak gerekir. Başka bir düzeyde, resmi ideolojinin yeniden inşası, 'yeni Osmanlılık' ideolojisinin Kemalizmin yeni dönem hakim rengi olması, hiç de azımsanacak bir olasılık değil.

Kürtçe'nin eğitim dili olması, anadilde eğitim talebi ile verilen dilekçeler karşısında devlet tam bir telaşla tutuklamalara başladı. Bunun bir eylem olduğunu keşfeden ve sorunu AİHM'ne götürmek için girişim olarak değerlendiren devlet, bir zamanlar Bulgaristan'da Türklere yapılan asimilasyon politikalarını çağrıştıran ret

etme mantığıyla davranmaktadır. Aynı şekilde örneğin Kıbrıs konusunda kurucu eşit iki toplumun tanınması ve sorunu ortaklık temelinde çözme mantığını savunan ve bu amaçla görüşmelere onay veren devletin, sorunun AİHM'ne ve bir şekilde AB'ne yansıdığı noktada ileri sürebileceği bir tek tez, 'bölücülük' umacısı olacaktır.

Afganistan operasyonu ile birlikte oluşan ideolojik, psikolojik kuşatma, Türkiye'deki sınıf hareketini geriye itmiş ve olduğu kadarıyla muhalif sesleri susturmuştur. Emek platformunun geliştirdiği eylemlilikler unutulmuş, işsizlik, özelleştirmeler, sendikasılaştırma vb uygulamalar karşısında hiçbir ses duyulmaz olmuştur. Basın yasasındaki değişiklikler ile sanki demokratik haklar genişletiliyormuş izlenimi verilip, bir de buna, AB'nin istediği bu konudaki değişikliklere, MHP'nin bile itiraz etmediği ve uysal bir tavra girdiği iddiası eklenmiştir. 'İstemem yan cebime koy' diyen MHP, terör ve baskı yasalarının 'AB'nin dayattığı demokratikleşme' görüntüsü ile yürürlüğe girmesini, sessizce takip etmektedir.

Arjantin benzeri patlamalara, Afganistan sonrası terör yasaları ile hazırlık yapan ve bu tecrübenin IMF'nin kısılcacındaki ülkelerde iyi bir hazırlık olacağını düşünen emperyalizm, Irak savaşı öncesi hazırlıklarını sürdürdüğü Türkiye'de, hiçbir muhalif sesin çıkmasını istememektedir. Sıradan bir yönetici hakkında eleştiride bulunmak bile, artık o yöneticinin bağlı olduğu bakanlığa ve dolayısıyla devletin şahsi hükmüne hakaret anlamına gelebilecektir.

Amerika gezisi, IMF'nin verdiği kredi 'sözü', dillere pelesenk olan 'piyasalar'ı rahatlatmış, dolar düşüşe geçmiş, borsa yükselmiştir. Ne zaman geleceği bir yana, gelip gelmeyeceği de tartışmalı olan, geldiğinde reel olarak mı, kağıt üstünde mi giriş yapacağı tartışmalı bir kredi diliminin, şimdilik yarattığı bu 'iyimser hava', Ecevit'in iç politikada ve bölgede sanki Bush'un basın sözcüsü gibi davranması ile daha da artacaktır. Ama bunun sonucu, aynı zamanda, bir sonraki krizin yıkıcı etkisini aynı oranda artırmak olacaktır.

Türkiye'de işçi sınıfının sayısal olarak arttığı, bu konuda yapılan

çeşitli araştırmalardaki ortak sonuçtur. Bu sonuçla ters orantılı olarak işçi sınıfının çeşitli örgütlülüklerinde önemli bir gerileme olmuştur. Daha da ötesi sınıfın bilinç düzeyi gerilemiş, ideolojik duruşu yok edilmiştir. Kriz adına sıfır zam kabul görebilmiş, önce emeklilik yaşı yükseltilmiş, sonra da yirmi yılını dolduranlar, tazminatları ne zaman ödeneceği belirsiz bir şekilde emeklilik dayatması ile karşı karşıya bırakılabilmektedir. Bütün bunlar, Afganistan sonrası oluşan olumsuz koşullarda, var gibi gözüken muhalefetin de susmasıyla, kolayca başarılabilmektedir.

Yenilgi, öncesinde ideolojik olarak kaybetmek demektir. Bütün dünyada emperyalistlerin aralarındaki çelişkilere rağmen bir ve bütün olan ideolojik saldırıyı başlatabilmeleri ve dünyaya, yeni olan 'terör' konseptini dayatabilmeleri tesadüf değildir. İşçi sınıfı ve sosyalist hareket açısından sürmekte olan yenilgi dönemi, neden 'terör' çivisiyle perçinlenmiştir; neden yeni baskı ve terör uygulamaları, yasal düzenlemeleri ile birlikte yürürlüğe sokulmuştur? Bu sorunun yanıtı önemlidir.

Küreselleşme dönemi boyunca azgınca artan eşitsizlik ve yoksulluk, bütün dünyanın ezilenlerini ve merkez ülke işçi sınıflarını aynı potada buluşturmuş; nesnel olarak çıkarları bir olanlar, öznel olarak da çıkarlarının birliği algılayışına ulaşma şansını ve imkanını kapitalizm tarihinde ilk kez yakalamışlardır. Bunun sonucunda, bütün dünyada her türlü yalıtılmışlık ve dolayına rağmen, başta işçi sınıfları olmak üzere bütün ezilenler, küreselleşme karşıtı harekete gözlerini çevirmişlerdir. Başlangıçtaki belirsizlik ve sınıf dışı konumlanış hala sürmekle birlikte, bu hareket esas olarak kapitalizm karşıtı olmak fikrini, sosyalizm pratiklerinin yıkılmasından on yıl sonra sahneye yeniden sürmüştür. Sınıfa ve parti fikrine uzaklığını da sosyalizm pratiklerinin yükünü taşımak istememeleri getirmiştir. Kapitalizmin ideolojik planda yalnız kaldığı ve tarihin sonu geldiği yanılsamasına, gerçek ve pratik darbeyi, sahneye çıkan küreselleşme karşıtı hareket indirmiştir.

Seattle'da 50 bin gösterici ile Amerika'daki ilk sahne alışı, AFL-

CIO'da örgütlü işçilerin yoğun katılımı ile birlikte güçlü bir etki yaptı. Bu etki daha sonra Avrupa'da sürecek eylemlere önemli bir itki sağladı. Washington, Davos, Cenova, Bologna, Prag, Nice ve Porto Allegre, küreselleşme karşıtı hareketin, kapitalizm karşıtı sloganlara evrildiği ve sınıfın zaman zaman ağırlık koyduğu eylemlere sahne oldu. IMF ve WTO'nun demokratikleşmesi taleplerinin ileri sürüldüğü bu hareketlerin içinde, bunun ne kadar mümkün olduğu da sorgulandı ve hareket bu sorgulama içerisinde, nispi olarak da olsa, ideolojik dayanak, programatik şekilleniş ve sınıfsal temeller konularını gündemine aldı. Zamanla içindeki aktif unsurların bir çeşit özgürlük pratiği olarak algılanmanın ötesine geçme şansı yakaladı: "... IMF ve WTO toplantılarını engellemeye çalışmanın çok büyük sembolik değeri olabilir, ancak bunu kapitalizmi durdurmanın bir yolu olarak düşünmek çok tehlikeli bir yanılsamadan öteye gidemeyecektir. Sonuçta yapılan her şey, her toplantıya bir öncekinden daha iyi hazırlanan polisle yaşanan şiddetli bir çatışmayla kaynayıp gidiyor. Bu arada 'dünyanın patronları' kararlarını her şart ve koşulda almaya devam ediyorlar. Semboller gerçek bir içeriği temsil ettikleri zaman gerçekten uzun süreli etkili ve değerli olur." (Roberto Sarti, "Küreselleşme Karşıtı Hareketin Bilançosu", *Cosmopolitik* 1)

'Terör' dönemi saldırısı esas olarak küreselleşme karşıtı hareketin, 'kapitalizme hayır, kapitalizm öldürür' sloganlarını daha sık kullanmaya başlamasına denk getirildi. 11 Eylül sonrası ideolojik saldırı ve merkez ülkelerde yasal demokratik çerçevenin daraltılması, doğrudan bu hareketi karşısına aldığı anlamına geliyordu. G-8'lerin bundan sonraki toplantısını New York'ta yapması ve toplantı öncesi ikiz kuleleri ziyaret etmesi sürpriz olmayacaktır.

Bu hareketin gösterdiği önemli bir ders şudur: Kapitalizm karşısında lokal kazanımlar sözkonusu olsa da, bunların korunması enternasyonalist dayanışma olmadan mümkün değildir. Kapitalizmin ideolojik kuşatmasına karşı çıkış, işçi sınıfı başta olmak üzere bütün ezilenleri kucaklayan bir nitelikte olmalıdır. Bütün dünyada

oluşturulması ve üstünde hareket edilmesi gereken bir ideolojik karşı duruş yaratılmalı ve buna dair ilişkiler geliştirilmelidir.

Türkiye’de komünistlerin yapması gereken, öncelikle böyle bir karşı duruşun oluşturulmasına katkıda bulunmak ve bunun ülkede taşıyıcısı olmaktır. Ülkede her tür demokratik hak ve özgürlük mücadelesi içinde konumlanmak ve bunları işçi sınıfının iktidar mücadelesine tabi kılmak, öncelikli görevlerdendir. İşçi sınıfı merkezli olarak ve bu zemin üzerinde kurulacak araçlar üstünden siyaset kitleleştirilmelidir. İdeolojik ve politik hegemonyanın arka planı bu zemine basarak oluşturulacaktır. Ve ancak buradan başlayan siyaseti kitleleştirme/toplumsallaştırma çalışmalarının gerçekliği vardır. İdeolojik kuşatma buradan başlanırsa yarılma şansı ve imkanına sahiptir.

Güncel politik gelişmeler birbiri ardına hızla eklenirken, sosyalistlerin örgütsüzlükleri (ya da yeterince örgütlü olmamaları), işçi sınıfı hareketinin, üstüne yönelmiş saldırı karşısında savunma mevzilerini terk etmesi, ne yazık ki, analiz yapma durumundan siyaset yapma, siyasete müdahale etme düzeyine çıkılamamasını getiriyor. Siyasetin sınıf temelinden kalkılarak kitlesel düzeye yükseltilmesi aşaması ise, sınıf merkezli politikaların, uzunca bir süredir unutulduğu Türkiye’de olanaklı olmuyor.

‘Sınıf siyaseti yapıyoruz’ yanılışmasının devam etmesi, sosyalist solun egemenler ve temsilcisi devlet karşısındaki yanlış pozisyonlarının sürmesini sağlayacaktır. Devlet, bir yılı aşkın bir süredir cezaevlerinde süren ölüm oruçlarına ‘yok etme fırsatı çıktı’ mantığı ile yaklaşmış ve hiç bir çözümü olanaklı kılmamıştır. ‘Her şeyin üç kapı üç kilit’ noktasında çözülebileme imkanı varken, devlet hala adım atmamakta, çözümsüzlüğü dayatmaktadır.

Türkiye’de ve dünyada, sınıf mücadelesinin gerileme ve kayıplarının bir an önce durdurulması, sınıfın örgütlülüklerinin, kazanımlarının gelişmesi temelinde karşılanmalıdır. Sınıf mücadelesinin yükselmesi, aynı zamanda da komünizmi hedeflemesi, uzun ve sancılı bir süreci gerektirebilir. Sınıf mücadelesinin yükselmesi, ko-

münizme yönelişi güçlendirecektir. Aynı zamanda, işçi sınıfının komünist önderliğinin ileri çıkmasının sınıf mücadelesini daha da geliştireceği açıktır. Komünizmle işçi hareketinin bileşiminin yaratılması ise, bir yandan komünist politik çizginin netçe ortaya konmasını, diğer yandan da işçi sınıfının komünizmle donanmış önder kesiminin ortaya çıkmasını, çıkarılmasını gerektirir. Bütün bu süreçler tamamlandığında, dünyada olumsuz gözükken koşullara iradi müdahale mümkün olacak ve bir devrim için maddi şartların ne kadar hazır olduğu bir kez daha hayretle görülebilecektir.

Koşulları, gelişimi, gerçekleştirdikleri **EKİM DEVRİMİ**

SÜHA ILGAZ

Ekim Devrimi, kazanımlarıyla, ürünü olarak kurulan toplumsal yapıyla, yeryüzünün siyasi olarak yeniden biçimlendirilmesiyle bütün bir yirminci yüzyıl dünya tarihini belirledi. Yenilgisiyle, kurulmasını sağladığı toplumsal yapının yıkılmasıyla, kayıplarla da şimdi yirmi birinci yüzyıl tarihini belirlemekte. Buna bağlı olarak, sosyalizmin bir toplumsal politik alternatif haline gelmesini hedefleyen çabalar, Ekim Devriminin, yol açtığı toplumsal yapının ve yenilgisinin bütünlüklü bir değerlendirilmesi ve açıklamasını gündemlerinin başına koymak zorunda.

Yaşanan sosyalizm deneyimlerini açıklayarak sosyalist devrim teorisini geliştirmek, hedeflenen komünizmi daha kesin çizgilerle belirginleştirmek için gereksinilen çözümleme, Ekim Devriminin ürünü yapının, sosyalizm deneyiminin özelliklerinin saptanmasının yanısıra, Ekim Devriminin kendisinin niteliğinin ve bu devrimin nesnel ve öznel koşullarının ele alınmasını da içermek durumundadır.

Sosyalizmin yeniden yığınsal alternatif olabilmesi, Ekim Devrimiyle girişilen sosyalizm deneyiminin değerlendirilmesini, neyin ve neden yıkıldığının kitleler önünde açıklanmasını gerektiriyor. Sosyalistlerin bu sorunun cevabına sahip olmaları bu açıdan bir zorunluluk. Yenilgiden ders çıkartmadan zafer kazanmak mümkün olmadığı gibi, yaşanan sosyalizm deneyiminin eksik, kusur ve hatalarını kavrayıp kendi öne sürdükleri sosyalizm projelerinde bunları aşmadan, sosyalistlerin ne kendilerini ne seslendikleri kitleleri ikna etmeleri, sosyalizme kazanmaları da mümkün değildir.

Bu doğrultuda bu değerlendirme, marksizmin, sınıfların ortadan kaldırılması, sosyalist devrim üzerine temel önermelerine dayanarak tarihsel uygulamaları ele almalıdır. Koşullar ve gerçekleştirilenler sıralanıp bu pratik, teoride önerilmiş olanlarla karşılaştırılmalıdır. Bir taraftan teoriyle uyumlu olan pratik, teorik önermelerin doğrulanması olarak saptanırken, teoride önerilmiş olanlarla çelişen pratik de daha ayrıntılı olarak incelenmelidir. Teoriyle pratiğin bu çelişmesi, bazen teorinin, genel düzeyde kalmasına dayanan bir yetersizliğini, ayrıntılandırılarak geliştirilmesi gereğini gösterir. Bazen, koşulların zorlamasıyla geçici bir geri adım atıldığı anlamını taşır. Bazen belirleyici olmasa bile, hedeflerden uzaklaşmaya, sapmaya işaret eder. Belirli bir noktada ise, komünizm hedefine yönelmeyen, ona hizmet etmeyen, hatta ona karşı bir pratiği, diğer bir ifadeyle ihaneti ortaya koyar.

Bu anlamda, değerlendirmenin başlangıç noktası, önce teorideki önermeler, sonra pratikteki uygulamalardır. Teorik önermelerle çelişen pratik uygulamalar, dönemlerinde ileri sürülürlerken getirilen teorik izahlar da göz önünde tutularak incelenmelidir. Sonuçta, teorinin ayrıntılandırılmamışlıkları, yetersizlikleri, geçici geri çekilmeler, hedeften sapmalar, uzaklaşmalar, ilkesel tavizler, karşı-devrimci uygulamalar birbirlerinden ayırt edilmelidir. Tarihin yaşanmış olması, önermelerin yol açtıkları sonuçların da açıkça ortaya çıkması demektir. Bu bilgi, önermelerin değerlendirilmesi için eşsiz malzeme sağlar. Örneğin, belirli bir anda, iktidarın varlığını

koruyabilmek için verilen bir taviz, onun karakterinin bozulmasına yol açıyorsa, söz konusu uygulamaya, iktidarın korunmasını tehlikeye atmak pahasına da olsa, başvurulamayacağı artık saptanabilir. Yaşanmış tarihle bu sonuç ortaya çıkıyorsa, içinde bulunulan anda ne kadar zorunlu görünürse görünsün, ilkelerin terk edilmesine karşılık gelen bir politika, ne pahasına olursa olsun, uygulanmamalıdır. Böyle saptamalara dayanarak da çözümleme, teoriyi, ayrıntılandırılarak, geri çekilmelerin koşullarını daha iyi tanımlayarak, sapmaları, ilkelerden uzaklaşmaları daha kesin çizgilerle dışlayarak, bunlara karşı mücadeleyi güçlendirecek biçimde geliştirerek zenginleştirmelidir.

Gereksinilen çözümleme, yaşanan sosyalizm deneyimlerini açıklayarak sosyalist devrim teorisini geliştirmeli, hedeflenen komünizmi daha kesin çizgilerle belirginleştirmelidir. Bu çözümleme, Ekim Devriminin ürünü yapının, sosyalizm deneyiminin özelliklerinin saptanmasının yanısıra, Ekim Devriminin kendisinin niteliğinin ve bu devrimin nesnel ve öznel koşullarının ele alınmasını da içermek durumundadır. Ekim Devriminin niteliğinin değerlendirilmesinin başta gelen yanı, gelişimiyle, sınıflar mücadelesinde temsil ettiği yerle, harekete geçirdiği kitlelerle ve gerçekleştirdikleriyle bu devrimin sınıfsal karakterinin saptanmasıdır. Bu açıdan, onun işçi sınıfının eseri olduğu ve aynı zamanda da komünizmin önderliğinde gerçekleştiğinin ortaya konması özellikle önem taşır. Bu da, bir yandan Rusya'da işçi sınıfının, maddi ve manevi gelişiminin, sınıf mücadelesine, devrime katılımının, diğer yandan da onun devrimde önderi Bolşevik Parti'nin doğuşunun, biçimlenmesinin, ideolojik, politik, örgütsel gelişiminin ve işçi sınıfının önderliğini kazanmasının üzerinde durmayı gerektirir.

RUSYA'DA DEVRİMCİ HAREKET VE RUSYA SOSYAL-DEMOKRAT İŞÇİ PARTİSİ'NİN DOĞUŞU

On dokuzuncu yüzyıldan yirminci yüzyıla geçilirken Rusya'da, bir yandan emperyalist bir nitelik kazanırken, birçok diğer yandan

da geri özellikler taşıyan bir kapitalizm vardı. Sosyo-ekonomik yapı büyük ölçüde kır ağırlıklıydı, nüfusun altıda beşi tarımla uğraşyordu. Serflik biçiminde toprağa bağımlılık daha ancak 1861'de kaldırılmıştı. Köylüler büyük oranda az topraklı ya da hiç toprak-sızdı, toprak beylerine bağımlılıkları başka biçimler altında sürüyordu.

Çarlık, feodalitenin burjuvaziyle uzlaşmasını temsil eden bir devletti. Ağır bir baskı, zulüm ve terörle hakimiyetini sürdürüyordu. Aynı zamanda sömürgeci bir devletti. Kendi halkının, ezilenlerin yanısıra çeşitli ulusları da kölelik zincirleri içinde tutuyordu, bir 'uluslar hapishanesiydi'.

İşçi sınıfı oldukça küçüktü. Ama Rusya'da kapitalizmin Batı Avrupa'dan daha geç bir tarihte gelişmesine ve zamanının modern sanayisini geliştirmesine bağlı olarak ağır sanayide yoğunlaşmıştı. Bu yüzden örgütlenme yeteneği, toplumsal gücü ve ağırlığı, niceliğine oranla daha gelişkindi.

On dokuzuncu yüzyılın başından itibaren fabrika işçilerinin hareketleri görülüyordu. 1845'te hükümet grevcileri cezalandırmak için yasa çıkarttı. İlk işçi çevreleri 1870'lerin ortalarında oluştu. 1875'te Güney Rusya İşçileri Birliği, 1878'de Kuzey Rusya İşçileri Birliği kuruldu. Bunlar sendikal örgütlenmelerdi. Ancak Batı Avrupa'da bulunmuş, Sosyal-Demokrasıyla, marksizmle tanışmış işçiler, sosyalizmi taşımış, örgütlenmelerinin programına yansıtmışlardı.

İşçi hareketinin marksizmle diğer bir buluşması da kendi siyasi gelişimleri içerisinde marksizmi benimseyen devrimciler aracılığıyla oldu. Rusya'da devrimci hareketin tarihi, on dokuzuncu yüzyılın başlarından itibaren gözlenebilir. 1825'te Aralık ayaklanmasını düzenleyen Dekabristler, aristokrat kökenden gelen ama Çarlık despotizmine isyan eden devrimcilerdi. 1840'ların öne çıkan akımı radikalizm, aydınlanmacılık çizgisindeydi. 1860'lardan itibaren gelişen narodizm, halkçılık ise öncelikle aydın hareketiydi. Suikast düzenleyerek köylü ayaklanmasını başlatıp Çarlığı devir-

mek istiyorlardı. Suikastçı yöntemlerle başarılı olamayınca 1870'lerde kitleci bir çizgi benimsediler. Halkı, köylüleri bilinçlendirmek, devrimci mücadeleye yöneltmek için yüz binlerce genç köylere gitti. Bu sırada narodnikler, köylülere ulaşabilmenin aracı olarak işçilerle ilişki kurup işçiler arasında da çalışmaya başladılar. Ancak bütün çabalara rağmen köylülerin sosyalizme kazanılması, devrimci eyleme girişmesi sağlanamayınca, 1880'lerden sonra narodnik hareket içinde terörist bir çizgi gelişti. Devrimci kahramanların komplolarla, suikastlarla pasif yığınları, halkı kurtarması ya da terörün pasif kitleleri heyecanlandırma, uyandırma aracı olarak kullanılması anlayışları ortaya çıktı.

Bu dönemde narodnik hareket içerisinde 'kitleci' ve 'terörcü' eğilimlerin ayrışması sırasında, işçiler arasında çalışma sürdürmekte olan bir grup, Plehanov ve arkadaşları, farklı bir doğrultuya girdiler, marksizme yöneldiler. 1883'te Plehanov, Axelrod, Zasuliç, Deutsch, Ignatov, *Emeğin Kurtuluşu* grubunu oluşturdular. *Emeğin Kurtuluşu* grubu marksist eserleri Rusça'ya çevirip çeşitli çevrelere ulaştırdı. Marksist teoriyi savundu, narodizmle ideolojik hesaplaşmayı gerçekleştirdi. Program taslakları hazırladı. *Emeğin Kurtuluşu* grubunun çalışmaları, teorik biçimlenmeyi sağlayarak Rusya'da marksist hareketin temellerini döşedi. Struve'nin başını çektiği 'Legal Marksizm' de marksizmin narodizmden ayrımlarının çizilmesinde rol oynadı.

Bu teorik temeller üzerinde marksist çevreler gelişti. Bu çevreler eğitim grupları oluşturarak işçileri eğitmekteydiler. Bu amaçla örneğin Pazar okullarını da kullanıyorlardı. Bu çevrelerdeki işçiler yalnızca politika değil, bilimler, tarih, toplum, her türlü konuya ilişkin bilgi edinmek için büyük bir istek ve çaba içindeydiler. Propaganda çevreleri, çeşitli alanlarda bilgili, aydın işçilerin ortaya çıkmasını sağladı.

Propaganda az sayıda işçinin marksizmle eğitilmesini gerçekleştirebilirdi. Ama kitlelerle ilişki kurulması, yığınların harekete geçirilmesi, ajitasyonu gerektiriyordu. 1894'te, Martov ile daha son-

raları Yahudi İşçiler Birliği (Bund) önderlerinden olan Kremer, birlikte yazdıkları *Ajitasyon Üzerine* isimli broşürleriyle geniş işçi kitlesinin harekete çekilmesinde fabrikalardaki ekonomik mücadelenin rolünü vurguladılar ve marksist hareketin, çalışmasında propagandadan ajitasyona geçmesinde etkili oldular. 1895'te, Lenin, Martov ve yirmi, yirmi beş kadar aydın ve işçi, St. Petersburg İşçi Sınıfının Kurtuluşu İçin Mücadele Birliği'ni kurdu. Derhal fabrikalardaki mücadeleyle ilişkilenecek ve mücadeleye önderlik edebilmek için ağır baskı altında ve zorluklar ve kısıtlılıklar içerisinde çalışmaya başladılar. Lenin, işçileri terletinceye kadar fabrika koşulları hakkında sorguluyordu. Bilgiler toplanıyor, işçilerin mücadele talepleri saptanıyordu. Yazılan bildirimler elle çoğaltılıp gizlice fabrikada dağıtılıyordu. 1895 sonunda, başkalarının yanısıra Lenin, daha sonra Martov yakalandılar. Ama harcanan emek boşuna değildi. 1896'da, Mücadele Birliği, otuz bin tekstil işçisinin grevine önderlik etti. St. Petersburg'daki bu çalışmaların da etkisiyle Rusya'nın başka yerlerinde de benzer Birlikler ve 1897'de de Bund kuruldu. 1898'de Bund ile St. Petersburg, Moskova, Kiev, Ekaterinoslav Mücadele Birlikleri ve *Raboçaya Gazeta* delegeleri, Rusya Sosyal-Demokrat İşçi Partisinin, kuruluşunun ilan edildiği 1. Kongresinde bir araya geldiler. Ancak kongrenin hemen ardından bir kişi hariç kongre delegeleri ve kongrede seçilen merkez komitesinin yakalanması, merkezi bir örgütlenme olarak partiyi ortadan kaldırdı.

Parti, işçi sınıfının ekonomik mücadelelerine önderlik eden yerel örgütlerin toplamı durumuna düşmüştü. Partinin işçi sınıfının siyasi öncüsü olarak merkezi bir yapıya kavuşmasında siyasi ajitasyonu öne çıkartan Lenin, merkezi siyasi ajitasyonun organı olarak ülke çapında yayınlanacak gazete projesi geliştirdi. Plehanov, Axelrod, Zasuliç, Lenin, Martov, Potresov, 1900'de *İskra*'yı çıkardılar. *İskra* siyasi gerçekleri teşhir ederken pratik olarak da yerel Sosyal-Demokrat örgütlerle ilişki kurarak bu örgütlerin merkezi bir yapı içerisinde birleştirilmesini savunuyordu. Lenin'in 1902'de yazdığı

Ne Yapmalı? da, yine bu doğrultudaki çabaların önemli bir parçası oldu. Çalışmalar, 1903'te, RSDİP 2. Kongresinin toplanmasıyla sonucuna ulaştı. Bu kongrede, Bolşevikler ve Menşevikler olarak yeni ayrılıklar ortaya çıktıysa da, kendilerini RSDİP içerisinde sayan yerel örgütler, artık, işçi sınıfına toplumsal siyasi mücadelelerde önderlik eden, Rusya çapında tek bir merkezi partide birleşti.

Rusya Sosyal-Demokrat İşçi Partisi'nin doğuşu sürecinde geçirdiği aşamalar belirgin olarak saptanabilir: teorik biçimlenme, propaganda çevreleri, ekonomik ajitasyon, siyasi ajitasyon. Gelinek noktadan yaşanmış tarihe bakmanın avantajıyla da, bu aşamaların, hareketin o an karşısında bulunan sorunu aşmaya hizmet etmenin yanısıra, tek yanlılıklarının, eksik bıraktıkları yanların yol açtığı tıkanıklık ve sapmalara da işaret edilebilir. Teorik biçimlenme, bütün bir hareketin üzerinde yükseleceği temelleri yarattı, döneminin sosyalist hareketi narodizmden kopuşu sağladı, marksizmin ayrım çizgilerini çekti. Bunun yanısıra, işçi hareketinden giderek kopan, hatta sonunda burjuva liberalizmine dönüşen 'Legal Marksizm' akımına da yol açtı. Propaganda çevreleri, marksizmi ileri işçilere ulaştırdı, bir kuşağı marksizmle eğitti. Ama bu çevrelerin çalışmaları, işçiler arasında uçurumlar oluşturmaya, bir grup aydın işçinin diğer işçileri küçümsemesine, onlardan kopup yığınlara yabancılaşmasına kadar vardı. Ekonomik ajitasyon, marksistleri, işçilerin yığınlarıyla birleştirdi, ekonomik mücadelelerinde onların önderi haline getirdi. Bu sırada ekonomik mücadelenin yerinin abartılması, daha doğrusu marksistlerin görevinin bu ekonomik mücadeleye indirgenmesi, siyasi mücadeleyi ve önderliği küçümseyen 'ekonomizm' akımını geliştirdi. Politik ajitasyonu çalışmanın belirleyici yanı olarak öne çıkartırken siyasi örgütlenmenin profesyonel devrimci karakterinin vurgulanması, ekonomist eğilimin, kendiliğinden hareketin peşinden sürüklenmenin, yerel çalışmaya sıkışıp kalmanın ve amatörülüğün aşılmasında yararlı oldu. Ama bu, aynı zamanda, daha sonra parti komitelerinde işçilerin yerinin küçümsemesinde dayanak olarak kullanıldı.

Bu çerçevede tarihten ders çıkartmak, komünist işçi partisinin oluşumunda, teorik biçimlenmenin, propagandanın, ekonomik ajitasyonun ve siyasi ajitasyonun öne çıktığı, birbirini takip eden dönemlerin varlığını gündeme getirir. Ama bu herhalde, RSDİP'in geçirdiği aşamaların tıpatıp aynı şekilde bir model olarak alınması anlamına gelmemelidir. Daha doğrusu, yaşanmış tarihin temel yanlarının yanısıra, o an için ayrıntı kabul edilen yanlardaki eksiklerin ilerde yol açtığı sonuçları görmek, dönemin gerektirdiği ana doğrultuyu yakalarken ikincil sorunların da ihmal edilmediği daha dengeli ve sağlıklı, dolayısıyla daha gelişkin bir yaklaşımı da sağlar. Bu anlamda önerilen, geçmişin kaba bir şekilde aynen tekrarı değil, ondan çıkartılan derslerle daha ilerisinin gerçekleştirilmesi olur.

Kısaca özetlemek gerekirse, RSDİP, birkaç yanın özgün bir bileşimi idi. Öncelikle işçi hareketinin gelişimine ve onunla kurulan bağlara dayanıyordu. 1875'lerde, sendikal nitelikli olmakla birlikte programlarına sosyalizmi alan işçi birlikleriyle başlayan örgütlenmeler, 1895'lerde İşçi Sınıfının Kurtuluşu İçin Mücadele Birlikleriyle sürdürülmüştü. Öte yandan, Çarlık despotizmi yüzünden yurtdışında sürgünde bulunan devrimciler, uluslararası hareketle ilişkide olmuş, literatürü tercüme ederek marksizmi Rusya'ya taşımıştı. Ayrıca Rusya'daki güçlü devrimci gelenek de marksist hareketi beslemiş, onun gelişiminde narodizmin kahramanlık, fedakarlık, davaya inanç gibi olumlu özelliklerinin de etkisi olmuştu.

Sonuç olarak, o dönemin sosyalist hareketleri göz önüne alındığında, marksizm, narodizmden koparak doğdu, kendisini ayırdı. Bu hareketlerden, sosyalizmin iktidarı, sosyalist devrim anlamında devrimi gerçekleştirmeyi başaran ise, bütün kahramanlığına ve Çar'ı bile öldürecek kadar hedeflerine ulaşmasına rağmen narodizm değil, marksizm oldu. Bu başarıda önemli bir payı, marksizmin bilimsel bir çözümlemeyle işçi sınıfına dayanmasının yanısıra, Lenin'in o zamanki sözlerinde somutlanan ve oluşumunda devrimi gerçekleştirmek üzere hazırlanmayı önüne koyan parti anlayışında

bulmak yanlış olmaz:

"Biz *her zaman* günlük çalışmamızı yapmalıyız ve her zaman her duruma hazır olmalıyız, çünkü çok sıklıkla bir patlama döneminin ne zaman yerini bir durgunluk dönemine bırakacağını önceden kestirmek hemen hemen olanaksızdır. Bu değişimleri önceden görebildiğimiz hallerde de, bu öngörülen örgütümüzü yeniden yapılandırmak için yararlanamayız; çünkü otokratik bir ülkede böyle değişiklikler şaşılacak bir hızla meydana gelir ve bazen çarın yeniçerilerinin bir gecelik baskınıyla olur. Ve devrimin kendisi de hiçbir biçimde (görünüşe göre Nadejdin'lerin sandığı gibi) tek bir eylem olarak değil, dizi halinde az çok güçlü patlamaların, hızla az çok tam durgunluk dönemlerinin yerini alması olarak düşünülmelidir. Bundan ötürü, parti örgütümüzün faaliyetinin başlıca içeriği, bu faaliyetin odak noktası, en güçlü patlamalar döneminde olduğu gibi en tam durgunluk döneminde de mümkün ve mutlaka gerekli çalışma olmalıdır, yani Rusya'nın bir ucundan bir ucuna birbiriyle bağlantılı, yaşamın bütün yönlerini aydınlatan, ve yığınların olabildiğince geniş katları arasında yürütülen siyasal ajitasyon çalışması olmalıdır. Ama öyle bir çalışma, bugünün Rusya'sında, sık sık yayınlanan bütün Rusya için bir gazete olmadan *düşünülemez*. Bu gazete çevresinde kurulacak olan örgüt, buna *katkıda bulunanların* (sözcüğün geniş anlamıyla, yani gazete için çalışanların tümünün) örgütü, ağır devrimci 'çöküş' dönemlerinde partinin onurunu, saygınlığını ve sürekliliğini korumaktan, *ulus çapındaki silahlı ayaklanmayı* hazırlamaya, zamanını saptamaya ve gerçekleştirmeye kadar *her şeye* hazır olacaktır." (Lenin, *Toplu Eserler*, c. 5, s. 514; *Ne Yapmalı?*, s. 214)

Her koşula hazırlıklı olmayı, durgunluk dönemlerinde de, patlama dönemlerinde de mümkün ve gerekli olan aynı gündelik çalışmayı, siyasi gerçekleri açıklama kampanyasını sürdürmeyi savunan Lenin, böyle örgütlenen partinin silahlı ayaklanmayı gerçekleştirmesini, Ekim Devriminden on beş yıl önce, bu sözlerle öngörüyor ve hedefliyordu.

1905 DEVRİMİ'NDEN 1917'YE

RSDİP'in işçi sınıfının siyasi temsilcisi ve önderi olarak ortaya çıktığı dönem, aynı zamanda bir devrimci yükseliş dönemi idi. İşçilerin grevleri, köylülerin toprak mücadeleleri, öğrencilerin gösterileri giderek artıyor, yaygınlaşıyor ve Çarlık rejimiyle açık çatışmalara dönüşüyordu. Bu sırada Rus-Japon savaşında Çarlığın yenilgisi, maddi ve manevi koşulları ağırlaştırdı. Sefalet, hoşnutsuzluk, öfke, toplumu patlama noktasına getirdi. Ocak 1905'te, St. Petersburg'un en büyük fabrikası Putilov'da başlayan grev, bütün şehre yayıldı, genel greve dönüştü. İşçilerin, taleplerini Çar'a iletmek için Papaz Gapon öncülüğünde Saray'a yaptıkları yürüyüşe Çar'ın cevabı, işçilere ateş açmak oldu. 'Kanlı Pazar' olarak adlandırılan ve Çar'ın geriye kalan toplumsal saygınlığını da yıkarak 1905 Devriminde bir dönüm noktası özelliğini kazanan bu katliamda, binden fazla işçi öldürüldü.

'Kanlı Pazar', devrimci mücadelenin yükselmesine neden oldu. Grevler bütün Rusya'ya yayıldı, politik bir nitelik aldı. İşçiler sokağa döküldü, barikatlar kurup silahlı çatışmalara girişti. Şehirlerde işçilerin mücadeleleri, kırlarda köylüleri harekete geçirdi. Köylüler toprak beylerine isyan etmeye, topraklara, çiftliklere el koymaya başladılar. Devrimci yükseliş orduyu da etkiledi. İsyan eden denizciler ele geçirdikleri Potemkin zırhlısıyla devrim saflarına geçtiler.

Sonbahara kadar devrimci dalga daha da yükselmişti. Ekim'de politik genel grev bütün Rusya'yı sarmıştı. Bu mücadele içerisinde ilk defa Sovyetler doğdu. St. Petersburg İşçi Delegeleri Sovyetleri, grev komiteleri olarak oluşmuştu. Öte yandan da, potansiyel iktidar organları olarak politik karakterleri ortaya çıktı. İlk anda partiye alternatif, rakip olarak görüldükleri için, Sosyal-Demokrat programı kabul edip partiye bağlanmaları bile talep edildi. Sonra işçi sınıfının politik mücadelesindeki özgün yerleri görüldü.

Aralık 1905'te, Moskova işçileri silahlı ayaklanma başlattılar. Ancak St. Petersburg ve diğer şehirlerin işçileri, hemen Moskova

işçilerini takip etmediler. Başka şehirlerdeki ayaklanmalar daha geç ortaya çıktı. Köylülüğün politik bilinci ve mücadelesi de henüz Çarlığa karşı ayaklanma düzeyine ulaşmamıştı. Bunun da etkisiyle işçiler askeri birlikleri yanlarına çekmeyi başaramadılar. Başka bir gücün karşısına dikilip engellemediği Çarlık rejimi, St. Petersburg ve diğer yerlerden getirdiği askeri güçle Moskova'daki ayaklanmayı kan dökerek ezdi. Moskova ayaklanmasının yenilmesinden sonra devrimci dalga çevreye doğru yayılmaya devam etti. Ama artık öncüsü yenilen devrimin yenilgisi de kaçınılmazlaşmıştı. Yenilmesine rağmen 1905 Devrimi, tarihte ilk defa Sovyetleri yarattığı gibi, dersleriyle de 1917'deki zaferi olanaklı kıldı.

Marksist hareketin demokratik devrim sorunu karşısındaki tutumu 1905 Devrimi sırasında somutlandı. Menşeviklerin 'burjuvazinin iktidarı', Lenin ve Bolşeviklerin 'işçi sınıfının önderliğinde işçi sınıfı ve köylülüğün devrimci-demokratik iktidarı', Trotski'nin 'köylülüğün desteklediği işçi sınıfı iktidarı' biçiminde ifade ettikleri yaklaşımlar, bu konudaki temel ayrımları çizdi. Bolşevikler daha sonraki siyasi mücadelelerinin hedeflerini de 1905 Devriminde aldıkları tutuma dayandırdılar. 1917'ye doğru ilerleyen yıllar boyunca, siyasi çalışmalarında, programlarına dayandırdıkları üç ana madde olarak, 'demokratik cumhuriyet', 'sekiz saatlik işgünü' ve 'toprak beylerinin topraklarına el konması' taleplerini ileri sürdüler.

1905 Devrimi, partinin örgütlenmesi açısından da bir sıçramaya neden oldu. Devrimci dalganın yükselişi, yığınların devrimci mücadeleye atılışı sırasında, öncü parti aynı zamanda kitle partisine dönüştü. İşçi sınıfının partiyi yığınsal olarak desteklemesinin yanı sıra, partinin saflarına da işçiler doldu. İşçilerin sayısına oranla aydınlar o kadar küçük bir azınlık kaldılar ki, işçiler bildiri yazdıracak aydın bulmakta zorluk çekiyorlardı!

Sonuç olarak 1905 Devrimi, devrimci dalganın her yerde aynı anda yükselmemesinin sonucu olarak yenildi. Devrimin öncüsü işçi sınıfının ileri kesimleri ayaklandığında, diğerleri henüz ayaklan-

mamıştı, köylülük ayaklanmaya hazır değildi. Devrim dalgası merkezden çevreye ulaştığında, öteki kesimler devrimci mücadeleye girdiğinde, öncü yenilmiş, geri çekiliyordu. 1917’de de bunlar gündeme geldiğinde, 1905’in dersleri, devrimci taktikler açısından yol gösterici oldu.

1907’den itibaren, devrimin merkezdeki yenilgisinin ardından yayıldığı çevrede de yenilgisinden sonra, bir gericilik dönemi hakim oldu. Çar’ın bakanı Stolipin’in adıyla anılan bu dönemde, en ağır baskı ve terör ile toplumsal ve siyasi yapıda gerçekleştirilen reformlar iç içe geçti. Baskıya, zulme, sömürüye, Çarlık despotizmine karşı ayaklanan işçilerin, köylülerin kanlı bir şekilde ezilmesi temeli üzerinde, devrimin yenilgisi temeli üzerinde gerçekleştirilen reformlar, aynı zamanda burjuvazinin, burjuva devriminin karşısında Çarlığın yanında yer almasını, feodalite-burjuvazi uzlaşmasını ve burjuvazinin devlet iktidarından pay almasını temsil ediyordu. Bu toplumsal ve siyasi ortamın sağladığı zemin üzerinde, kapitalist gelişme de büyük bir hız kazandı.

Bolşevikler, devrim mücadelesinin yükselişi içerisinde, Çarlığın bu mücadeleyi yavaşlatıp durdurabilmek için bir taviz olarak ileri sürdüğü meclis olan Duma’yı boykot etmişler, devrim mücadelesini daha da yükseltmişlerdi. Devrimin yenilgisinden sonra ise, Bolşevikler Duma’ya girerek siyasi gerçekleri açıklamada Duma’dan da bir kürsü olarak yararlanmışlardır. Bir bakıma, sendikaların yasadışı olduğu devrim öncesi dönemde, yasallaştırılmaları için yükseltilebilen mücadeleyi saptırmak için polis şefi Zubatov tarafından kurdurulan sendikalardan da, mücadelenin yığınsallaştırılmasında, sendikaların yasallaştırılıp yaygınlaştırılmasında ve böylece sınıf mücadelesinin yükseltilmesinde yararlandı gibi.

Yenilgi yıllarında gericilik, ideolojik düzeyde de, devrimci düşüncelerden, marksizmden uzaklaşma, çeşitli idealist, bireyci akımların yaygınlaşması olarak kendini gösterdi. Bu yönelişin örgütsel düzeydeki ifadesi ise, örgütlenmekten, özellikle yasadışı örgütten, partiden uzaklaşma, tasfiyecilikti. Bolşevikler, bu dönemde tasfiye-

ciliğe, yasalculuğa karşı mücadelelerini sekterizme, ultimatoculuğa karşı mücadeleyle birleştirdikleri gibi, kendi örgütlülüklerini de bir üst düzeye çıkartarak tasfiyecilikle oportünizmle aralarındaki ayrım çizgilerini artık kesin bir biçimde çizdiler. 1912’de Prag’da topladıkları Altıncı Parti Konferansıyla, ‘tasfiyecilerin tasfiyesini’ ve dolayısıyla Bolşevik Parti’nin oportünizmden bağımsızlığını nihai olarak ilan ettiler.

1911’den itibaren mücadele yeniden yükselişe geçti. Bu sırada kapitalist sanayi de durgunluktan çıkmış, hızla büyüyordu. İşçi sınıfının gelişmesi de hızlı olduğu gibi, daha önemlisi, büyük fabrikalarda yoğunlaşmıştı. İşçilerin yarıdan fazlası büyük işyerlerinde çalışıyordu.

Nisan 1912’de, grevci Lena altın madeni işçilerinin barışçı gösterisine Çarlık güçlerinin ateş açtığı ve yaralanan ya da ölen işçilerin sayısının 500’ü bulunduğu katliam, yığınsal protestolara yol açarak devrimci mücadelenin yeniden yükselmesinde dönüm noktası oldu. Grevler açıkça siyasi, devrimci bir nitelik aldı. 1914’e gelindiğinde, yılın ilk yarısında bir buçuk milyona yakın grevci işçiden bir milyonu aşkını siyasi grevdeydi.

Bu dönemde Bolşevik Parti, kitle partisi oldu, işçi sınıfının yığınlarının desteğini kazandı. Bunda en büyük rolü, 22 Nisan (5 Mayıs) 1912’de çıkartılan gündelik işçi gazetesi *Pravda* oynadı. İşçiler, maddi, manevi *Pravda*’ya sahip çıktılar, aralarında topladıkları paralarla gazeteyi finanse ettiler, mektuplarıyla, yazılarıyla beslediler, toplatılmaktan kaçırıp fabrikalarda dağıtımını yaptılar, tutuklanan yazı işleri müdürleri yerine yenilerini sağladılar. *Pravda* gerçek bir işçi gazetesi oldu. Bolşevikler, işçi sınıfının siyasi olarak aktif kesiminin çoğunluğunu kendi taraflarına kazandılar. 1914’te, Bolşevik basın için 5600, Menşevik basın için 1400 kadar para toplayan işçi grubu vardı. Bolşevikler, gazetenin yasaklandıkça yeni bir isimle çıkartıldığı bu mücadeleler içerisinde, işçi sınıfının yığınlarının da desteğini kazanıyordu. Art arda sendikaların, sigorta birliklerinin, derneklerin, klüplerin, işçi üniversitelerinin, işçi sını-

fının çeşitli yığın örgütlerinin yönetimlerini Bolşevikler aldı.

“1914’ün başında, partimiz kelimenin geniş anlamıyla işçi sınıfının önderliğini almıştı.” (Zinovyev, *Bolşevik Partisi Tarihi*, s. 181)

Devrimci hareketin yükselişini 1914’te çıkan emperyalist savaş durdurdu. Daha doğrusu sonradan güçlü bir biçimde patlamak üzere geciktirdi. Emperyalist savaş aynı zamanda, sosyalist hareketteki ayrımları, somut olarak, temsil edilen sınıfsal çıkarlar zemininde belirginleştirdi, safları birbirinden ayırdı. Emperyalist burjuvazilerin ‘kendi’ işçi sınıflarını, halklarını savaşa sürdüğü, işçileri, emekçileri birbirlerine karşı dövuştürdüğü bu savaşta oportünizm, sosyal-yurtsever çizgide ‘kendi’ burjuvazilerinin safında yer aldı, işçi sınıfına açıkça ihanet etti. Menşevikler, hemen hemen bütün 2. Enternasyonal partileri gibi, sosyal-şoven bir tutum aldılar. Enternasyonalizmi esas olarak tek başlarına savunan Bolşevikler ise, 2. Enternasyonal’in çöküşü ve yeni bir enternasyonalin gereğini saparken, savaşı iç savaşa dönüştürme politikası çerçevesinde, ‘kendi’ emperyalist burjuvazilerinin savaşta yenilgisi doğrultusunda, cephe, askeri birlikler arasında bozguncu ajitasyon yürütüyorlardı. O koşullarda, bir yandan vatan hainliğiyle cezalandırılmak, bir yandan şovenizmin azması ve işçi sınıfı saflarında da hakimiyeti yüzünden yığınlardan tecrit olmakla karşı karşıyaydılar. Fakat Bolşevikler, yalnızca hareketin yükseldiği dönemlerde değil, maddi ve manevi açıdan en ağır koşullar altında da, işçi sınıfının çıkarlarına sadık kalıp bunun gerektirdiği politik çizgiyi tavizsiz savunarak işçi sınıfının önderliğini hak ettiler ve kazandılar.

ŞUBAT DEVRİMİ’NDEN EKİME

Savaş yığınlarına, ölüm, açlık, sefalet getirdi. Cepheye alınan yenilgiler, başarısızlıklar, Çarlığa karşı tepkileri artırdı, isyanı ateşledi. 1917 yılı, ‘Kanlı Pazar’ı anmak için yapılan 9 Ocak greviyle başladı. Genel grev düşüncesi, 1905’teki gibi yayılıyordu. 18 Şubatta Putilov işçileri greve gitti. 23 Şubat (8 Mart) Emekçi Kadınlar Günü dolayısıyla kadın işçilerin yaptıkları grev, 25 Şubatta genel po-

litik greve dönüştü. 26 Şubatta çatışmalar çıktı, ayaklanma başladı. 27 Şubatta askerlerin ateş açmayı reddetmeleri ve işçilerin yanına geçmeleri, çatışmanın kaderini belirledi. Şubat Devrimi, ‘ekmek, barış, özgürlük’ sloganları altında zafere ulaştı, Çarlık devrildi.

Şubat Devrimi, beklenmedik bir biçimde, aniden ve kendiliğinden oldu. Savaş boyunca, şovenizm işçi sınıfını da etkisi altına almıştı. Devrimi gerçekleştiren Petrograd’ta işçiler, Bolşeviklerin değil, Menşeviklerin ve Sosyalist-Devrimcilerin destekçisiydiler. Bolşevik Parti, Şubat devriminin önderi olmadığı gibi, onu önceden görmemişti de. Lenin, kısa bir süre önce İsviçre’de, devrimi görmek için ömürlerinin yetmeyebileceğini anlatıyordu.

1905’in tecrübesi, devrimin hızlı zaferinde büyük rol oynamıştı. Hemen yine Sovyetler doğdu. Ancak Sovyetlerde, Menşevikler ve Sosyalist-Devrimciler çoğunlukta ve iktidarı da Geçici Hükümete bıraktılar. Aslında Geçici Hükümetin kendi ordusu, polisi, baskı araçları, iktidar organları yoktu; ama söz konusu sosyalist partilerin işçi sınıfı ve yığınların çoğunluğunun desteğine sahip olmaları ve yürüttükleri burjuvaziyi takip etme politikaları, gerçek iktidar gücüne sahip Sovyetlerin kendi elleriyle iktidarı Geçici Hükümete vermesi sonucunu doğuruyordu.

1905 Devrimi sırasında, burjuva demokratik devrim karşısında üç programatik tutum belirginleşmişti. Şubat Devriminin bu tutumların değerlendirilmeleri açısından da ele alınması gerekir. Çarlığı devirenler Petrograd işçileri ve askerlerdi, ama iktidarı Geçici Hükümete, burjuvaziye teslim etmişlerdi. Bu, Trotski’nin önerdiği ‘köylülüğün desteklediği proletarya diktatörlüğü’ değildi. Öte yandan, Lenin’in savunduğu ‘proletaryanın ve köylülüğün devrimci-demokratik diktatörlüğü’ de değildi. Olsa olsa, Menşeviklerin ‘burjuva demokratik devrimin burjuvaziyi iktidara getirmesi’ yaklaşımına uygun bir durum söz konusuydu. Bir bakıma, bu görüşün sahiplerinin yığınlar üzerindeki hakimiyeti, tarihsel gelişmenin de bu doğrultuda olmasına neden olmuştu. Ama bir bütün olarak ge-

lişmeler, tersinden de olsa, Bolşeviklerin, hem demokratik devrimin sonuna kadar tamamlanması hem de en hızlı biçimde sosyalist devrime geçilmesi bakımından, proletaryanın önderliğini öne çıkartan programatik yaklaşımını doğruladı.

Ortaya çıkan İşçi ve Asker Delegeleri Sovyetleri, proletarya ve köylülüğün ittifakının, iktidarı ellerinde tutmaları halinde de proletarya ve köylülüğün devrimci-demokratik diktatörlüğünün ifadesiydi. Sorun Sovyetlerde ve hatta işçi sınıfı üzerinde küçük-burjuva hakimiyetiydi. Sovyetlerde Menşeviklerin ve Sosyalist-Devrimcilerin ezici biçimde çoğunluk olmaları, devrimde, işçi sınıfının yığinsal katılımına rağmen, küçük-burjuva hakimiyetinin ifadesi ve proletaryanın hegemonyasının bulunmamasının göstergesiydi. Bu durumda, tam da Lenin'in 1905'te ileri sürdüğü gibi, küçük-burjuva tavır, burjuvazinin kuyruğuna takıldı, iktidarı burjuvaziye verdi. Burjuvazi ise, yine Lenin'in öngördüğü gibi, en çok, yığınlardan, devrimin ilerlemesinden korkuyordu; Çarlığın yıkılmış olması ona yetip de artmıştı bile ve ne burjuva partiler, ne de bunlar yığınlar karşısında teşhir olduğu ölçüde yine burjuvazi adına hükümete gelen küçük-burjuva partiler, burjuva devriminin hiçbir sorununu çözmediler, yığınların acil taleplerini gerçekleştirmediler. Devrimde proletaryanın önderliğinin sağlanamaması, onun tamamlanamamasını, tutarsız, güdük kalmasını getirdi.

Lenin, bu koşullarda, işçi sınıfının küçük-burjuva hakimiyetini kırmasını, bağımsızlığını, hegemonyasını öne çıkartıyordu. Geçici Hükümetin desteklenmemesini ve 'Bütün İktidar Sovyetlere' sloganını öneriyordu. Bolşevik Partisi içinde Kamenev gibi, bunun sosyalist devrim önermek olduğunu, halbuki henüz burjuva devriminin tamamlanmadığını söyleyenlere karşı Lenin, iktidarın burjuvaziye geçmesi anlamında, bu ölçüde burjuva devriminin tamamlandığını söylüyor ve bazı devletleştirmeler de dahil ileri sürdüğü önlemlerin sosyalizmin başlatılması olmadıklarını, bunların, sosyalizme doğru ilk adımları oluşturmakla birlikte, yığınların mevcut andaki acil taleplerine karşılık gelmelerine dayanarak ileri

sürülmelerini savunuyordu. Tezlerinin çoğunluğu, Lenin Rusya'ya döndükten sonra, Nisanda toplanan Bolşevik Parti Konferansında kabul edildi.

'İkili iktidar' olarak bilinen özgül durum, en demokratik burjuva cumhuriyetinden çok daha demokratik bir ortam sağlıyordu. Bu demokratik ortam içerisinde açık sınıf mücadelesi en gelişkin ifadelerini kazandı, en üst boyutlara tırmandı. Bütün siyasi akımlar, savundukları tutumlar, hizmet ettikleri çıkarlar ve temsil ettikleri sınıflar en belirgin biçimde ortaya çıktı. En üst düzeydeki politik mücadelenin bu zenginliği içerisinde, başta işçi sınıfı olmak üzere, yığınların bilinç ve örgütlenmeleri köklü bir değişim ve dönüşüm geçirdi.

İkili iktidar ifadesinin dayandığı yanlardan Sovyetler, İşçi ve Asker Delegeleri Sovyetleri biçimindeydi. Askerler, çoğunlukla köylü kökenli oldukları için 'üniformalı köylüler' olarak niteleniyordu. Sovyet sisteminin temeli fabrikalarda, işyerlerinde delegeler seçilmesiydi. İstenildiği zaman yenilenen bu seçimler, tabandaki siyasi tercih değişikliklerinin Sovyetlere yansımalarını sağlıyordu. Sovyetlerin karşısındaki yan olan Geçici Hükümet de, sınıfların ve temsilcileri partilerin iktidara geçtiklerinde gerçek yüzlerinin hızla kitlelerin gözünde açığa çıkmasına bağlı olarak değişim geçirdi. Önce monarşistler, sonra burjuvazi ve temsilcisi Kadetler, daha sonra da küçük-burjuva partileri Sosyalist-Devrimciler ve Menşevikler, sırayla hükümette yer aldılar, yığınların talepleri adına iktidara gelip bu talepleri yerine getirmeyerek temsil ettikleri gerçek sınıf çıkarlarını ortaya koydular.

Devrim, 'ekmek, barış, özgürlük' sloganları altında gerçekleşmişti. Yığınların acil talepleri, emperyalist savaşın son bulması, savaşın neden olduğu ekonomik yıkımdan kurtulmak ve topraklı. Buna karşılık, bütün hükümetler ise savaşı sürdürüyor, yığınların taleplerini yerine getirmeyip bunları Kurucu Meclise havale ediyordu. Yığınların mücadelesi de giderek yükseliyordu. Haziranda 1. Sovyetler Kongresi toplandığında hâlâ 822 delegeden 285'i Sos-

yalist-Devrimci, 248'i Menşevik ve ancak 105'i Bolşevik'ti. Ama kongre sırasında yapılan sokak gösterilerinde Bolşeviklerin sloganları hakim oldu. Artık işçi sınıfının öncüsü, Bolşeviklerin politikalarını destekliyordu.

Temmuzda Petrograd'ın Viborg semtinde işçi sınıfının en ileri kesimi silahlı ayaklanmaya girişti. Bolşevik Parti, 1905 Devrimi dersleri ışığında, yığınların çoğunluğunun devrime hazır olmadığını ve zamansız ayaklanmanın öncüyü diğerlerinden kopartarak yenilgiye neden olacağını biliyordu. Bu yüzden Bolşevikler, silahlı hareketi barışçı bir gösteriyle sınırlamaya çalıştılar. Ancak hükümet gösteriyi silahlı güç kullanarak ezdi. Bolşevik yayınlar yasaklandı, Bolşevik önderler tutuklandı. Lenin, yeniden kaçak oldu, yeraltına geçti. Artık Geçici Hükümet iktidarı bütünüyle ele almış, iktidarın barışçı bir biçimde Sovyetlere geçmesi olasılığı kalmamıştı. Bolşevik Parti de önüne silahlı ayaklanma hedefini koyuyordu.

Ağustos sonunda karşı-devrimci General Kornilov'un ayaklanması, siyasi koşulları yeniden değiştirdi. Bolşevikler Geçici Hükümete karşı bu gerici ayaklanma karşısında ilgisiz, tavırsız kalmadılar. Ayaklanmaya karşı direnişi örgütlediler, en ön saflarda dövüştiler. Ayaklanma bastırıldığında bunda en fazla emeği geçen Kızıl Muhafızlar da maddi ve manevi üstünlük kazanmışlardı. Bu durumda, kısa bir süre için de olsa, yeniden devrimin barışçı gelişmesi olanağı ortaya çıktı. Bolşevikler, barışçı gelişme olanağı tükendiğinde ayaklanma çağrısı anlamına gelmekle birlikte, yine 'Bütün İktidar Sovyetlere' sloganını ileri sürdüler.

Yığınlar, Bolşeviklerin dışındaki partilerin, taleplerini gerçekleştirmediklerini görüyorlardı. Eylülde Bolşevikler, Petrograd'ta, Moskova'da, Sovyetlerde çoğunluk oldular. Sosyalist-Devrimci Parti de Sağ ve Sol kanatlarına bölünmekteydi.

Devrimin olgunlaştığını saptayan Lenin, artık Parti'nin Merkez Komitesini ayaklanmayı örgütlemeye çağırıyordu. Gecikilirse öncü yorulabilir ve devrim fırsatı kaçabilirdi. Ekim başında gizlice

Petrograd'a gelen Lenin, katıldığı toplantısında Merkez Komitesi-ni, silahlı ayaklanmaya hazırlanma kararını almaya ikna etti. Karara muhalif olan Kamenev ve Zinovyev'in, parti dışı basında kararı protesto eden, dolayısıyla ayaklanma kararını açığa vuran mektuplarının yayınlanması da ayaklanmayı engellemedi. Yığınların desteğini alan Bolşeviklerin karşısında durabilecek güç kalmamıştı. Bolşeviklerin hakimiyetindeki Petrograd Sovyeti Yürütme Komitesine bağlı olarak oluşturulan askeri-devrimci komite ayaklanmayı yönetti. 2. Tüm Rusya İşçi ve Asker Delegeleri Sovyetleri Kongresi'nin toplanacağı 25 Ekim (7 Kasım) sabahı Kızıl Muhafızlar, Geçici Hükümetin karargahı Kışlık Saray'ı ve Petrograd'ın diğer önemli yerlerinin denetimini almak üzere harekete geçti, Sosyalist-Devrimci başbakan Kerenski kaçtı. Gece Sovyetler Kongresinde, Sovyetlerin iktidarı aldığının ilanı alkışlarla karşılandı. Rusya'nın bütününe temsil eden Sovyetlerde de Bolşevikler çoğunlukta idi. 649 delegeden 399'u Bolşevik'ti. Bu sırada Rusya'da işçilerin sayısı iki buçuk milyonu aşkındı. Bolşevik Partinin ise çeyrek milyona yakın üyesi vardı.

EKİM DEVRİMİ

Bolşevik Partisi, teknik açıdan başarılı bir darbe gerçekleştirmişti. Devrimi kitlelerin kendiliğinden eylemi olarak görenler ve Rusya'da proletarya devriminin koşullarının bulunmadığını düşünenler, bu hareketi siyasi açıdan da bir devrim değil, darbe olarak değerlendiriyorlardı. Ama sorun yığınların iradesinin yönünü saptamaktı. Bolşevikler, işçi sınıfı içinde, öncüsünden, Petrograd'tan, Moskova'dan başlayarak çoğunluk oldukları ve işçi sınıfının önderi, temsilcisi, tercihi haline geldikleri gibi, başta Sosyalist-Devrimciler olmak üzere diğer partilerin barış, toprak, özgürlük sorunlarını çözmediklerini, bu acil sorunları ancak kendilerinin çözebileceklerini göstererek, köylülüğün de desteğini kazanmışlardı.

Lenin'in daha sonraları '*Sol Komünizm, Bir Çocukluk Hastalığı*'nda kullandığı sözler bu konuyla ilişkilendirilebilir:

“Politika sanatı (ve bir Komünistin görevlerini doğru olarak anlaması) proletaryanın öncüsünün başarıyla iktidara gelebileceği, iktidarı alırken ve aldıktan sonra işçi sınıfının ve proleter olmayan emekçi yığınların yeteri kadar geniş tabakalarının yeterli desteğini kazanabileceği ve daha sonra gittikçe daha geniş emekçi yığınlarını öğreterek, eğiterek ve kendine çekerek egemenliğini sürdürebileceği, sağlamlaştırabileceği ve genişletebileceği koşulların ve anın doğru olarak ölçülmesinden oluşur.” (Lenin, *Toplu Eserler*, c. 31, s. 51; ‘*Sol’ Komünizm*, s. 49)

Bu anlamda sorun, işçi sınıfının iktidarı almasıdır, ama bunun, öncüsünün yığınların yeteri kadar geniş tabakalarının desteğini alarak gerçekleştirmesi biçiminde olmasıdır. Politika açısından ise önemli olan, bunun koşullarının ve anının doğru saptanabilmesidir. Açıkça ki, Lenin’in bu yaklaşımı, devrimci iradeyi son sınırına kadar götürmek anlamını taşır. Sözü edilen değerlendirme, isabetli olduğu sürece, sınıfın yığınlarının iradesi, eylemi, devrimi güvencede olacaktır. Ancak bu noktada, ölçütün yalnızca öznel düzeyde alınmasının, bağımsız, nesnel bir ölçüt aranmamasının tehlikeli olabileceği de eklenmelidir. Yapılacak değerlendirmedeki bir yanlışlık, sınırın ötesine geçilmesine, devrim adına darbeye kalkışılmasına yol açabilir.

Ekim Devrimine ise, Lenin’in politik öngörü yeteneği damgasını vurmuştu. Lenin, işçi sınıfının ve yığınların iradesinin yönünü herkesten önce görmüş ve dile getirmişti. Devrimin bir darbeye dönüşmemesini sağlayan, Lenin’in değerlendirmesinin isabetliliği idi. İktidar alınıp Sovyetler Kongresine gelindiğinde bu eylem sorgulanmak değil, aksine alkışlarla karşılanmıştı. Bu anlamda iktidarın alınmasından önceki değerlendirme, yani öznel ölçüt, iktidarın alınmasından sonra Sovyetler Kongresinin olumlu tutumuyla doğrulanmış, nesnellik kazanmıştı. Bu temelde, Ekim Devrimi, köylülüğün desteğini alan işçi sınıfının eylemiydi. Lenin ve Bolşevikler ise, bu eyleminde işçi sınıfına önderlik eden öncüsüne yol göstermişler, onu yönetmişlerdi.

Bu noktada, Sovyetler Kongresinde karar alınıp ondan sonra ik-

tidarın ele geçirilmesi görüşü üzerinde durulabilir. Bu öneri, benimsenmemiş olmasına rağmen, öznel ölçütü nesnel bir ölçütle tamamlayarak iktidarın alınması eyleminin sınıfın iradesiyle çakışmasını güvenceye alacak, dolayısıyla sınıf adına ondan kopuk bir girişim tehlikesini ortadan kaldıracak bir yaklaşım olarak durmaktadır.

Sovyetler, yani işçi sınıfının iktidar organları benimsemeseydi, Bolşeviklerin örgütledikleri ayaklanma, bir darbe olarak kalırdı. Onun devrim olmasını sağlayan, işçi sınıfının iradesinin ifadesi olması, işçi sınıfının eylemi olmasıydı. Ama aynı zamanda eklemek gerekir ki, Bolşevik Partinin işçi sınıfına önderliği, en başından beri sabırlı, her dönüm noktasında marksizmden sapmadan, bitmek tükenmek bilmeyen bir çalışmayla kazandığı önderliği olmasaydı ve bu devrimde de ona önderlik etmeseydi, yine Ekim Devrimi gerçekleşmezdi. Bu yüzden de Ekim Devrimi, işçi sınıfının, Bolşevik Parti’nin önderliğindeki, diğer bir deyişle komünizmin önderliğindeki eylemi oldu.

Ekim Devrimi de 1905’te ayrışan programatik anlayışlar açısından ele alınmalıdır. Menşevikler, burjuva devriminin burjuvazi tarafından tamamlandığı ortamda işçi sınıfının sosyalist devrime hazırlanması yaklaşımlarına uygun olarak, Rusya’da sosyalist devrimin koşullarının bulunmadığını savunuyorlardı. Bu yüzden Ekim Devrimini sosyalist devrim değil darbe olarak değerlendirdiler.

Bolşeviklerin savunduğu kesintisiz devrim, yani demokratik devrimden sosyalist devrime barışçı geçiş de gerçekleşmedi, ikinci bir siyasi devrim gerekti. Ama bunun nedeni birinci devrimde, Bolşeviklerin programatik tutumlarında ileri sürülenin gerçekleşmemesi, proletaryanın hegemonyasının kurulamamış olmasıydı. Küçük-burjuva hegemonyası altında proletarya ve köylülük ittifakı, iktidarı kendi eline alacağı yerde burjuvaziye vermişti.

Bolşevikler için demokratik devrim, sosyalist devrime en hızlı ilerlemenin yoluydu. Bu yüzden sosyalist devrime geçiş açısından sorun, demokratik devrimin sonuna kadar tamamlanması değil, iş-

çi sınıfının sosyalist devrim için bilinç, örgütlenme ve hazırlığının tamamlanması, köylülüğün parçalanması temelinde sosyalist devrimin temel ittifakı olarak yoksul köylülükle ittifakının gerçekleşmesiydi. Lenin daha 1905'te yazdığı *Köylü Hareketine Karşı Sosyal-Demokrasinin Tavrı* isimli yazısında buna işaret etmişti:

“Demokratik devrimden derhal ve gücümüz, sınıf bilinçli ve örgütlü proletaryanın gücü ölçütüyle tastamam uyumlu bir biçimde sosyalist devrime geçmeye başlayacağız. Biz kesintisiz devrimden yanayız. Yarı yolda durmayacağız.” (Lenin, *Toplu Eserler*, c. 9, s. 237)

Şubatın Ekime kadar son derece demokratik ortamda, açık sınıf mücadelesi içerisinde bütün siyasi akımların, temsil ettikleri sınıfların konumları çıplak bir biçimde ortaya çıktı. İşçi sınıfı, Menşeviklerin, küçük-burjuva politikaların kuyruğundan kurtuldu, Bolşeviklerin saflarında örgütlendi, bilinçlenmesini ve örgütlenmesini sosyalist devrimi gerçekleştirecek düzeye yükseltti. Köylülüğün parçalanması, siyasi ayrışması gelişti. Destekledikleri Sosyalist-Devrimci Partinin, hükümette olmasına rağmen toprak, barış, özgürlük, hiçbir sorunlarını çözmemesi, köylülere de, bütün sorunlarını, ancak Bolşeviklerin, işçi sınıfı önderliğindeki devrimin çözebileceğini gösterdi. Köylülüğün desteği, Bolşeviklerin, işçi sınıfının arkasında toplanırken, köylülüğün parçalanıp işçi sınıfı ve yoksul köylülüğün ittifakına karşılık gelmek üzere, Sosyalist-Devrimci Partinin bölünüp Sol kanadının ayrılması ve Bolşeviklerle ittifakı gelişti. Bu çerçevede de Şubatta proletarya ve köylülüğün devrimci-demokratik diktatörlüğünün ifadesi olarak nitelendirilen Sovyetler, artık Ekimde işçi sınıfı ve yoksul köylülüğün sosyalist iktidarının organları olarak görülüyordu.

Ekim Devrimi, köylülüğün desteklediği işçi sınıfının sosyalist devrimi olarak gerçekleşti, geçerken demokratik sorunları çözdü. Ama bu Trotski'nin programatik yaklaşımını doğrulamaz. Ekim Devrimi, ancak Şubat Devriminden sonra, Şubat Devriminin yol açtığı, açık sınıf mücadelesinin geliştiği demokratik ortam sayesinde gerçekleşti, Şubattan önce değil. Şubattan sonra Ekim Devrimi-

nin, köylülüğün desteklediği proletarya devriminin gerçekleşebilmiş olması, Şubattan önce bunun devrimin tek gelişme olasılığı, tek seçenek olarak önerilmesini haklı çıkarmaz.

SOVYET İKTİDARI

Ekim Devrimi, proletaryanın, nüfusun küçük bir azınlığını oluşturduğu Rusya'da gerçekleştirdiği devrimiydi. Oluşan Sovyet rejiminin toplumun üzerinde yabancılaşmış bir baskı aygıtına dönüşümü incelenirken onun bu yanı üzerinde de durmak gerekir. Bir değerlendirme biçimine göre, azınlık egemenliği, çoğunluk üzerinde baskı aygıtı olarak kalıcılaşarak hiçbir zaman kendisini yok etmek doğrultusunda ilerleyemeyeceğinden, kendisi, yani egemen sınıf olan işçi sınıfı üzerinde de diktatörlüğe dönüşecektir. Dolayısıyla mutlaka, her koşulda çoğunluğun devrimini, iktidarını önermek, savunmak gerekir. Buna bağlı olarak bu bakış açısı, işçi sınıfının nüfusun çoğunluğunu oluşturmadığı koşullarda, mutlak bir biçimde halk devrimi savunmaya varmaktadır.

Öncelikle, azınlık diktatörlüğünün mutlaka kendisi için de diktatörlüğe dönüşeceği, mantıksal olarak da, tarihsel olarak da doğru değildir. Bütünün iradesinin gerçekleşmesini sağlayan bir işleyiş olarak demokrasi, küçük bir azınlık içerisinde, geniş kalabalıklara göre daha kolay gerçekleşebilir. Az sayıda insan bir araya gelerek doğrudan demokrasi uygulayabilir. Sayı arttıkça bu olanaksızlaşır ve temsili demokrasi gerekli olur, demokrasi dolaylılaşmaya, yabancılaşmanın olanakları ortaya çıkmaya başlar. Tarihsel olarak da, demokrasinin ilk örneği olarak gösterilen Atina demokrasisi, köle sahiplerinin, yani toplumun azınlığının demokrasisiydi. Bu azınlık bir meydana toplanıp işlerini doğrudan demokrasiyle yürütebiliyordu.

Öte yandan Ekim Devrimi, proletaryanın azınlık olduğu koşullarda sosyalist devrimi gerçekleştirebilmesinin örneğiydi. Azınlık proletarya, nüfusun çoğunluğunun isteklerine rağmen, nüfusun çoğunluğuna karşı bu devrimi gerçekleştirmemişti. Tam tersine, nü-

fusun ezici çoğunluğunun, köylülüğün sorunlarını, yalnızca kendisinin çözebileceğini göstererek onun desteğini kazanmış, toplumsal hegemonya kurmuştu. Proletarya, nüfusun çoğunluğunun desteğini alarak, onların sorunlarını çözerek sosyalizme yürümek üzere iktidara gelmişti. Bundan sonra sorun, diğer emekçi kesimlerin kendi düzeyine yükseltilmesi ve toplumsal sınıfların ortadan kaldırılması, bu temel üzerinde de toplumda yöneten – yönetilen ayrımının, özel bir baskı gücü olarak devletin yok olmasıydı.

Ancak Ekim Devrimiyle oluşan Sovyet rejiminin tarihi, aynı zamanda, ortaya çıkan işçi sınıfı demokrasisinin, işçi sınıfı için demokrasi olmaktan çıkışının da tarihidir. Dolayısıyla sorun, genel olarak devletin ortadan kalkması, toplumda genel olarak yöneten – yönetilen ayrımının yok olması sorunundan önce, işçi sınıfı içerisinde yöneten – yönetilen ayrımı sorunudur; bu ayrımın silinmeye yönelmeyip derinleşmesi, işçi sınıfı içerisinde eşitlik, özgürlük ve yönetim hakkının daralması, sınıfın bir bütün olarak yönetmemesidir. Bu da Sovyetlerde somutlanan işçi sınıfı demokrasisine, oluşumundan itibaren daha yakından bakmayı gerektirir.

Öncelikle Sovyetler, işçi sınıfının sınıfsal egemenliğinin, çıkarlarının, hak ve özgürlüklerinin ifadesi oldu. Ama bunu gerçekleştirirken, devletin biçimlenmesi bakımından da, sömürücü azınlık devletleriyle karşılaştırılmayacak bir demokratik yapıya sahip olmak durumundaydı. Sovyetler işyerleri, fabrikalar temelliydi. Fabrikanın bütün işçilerinin doğal olarak üyesi olduğu fabrika sovyetleri için bire bir temsil, ‘doğrudan demokrasi’ söz konusuydu. Ama daha üst sovyetler, temsil ettikleri kitlenin büyüklüğü yüzünden kaçınılmaz olarak delegelerden oluşuyorlar, taban sovyetlerinden ayırt edilmek üzere ‘delege sovyetleri’ olarak da anılıyorlardı. Fabrika sovyetleri, bin işçiye bir, daha küçük işyerlerine de bir delegelik oranıyla seçtikleri delegelerle şehir sovyetlerini oluşturuyorlardı. Şehir sovyetleri de Bütün Rusya Sovyetler Kongresi delegelerini seçiyorlardı. Seçimler istenilen an yenilenebildiği için, seçilen delegeler geri çağrılıp değiştirilebiliyordu. Burjuva parlamentariz-

minin devlet yönetimini halktan kopartıp burjuvazinin hizmetindeki bürokrasiye teslim eden kuvvetler ayrımı yerine, Sovyetler yasama ve yürütmeyi hareketli bir yapı olarak kendinde birleştiriyordu. Sovyetler Kongresi, Kongrenin seçtiği Merkez Yürütme Komitesi (VTsIK) ve daha sonra onun atadığı Halk Komiserleri Kurulu (Sovnarkom) arasında yasama ve yürütme işlevleri açısından yetki ayrımı yoktu. Marksizmin, Paris Komününden beri, devlet yapısının bürokratlaşp temsil ettiği tabandan kopmasını engellemek, yöneten – yönetilen ayrımının yok olarak devletin bütünüyle ortadan kalkmasını sağlamak açısından bir zorunluluk olarak işaret ettiği yasama ve yürütmenin birliği, yığınların yasama ve yürütme görevlerini doğrudan kendi ellerine almalarını, devlet işlerine yığınsal katılımı öngörüyordu. Bu ise, hakların, özgürlüklerin kullanımı anlamında belirli bir demokratik kültürü, eğitimi gerektiriyor.

Lenin de, işçi sınıfının sosyalist devrimi gerçekleştirebilmek için demokratik eğitimden geçmesi gerektiğini, 1916’da, *P. Kievsky’ye* (Y. Pyatakov) *Cevap* isimli yazısında vurgulamıştı:

“Kapitalizm ve emperyalizm, ancak ekonomik devrimle yıkılabilir. Bunlar, en ‘ideali’ bile olsa demokratik dönüşümlerle yıkılamaz. Ama demokrasi mücadelesi okulundan geçmemiş bir proletarya, ekonomik devrimi yapamaz. *Bankalara el konulmadan*, üretim araçlarının *özel mülkiyetine* son verilmeden kapitalizm ortadan kaldırılamaz. Ancak, burjuvaziden ele geçirilen üretim araçlarının demokratik yönetimi için bütün halkı örgütlemeyen, bütün emekçiler kitlesini, proleterleri, yarı-proleterleri ve küçük köylüleri, kendi saflarının, güçlerinin, devlet işlerine katılımlarının demokratik örgütlenmesine katmadan bu devrimci önlemler uygulanamaz” (Lenin, *Toplu Eserler*, c. 23, s. 25).

Uzun yıllar boyu sendikaların bile yasaklandığı otokrasi koşullarında işçi sınıfı demokratik eğitimini esas olarak Şubat Devriminden sonra, bu devrimin sağladığı demokratik ortamda, hızla keskin biçimler alan açık sınıf mücadelesi içerisinde tamamladı. Bu

demokratik eğitim, işçi sınıfının Ekim Devrimini gerçekleştirmesi için yeterli oldu, ama sürecin daha sonraki gelişimi göz önünde tutulduğunda, bunun işçi sınıfının iktidarını demokratik bir işçi devleti olarak sürdürmesine yetmediği de saptanmalıdır. Deyim yerindeyse, son derece hızlı demokratik eğitim, kelimenin gerçek anlamındaki hızlandırılmış eğitimler gibi, kusurlu, eksikli bir formasyon yaratmış, bir açıdan yeterliyken, başka bir açıdan yetersiz kalmıştır.

Bu açıklamanın somut ifadesi, işçi sınıfının devlet işlerine, yönetime katılımının sınırlı kalması, giderek daralması ve hatta yönetimin, kendisini politikaya adanmış bir azınlığa terk edilmesidir. Bu, Bolşevik Partinin işçi sınıfının elinden iktidarı kopartıp alması değildir. Aksine Bolşevikler, sınıfın yönetime katılımının geliştirilmesi için, bunun yetersizliği ayrıca değerlendirilmek durumunda olmakla birlikte, çabalamışlardır. Yönetimin giderek daralması, temsil ettiği tabandan uzaklaşması doğrultusundaki gelişme ise, temsil kademelerinin artması, geniş organların içinden seçilen daha dar organların giderek iktidar işlevlerini daha çok üstlenmesi biçiminde daha Ekim Devriminden önce başlamıştır. Bu anlamda, bundan Bolşevikleri birinci derecede sorumlu tutmak doğru olmaz:

“Sovyet yapısının Menşevik – Sosyalist-Devrimci hakimiyeti altındaki evrimi, iktidarın yürütme düzeyinde daha fazla yoğunlaşması ve tam üyeli organın gücünde buna tekabül eden bir azalma doğrultusundaydı. Büyük yürütme komitelerinin seçtiği yerlerde, yürütmenin iktidarının çoğunu gasp eden daha küçük bürolar yaratıldı. Büro her gün, yürütme komitesi haftada iki ya da daha az toplanırken, tam üyeli organ haftada bir ya da daha az toplanıyordu. Saratov’da örneğin, tam üyeli organ, Martta on beş kere, buna karşılık Temmuzla Ekim arasında yalnızca iki kere toplandı. Bu son dönem sırasında, yürütme ise, kırk üç kere toplandı. Bütün Sovyetleri temsil edecek ulusal bir organın kurulması, iktidarı daha da yoğunlaştırdı. Şubat ve Ekim arasında yalnızca bir Ulusal Sovyet Kongresi yapıldı. Bu Kongre (3 Haziran 1917) üç yüz üyeli bir Bütün-Rusya Merkez Yürütme

Komitesi (MYK) oluşturdu. Üyelerin yalnızca yarısı Petrograd’ta oturup toplantılara belli bir sıklıkta katılmaları beklenebilecek durumdaydı. Bu organ, elli üyeli bir büro ve dokuz kişilik de bir prezidyum seçti. Bu son iki organ, ulusal Sovyet yapısının neredeyse bütün iktidarını ellerinde topladılar. Ne zaman bütün MYK toplansa elli kişiden –genellikle yine sadece büronun üyeleri– fazla katılım olmuyordu. Dahası, büronun, Petrograd Sovyet’inin bürosundan ayırt edilmemesi, neredeyse tamamen imkansızdı. Gerçekte olan, ulusal konferansın, Petrograd Sovyet’inin yönetici organına ulusal yetki vermesiydi.” (T. Wohlforth, “Transition to the Transition (Geçiş Geçiş)”, *New Left Review* 130)

Sovyet yapılanması içinde kademelerin artması ve yürütme işlevlerinin geniş organlardan giderek daha dar organlara aktarılması, yönetimin işçi sınıfının yığınlarından uzaklaşmasına, daralmasına karşılık geliyordu. Şubattan Ekime kadar geçen dönem içinde başlamış olan bu süreç Ekim Devriminden sonra da sürdü. Demokratik kültürün, geleneklerin yerleştirilmesinin yetersizliği, devlet işlerine yığınsal katılımın geliştirilememesi, bir süre sonra yönetimin Bolşevik Partiye kadar daralmasına, parti ve devletin birbiriyle çakışmasına kadar vardı.

EKİM DEVRİMİ’NİN GERÇEKLEŞTİRDİKLERİ

Ekim Devrimi, demokratik eğitiminin tamamlanması bir bakıma yetersiz de olsa, işçi sınıfının eylemiydi. İşçi sınıfının komünizmin önderliğindeki devrimiydi, komünizm hedefliydi. Geçerken de, önce Şubat Devriminin, gündeminde olup da çözmediği demokratik sorunları, yığınların acil sorunlarını çözdü. Barış sorunu, toprak sorunu, ulusal sorun, hükümet sorunu derhal ele alıp çözdüğü sorunlardı. 2. Bütün Rusya Sovyetler Kongresi, daha devrimin ikinci günü 26 Ekim’de ‘Barış’, ‘Toprak’ ve ilk Sovyet hükümeti olarak Halk Komiserleri Kurulu’nun (Sovnarkom) kuruluşu karar-namelerini kabul etmişti.

Sovyet iktidarı, ‘Barış Kararnamesi’yle, Geçici Hükümetin yığınların talebine rağmen çıkmayıp sürdürdüğü emperyalist savaş

politikasına son verme iradesini ifade ediyordu. Adil ve demokratik, ilhaksız, tazminatsız bir barış ileri sürülüyordu. Ateşkes girişimlerine rağmen savaş, emperyalist Almanya'nın böyle bir barışa yanaşmaması nedeniyle, Şubat 1918'e, Brest-Litovsk anlaşmasına kadar sürdü.

'Toprak Kararnamesi', köylülüğün talepleri doğrultusunda, Sosyalist-Devrimciler tarafından, bağlayıcı talimatlara dayanarak hazırlanıp uygulanmayan bir metni temel alıyordu. Toprakta özel mülkiyet kaldırılıp topraklar ulusallaştırılıyor, toprak beylerinin toprakları tazminatsız ellerinden alınıyor, toprağın alımı, satımı, kiralanması, ücretli emek çalıştırılması yasaklanarak topraklar işleyeninin kullanımına veriliyordu. Bu da, büyük sosyalist çiftlikler değil, küçük köylü işletmelerinin oluşmasına yol açan ve toprakta özel mülkiyetin kaldırılmasının tarımda kapitalizmin özgürce gelişmesine en uygun biçim olması çerçevesinde demokratik karakterde bir uygulamaydı. Varolan koşullarda belki sosyalizme ilerlemek için en uygun önlemdi, ama sosyalist bir uygulama değildi.

Halk Komiserleri Kurulu (Sovnarkom) ise, Bütün Rusya Sovyetler Kongresi ve onun Merkez Yürütme Komitesi (VTsIK) otoritesi altında kuruluyordu. Kurucu Meclisin toplanmasına kadar hükümet etmek üzere geçici bir organ olarak gündeme getirilmişti. Ancak daha sonra gelişmeler bu durumu değiştirdi. Sovyet iktidarını tanımayı kabul etmeyen Kurucu Meclis'in Ocak 1918'de dağıtılması, Sovnarkom'u kalıcı hale getirdi.

Ekim Devrimi, Çarlığın sömürgeci zincirleriyle örülmüş ulusal sorunu da çözdü. Sovyet iktidarı, kurulduğunda, kendisini, ulusa ya da ülkeye göre nitelememiş, yalnızca 'İşçilerin Köylülerin Hükümeti' olarak isimlendirmişti. Ulusların kendi kaderini tayin hakkını tanıırken, kendisini de işçi sınıfının egemenliği kazandığı ulusların uluslararası birliğinin ifadesi olarak görüyordu. Bu çerçevede Finlandiya'nın bağımsızlığı tanındı. Daha sonra süreç, eski Çarlık Rusya toprakları üzerindeki Sovyet Cumhuriyetlerinin, 1922 sonunda, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği biçiminde

birleştirilmesine vardı.

Barış sorunu, toprak sorunu, ulusal sorun demokratik sorunlardı, Ekim Devriminin geçerken çözdüğü sorunlardı. Ona sosyalist devrim karakterini veren ise, sınıfsal bileşiminin yanısıra, sosyalizm hedefli olmasıydı. Lenin, devrim günü akşamüstü, Bütün Rusya Sovyetleri Kongresinden önce, Petrograd Sovyet'inde konuşurken 'sosyalizmin zaferinden', 'proleter sosyalist devletin inşasından', 'uluslararası sosyalist devrimden' söz ediyordu. Kurulan Sovyet hükümeti de çeşitli vesilelerle sosyalist olarak nitelendi. Ocak 1918'de ise, Emekçi ve Sömürülen Halkın Hakları Bildirgesi, bütün üretim araçlarının devletleştirilmesini hazırlayan önleme yer verirken açıkça 'toplumun sosyalist örgütlenmesini gerçekleştirme'yi, 'bütün ülkelerde sosyalizmin zaferini elde etme'yi temel hedef olarak alıyordu.

Öte yandan, burjuvazinin mülksüzleştirilmesi, üretim araçlarına el konulması açısından, gelişmeler, planlananların önüne geçti. Ekim Devriminden önce öngörülen, işçi kontrolüyle yetinilen, fabrikaların, üretim araçlarının kapitalistlerin mülkiyetinde kaldığı belirli bir dönemin yaşanmasıydı. Örneğin Lenin, Eylül 1917'de yazdığı *Bolşevikler Devlet İktidarını Ellerinde Tutabilirler Mi?* isimli broşüründe bunu öneriyordu:

"Önemli olan, kapitalistlerin malına el koyma bile değil de, kapitalistler ve destekçileri olabilecek olanlar üzerinde ülke çapında, herkesi kucaklayan işçi denetimi olacak." (Lenin, *Toplu Eserler*, c. 26, s. 107)

Ama Ekim Devriminden sonra, patronlar, yöneticiler, uzmanlar, Sovyet rejimine karşı direnişe geçip proletarya iktidarını zayıflatmak, sarsmak için üretimi durdurmaya, sabotajlara girişince, işçiler, bu direnişi yenebilmek, iktidarlarını savunabilmek için fabrikalara, üretim araçlarına el koydular. Yani sosyalist üretimin örgütlenmesinden önce, siyasi nedenler, burjuvazinin mülksüzleştirilmesini gerektirdi. Mülksüzleştirmelerin doğrudan doğruya üretimin sosyalist örgütlenmesinin gerekleri ölçüsünde gerçekleştirilmeme-

si nedeniyle de, bir süre sonra, üretimin düzenlenmesinin mülksüzleştirilmesinin önüne geçirilmesi, hatta bu arada mülksüzleştirmelerin durdurulması önerileri gündeme geldi.

İşçi kontrolünü ve mülksüzleştirmeleri gerçekleştirenler, fabrika komiteleri örgütlenmeleri idi. Fabrika komiteleri, Şubat Devriminden sonra, fabrikalarda, hem sovyetlerden hem de sendikalarından farklı işçi örgütleri olarak gelişmişlerdi. İşçilerin fabrika düzeyindeki taleplerini öne sürüyor, fabrika yönetimine müdahale ediyorlardı. Fabrika komiteleri, Ekim Devriminden sonra, Kasım 1917 kararnameyle işçi kontrolü ile görevlendirildiler. Patronların sabotajları üzerine de fabrikalara el koyma eylemlerini gerçekleştirdiler. Aralık 1917'de, Ulusal Ekonomi Yüksek Konseyi (Vesenha), işçi kontrolü organlarının işlevleri de dahil olmak üzere, bütün ekonomik faaliyeti örgütlemek amacıyla kuruldu. Pratikte uygulanamasa da, devletleştirmelerin Vesenha tarafından gerçekleştirilmesi, Vesenha'nın bir devlet planlama bölümü ile sanayinin finansmanını kontrol etmesi, yine, merkezinde Vesenha'nın bulunduğu ve mevcut Sovyetlere paralel Ulusal Ekonomi Sovyetleri (Sovnarhozi) kurulması kararnameyle çıkarıldı. Ekonomik sovyetler sistemi, Mayıs 1918'de birinci Bütün Rusya Ulusal Ekonomi Sovyetleri Kongresinin toplanmasına varmasına rağmen, siyasi Sovyetler gibi bir yapıya dönüşüp yaşayamadı.

Ekim Devrimi, işçi sınıfının çalışma koşullarını iyileştirdi. Devrimin hemen ardından, sekiz saatlik işgünü, haftada kırk sekiz saat çalışma, 14 yaşından küçük çocukların çalıştırılmasının yasaklanması, kadın ve gençlerin çalışmalarının sınırlandırılmaları kabul edildi. Sosyal sigorta yasalaştırıldı. Bütün bu yasal düzenlemelerin uygulanmasında sendikalar rol aldı. İşlevleri Vesenha'ya devredilen fabrika komiteleri, Ocak 1918'de birinci Bütün Rusya Sendikalar Kongresinde, sendikalarla kaynaştırılarak onların yerel organlarına dönüştürüldü. Aynı zamanda da, sendikaların, bağımsızlıklarının tartışılması ve sosyalist devrim süreci içinde giderek sosyalist devlet organlarına dönüştürülmeleri gündeme geldi. Sendikalar Kong-

resi kararı, sendikaların, üretimin örgütlenmesi, yıkılmış üretici güçlerin toparlanması yükünü üstlenmesinden söz ediyor, işçi kontrolünün örgütlenmesi, işgücünün dağılımı, sabotaja karşı mücadele, çalışma zorunluluğunun sağlanması gibi görevlerini sıralıyordu. Sosyalist devlet ve sosyalist ekonomik inşaa üzerine tartışmalar, değerlendirmeler de, ilk adımlarla birlikte ortaya çıkıyordu.

Ekim Devrimi, işçi sınıfı ve yoksul köylülüğün ittifakı, devrimi ve iktidarı demektir. Bu temelde, geçerken demokratik dönüşümleri tamamlayıp sosyalizm doğrultusunda adımlara girişmişti. Ama belki de bu adımlardan daha önemli olarak ona sosyalist karakterini veren yan, dünya ölçeğinde sınıfların ortadan kaldırılmasını, sosyalizmi hedeflemesi, kendisini dünya devriminin bir parçası olarak görmesi, uluslararası devrimin ilk adımı olmasıydı. Dünya ölçeğinde emek – sermaye çelişmesini açıkça en öne çıkartan bu yan, Sovyet devleti ortadan kalkıncaya kadar da varlığını sürdüren saflaşmada, Sovyet iktidarının karşısında emperyalistlerin saflaşmasında ifadesini buldu. Emperyalistler, işçi sınıfının uluslararası sosyalist devrimi karşısında birleşirken Sovyet hükümetinin savaştan çekilmesi, tazminatsız mülksüzleştirmeler ve eski hükümetlerin dış borçlarının sahiplenilmemesi, emperyalistlerin yeni Sovyet devletine karşı düşmanlıklarını artırıp saflarını sıklaştırdı. Tırmanan bu düşmanlık, sonunda Sovyet rejimi topraklarında iç savaşa ve emperyalist müdahaleye kadar vardı.

Ancak başlangıçta, Sovyet iktidarının küçümsendiğini ve varlığını koruyup sürdürebileceğine ihtimal verilmediğini de eklemek gerekir. Önce Petrograd, Moskova ve birkaç büyük şehirde ortaya çıkan merkezi Sovyet iktidarının farklı odaklar üzerinde otorite kurup kuramayacağı bilinmiyordu. Yerel Sovyetler bağımsız biçimde ortaya çıkıyorlardı. Fabrikalarda işçi denetimini uygulayan fabrika komiteleri Sovyetlerin dışında ayrı bir örgütlenmeydi. Askerden köylerine dönen köylülerin de nasıl davranacağı bilinmiyordu. Sonra burjuvazinin sabotaj ve direnişleri, bürokrat, yönetici, uzmanların grevi Sovyet iktidarının karşısına çıktı. Ardından da iç savaş ve

emperyalist müdahale geldi.

Diğer yandan Bolşevikler de Ekim Devrimini, Sovyet iktidarının kendisini korumak açısından değil, dünya devriminin ilk adımı olarak değerlendiriyorlardı. Perspektifleri, Rusya işçi sınıfının açtığı yoldan devrimin Batıya yayılması, Batının işçi sınıflarının önderliğinde devrimin ilerletilmesi, güvenceye alınması ve sosyalizmin inşasıydı. Onlar da Batı işçi sınıflarının yardımını olmadan yaşamayacaklarını, Sovyet iktidarını koruyamayacaklarını düşünüyorlardı. Örneğin Lenin, bunu iç savaşı kazanmalarından sonra da, Aralık 1921’de Dokuzuncu Bütün Rusya Sovyetler Kongresinde açıkça ifade etmişti:

“Bir sosyalist cumhuriyetin kapitalist bir ortamda varolması düşünülebilir bir şey mi? Bu, siyasi ve askeri bakımlardan düşünülemez görünüyordu. Hem siyasi ve hem de askeri olarak mümkün olduğu şimdi kanıtlanmıştır; bu artık, bir gerçekliktir.” (Lenin, *Toplu Eserler*, c. 33, s. 151)

Gelişmeler, öngörülenlerden, çeşitli açılardan farklı oldu. Batıya yayılan devrimler, zafere ulaşıp Rusya işçi sınıfının yardımına gelemedi. Öte yandan, Sovyet iktidarı da, günün ağır koşulları karşısında çeşitli uygulamalara başvurarak, büyük zorluklar, fedakarlıklar, yıkımlar pahasına varlığını korumayı başardı.

Bu anlamda, Ekim Devrimi, içeriğiyle, hedefleriyle ve gerçekleştirdikleriyle, sosyalist olarak değerlendirilirken, gelişmelerin öngörülemez seyri de bu değerlendirmenin içine katılmalıdır. Komünizm hedefi, Ekim Devrimine, onun ürünü olan toplumsal örgütlenmeye yol göstermiş, gelişim doğrultusunu belirlemiştir. Diğer yandan da bu doğrultudaki adımların gerçekleştirilmesi, hedeflenenlerin pratikte uygulanması, çeşitli güncel mücadelelerden geçerek, bu zeminde somutlanıp çeşitli ölçülerde de dönüşerek olmuştur. Bu yüzden, pratikte gerçekleştirilenlerin teoride öngörülmüş olanlarla ne ölçüde çakıştığı, ne ölçüde bunlardan uzaklaştığı, bu sosyalist devrim deneyimini değerlendirmenin belki de en önemli yanıdır.

REJİMİN KURUMSALLAŞMASI

Lenin, Ekim Devriminden hemen önce, Eylül 1917’de yazdığı *Devlet ve İhtilal*’de işçi sınıfı devletinin sınıflı toplumların devleti anlamında bir devlet olmayıp kurulurken kendi kendisini yok etmeye girişmesi için taşınması gereken özellikleri sayarken Marx’ın Paris Komününden çıkarttığı dersleri de sıralıyordu: bütün görevlilerin seçilip geri çekilmesi, bunların ücretlerinin ortalama işçi ücreti kadar olması, sürekli ordu ve polis yerine milis, yığınların silahlılaşması. Bunlar, devlet iktidarını kendi çıkarına kullanacak bir kesimin ortaya çıkmaması, buna yönelik maddi ayrıcalıklı bir tabakanın oluşmaması, yine böyle bir kesimin toplumu baskı altında tutmakta kullanabileceği özel bir silahlı gücün varlığına izin verilmemesi için öneriliyordu. Bu önlemler, devlet aygıtının yığınlardan kopup yabancılaşarak onlar üzerinde bir baskı aracına dönüşmesini engellemenin olmazsa olmaz önlemleri olarak ileri sürülüyordu. Bütün bir Sovyet iktidarı boyunca bunların ne ölçüde gerçekleştirildiği, ne ölçüde bunlardan sapıldığı, doğrudan doğruya, Ekim Devrimiyle başlayan sosyalizm deneyimi üzerine olan değerlendirmenin konusunu oluşturmaktadır.

Bu konudaki farklı uygulamaların bir kısmı, sürecin ilerleyişi içerisinde belirli değişikliklerin sonucu olarak gündeme gelmiştir. Ama bir kısmı da daha baştan devrimin ilk günleri içerisinde, sürecin ileriki gelişiminde de korudukları belirli özellikleriyle biçimlenmişlerdir.

Bu çerçevede, milis örgütlenmesinin ötesinde, sürekli silahlı güçler olarak biçimlenen organların ortaya çıkması kaydedilmelidir. Daha sonraki çeşitli gizli Sovyet istihbarat örgütlerinin ilki olarak bilinen Olağanüstü Komisyon (Çeka), Aralık 1917’de Sovnarkom kararıyla oluşturulmuştu. Ekim Devrimini örgütleyen Petrograd Sovyeti askeri-devrimci komitesinin bir bölümünün devamıydı ve ‘karşı-devrim ve sabotaja karşı mücadele’ ile görevlendirilmişti. Yerel sovyetlere de benzer komisyonlar kurmalarını öneren Çeka’nın, Şubat 1918’de, genel karargah personeli 120’den fazla değildi. Son-

raları giderek yaygın ve merkezi bir ağ olarak örgütlendi.

Bir sürekli ordu olarak Kızıl Ordu ise, Kızıl Muhafız örgütlenmesinin ardından geldi. Kızıl Muhafızlar, 1917 yazında, Petrograd'ta fabrikalarda, işçi muhafızlar olarak ortaya çıkmıştı. Kornilov darbesini püskürten Kızıl Muhafızlar, işçi milisi karakterindeydi. Ekim Devrimini başarıya ulaştırdıklarında on bin kişi kadardılar. Aralıkta, bir Kızıl Ordu oluşturulması gündeme geldi. Ocak 1918'de Sovnarkom, 'emekçi kitlelerin sınıf bilinçli ve örgütlü unsurları arasından çıkan gönüllülerden' oluşan 'İşçilerin ve Köylülerin Kızıl Ordusunun' kurulması kararnamesini yayınladı. Ardından gelen aylarda ise, iç savaşın tam boy başladığı 1918 yazına gelinceye kadar, gönüllülük yerine, önce işçilerden ve köylülerden başlayan, sonra bütün nüfusu kapsayan bir biçimde, askere alma kararları alındı. Böylece bir sürekli ordu olarak biçimlenen Kızıl Ordu, bir milis örgütlenmesi olan Kızıl Muhafızların yerini aldı. Ekim Devriminin ilk ayları içerisinde gerçekleşen ve sürekli silahlı güçleri kurumsallaştıran bu gelişme, aynı zamanda işçi sınıfı demokrasisine ilişkin Paris Komünü ilkelerinden bir uzaklaşmayı da ifade ediyordu.

Ekim Devriminin ardından geçen ilk birkaç aylık dönem, burjuvaziyle her düzeyde doğrudan çatışıldığı, eski devlet yapısının dağıtıldığı, kapitalistlerin, uzmanların, idarecilerin direnişleri, sabotajları karşısında, fabrikalara el konulduğu, bu zemin üzerinde Sovyet iktidarının yükseldiği ve kendisini sağlamlaştırdığı dönemdi. Aynı zamanda, bu dönemde yeni rejimin kurumları da biçimleniyordu. Yeni bir anayasal yapının gelişmesinin adımları da Kurucu Meclis karşısında alınan tavırlar içinde atıldı.

Henüz devrimin daha taşraya yayılmadığı, hemen Ekim Devrimi günlerinde yapılan Kurucu Meclis seçimlerinde Sosyalist-Devrimciler oyların çoğunluğunu almıştı. Ama ardından toplanan Köylü Delegeleri Sovyetleri Kongresi sırasında Sosyalist-Devrimciler bölündü. Çoğunluk olan Sol Sosyalist-Devrimciler, Bolşeviklerle ittifaktan yana oldular. Sol Sosyalist-Devrimciler hükümete girip Bol-

şeviklerle koalisyon yaparken, Köylü Sovyetlerinin de katılımıyla Bütün Rusya İşçi, Asker ve Köylü Sovyetleri oluşturuldu. Sovyet iktidarı, Ocak 1918'de toplanan Kurucu Meclis'ten, kendisini tanımamasını istedi. Sosyalist-Devrimcilerin ve Menşeviklerin çoğunlukta olduğu Kurucu Meclis bunu kabul etmeyince, Sovyetler, kendi bağımsız gücü olmayan Kurucu Meclis'i dağıttı. Bu önlem, mevcut siyasi yapılanma içerisinde burjuva parlamentarist gelişme yoluna kapıların nihai biçimde kapatılmasına karşılık geliyordu.

Emekçi ve Sömürülen Halkın Hakları Bildirgesi ise, Kurucu Meclis'in benimsemesi ve böylece Sovyet rejimini tanınması amacıyla hazırlanmıştı. Sosyalist toplumun inşası ifadeleriyle sosyalizmi hedefleyen Emekçi ve Sömürülen Halkın Hakları Bildirgesi, bu doğrultuda, toprakta özel mülkiyetin kaldırılmış olması, bütün üretim araçlarının devletleştirilmesini hazırlayan bir ilk önlem olarak işçi kontrolü, bankaların devletleştirilmesi, çalışma zorunluluğu ve çalışanların silahlandırılıp Kızıl Ordu'nun kurulması kararlarını sıralamaktaydı. Ocak 1918'de Kurucu Meclis'in dağıtılmasının ardından toplanan Üçüncü Bütün Rusya Sovyetler Kongresi tarafından benimsenen Emekçi ve Sömürülen Halkın Hakları Bildirgesi, daha sonra ilk Sovyet Anayasasının temel bölümlerini oluşturdu.

Burjuvazinin alt edilip direnişinin bastırılması, Sovyet iktidarının sağlamlaştırılması, Kurucu Meclis'in dağıtılmasıyla büyük ölçüde tamamlanmıştı. Şubatta, büyük kayıplar ve geri çekilmeler pahasına da olsa, Almanya'yla yapılan Brest-Litovsk anlaşması, Sovyet iktidarına uluslararası boyutta da bir nefes alma zamanı tanıdı. Bu dönem, ekonomik yeniden inşa için bir fırsat olarak görüldü ve savaşın neden olduğu yıkımın onarılması, üretimin geliştirilmesi, üretkenliğin artırılması konuları gündemde öne çıktı.

EKONOMİK İNŞA SORUNLARI

1918'in baharından yazın iç savaş başlayıncaya kadar geçen kısa nefes alma döneminde, ekonominin yeniden inşası doğrultusunda

çeşitli yaklaşımlar ve girişimler gündeme geldi. Bunlar daha sonraki dönemlerde de hep uygulamalara referans gösterildi, bu konudaki tartışmalara kaynaklık etti. Bu yüzden, bu önermeler, kendi dönemlerinde pratikte uygulanabildikleri ölçünün kat kat ötesinde bir önem kazandılar.

Ekim Devriminden 1918 baharına kadar geçen dönem, eski iktidarın devrilmesi, parçalanması, eski yapının yıkılması, dağıtılması, bunların savunucularının direnişlerinin bastırılması, ezilmesi dönemiydi. Bu dönemin sonunda, 1918 baharında ise, artık yeniden kuruluş gündeme geliyordu. Bunun için de öncelikle, örgütlenme, disiplin, emek üretkenliğinin yükseltilmesi, maddi altyapının güçlendirilmesi, üretimin artırılması gibi unsurlar öne çıkmak durumundaydı. Bu dönemde, bu çerçevede ileri sürülen, parça-başı çalışma, yüksek ücret, Taylorizm, sosyalist rekabet, tek-adam yönetimi, devlet kapitalizmi gibi çeşitli önermeler ise, bütün tarihi boyunca Sovyet ekonomisine ilişkin tartışmalarda önemini korudu.

Lenin, Mart 1918'de Brest-Litovsk anlaşmasının 7. Parti Kongresi tarafından uygun görülmesi ve 4. Sovyetler Kongresi tarafından onaylanmasının hemen ardından yeni dönemin görevleri üzerine çalışmaya başladı, taslak hazırladı. Bu taslağa dayanarak yazdığı ve Nisan 1918'de Parti Merkez Komitesi tarafından benimsenen *Sovyet Hükümetinin Acil Görevleri* isimli makalesinde Lenin, önce örgütlenme yanının önemini vurguluyordu:

“Elde edilen barış sayesinde ... Rusya Sovyet Cumhuriyeti, bir süre için çabalarını sosyalist devrimin en önemli ve zor yönü, yani örgütlenme görevi üzerinde yoğunlaştırma fırsatı kazanmıştır.” (Lenin, *Toplu Eserler*, c. 27, s. 237)

Sonra sosyalist üretimin, üretim araçlarına el konulmasından öteye, üretimin kendisinin toplumsallaştırılması, işçiler tarafından düzenlenmesi olması üzerinde duruyordu:

“Her sosyalist devrimde ... proletaryanın ve önderlik ettiği yoksul köylülerin baş görevi, on milyonlarca insanın varlığını sürdürmesi için gerekli malların planlı üretim ve dağıtımına uzanan yeni, son de-

rece ince ve hassas örgütsel ilişkiler sisteminin kurulması için pozitif ya da yapıcı çalışmadır... Ana zorluk ekonomik alanda, yani, malların üretim ve dağıtımının en sıkı ve genel muhasebe ve denetiminin getirilmesi, emeğin üretkenliğinin yükseltilmesi ve üretimin *pratikte toplumsallaştırılmasında* yatar.” (Lenin, *Toplu Eserler*, c. 27, s. 241)

“Burjuvaziden aldığımız işletmelerde ve ekonominin dal ve alanlarında *daha* muhasebe ve kontrolü yerleştirmedik...

...sermayeye... saldırımızı, *gelecekte* başarıyla ilerleyebilmek için, *şimdi* 'askıya almalıyız'.” (Lenin, *Toplu Eserler*, c. 27, s. 245)

“Şimdiye kadar doğrudan mülksüzleştirilenlerin mülksüzleştirilmesi önlemleri *ön plandaydı*. Şimdi, kapitalistlerin mülksüzleştirilmiş oldukları işletmelerde ve bütün diğer işletmelerde muhasebe ve denetimin örgütlenmesi *ön plana* geçiyor.” (Lenin, *Toplu Eserler*, c. 27, s. 246)

Lenin, üretim araçlarına el koymanın sürdürülmesi yerine, el konulmuş olan işletmelerde üretimin toplumsal hedefli örgütlenmesini, düzenlenmesini, bunları sosyalizme ilerleme açısından göz önünde tutarak öne çıkartıyordu.

“İşçi kontrolü bir olgu haline gelmeden ... sosyalizme ilk adımdan (işçi kontrolünden) ikinci adıma geçmek, yani üretimi işçilerin düzenlenmesine geçmek imkansız olacak.” (Lenin, *Toplu Eserler*, c. 27, s. 254-5)

Muhasebe ve denetimin mülksüzleştirilenin önüne geçmesi, üretimin pratikte toplumsallaştırılması biçimindeki sözler, üretim araçlarının toplumsallaştırılması açısından sosyalist üretim tartışılırken gündeme gelir. Üretimin toplumsallaştırılması, yalnızca üretim araçlarına el konulmasından ibaret değildir, el konulan üretim araçlarıyla gerçekleştirilen üretimin kendisi de toplumsal biçimde, toplumun ihtiyaçları doğrultusunda düzenlenmelidir. Ama bu, öncelikle üretim araçlarına el koymanın gereğini ortadan kaldırmadığı gibi, bunun işçi sınıfının devleti aracılığıyla yapılacağını, yani üretim araçlarının toplumsallaştırılmasının devletleştirme biçiminde gerçekleştirileceğini de değiştirmez.

Lenin, aynı makalesinde, emek üretkenliğini yükseltmek ama-

cıyla, henüz başka çözüm olmadığı için, mevcut burjuva uzmanlardan yararlanma sorununu gündeme getiriyor, burjuva uzmanlara yüksek ücret ödemek zorunda olduklarını söylüyordu:

“En üst burjuva uzmanların ‘hizmetleri’ için çok yüksek bir fiyat ödemeyi kabul etmeliyiz.” (Lenin, *Toplu Eserler*, c. 27, s. 248)

Ardından da bunun, bütün maaşları ortalama işçi ücretleriyle sınırlayan Paris Komünü ilkesinden bir sapma olduğunu belirtiyor, ama bunun ilkelerden gerileme olduğunun da kitlelerden gizlenmemesi gerektiğini ekliyordu:

“Açıktır ki, bu önlem, bir uzlaşmadır, bütün maaşların ortalama işçi ücretleri düzeyine indirilmesini talep eden Paris Komününün ve her proleter iktidarın ilkelerinden bir uzaklaşmadır...”

Ayrıca bu önlem ... yüksek maaşları ortalama işçi ücretleri düzeyine indirme politikasını daha en baştan ilan eden ve sürdüren sosyalist Sovyet devlet iktidarımız açısından da *geri adımdır*.

... Samimiyetle nasıl ve neden bu geri adımı attığımızı açıklamak ve sonra kaybedilen zamanı telafi etmek için mevcut olanakları kamuoyu önünde tartışmak, halkı eğitmektir ve tecrübeden öğrenmek, sosyalizmin nasıl inşa edileceğini halkla birlikte öğrenmektir.” (Lenin, *Toplu Eserler*, c. 27, s. 249)

Sonra bu uygulamanın bozucu, çürütücü etkilerine işaret ediyordu:

“Yüksek maaşların bozucu etkisi şüphesiz ... Biz kendimiz, işçiler ve köylüler, ne kadar erken, en iyi çalışma disiplinini, en modern çalışma tekniğini, burjuva uzmanları bunları bize öğretmeleri için kullanılarak öğrenirsek, o kadar çabuk kendimizi bu uzmanlara ‘haraç’ ödemekten kurtarabiliriz.” (Lenin, *Toplu Eserler*, c. 27, s. 250-1)

Sovyet sosyalizminin eleştirisi sırasında, ücret farklılaşmaları, maddi ayrıcalıklar ve ayrıcalıklı bir tabakanın doğuşu tartışılırken bu konu önem taşıyor. Ancak bu noktada, sözü edilen burjuva uzmanlara yüksek ücret ödenmesi uygulamasının, kötü örnek oluşturmasıyla, genel manevi bozucu etkisine işaret etmekle birlikte, ele alınan ayrıcalıklı tabakanın oluşumu açısından, bunun eski top-

lumdan mı devralındığı, yoksa yeni toplumun içinden mi doğduğu değerlendirmesinin belirleyici olacağını da eklemek gerekiyor.

Lenin, yine bu makalede, emeğin üretkenliğinin yükseltilmesinin, bunun için üretici güçlerin ve yığınların kültürel düzeylerinin geliştirilmesinin önemini vurguladıktan sonra, emek disiplininin yükseltilmesine ve bu açıdan parça-iş ve Taylorizm konularına geliyor:

“Parça-iş sorununu gündeme getirmeli ve onu pratikte uygulamalı ve denemeliyiz; Taylor sisteminde bilimsel ve ilerici olanların çoğunu uygulama sorununu gündeme getirmeliyiz.” (Lenin, *Toplu Eserler*, c. 27, s. 258)

“Taylor sistemi,... burjuva sömürünün incelmış zorbalığıyla iş sırasındaki mekanik hareketlerin incelenmesi alanında bazı büyük bilimsel kazanımlar, gereksiz ve ters hareketlerin atılması, doğru iş yöntemlerinin sıralanması, en iyi muhasebe ve kontrol sistemlerinin getirilmesi vb.nin bir bileşimi. Sovyet Cumhuriyeti, bu alanda bilim ve teknolojinin kazanımlarında değerli ne varsa, ne pahasına olursa olsun benimsemeli... Rusya’da Taylor sisteminin incelenme ve öğretimini örgütlemeli ve onu sistemli olarak deneyerek kendi amaçlarımıza uyarlamalıyız.” (Lenin, *Toplu Eserler*, c. 27, s. 259)

Parça başı ücret olsun, Taylorizm olsun, önceden, elbette haklı biçimde, kapitalizmin sömürüsünün araçları olarak eleştirilmişlerdi. Proletarya iktidarı altında önerilmeleri de, yine eleştirilere neden olduğu gibi, bu rejimin karakterinin değerlendirilmesi açısından da tartışma konusu oldu.

Parça başı ücret büyük ölçüde, maddi teşvikler konusuyla bağlantılıdır. Sorunun belki de daha önemli yanı, maddi teşviklerin, ya da genel olarak meta ilişkilerinin hangi aşamaya kadar süreceğidir. Bunların, sosyalizmin kurulmuş olduğu saptamasının yanısıra, önerildikleri durumlardır, yani sosyalizmi meta ilişkileriyle uyumlu gören kavrayıştır. Ama eklemek gerekir ki, saat ücreti yerine parça başı ücret, ücretlerin eşitleşmesi değil, farklılaşması yönünde etkide bulunmak durumundadır. Bu anlamda da en azından kısa vadede toplumsal farklılıkları geliştirici, hatta rekabeti körükleyici

bir özellik taşımaktadır.

Taylorizm açısından ise, Lenin'in yaptığı ayrıştırma ve bilimsel ve ilerici olan yanların benimsenmesi önemlidir. Kapitalizmin sömürü araçlarının, mekanizmalarının reddi, onun üretici güçlerde sağlamış olduğu gelişmenin, teknolojinin bütününe reddedilmesini getirmemelidir. İç içe geçmişlikleri nedeniyle zor da olsa, bu iki yan birbirinden ayrılmalı ve sosyalizm, üretici güçleri geliştirmedi kapitalizmin sağladığı gelişmelerden de yararlanabilmelidir. Sömürüyü artırmak için emeği yoğunlaştıran yönler karşı çıkarırken, emeğin üretkenliğini artıran, çalışmayı kolaylaştıran yönler benimsenebilir. Ama burada herhalde önemli olan nokta, denetimin işçilerde olması, kapitalizmde olduğu gibi, bu konudaki kararların onlara dışardan dayatılmamasıdır.

Ayrıca Lenin, sosyalizmin kitle ölçüğünde rekabete ilk defa yolu açtığını ileri sürerek komünler arasında rekabeti, model komünlerin geri olanları eğitmesini savunuyor. Sosyalist rekabet konusu manevi teşvikler çerçevesinde tartışılabilir ve yine hangi koşullar süresince geçerliliğini koruyacağı değerlendirilebilir.

Bunların yanısıra Lenin, kapitalizmden sosyalizme geçişte zorun, diktatörlüğün gereğini vurguladıktan sonra, diktatörlüğün bireyler tarafından yürütülmesini, tek iradeye sorgusuz itaati savunuyor:

“Sovyet (*yani* sosyalist) demokrasi ile bireylerin diktatörce yetkiler kullanması arasında *hiçbir* ilkesel çelişki yok. ...

Büyük ölçekli makineli sanayi mutlak ve kesin *irade birliği* ister. ... Ama kesin irade birliği nasıl sağlanabilir? Binlerin iradelerini bir kişirin iradesine tabi kılmalarıyla.” (Lenin, *Toplu Eserler*, c. 27, s. 268-9)

Lenin, proleter, Sovyet demokrasisinin bürokratik çarpılmasına karşı yığınların devlet idaresine katılımını vurgulayarak bitirdiği bu makalesine dayanarak hazırladığı ve Sovyetler Merkez Yürütme Kurulu tarafından Mayıs başında kabul edilen, *Sovyet Hükümetinin Acil Görevleri Üzerine Altı Tez*'de de yine aynı önermeleri ve iş sırasında tek-adam yönetimini savunuyor:

“İş sırasında, diktatörce yetkilerle donanmış, Sovyet yöneticileri-

nin, Sovyet kurumları tarafından seçilmiş ya da atanmış diktatörlerin tek-adam kararlarına itaat ve buna sorgusuzca itaat” (Lenin, *Toplu Eserler*, c. 27, s. 248)

İşletmelerde tek-adam yönetimi de, diğer önermeler gibi, bütün süreç boyunca sosyalist ekonomik örgütlenmenin temel tartışma konularından birini oluşturdu. Sorun, disiplinsizlik, örgütsüzlük, dağınıklık, verimsizlik gibi zaafı, hastalıkları düzeltebilmek, giderebilmektir. Bu açıdan, üretkenliği, verimliliği artırabilmek için, irade birliğinin gerekliliğini ve önemini kavrayabilmek zor değil. Ama kolektivizmin, bireylerin birbirlerinin eksikliklerini ortaklaşa yönetim içinde tamamlamalarının üstünlüklerini göz önünde tutunca, irade birliğinin neden kolektif organlar, birden çok bireyin ortak yönetimi tarafından değil de, ancak diktatörce yetkilere sahip bireyler tarafından sağlanabileceği, aynı ölçüde kolay kavranabilir ve savunulabilir gözüküyor. Bundan da öteye, yığınların yönetiminin geliştirilmesi hedefi açısından, tek-adam yönetimi belli ki, hiç de bu hedefe yönelmeye hizmet edecek bir uygulama değil. Hele Sovyet rejiminin özgül gelişimi, tıkanıklıkları ve akıbeti değerlendirildiğinde, sorunun düğüm noktasının işçi sınıfı demokrasisinin, devlet yönetimine yığınsal katılımın aksamasına bağlanması, bu saptamanın önemini artırır.

Lenin, aynı dönemde, Mayıs 1918'de, Buharin ve diğer 'Sol Komünistler'in eleştirilerini cevaplamak için yazdığı '*Sol Çocukluk ve Küçük-Burjuva Zihniyeti*' isimli makalesinde ise, üretim temelini güçlendirilmesi, üretkenliğin artırılması doğrultusundaki diğer önermelerine devlet kapitalizmi savunusunu da ekliyor, geri ve küçük meta üretiminin ağır bastığı koşullardan sosyalizme ilerleyebilmek açısından, devlet kapitalizminin de küçük ölçekli üretim karşısında büyük ölçekli üretimi temsil ettiğini anlatıyordu. Yine sosyalist ekonomi üzerine olan tartışmalar çerçevesinde, burada hem devlet kapitalizminin hangi koşullarda savunulduğu, yani hangi döneme ait görüldüğü, hem de devlet kapitalizmi deyimiyle ne anlaşıldığı önemlidir:

“Bugün Rusya’da varolan çeşitli sosyo-ekonomik yapıları gerçekte oluşturan unsurlar...

- 1) ataerkil, yani önemli ölçüde doğal köylü çiftçiliği;
- 2) küçük meta üretimi (bu, tahıllarını satan köylülerin çoğunluğunu kapsar);
- 3) özel kapitalizm;
- 4) devlet kapitalizmi;
- 5) sosyalizm.

... Açıkta ki, bir küçük-köylü ülkesinde, toprakta çalışanların büyük çoğunluğu küçük meta üreticileri olduğu için küçük-burjuva unsur ağır basar ve ağır basmalıdır. Devlet kapitalizminizin (tahıl tekeleli, devlet denetimindeki girişimci ve tüccarlar, burjuva kooperatifleri) kabuğu, *vurguncular* tarafından, vurgunculuğun başlıca hedefi *tahıl* olmak üzere, şimdi bir yerden sonra başka bir yerden delinmektedir.” (Lenin, *Toplu Eserler*, c. 27, s. 335-6)

“Şu anda Rusya’da küçük-burjuva kapitalizmi hakimdir ve ondan ‘üretim ve dağıtımın ulusal muhasebe ve kontrolü’ denilen *tek ve ayrı* ara istasyondan geçerek *hem* büyük-ölçekli devlet kapitalizmine *hem de* sosyalizme giden yol *tek ve ayrıdır*.” (Lenin, *Toplu Eserler*, c. 27, s. 340)

Öncelikle burada, devlet kapitalizmi, küçük meta üretiminin hakim olduğu koşullarda savunulmaktadır, yani sosyalist üretimin hakim olduğu koşullarda değil. Devlet kapitalizminin sosyalizme geçiş koşullarında önerilmiş olması, sosyalizm koşullarında ileri sürülmesini desteklemez, haklı çıkarmaz. Devlet kapitalizmi ifadeyle ise, asıl olarak, başta tahıl olmak üzere, devletin, bir büyük kapitalist gibi ticaret yapması, küçük üreticilerin ürünlerini pazarda satın alması, bu sırada, diğer tüccarlarla, vurguncularla rekabet etmesi, bu biçimde küçük üretimi büyük üretime doğru geliştirmeyi hedeflemesi kastedilmektedir. Buna, özellikle yabancı kapitalistlere denetim altında imtiyaz tanınması da eklenebilir. Dolayısıyla bu devlet kapitalizminin, proleter devletin, toplumsallaştırılmış üretim araçlarıyla gerçekleştirdiği üretimle ilgisi yoktur. Zaten diğer sosyo-ekonomik yapıların yanısıra sosyalizmin sayılmış olması da bunun bir başka açıdan göstergesidir. Bu anlamda, Lenin’in devlet kapitalizmine ilişkin bu sözleri, Sovyet sosyalizminin değerlendirilmesi

dirilmesi tartışmalarında öne sürülen devlet kapitalizmi saptamalarıyla bağlantılandırılmaz ve Sovyet iktidarı altında bu devletin sahip olduğu üretim araçlarıyla gerçekleştirilen üretimi devlet kapitalizmi olarak nitelemek için dayanak gösterilemez.

1918 ilkbaharında, burjuvazinin devriliş direnişinin ezilmesinin yerini örgütlenme, üretkenliğin geliştirilmesi sorunlarının alması, diğer bir ifadeyle, devrimin yıkıcı görevlerinin yerini yapıcı görevlerinin alması dönemi olarak görülen bu dönemde, gündeme getirilen çeşitli önlemler, ileriki dönemlerde de önerildiler, uygulandılar ve tekrar tekrar tartışma konusu oldular. Parça başı ücret, Taylorizm, tek-adam yönetimi, devlet kapitalizmi gibi önlem ve uygulamalar bu tartışmaların belirli taraflarınca sosyalizmin ideallerinden, ya da hedeflerinden uzaklaşma olarak eleştirildiler. Savunan taraflarca da, eğer sosyalizmin gerekleri olarak değilse, koşulların zorunlulukları olarak öne sürüldüler. Bu tartışmalar, ileriki dönemlerde gündeme geldiğinde de, savunulan önlemlerin gerekçesi ve zorunlulukların kaynağı olarak gösterilen söz konusu koşullar, çoğunlukla, iç savaş ve onun neden olduğu yıkım koşullarıydı. Burada ilginç olan yön, bütün bu önlemlerin, esas olarak iç savaştan önce, daha iç savaş çıkmadan ileri sürülmüş olmalarıdır. Dolayısıyla bunların sosyalizmin inşası sürecindeki rolleri değerlendirilirken, öncelikle, iç savaştan, iç savaş koşullarından büyük ölçüde bağımsız olarak ele alınmalıdır. Ondan sonra, iç savaş ve içinden bulunulan döneme ilişkin diğer koşulların etkileri değerlendirmeye eklenmelidir.

İLK SOVYET ANAYASASI VE DEVLET YAPISI

Emekçi ve Sömürülen Halkın Hakları Bildirgesi’ni benimseyen 3. Bütün Rusya Sovyetler Kongresi, gelecek kongreye anayasa taslağı hazırlanmasını da kararlaştırmıştı. Ancak çalışmalar 4. Kongreye yetişmedi. Rusya Sosyalist Federal Sovyet Cumhuriyeti Anayasası Temmuz 1918’de, 5. Bütün Rusya Sovyetler Kongresi tarafından kabul edildi.

Emekçi ve Sömürülen Halkın Hakları Bildirgesi'nin de başlangıç bölümünü oluşturduğu Anayasa, işçi sınıfının haklarını, bunları fiilen gerçekleştirebilmenin olanaklarının sağlanmasını da içererek sıralıyordu: cumhuriyetin federal niteliği, kilisenin devletten ve okulun kiliseden ayrılması, işçilerin düşünce, söz ve örgütlenme özgürlükleri, çalışma zorunluluğu, işçilerin askeri hizmet zorunluluğu, yabancılara siyasi ve dini nedenlerle iltica hakkı, ırk ve milliyet temelli ayrımcılığın kaldırılması.

Bunların ardından anayasa, devlet yapısını tanımlıyordu. En yetkili organ olarak Bütün Rusya Sovyetler Kongresi, şehir sovyetleri için 25 bin seçmene bir, taşra sovyetleri için 125 bin nüfusa bir oranında seçilen delegelerden oluşmak durumundaydı. Kongrenin oturum halinde olmadığı anlarda onun yetkilerini kullanmak üzere seçilen Merkez Yürütme Komitesi (VTsIK) 200'den az üyeliydi. VTsIK tarafından atanan Halk Komiserleri Kurulu (Sovnarkom) ise, devletin işlerinin genel idaresinin yanısıra kararname, emir ve talimatlar yayınlamakla görevli olduğu gibi, acil önlemleri yalnız kendi yetkisiyle uygulamaya koyabiliyordu. Anayasada burjuva parlamentarizmindeki gibi bir güçler ayrımı yoktu. Kongre, VTsIK ve Sovnarkom, üçü de aynı anda hem yasama, hem de yürütme organlarıydı. Aralarındaki ayrım, daha geniş organ ile onun içinden seçilen komite arasında olan türdendi, dolayısıyla üye sayıları ve toplanma sıklıkları açıısından. Yine, yargı da Adalet Halk Komiserliğine, dolayısıyla Sovnarkom'a bağlanmıştı. Ayrıca anayasa, seçme hakkını çalışanlara tanıyıp ücretli emek çalıştıranlar, tüccarlar, din adamları, eski polis memurları gibi sınıf ve kesimleri özel olarak bu haktan yoksun bırakıyordu.

Bu anlamda Sovyet Anayasası, en temelde sınıfsal bir egemenlik tanımlıyordu. Hak ve özgürlüklerin öznesi, burjuva demokrasisindeki gibi bütün sınıflardan yurttaşlar değil, işçi sınıfıydı. İşçi sınıfının hakları mutlaktı. Buna karşılık, burjuvazinin, sömürücülerin ve bunların hizmetkârlarının hakları açıkça kısıtlanıyordu. Ayrıca, şehir ve kırsal, dolayısıyla işçi sınıfı ve köylülük arasında da hak eşit-

sizliği vardı. Diğer yandan, kişi hakları devlete karşı tanımlanmıyordu, kişi – devlet ayrımı yoktu. Söz konusu olan, işçi sınıfının, onun bireylerinin, devlete karşı korunması değil, onların haklarının, özgürlüklerinin kendi devletleri aracılığıyla kullanılması, hayata geçirilmesi idi.

Anayasa, alt sovyetlerin, en tabandaki sovyetlerden başlayarak kademe kademe, seçtikleri delegelerle bileşeni oldukları bir üst sovyeti oluşturması ve bu işleyişin en üst Bütün Rusya ölçeğine kadar tekrarlanmasını içeriyordu. Anayasa, bu kademelere karşılık gelen sovyetleri ve bunların yürütme komitelerini tanımlıyordu. Öte yandan, Sovyetler Kongresi, VTsIK ve Sovnarkom arasında mutlak yetki ayrımları olmadığı gibi, yerel sovyetler ve yürütme komiteleriyle merkezi sovyetler arasındaki yetki ayrımları da mutlak değildi. Yerel sovyetler alanlarında bütünüyle özerkti, dolayısıyla her konuda yetkilidiler. Aynı zamanda da bileşeni oldukları daha üst sovyetlerin ve merkezi sovyetlerin kararları onlar için bağlayıcıydı. Dolayısıyla yerel veya alt sovyetlerin, ne alanlarında inisiyatif kullanamayacakları, yetkili olmadıkları bir konu, ne de üst veya merkezi sovyetlerin karışamayacakları mutlak yetkili oldukları bir konu yoktu; hiçbir konuda özerklikleri mutlak değildi.

Sovyet devleti, ulusal sorun çerçevesinde, federatif olarak nitelenmişti. Çeşitli uluslardan işçi devletinin gönüllü birliği, ulusların kendi kaderini tayin hakkının tanınması temeline dayanıyordu. Bunun gerçekleşme biçiminin belirlenmesi ise, birliğin bileşenleri olarak ulusal cumhuriyetlerin, bölgelerin oluşumuna bırakılırken, anayasal yapıda da bu doğrultuda, diğer bölgelerle aynı düzeyde özerk bölgelere yer veriliyordu. Öte yandan başlangıçta kendisini yalnızca 'İşçilerin Köylülerin Hükümeti' olarak niteleyen Sovyet devleti, artık Rusya cumhuriyeti olarak isimlendiriliyordu. Ama hedef ulusal değil, uluslararası sovyet cumhuriyeti olduğuna göre, bu da, RSFSR'nin, başka sovyet cumhuriyetleriyle birleşip oluşturacağı daha büyük bir uluslararası sovyet cumhuriyetinin Rusya bileşeni olması anlamını taşır. Aynı biçimde, anayasa, Rusya toprak-

ları üzerinde çalışan işçilere, yabancı ayrımı yapmadan, bütün yurttaşlık haklarını tanımıştır.

Anayasanın kabulü, iç savaşın başlamasından önce, Sovyet iktidarının son kendini biçimlendirme eylemiydi. O zamana kadarki süreçte biriken gerilimler ve çatışma güçleri, başlayan iç savaşın bileşenleri oldular. İç savaşa doğru tırmanan süreçte, Sol Sosyalist-Devrimciler koalisyonundan ayrılıp Bolşeviklerin karşısına geçmiş, kırdada ve sanayide ‘burjuvaziye saldırı’ yeniden gündeme gelmişti.

Devrimden sonra kır ve şehir arasında alışveriş, yiyeceğin kırdan şehre ulaşması sorunu çözülememişti. Şehirlerde kıtlığa ve açlığa, ‘çantacı’ denilen ve köylerden aldıkları yiyecekleri şehirlerde aşırı fiyatlara satan vurguncular eşlik ediyordu. Şubat 1918’de bu spekülâtorlerin tutuklanmaları, silahlı direniş gösterirlerse vurulmaları emri çıkartıldı. Mayıs 1918’de çıkartılan, daha sonra ‘yiyecek diktatörlüğü’ diye anılan kararname, tahıl stoklayıp gizleyen kulaklara, yani zengin köylülüğe, diğer bir ifadeyle kır burjuvazisine karşı zor kullanma yetkisi getiriyordu. Ardından tahıl toplamak ve kulaklara karşı yoksul köylülüğü örgütlemek için köylere işçi birlikleri gönderildi. Haziran 1918 kararnamesiyle de, sosyalist devrimin kıra taşınmasının dönüm noktası olarak nitelenen ‘yoksul köylü komiteleri’ kuruldu.

Ekim Devriminden sonra burjuvazinin sabotajlarını, direncini kırmak için sürdürülen mülksüzleştirmeler, daha çok kendiliğindendi. El koyma da dahil bütün ekonomik faaliyetin örgütlenmesi Vesenha’da toplandı. Ancak yine de Hazirana kadar yapılan devletleştirmelerin azınlığı Vesenha tarafından gerçekleştirilmişti. Ocak 1918’de kabul edilen Emekçi ve Sömürülen Halkın Hakları Bildirgesi, bütün fabrika, maden ve ulaşımı devlet mülkiyetinde ilan ederek mülksüzleştirmelere yeni bir temel sağlamıştı. Öte yandan gerçekleştirilmiş olan mülksüzleştirmelerin sosyalist üretimin örgütlenmesinden çok siyasi sınıf mücadelesinin gereklerine dayanması, mülksüzleştirmelerin sürdürülmesinden önce, el konulan işletmelerde üretimin düzenlenmesi, üretkenliğin artırılması politi-

kalarını öne çıkartmıştı. Bununla birlikte kamulaştırmaların planlı yapılması da savunuluyordu. Mayıs’ta toplanan birinci Bütün Rusya Ulusal Ekonomi Sovyetleri Kongresi kararı, kamulaştırmaların, işletmelerden işkolları boyutuna çıkartılmasını ve Vesenha ya da Sovnarkom tarafından gerçekleştirilmesini öne sürüyordu. Diğer yandan iç savaşa doğru ilerleyen süreçte Sovnarkom, Haziran 1918 kararnamesiyle bütün önemli sanayileri kamulaştırdı. İşletmelerin mülkiyeti devletleştirildi, ancak Vesenha tarafından idareleri örgütleninceye kadar, bunlar eski sahiplerinin yönetimine bırakıldı.

Kulaklara, kır burjuvazisine karşı uygulamalara girilmesi ve yeniden mülksüzleştirme politikasına dönülmesi, dönem değişikliğinin işaretleriydi, başlangıç noktalarıydı. 1918 baharında başlayan, burjuvaziye doğrudan çatışmaya ara vererek yeni rejimin konumunu güçlendirme, sağlamlaştırma dönemi sona eriyordu. 1918 yılında tamamıyla açık çatışmanın bütün gelişmeleri belirlediği bir döneme girildi. Bir yandan emperyalistlerin dışardan müdahalesi, diğer yandan çeşitli karşı-devrimci güçlerin Sovyet iktidarına isyan etmeleri, Beyaz Orduların savaşı, üç yıl süren bir iç savaş dönemini başlattı. İç savaş sırasında yaşananlar ve çeşitli uygulamalar da ileriki dönemler gibi, hatta süresine oranla çok daha büyük ölçüde, Sovyet rejiminin aldığı karakteri ve daha sonra başına gelenleri belirledi.

İŞÇİ SINIFININ SOSYALİST DEVRİMİ VE DEMOKRASİSİ

Ekim Devrimi özgün koşullarda gerçekleşti. Rusya, çeşitli çelişkilerin birbiriyle keşiştiği, odaklandığı koşullardaydı. İşçi sınıfının toplumsal ağırlığı niceliğine oranla oldukça yüksekti. Sınıf mücadelesi art arda değişik dönemlerden geçmişti. 1905 Devriminin tecrübesi hafızalardaydı. Emperyalist dünya savaşı, bütün bu çelişkileri keskinleştirdi, karşıt güçlerin mücadelelerini yoğunlaştırdı, gelişmeleri hızlandırdı. Kendiliğinden patlayan Şubat Devrimiyle Çarlık yıkıldıktan sonra ortaya çıkan açık sınıf mücadelesi ortamı,

hızla yığınları mücadeleye çekti, safları belirginleştirdi; bilinç, örgütlenme, hazırlık derecesinin yükseltilmesinin olanaklarını sağlayarak proletarya devriminin koşullarını olgunlaştırdı.

Bunlar işçi sınıfının kendini içinde bulduğu koşullardı. Ama elbette sayılması gereken, en az bunlar kadar önemli bir koşul daha var: işçi sınıfının komünist önderliği, Bolşevik Partisi. Açıktır ki, Bolşevik Partisi olmasaydı, mücadelesiyle işçi sınıfının önderliğini kazanmasaydı, Ekim Devrimi de gerçekleşmezdi. Onun, daha temelleri atıldığı günlerden itibaren başlayarak, sabırla ve inatla, bıkmadan, yılmadan sürdürülen, devrimi, işçi sınıfının iktidarını hedefleyen ve ona hazırlığı içeren, yükseliş ya da gericilik dönemi olsun her dönüm noktasında işçi sınıfına, komünizme daima sadık kalan mücadelesi, koşulları oluştuğunda, işçi sınıfının sosyalist iktidarını kuran devrimin başarılmasını sağlamıştı. Bu anlamda, işçi sınıfının, iktidarı alıp sosyalizm hedefine yürüyüşe geçmesinde, devrimin diğer koşullarının yanısıra, komünist önderliğine, komünist partisine sahip olmasının da belirleyici etkisi vardır.

Bunun göstergesi olabilecek bir örnek Alman Devriminin başına gelenlerdir. Almanya'da da, Rusya'da Şubat Devriminde olduğu gibi, İmparatorluk yıkıldı, İşçi Meclisleri kuruldu, bu meclislerde Sosyal-Demokratlar egemen oldu. Ama Almanya'da, Bolşevik Parti gibi işçi sınıfının önderliğini kazanmış bir komünist parti olmadığı için, Rusya'daki Ekim Devrimi gibi bir sosyalist devrim gerçekleşemedi, başarıya ulaşamadı.

Nüfusun çoğunluğunun, köylülüğün desteğini kazanan işçi sınıfı, Ekim Devrimiyle iktidarı aldı. Ekim Devriminin sosyalist karaktere sahip olmasının belirleyici etkeni, işçi sınıfına komünizmin önderliği idi, Bolşevik Partisiydi. Bunda da, baştan itibaren, devrimi, ayaklanmanın örgütlenmesini önüne koyan parti anlayışının rolü küçümsenemez. Ekim Devriminde Bolşevik Partinin örgütlediği ayaklanmayla iktidar Sovyetlere geçti. Sovyet iktidarı, açıkça işçi sınıfının egemenliğini gerçekleştirdi. İşçi sınıfının, emekçilerin, sömürülenlerin çıkarlarının gerektirdiği önlemler aldı, yığın-

ların acil taleplerini yerine getirdi. Şubat Devriminde yarım kalan demokratik dönüşümleri geçerken tamamlayıp sosyalist önlemlere, uygulamalara girişti.

Ekim Devrimi, işçi sınıfının egemenliği olarak Sovyet iktidarının kurulmasını sağladı. Sovyetler işçi sınıfının iktidar organları olarak tarihsel gelişim içinde biçimlenmişlerdi. Bu organlar bir sınıf egemenliğini ifade etmelerinin yanısıra, bu sınıfın, yani işçi sınıfının özelliklerini, tarihsel rolünü de kendilerinde taşıyor, yansıtıyorlardı. Sovyetler, işçi sınıfının, toplumsal sınıfları ve toplumda yöneten – yönetilen ayrımını ortadan kaldırma doğrultusundaki tarihsel göreviyle uyumlu olarak, üretim yerleri temelinde, işçilerin istedikleri zaman seçip geri aldıkları delegeleri aracılığıyla oluşan, bürokratik ve militarist bir aygıt yerine, bütün devlet işlerini, yasamayı, yürütmeyi doğrudan kendinde toplayan bir yapıya dayanıyorlardı. Sovyet örgütlenmesinin bu yapısı, sömürücü azınlıklara gibi bir devlet olmamasının yanısıra, kalıcılaşıp toplumun üzerinde bir baskı aygıtına dönüşmek yerine, yığınları, giderek tüm toplumu yönetime katacak, böylece kurulduğu andan itibaren kendisini yok etmeye girişen bir devlet olarak niteleniyor; işçi sınıfının sözü edilen tarihsel görevini yerine getirmesinin, yani sınıfları ve onlarla birlikte her türlü baskıyı ve devleti de ortadan kaldırmasının koşulu olarak görülüyordu.

Devletin ortadan kalkması, herkesin yönetmesi, dolayısıyla kimse kimseyi yönetmemesi olarak ifade edilebildiğine göre, bütün toplumun yönetim işini doğrudan eline aldığı, toplumun bütün bireylerinin eşitçe yönetim hakkını kullandığı bir gelişmişliği gerektirir. Bu ise, işçi sınıfı tarafından, işçi sınıfının eylemiyle, sosyalist devrimiyle gerçekleştirilmek durumundadır. İşçi sınıfı, diğer emekçileri ve bütün toplumu da giderek kendi düzeyine yükseltmek üzere, öncelikle kendisi yönetim işini eline almalı, bireylerinin yönetim hakkını kullanmada katılımını, eşitliğini sağlamalıdır. Sovyetler, işçi sınıfının bütününün yönetim işlerini kendi ellerine alması için yapısal olarak uygundu. Ama bunun gerçekleşebil-

mesi açısından bir diğer gereklilik de demokratik kültürün, alışkanlıkların, geleneklerin yerleşmesi, demokratik eğitimin tamamlanmasıydı. İşte daha sonraki gelişmeler gösterdi ki, işçi sınıfının demokratik eğitiminin tamamlanmasındaki eksiklikler, sınıfın yönetim işine gündelik katılımının zayıflamasına, aksamasına, gerilemesine neden oldu. Bu ise, kendisini, yönetim işinin, araya giren kademeler ölçüsünde yığınlardan uzaklaşması, giderek daha dar ortamlarda, daha az sayıda elde toplanması olarak ortaya koydu.

Sovyet iktidarı, işçi sınıfı demokrasisiydi. Demokrasinin ikili anlamı çerçevesinde, öncelikle işçi sınıfının sınıfsal çıkarlarının ifadesi, işçi sınıfının egemenliği idi. Aynı zamanda da demokratik, daha önce görülmemiş ölçüde demokratik bir devlet biçimi olarak, işçi sınıfının bütünü için eşitliği, özgürlüğü, yönetimi idi. Bunun temelinde de, işçi sınıfının, tarihsel çıkarlarını gerçekleştirebilmek, komünizm mücadelesini hedefine ulaştırabilmek için, zorunlu olarak, sınıfın bütünü için demokrasi olan, sınıfın bütünü yönetime katan bir devlete, bir devlet biçimine ihtiyacı olması yatıyordu. İşte bu ikincisinde, devlet biçimi olarak işçi sınıfı demokrasisinde ortaya çıkan eksiklikler, kusurlar, başka bozulmalara da izin verdi, yol açtı ve sonunda işçi sınıfı egemenliği olarak işçi sınıfı demokrasisinin ortadan kaldırılmasına kadar vardı. İşçi sınıfının iktidarı olarak Sovyetlerin yıkılmasına varan gelişmeler içerisinde, bu sonuca yol açan etkenler geriye doğru zincirleme ele alındığında, en baştaki sorunlar olarak, daha iktidarın oluşumu sırasında işaretleri görülebilen, işçi sınıfı demokrasisinin bu eksikliklerine ulaşılır.

İşçi sınıfının demokratik eğitiminin tamamlanmasındaki eksiklik, maddi ve manevi gelişmişlikteki yetersizliğin, ekonomik ve kültürel geriliğin, devrim öncesi demokratik mücadele deneyiminin hızlı ama kısa süreli oluşunun sonucuydu. Bolşevikler bu eksikliğin giderilmesinin, işçi sınıfının ve yığınların devlet işlerine katılımının geliştirilmesinin gereğini hep vurguladılar. Ancak bütün yaklaşımlarının böyle bir saptamayla uyumlu olduğu, bu anlamda bunun gereklerini yeterince yerine getirdikleri de söylene-

mez. Buna bir örnek 'tek-adam yönetimi' sorunudur. 'Tek-adam yönetimi' belli ki, yığınların inisiyatifinin, katılımının, yönetiminin gelişmesine hizmet etmeyecek bir önermedir, uygulamadır. Yukarıda aktarıldığı gibi, döneminde işyerinde disiplinin sağlanması, üretimin düzenlenmesi, artırılması için önerilmiştir. Ama rejimin niteliği, kaderi açısından, yığınların demokratik katılımı, inisiyatifi sorunu belirleyici bir özellikte olmuştur. Bu açıdan sorunun ilkesel bir önem kazandığı söylenebilir. O zaman da tercih ilkelere yana olmalı, ne pahasına olursa olsun ilkelere taviz verilmemelidir. Bu da yığınların yönetiminin geliştirilmesi sorununa belirleyici bir önem verilmesi, üretim kayıpları, maddi kayıplar pahasına da olsa, bundan uzaklaşmaya karşılık gelen 'tek-adam yönetimi' gibi uygulamalara, yöntemlere başvurulmaması anlamına gelir.

Bütün bir sosyalizm deneyiminin değerlendirilmesinde, onun ulaştığı hedefler, elde ettiği kazanımlar, geçirdiği dönüşümler ve yıkılmasına kadar varan gelişmeler ele alınırken teorik öngörüler, karşı karşıya olunan koşullar, başvuru uygulamalar, bunların yol açtığı sonuçlar birbirleriyle karşılaştırılmak, bunlardan dersler çıkartarak teorinin gelişmesi, zenginleşmesi sağlanmak durumundadır. Bu açıdan da incelemede ilk dikkati çekenler, teorik önermeler doğrultusunda hedeflenenlerle koşulların zorlamasıyla bu hedeflerden uzaklaşmayı ya da gerilemeyi ifade eden uygulamalar arasındaki çelişkilerdir. Bu noktada da herhalde önemli olan, ilerde daha güçlü bir biçimde hedefe doğru yürüyebilmek için atılan geçici geri adımlarla, hedeften vazgeçme, dolayısıyla karakterin değişmesi, bozulması anlamını taşıyan uygulamalar arasındaki ayrımın, bu ayrımların yapılabilmesi için, yaşanmış tarih, söz konusu uygulamaların ulaştıkları sonuçlarını da sergileyerek, bunların önerildikleri dönemlere göre, daha fazla kolaylık sağlar.

Bu çerçevede, örneğin bir sürekli ordunun kurulması, işçi sınıfı demokrasisinin temel özelliklerinden birinde bir bozulma olarak görülürken, burjuva uzmanların yüksek ücretler karşılığında çalış-

tırılmaları geçici bir geri adım olarak nitelenebilir. İleriki süreçte işçi sınıfı içerisinde uzmanlar yetiştirilerek burjuva uzmanlara gerek kalmamış ama sürekli ordu yerleşik bir özellik kazanarak kurumsallaşmıştır. Yeniden ayrıcalıklı tabakalar yaratarak genel olarak ayrıcalıkların kaldırılmaması da elbette belirleyici sorunlardandır. Ama bu, burjuva toplumundan devralınmış yüksek ücret ödenen bir tabakanın kalıcılığı ile aynı sorun değildir. Buna karşılık yaratılan Kızıl Ordu, hep varlığını sürdürmüş, devlet aygıtı topluma, temsil ettiği sınıfa yabancılaştığı, bir baskı aygıtına dönüştüğü ölçüde de, bunun kurumlarından birini oluşturmuş, toplumun baskı altında tutulmasına hizmet etmiştir.

Yeni kurulan Sovyet iktidarının, önüne çıkan sorunlar, zorluklar karşısında aldığı tutumlar, başvurduğu uygulamalar, onun karakterini etkilediği ve sürecin ileriki aşamalarında gelişimini, yönelimini belirleyecek özellikler kazandırdığı ölçüde önem taşıyordu. Genelde bu tarih, hedefler doğrultusunda ileri atılım ve ardından konumunu güçlendirmek için geri çekilme dönemlerinin birbirini takip etmesi biçimini aldı. Bu yazıda aktarıldığı gibi, Ekim Devriminden 1918 baharına kadar süren dönem, sınıf mücadelesinin açık çatışma biçimini aldığı, burjuva devletin yıkıldığı, kapitalistlerin mülksüzleştirildiği bir dönemdi. Bu dönemde uç veren eğilimler daha sonra iç savaş sırasında çok daha büyük ölçekte ortaya çıktılar. 1918'in baharından yazına kadar süren dönem ise, burjuvaziye karşı saldırının durdurulduğu, ele geçirilenlerin, kazanımların sağlamaştırılmasına öncelik verilen, bu amaçla geri çekilme yönünde adımların da gündeme geldiği bir dönemdi. Bu önermeler de NEP döneminde yeniden üstelik çok daha geniş bir ölçekte ileri sürüldüler. Ekim Devriminin hemen ertesinde iç savaşın başlangıcına kadar yaşanan bu iki dönem, daha sonraki dönemlerin özelliklerini küçücük bir ölçekte de olsa taşımaları ve o dönemlerin uygulamalarının işaretlerini, ipuçlarını sergilemeleri bakımından önem taşır. Sözü edilen daha ileriki dönemler ise, başka yazıların konusunu oluştururlar.

KAYNAKÇA

- V. I. Lenin, *Collected Works (Toplu Eserler)*, Progress Publishers, Moscow, 1977
V. I. Lenin, *Ne Yapmalı?*, Sol Yayınları, Ankara, 1977
V. I. Lenin, *'Sol' Komünizm, Bir Çocukluk Hastalığı*, Sol Yayınları, Ankara, 1978
G. Zinovyev, *History of the Bolshevik Party (Bolşevik Partisi Tarihi)*, New Park Publications, London, 1983

KAPİTALİST DEVLETİN TEMEL ÖZELLİKLERİ

CEMİL TUNA

Marksizmin devrimci özünden sapma, ilkin marksist devlet teorisi üzerindeki çarpıtmalardan geçmektedir. Bu açıdan, devrimcilik ve reformculuk ayrımının en önemli kıstaslarından biri de devlet değerlendirmesi olmaktadır. Marksizmden uzaklaşma sürecinde, bu sürecin ya başında ya da belli bir anında, mutlak olarak, buna uygun bir devlet değerlendirmesi de gerekli olmuştur.

Lenin, *Devlet ve İhtilal*'de, Marx ve Engels'in tezlerini, devletin rolünü, sınıfları uzlaştırmaya indirgeyen görüşlere ve asıl olarak da, "marksizmin, çok daba ince olan 'kautskist' bozulması"na savaş açmıştır.

"Demek ki, devlet, düşünölemeyecek bir zamandan beri mevcut değildir. İşlerini onsuz gören, hiçbir devlet ve devlet gücü düşünö bulunmayan toplumlar olmuştur. Toplumunu sınıflara bölünmesine zorunlu olarak bağılı olan belirli bir ekonomik gelişme aşamasında, bu bölünme, devleti bir zorunluluk durumuna getirdi... Bu sınıflar, vaktiyle ne kadar kaçınılmaz bir biçimde ortaya çıktılarsa, o kadar kaçınılmaz bir biçimde ortadan kalkacaklardır. Onlarla birlikte, devlet de, kaçınılmaz bir biçimde yok olur." (Engels)

Tabii günümüzde reformizme yelken açanların, genel olarak marksizme, özel olarak da marksist devlet tezlerine ilişkin tahrifatlarının aynı zamanda 'anti-kautskist' olarak da çok daha inceltmiş olduğu bir gerçektir. Bu açıdan günümüzde kapitalist devlete ilişkin inceleme ve araştırmaya dayalı teorik çabalarda bulunurken, devletin temel işlevine ilişkin marksist devlet anlayışından kopmak için bazı vurguları tekrar ve tekrar yapmak gerekiyor.

DEVLET

“Devlet topluma dışardan dayatılmış bir erklik değildir. Hegel’in ileri sürdüğü gibi, ‘ahlâk düşüncesinin gerçekliği’, ‘aklın imgesi ve gerçekliği’ de değildir. Devlet, daha çok, toplumun, gelişmesinin belirli bir aşamasındaki bir ürünüdür; bu toplumun, önlemekte yetersiz olduğu uzlaşmaz karşıtlıklar biçiminde bölündüğünden, kendi kendisiyle çözülmez bir çelişki içine girdiğinin itirafıdır. Ama, karşıtlıkların, yani karşıt ekonomik çıkarlara sahip sınıfların, kendilerini ve toplumu, kısır bir savaşım içinde eritip bitirmemeleri için, görünüşte toplumun üstünde yer alan çatışmayı hafifletmesi, “düzen” sınırları içinde tutması gereken bir erklik gereksinimi kendini kabul ettirir; işte toplumdan doğan, ama onun üstünde yer alan ve ona gitgide yabancılaşan bu erklik, devlettir” (Engels, *Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni*, s. 217)

İlk olarak marksist devlet kuramının temel tezi buradan çıkar, devletin, sınıflı toplumlara dair, sınıf mücadelesinin bir ürünü ve bu mücadelede egemen sınıfın bir baskı aracı olduğu.

Bu tezin genel olarak devleti bir araç olarak tanımlıyor olması, basit bir araç olduğu anlamına gelmiyor kuşkusuz. Araçtan araca fark var ve bu aracın doğru bir şekilde tanımlanması gerekiyor.

Öncelikle ekonomik bakımdan egemen olan sınıf, siyasal egemenliğini sadece bir baskı ve zor aygıtı olarak devlet eliyle sürdürmez, sürdüremez. Azınlık olarak çoğunluk üzerindeki egemenliğin sürdürülmesi toplumsal bir rızaya da dayanmalıdır. Bunun için egemen üretim tarzına göre şekillenmiş –devletin de içinde yer aldığı– üst yapı devrede bulunur.

Üstyapı, en başta hukuksal sistem ve devlet olmak üzere, nitelikleri ekonomik yapının doğasıyla açıklanan ama ekonomik olmayan kurumlardan oluşur. Bunlar ekonomik olarak egemen durumda bulunan sınıfın siyasal iktidarını ve onun ideolojik tahkimini oluştururlar ve yeniden üretirler.

Egemen sınıf siyasal iktidarını devlet eliyle sürdürür. Fakat sınıf iktidarının kendisi bununla sınırlı değildir, sisteminin içinde yer alan din, sendikalar, eğitim sistemi, medya vb. gibi kurumlar egemen ideolojinin üretimi ve geliştirilmesi anlamında (tabi ki devletin güvencesinde ve yine devleti meşrulaştırarak da) genel sınıf egemenliğinin sürdürülmesinde önemli işlev görürler.

Elbette ki devlet, bir sınıfın bir başka sınıfı ezmek için örgütlenmiş gücünden başka bir şey değildir ve sınıf iktidarının güvence altına alındığı ve sürdürüldüğü **esas ve nihai** araçtır. Ama sınıf iktidarını, egemenliğini sadece devletten ibaret saymak, sınıf mücadelesinde devleti de anlamsızlaştırabilir.

KAPİTALİST DEVLET

En özet ifadesiyle, kapitalist devlet, kapitalist üretim ilişkilerini korumak ve yeniden üretimini gerçekleştirmek için, burjuvazinin işçi sınıfı ve diğer ara sınıflar üzerindeki baskı aracıdır.

Kapitalist toplum sınıflardan oluştuğu ve sınıf mücadelesi sürekli varolduğu için, üretim araçlarının sahibi egemen sınıf olarak burjuvazi, kendi varlık koşulu olarak kapitalist üretim ve mülkiyet ilişkilerini korumak ve sürdürmek zorundadır. Bunu, toplumsal ideolojik ve siyasal egemenliği ile sürdürür. Sistemin bütün dokularına işlemiş kurumları ve gelenekleri ile ideolojik olarak sömürüyü gizleyerek varolan mülkiyet ilişkilerinin herkesin yararına olduğunu sunar ve ‘rıza’yı sağlarken, esas olarak zoru içeren siyasal iktidarı devlet ile egemenlik sisteminin işleyişini sağlar ve cisme kavuşturur. Burada ideoloji aynı zamanda devletin zorunu ve sınıf yapısını gizleyen bir işlev de görür.

Bunun için asıl olarak burjuva iktidarının cisme büründüğü dev-

lete karşı yürütülen siyasal mücadeleden, ideolojik mücadele de ayrılmaz ve önemli bir yan olarak yürütülmelidir. Bu yazı itibariyle sadece devlete ilişkin değinmelerle sınırlı olacağımızdan bu yana değinmeyeceğiz.

Kapitalist devletin, burjuvazinin siyasal egemenlik aracı olmasının ötesinde değinilmesi gereken yanı, kapitalizmin kendi yapısından kaynaklanan karmaşıklığıdır.

Kapitalizmde burjuvazi siyasal iktidarını ulusal devlette gerçekleştirir. Feodalizme karşı mücadelesinde dağınık haldeki kırsal nüfusu kentlerde toplamış, üretim araçlarını merkezileştirmiş ve mülkiyeti birkaç elde yoğunlaştırmıştır. Bu da doğal olarak politik merkezleşmeyi sağlamıştır. Bu politik merkezleşme, eşitlik ve özgürlük şiarı altında burjuvazinin çıkarlarının ulusal çıkar olarak genelleştirilmesiyle, ulus ve ulus devlette sağlanır.

Bundan sonra, kapitalist devlet kapitalizmi korumak için işçi sınıfı üzerinde bir baskı aracı olmasının yanı sıra, yukarıda değindiğimiz gibi kapitalizmin bekası için kapitalist üretim ilişkilerinin yeniden üretiminin gerçekleşmesini de sağlamak zorundadır.

Bilindiği gibi, kapitalizmin doğası gereği, artıkdeğerin değerlendirilmesi başka yerde üretilen artıkdeğerin varlığını gerekli kılar, bu da esas olarak kapitalizmin, tek bir sermaye olarak değil, birbirleriyle ilişki ve çelişki halindeki birden fazla sermaye biçiminde varolmasını gerektirir.

Burjuvazi arasındaki rekabet ve 'savaşım' ile sermaye birikiminin sürdürülmesi arasındaki çelişkiyi çözmek de kapitalist devlete düşer. Burada, kapitalizmin genel çıkarı, devlet açısından her şeyin üstünde gelir ve genel çıkar burjuvazinin tek tek özel çıkarları tarafından tehdit edildiğinde, bunları engellemekle de yükümlüdür. Bu açıdan devlet aynı zamanda burjuvazinin değişik kesimleri arasında doğrudan bir mücadele alanıdır.

Marx ve Engels'in *Komünist Manifesto*'da söyledikleri gibi kapitalizmde, "modern devletin yürütmesi bütün burjuvazinin genel işlerini yöneten bir komiteden başka bir şey değildir." Anlaşılacağı

gibi, buradaki tanımda genel işler kavramı özel işleri, bütün burjuvazi kavramı da tek tek burjuvaları varsayar. Buradan da kapitalist devlet için yeni bir kavram ortaya çıkar 'özerklik'. Çünkü devlet belli bir özerkliğe sahip olmadan bu işlevini yerine getiremez. Burada burjuvazi içindeki mücadelede burjuvazinin değişik kesimleri devlet içindeki egemenliklerini geliştirirler.

Devletin özerkliğinin ve burjuvazinin iç mücadelesinin sınırları ise kapitalizmin ekonomik temeli ile sınırlanmıştır. Bu anlamıyla da bir zorunluluk olan özerklik kapitalizmin sınırları içerisinde kalan görece bir özerkliktir.

BÜROKRATİK MEKANİZMA

Kapitalizmin gelişimine paralel biçimde, –temel olarak değişme de bu gelişimin değişik yerlerde ve değişik biçimlerde olduğu göz önünde tutularak– görülecektir ki, kapitalist devlet önemli ölçüde gelişmiş ve yetkinleşmiştir. Kapitalist toplumların ulaştığı düzey itibariyle kapitalist devlet de buna uygun bir bürokratik mekanizmaya ulaşmıştır. Bu bürokratik mekanizma yaşamın ve ekonomik alanın her yönüne derinlemesine nüfuz etmekte ve bunları düzenlemektedir. Bürokrasi genel olarak burjuva sınıfın dışından oluşmaktadır.

Burada temsili devlette, parlamento ve hükümet ile bürokrasiyi birbiriyle eşitlememek önemlidir. Burjuvazi tarihi olarak ortaya çıkışında seçim mekanizması ve siyasi partileri kendi bölünmüşlüğü üzerinden dayatmıştır. Siyasi partiler burjuvazinin değişik bölünmelerinin çıkarlarını temsil ederler. Parlamento da asıl olarak burjuvazinin kendi içindeki mücadelenin arenasıdır.

Bu anlamda parlamentolar genel olarak burjuvazinin bir kesiminin eğiliminin yansıdığı (tabii uluslararası sermayenin, emperyalist güçlerin eğilimleri bu yazı konusu olmadığı için değinmiyoruz) kurumlardır. Sivil ve asker bürokrasi ise parlamento dışında oluşmuşlardır ve sık sık parlamentoya rağmen de (hatta onu lağvederek de) iş görürler. Parlamentarist sosyalist akımların devlet konusun-

daki yanılığlarından biri bu olmuştur.

Burada sorun bürokrasinin, –tek tek burjuvalara ve burjuva bölüntülerine rağmen bile– kapitalizmin genel çıkarlarını hangi saiklerle koruduklarıdır. Bunun temel yanıtı ulusal çıkarlardır.

Burjuvazi, tarih sahnesine çıktıktan sonra ekonomik egemenliğinin gelişimine paralel olarak siyasal iktidarını, kendi çıkarlarını ulusal çıkarlar olarak formüle edip ulusal devlette gerçekleştirdiğini söylemiştik. Bu anlamda devlet örgütlenmesini, sürece yayılmış bir şekilde, kan bağı ve toprak mülkiyeti esası yerine, kapitalizmin işleyişine vakıf olan, olabilecek bilgi ve yetenekte küçük-burjuvaziden oluşturmuştur.

Kendisini ulusal çıkarların ve ulusal devletin sahibi olarak gören bürokrasi, kendi çıkarlarını da ulusal çıkarların ve ulusal devletin varlığında bulur. Ulusal devlet ve ulusal çıkarlar da varlığını ancak kendisini var eden kapitalizm koşullarında sürdürebilir. Bürokrasi, ulusal çıkarın, kapitalist girişime ve kendi ülkelerinde kapitalizmin gelişimine bağlı olduğunu bilir. Bunun için de kapitalist girişime mümkün olduğunca kolaylık sağlama anlamında özenli davranır. Zaman zaman burjuvaların arzularına aykırı işler yapmaları, kesinlikle kapitalizm için en iyi koşulları sağlamayı istemelerinden dolayıdır.

Burjuvazi çıkarlarını sadece işçi sınıfına karşı değil, diğer ulus sermayelerine karşı da korumak ister. Bunun için de en büyük silahı ulusal devlettir. Bugün emperyalizmde bağımlı devletler için bu çok geçerli olmayabilir, ama uluslararası sermaye, çıkarlarını ulusal devlet olarak emperyalist devletleri aracılığıyla var edebilir.

Onun için ulusal devlet ve –sermayenin çıkarı anlamında– ulusal çıkarlar, kapitalizmin doğasında vardır ve kapitalizmin varolabilmesi için elzemdir.

KAPİTALİST DEVLET BİÇİMLERİ

Devlet tipleri egemen üretim tarzına göre tanımlanırlar ve öyle anılırlar. Kapitalist üretim tarzına tekabül eden devlet tipi kapita-

list devlettir.

Bütün devlet tipleri gibi kapitalist devlet de değişik biçimlere sahiptir. Bu durum egemen sınıfın bileşimine, devletin varolan yapısı ve kurumlarına, hak ve özgürlüklerin ölçüsüne ve sınıflar mücadelesinin seyrine bağlıdır.

BURJUVA DEMOKRASİSİ

Burjuvazi, feodalizme karşı mücadelesini demokrasi bayrağı altında özgürlük ve eşitlik şiarıyla sürdürerek önce toplumsal sonra da siyasal egemenliğini gerçekleştirdi.

Kapitalizmin ilk dinamiği olan özgür köylülük ve serbest rekabet ile feodalizmin tasfiyesi için burjuvazinin girdiği ittifaklar kapitalist devletin ilk karakterini de oluşturdu: Demokrasi, demokratik cumhuriyet.

Kapitalizmin ilk aşamasında, serbest rekabetçi dönemde, demokrasi, üretici güçlerin özgür gelişimi için ekonominin bir gereği idi.

Meta üretimine ve değişimine dayanan kapitalizm, kendini ilk elden oluşturabilmek için serbest rekabet yoluyla ekonominin bütün dallarında karı eşitleme çabasında olmalıydı.

Serbest rekabet aynı zaman da serbest değişime, pazara tekabül eder. Bu sadece kapitalistler arası değil, kapitalistle bir meta haline gelmiş olan işgücü arasında da cereyan eder. Pazarda herkes özgürce ve eşitçe karşı karşıya gelir (Proleterle kapitalistin pazarda eşit ve özgürce karşı karşıya gelişi, sömürüyü gizleyen önemli bir olgudur aynı zamanda). Tabii üretim araçlarının sahipliği, mülkiyet ilişkisi dolayısıyla proleterle kapitalist arasındaki eşitlik ve özgürlük, tamamen biçimselken, burjuvazinin bütünü açısından tamamen sahicidir. Yine unutulmaması gerekir ki bu bir biçimsellik bile olsa doğal olarak işçi sınıfının hak ve özgürlük alanının sınırlarını genişletmiştir.

Bu dönemde ekonominin temel kuralı laissez-faire olduğundan devlet ekonomiye doğrudan müdahale etmez. Seçimler ve genel oy mekanizmaları ile tüm toplumun özgür ve eşit seçmenler olarak

kendi kendini yönetme yanılmasıyla sömürü ilişkilerini gizleyen devletin esas rolü, bu işleyişin devamını sağlamaktır. Bunu da kapitalizmin gelişimi ve yeniden üretiminin engeli olabilecek proletaryaya karşı, zor gücünü hazır bekleterek, bu zor gücüyle işleyişi sağlayarak, kapitalizmin ve bütün burjuvazinin bekçiliğini yaparak gerçekleştirir.

“Demokratik cumhuriyet, kapitalizm için mümkün olan en iyi politik kabuktur ve dolayısıyla sermaye, ... bir kere bu en iyi kabuğu mülkiyetine geçirdikten sonra, iktidarını öyle güvenli, öyle sağlam bir biçimde kurar ki, burjuva-demokratik cumhuriyetteki *biçbir* kişi, kurum, ya da parti değişikliği, onu sarsamaz.” (Lenin, *Devlet ve İhtilal*, *Toplu Eserler*, c. 25, s. 398)

Demokratik cumhuriyeti kapitalizmin en iyi politik biçimi olarak anlatan Lenin, bunun en önemli yolunu da Engels'ten aktarır,

“Engels, demokratik cumhuriyette, ilk olarak, ‘görevlilerin doğrudan çürümesi’ (Amerika) aracıyla, ikinci olarak da, ‘hükümetle borsa arasındaki ittifak’ (Fransa ve Amerika) aracıyla, ‘zenginlik, iktidarını dolaylı, ama o kadar da güvenli bir biçimde gerçekleştirir’ diye sürdürür.” (Lenin, *Devlet ve İhtilal*, *Toplu Eserler*, c. 25, s. 397)

Bu anlamıyla, burjuva demokrasisi kapitalizmin serbest rekabetçi dönemine denk düşer. Demokrasinin sınırları bütün burjuvazi içindir. Eşitlik ve özgürlük bütün burjuvazi içindir. Proletarya için ise ilk başından itibaren bir diktatörlüktür.

OLİGARŞİK DEVLET

Kapitalizmin serbest rekabetçi dönemi içindeki süreçte, üretim ve sermaye yoğunlaşmaya ve merkezileşmeye başlar. Bu durum ekonomik alanda tekelleşmenin ortaya çıkmasına ve ekonomik hayatı denetim altına almasına yol açar. Tekelleşme küçük üretimin yerine daha büyüğünü ve daha büyüğünü almayı getirir.

“Ekonomik açıdan emperyalizm ... kapitalizmin gelişmesindeki en yüksek aşamadır, *serbest rekabetin yerini tekele bırakacağı* kadar üretimin çok büyük ve muazzam boyutlara ulaştığı aşamadır. Emperyalizmin *ekonomik* özü budur. Tekel kendini, tröstlerde, birliklerde, vb., dev bankala-

rın mutlak kudretinde, hammadde kaynaklarının vb., kapatılmasında, banka sermayesinin yoğunlaşmasında, vb. ortaya koyar. Her şey ekonomik tekele dayanır.” (Lenin, *Marksizmin Bir Karikatürü ve Emperyalist Ekonomizm*, *Toplu Eserler*, c. 23, s. 42)

Sanayi sermayesiyle banka sermayesinin iç içe geçmesiyle oluşan mali sermaye, ekonomik düzeye egemen olur. Ve siyasi egemenlik de, artık bütün burjuvazinin değildir, buradan, mali sermaye üzerinde oluşan mali oligarşiye geçer.

Bir bütün olarak üstyapı ve devlet de buna göre yeniden şekillenmeye başlar. Kendini teknelci gelişimin doğrultusunda geliştirir ve yetkinleştirir. Tekelci birleşmelere zemin hazırlamak ve tekel karını arttırmak üzere, devlet artık ekonomik hayata doğrudan müdahaleye başlar. Artık devlet burjuvazinin gittikçe daralan bir kesimi olarak teknelci burjuvazinin çıkarlarını savunmayı görev edinir.

Artık *laissez-faire* kuralı sadece bir avuç teknelci kapitalist için işleyeceğinden, bunu sağlamak için oligarşi, devlet yönetiminde bizzat yer almaya başlar ve devlete doğrudan egemen olur. Teknelci dönemde devlet, daha küçük bir azınlık olan mali oligarşinin devleti olarak bürokratik ve militarist aygıtlarını olağanüstü derecede güçlendirmek zorundadır.

Devlet yapısının karakterindeki bu değişimle, bütün burjuvaziyi sınırları içine alan demokrasi, sınırlarını oligarşiye kadar daraltır. Yani demokrasinin yerini oligarşi alır.

Serbest rekabetin yerini alan mali sermaye, özgürlük ve eşitlikten gittikçe daha fazla egemenlik temasına geçer.

Teknelci kapitalizm demokrasinin yerine oligarşiyi geçirirken, o artık, “genel olarak demokrasinin, bütün demokrasinin inkarıdır, onun taleplerinden sadece bir tanesinin ... değil.” Bu anlamda teknelci kapitalizm siyasi gericiliğe tekabül eder ve bütün demokratik haklara düşman olarak onları ortadan kaldırma eğilimindedir.

“Bu yeni ekonominin, teknelci kapitalizmin (emperyalizm teknelci kapitalizmdir) siyasal üstyapısı, demokrasiden siyasal gericiliğe değişimdir. Demokrasi serbest rekabete tekabül eder. Siyasal gericilik tekele tekabül eder.” (Lenin, *Marksizmin Bir Karikatürü ve Emperyalist Ekonomizm*, *Toplu Eserler*, c. 23, s. 43)

Kapitalizmin serbest rekabetçi döneminin temel karakteristiği olarak devlet biçimi burjuva demokrasisi iken, kapitalizmin tekeli döneminin karakteristik devlet biçimi oligarşik diktatörlük olmuştur. Oligarşinin sınırları ise ülkeden ülkeye, kapitalizmin gelişmişlik düzeyine, egemen ittifaklara ve bağımlılık derecesine göre değişiklik arz eder.

Kapitalizmin iki döneminin karakteristik devlet biçimleri –ülkeden ülkeye farklılıklar arz etse de– bunlar olmakla birlikte, sınıflar mücadelesinin düzeylerine göre, farklı özellikler göstererek daha değişik kapitalist devlet biçimleri de ortaya çıkar. Bunların belli başlısı olarak, askeri diktatörlükler ve faşizm biçiminde ortaya çıkan devlet biçimlerini başka bir yazı konusu olarak ele alacağız.

BONAPARTİZM

“... ‘modern temsilî devlet de, ücretli emeğin sermaye tarafından sömürülmesinin aletidir. Ancak, istisnaî olarak, savaşan sınıfların birbirlerini dengelemeye o kadar çok yaklaştıkları dönemler olur ki, devlet gücü, görünüşte aracı olarak, o an için, ikisinden de belirli ölçüde bağımsızlık kazanır. ...’ 17. ve 18. Yüzyılların mutlak monarşileri, Fransa’da Birinci ve İkinci İmparatorluğun Bonapartizmi ve Almanya’da Bismarck rejimi böyleydiler.” (Lenin, *Devlet ve İhtilal, Toplu Eserler*, c. 25, s. 397)

Sınıf mücadelesinde savaşan sınıfların yani burjuvazi ve proletaryanın birbirleriyle çok yakın bir denge kurdukları, iki sınıfın da birbirlerine egemenlik sağlayamadıkları bir dönemde ortaya çıkar. İki tarafın da kazanamadıkları ve yönetemedikleri bu dönemde, devlet iktidarının bir süre ikisinden de bağımsızlaştığı ve mümkün tek yönetim biçimi olarak ortaya çıkan Bonapartizmdir.

Fakat bu durum Marx’a göre de Bonapartizmin birbirleriyle mücadele eden sınıflar arasında tarafsız kaldığı anlamını taşımaz. Bonapartizm tüm sınıfları temsil ettiğini iddia etse de onun varlığı ve doğuşu aslında varolan toplumsal düzeni, mülkiyet ilişkileri anlamında nesnel olarak sermayenin emek üzerindeki egemenliğini

sürdürme ve kuvvetlendirme amacına yöneliktir. Yine Marx’ın vurguladığı gibi kesinlikle onun (I. veII. İmparatorluğun Bonapartizmi) egemenliği altındaki burjuva toplumu, “siyasal kaygılardan kurtulmuş” olarak kendisinin bile beklemediği bir gelişme göstererek bu dönemden kazanarak çıktı.

Son söz olarak asla akıldan çıkarılmaması gereken bir gerçek, “burjuva demokratik sistemin en ‘kararlı’ olduğu, sınıf mücadelesinin en az keskin olması anlamında en ‘özgür’, en ‘legal’ ve en ‘durgun’ olan ülkeler”in bile proletarya üzerinde bir diktatörlük, baskı aygıtı olmasıdır.

Ve bu anlamda, bunun üzerinden geliştirilen devlet konusunda ki kautskist çarpıtmaya karşı Lenin’in sözleriyle noktalıyoruz,

“Burada ‘teorik olarak’, ne devletin bir sınıf egemenliği organı olduğu, ne de sınıf uzlaşmazlıklarının uzlaştırılmaz olduğu reddedilir. Ama gözardı edilen ya da üstü örtülen şudur: Eğer devlet, sınıf uzlaşmazlıklarının uzlaştırılmamalarının ürünüyse, eğer toplumun *üzerinde* ve ‘ona *gitgide yabancılaşan*’ bir güçse, açıktır ki, yalnızca şiddete dayanan bir devrim olmaksızın değil, *ayrıca* egemen sınıf tarafından yaratılmış bulunan ve bu ‘yabancılaşmanın’ kendisinde maddeleştiği devlet iktidarı aygıtı da *yıkılmaksızın*, ezilen sınıfın kurtuluşu olanaksızdır.” (Lenin, *Devlet ve İhtilal, Toplu Eserler*, c. 25, s. 393)

KAYNAKÇA

E. Engels, *Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni*, Sol Yayınları, Ankara, 1976
V. I. Lenin, *Collected Works (Toplu Eserler)*, Progress Publishers, Moscow, 1977

Sosyalist Demokrasi Tartışması PROLETARYA İHTİLALİ, DÖNEK KAUTSKY VE 'BİZİM PLEHANOV'

HACI YILDIZ

İLK SÖZ

Bu yazı ile Türkiye'de seksenli yıllarda ve özellikle anılan dönemin ikinci yarısında sosyalist kamuoyuna mal olmuş 'sosyalist demokrasi' konusuna eleştirel ve karşı bir bakış sergilenmektedir. M. Sayın'ın makaleleri ile inşa edilen bu konu üzerinde yazarken ister istemez, bir M. Sayın eleştirisi de ortaya çıkmış bulunuyor. Bu ikisini birbirinden ayırmak mümkün olmadığı için, yazının konusunun 'sosyalist demokrasi' mi yoksa M. Sayın mı olduğu sorulabilir.

Bilimsel sosyalizm kavramı ile bilim yöntemi ve felsefesi yer değiştirilerek işçi sınıfı partilerinin bilimsel sosyalist (marksist) parti ile eşitlenmesi, konjonktürel olabilecek olan işçi sınıfının çok partili örgütlülüğünü genel teori düzeyine yükselterek bir yanlış yapmıştır. Bilimsel sosyalizm çok olamaz; tektir. Her ne kadar 'tekel'i anımsatsa da, marksizmin değişik partilerce savunulması durumu aşılması gereken, komünistlerin birliğine yönelik arzi bir durumdur.

Hem biri hem öteki ve hem de ikisi birden olmak zorunluluğundaki bu yazı, esas olarak M. Sayın'ın kendi yazılarının gelişmesini takip etmeye çalıştı. Akıp giden zamanın; toplumsal ve tarihsel gelişmelerin karşısında, tarihten kendince çıkardığı dersler ışığında konumlanma çalışması olan 'sosyalist demokrasi' meselesi, yazılı edebiyatını oluştururken bir sonraki halkanın nereye çıkabileceğini görmek, marksist tarih ve toplum bilinci ile donanmayı gerektiriyordu. Bu tartışma ve inşanın ilk muhatapları **Kurtuluşçular**dı. Ve doğaldır ki Kurtuluşçuların bir çoğu eksik donanımlı girdiği bu tartışma tarafından belirlendi. Yaklaşık yirmi yıla yakın bir süre içine yayılmış ve M. Sayın'ın kişiliği ve kaleminde cisimleşmiş 'sosyalist demokrasi' edebiyatını bugünden bakarak incelemek, fotoğrafin bütünü görmek gibi bazı avantajları beraberinde getiriyor. Bu avantajları kullanmadan edemedik. Okuyucu açınsansa bu durum bir zorluk oluşturmaktadır. Birbirini zaman olarak birebir takip etmeyen ve esas olarak yazıldıkları bağlamda değerlendirilmesi gereken makalelerden alıntılar, okuma güçlüğü yaratıyor. Ama bütün bu makale ve alıntılar (ÖDP Platformuna gönderilen mektuplar da dahil), 'sosyalist demokrasi' deneni bütünü oluşturmaktadırlar. Bu nedenle bağlamlarından koparıldığı ileri sürülemez.

Son on beş yıldır politik kişiliği ve teorik yazını 'sosyalist demokrasi' başlığı ile özdeş hale gelmiş M. Sayın, biz ikinci kuşak Kurtuluşçular açısından bir idol olmuştu ve onun hata yapmasını beklemek olacak iş değildi! Her şeyi O'nun süzgecinden geçirerek ve onun gibi düşünerek yorumlamaya başlayınca, yazının oluşma sürecindeki değerlendirmelere eleştirel bakma şansını büyük ölçüde yitiriyorduk. Ama bir şeylerin ters gittiği ve farklı, üstelik cepheden konumlanışların başladığı dönemden bu yana yaşananlar değerlendirildiğinde görülecektir ki her anlaşmazlığın taraflarını, yeni bir görüş açısı edinmiş 'sosyalist demokrasiler'le, 'eski paradigma' içinde kalmakta ısrar eden 'dogmatikler' oluşturmaktadır.

Kurtuluşçular için önemli bir isim olan M. Sayın, kendi yazdık-

ları ile de çelişkiye düşerek bu yazını oluşturmayı sürdürmüş, attığı adımlardan sonra bir önceki adımla çelişip çelişmediğini yeterince düşünmemiştir. Eskiden eleştirdiğimiz ve neredeyse alay konusu yaptığımız sık özeleştiri yapan bazı siyasi hareketlerden daha kötüsünü yaparak birbiriyle çelişen yazı, makale ve politikaların bir önceki ile çelişenleri sadece görmezden gelinmiş, dogmatik olmak ve değişen şartlar savunularının arkasına saklanılmıştır.

Bunun bir nedeni ya da nedenlerinin olması gerekir. Bu uzun yazının başlangıcında 'nedenlere' ilişkin bir saptama yapmamıza yardımcı olacağını düşünerek daha önce ÖDP'li Kurtuluşçular arasında gerçekleşen ayrışma üzerine 1998 yılında M. Sayın'ın gönderdiği mesajda yazdıklarını aktaralım:

"Kurtuluşun ve sosyalizmin tarihinden ders alınmamıştır çünkü, iki yıldır sürdürülen sorun çözüme yöntemi ve ulaşılan sonuç Kurtuluşun geliştirdiklerine hiç uymamaktadır. Bırakalım sonradan geliştirilmiş olanları, Kurtuluş çok daha ilkel dönemlerinde hareket içerisinde çıkan problemleri örgüte mal etmeyi başarmış, insanların verilen kararlar üzerinde şöyle ya da böyle etkin olmasını sağlamıştır. Demokrasi konusundaki gelişmeler yaşandıktan sonra ise en karanlık günlerde dahi tüm unsurlarını içine katabildiği tartışmalar yürütmüş ve bundan tüm bir hareket olarak ileri adımlarla çıkmayı başarmıştır. Şimdi; koşulların çok daha rahat olduğu, her nasılsa egemen sınıfların şiddetli saldırılarıyla yüz yüze gelinmeyen böyle bir dönemde (abç) tartışmak olanaklı olmamaktadır. Anlamıyorum: kabul etmiyorum." (13 Şubat 1998)

Anlaşılması zor bir şey daha var. 1998 yılı, seksenlerin başlarıyla hangi ölçütle karşılaştırılmaktadır ki, "*koşulların çok daha rahat olduğu*" söylenebilmektedir. Ve acaba kimler "*egemen sınıfların şiddetli saldırılarıyla yüz yüze gelmemektedirler*", kimler de bununla yüz yüzedir? Her nasılsa olmuş olan bu 'iyileşmelerin' sınıfsal karşılıkları, politik tezahürleri neler olmuş olabilir? Örneğin faili meçhuller, işkenceler, yargısız infazlar, gözaltında kayıplar, hak gaspları, cezaevlerindeki ve genel olarak toplumdaki antidemokratik baskılar (yasal ve yasadışı) ortadan kalkmış mıdır? Darbenin ilk aylarında ya da

yıllarındaki özel koşulların ayrıcalığını unutmak anlamına gelmesin bu sorular.

Ama olumlu yanıt verildiğinde bir türden politik açılımlara denk gelebilecek olan bu soruların yanıtları kuşkusuz olumlu değildir. Bu sorulara olumlu yanıt veren ve de tabloyu mümkün bulanlar çok uzun bir zamandır yasal parti yolunda ilerleme kaydetmişlerdir! Bu sözlerden çok kesin anlamlar çıkarmamak gerekse de, zihinlere bazı sorular çağrıştırdığı yadsınamaz. Birazdan sergilemeye çalışacağımız 'sosyalist demokrasi' konusunun açılımları ise bu yola giren Kurtuluşçuların bütün yönelimlerini belirlemiştir. Ta ki iş nevi demokrasıcılık oyununa dönüşene kadar! Kuşkusuz bu oyunda egemenler de kendi iktidarlarının bir rol almayı, hiç değilse suflörlük yapmayı istemiş de olabilirler! Bu da gözardı edilecek bir durum olmasa gerek?

GÜNDEMDEKİ KARMAŞA

Kurtuluş Hareketinin bugünkü durumunu açıklamak, hareketin parçalarını oluşturanlar açısından oldukça çetrefil sayılabilecek bir meseleyi oluşturmaktadır. En azından bugün ikisi, ÖDP sürecinden gelmekte olan ve 'her nasılsa' oraya bir tarihte girmiş olan iki parçası, ÖDP'li Kurtuluşçuluk dediğimiz kategoriyi oluşturmaktadır. Birinci sayımızda da belirttiğimiz gibi, "ÖDP'li Kurtuluşçuluk'un külliyatında ise 'sosyalist demokrasi' dışında hiçbir tez kalmamıştır." ("Çıkarken", KSD 1, Kasım 2001, s. 11)

Bu iddiayı ortaya attıktan sonra en azından çamur atmamış olmak açısından, iddiayı kanıtlamaya çalışmak sorumluluk (üstüme düştüğü ölçüde bu sorumluluğu paylaşıyorum) gereğidir. Üstelik 'sosyalist demokrasi' gibi her düzeyi kesen bir tez elinizde ise "daha fazlasına ne gerek var?" diyenler de çıkabilir ve bu tezin sınıf mücadelesinin ve sosyalistlerin her türden ihtiyacına karşılık geldiği savıyla karşılaşılabiriz.

'Sosyalist demokrasi' tezinin seksen sonrası Kurtuluş külliyatının başat söylemi olması ve her türden politikanın bu elekten geçirile-

rek uygulamaya koyulması, bu tezi incelemeyi zorunlu kılmaktadır. Geçmişteki tartışmalar hatırdta tutularak yapılacak bir hafıza tazeleme, Kurtuluşçular açısından 'sosyalist demokrasi' tezinin bugüne nasıl gelindiğinin anahtar meselesi olduğunu kanıtlayacak ve bugünün sorunlarının bütün detayları ile anlaşılmasını sağlayacaktır.

Dayanışmacı olmasını umdukları partilerinden atılma başarısı gösteren ya da istifaya zorlanan arkadaşlar, ülkede, bir araya gelmeden hiç bir demokratik ya da sosyalist meselenin gündeme alınamayacağına inanmış olsalar gerek, ÖDP'nin egemen kesimine mektup yazarak, bir şekilde birlikte olmalarının yararlı olacağını söylemeye başladılar. Bu duruma nasıl gelindiği düşündürücü olsa gerek. Sazan balığı gibi her parlayana atladığını itiraf eden, sosyalist demokrasi tezinin baş savunucusu Mahir Sayın, bu 12 yıllık deneyden,

"Bütün ülkenin devrimcileri ve de Kurtuluşçular sosyalist demokrasi zemininde birleşin! Kaybedeceğimiz zihinsel zincirlerinizden başka bir şey yoktur, ama kazanacağımız bir tarih ve yeni bir dünya vardır..." (Kurtuluş 2001 1, s. 56)

dersini çıkarmış ve başkalarına da belletmeye başlamıştır. ÖDP merkezini sahip oldukları demokrasi anlayışı gereği haklı bulduktan sonra esas olarak dönüp 'sosyalist demokrasi' meselesini yeterince kavrayıp içselleştiremediklerinden ötürü Kurtuluşçuları suçlamayı da ihmal etmemiştir:

"Kurtuluşçular gerçekleştirdikleri eylemle sosyalist demokrasiye nasıl uzak durduklarını onu bir vitrin süsü haline getirdiklerini gösterdiler. Bugünkü varoluş biçimi bile tek başına bunu kanıtlamaya yeterlidir. Kim neden inansın bu tutumun ikna edici bir özeleştirisi, açıklaması ortaya çıkmadıktan sonra. Sizde olmayana siz bir başkasına nasıl verirsiniz. Söze vergi olmadığı için de istediğiniz sözü vermekte özgürsünüz." (Kurtuluş 2001 1. s. 56)

Aslında Mahir Sayın haklıdır. Çünkü aynı derginin sayfalarında Kurtuluş 2001 imzalı yazıda uzunca bir alıntıyla aktarırsak şöyle söylenmektedir:

“Son 10 yıllık tarihimizde dışımıza sosyalist demokrasinin önemi anlatırken, içimizde karşılıklı olarak birbirimizi sosyalist demokratik ilişkiler kurmamakla suçlamamız köklü bir soruna işaret eder.

Sosyalist demokrasi nedir? Bir gelecek toplum tasavvuru mu, çoğulcu bir düşünüş sistemi mi, proletarya iktidarının sürdürülebilmesine ve kendisini sönmölendirebilmesine imkan verecek dünya görüşü mü, örgütsel ilişkilerimizi düzenleyen demokratik merkezîyetçi anlayış mı, ilişkilerimizi şekillendirmesi gereken politika yapma tarzı mı, bürokratik işleyişin panzehiri demokratik bir zihniyet mi?..

Sosyalist demokrasi nedir? İşçi sınıfı-sovyet-parti arasındaki ilişkiler bütünlüğü mü, çok partililik mi, proletarya iktidarının kendisi mi, demokratik merkezîyetçi ilişkiler bütünlüğü mü, eğitenlerin eğitimi mi, yığınlardan öğrenmek mi, sınıf bilincinin taşınması mı?..

Sosyalist demokrasi nedir? Gerçekten de nedir?

Etik bir seçme mi? Her düzeyde, herkesin özne olduğu, geleceğin ilişkilerinin toplumsal proto-tipi mi? Bir tür varlık olarak insan’ın özgülleşme pratiği mi? Sınıf mücadelesinin gereklerini yerine getirmesinin ta kendisi mi? Nedir sosyalist demokrasi? Sosyalist demokrasi’yi körün filii tarif ettiği gibi tarif etme yanılıgısına sık sık sürüklendiğimizden kuşku duyulabilir mi?.....

...Evet, sosyalist demokrasi bütün sorunsalları dikey ve yatay kesen, bütün düzeyleri dolaysız bir biçimde etkileyen bir şekilde ele alınmalıdır. Bu itibarla da onun kendinden menkul bir tanımını elde etme çabası bizleri yanılıgılara sürüklemekten başka bir işe yaramamaktadır. Her adımda, her düzeyde yeniden ve yeniden tanımlanmalı, geliştirilmeli, pratiğin karşısında sınanmalıdır. Bir bakıma sosyalist demokrasiyi yaşamı (sadece bu an itibariyle değil dünya tarihsel bağlamda da) anlama ve değiştirme pratiği olarak görmeliyiz. Ama tekrar ve tekrar yeniden üretme becerisini göstererek.” (*Kurtuluş* 2001 1. s. 19)

Bu her şey olan ve bizce bu nedenle ‘hiçbir şey’ olan önemli konunun (‘sosyalist demokrasi’) bu kadar geniş bir yelpazede tanımlanmaya kalkışılması ve örneğin marksizm ve ideoloji ya da marksizm ve sanat, marksizm ve politika, marksizm ve parti vb türden bir başlık oluşturmak yerine her şey olduğunun, her şeyin yeni türden ve yeni bir bakış açısıyla kavrandığının söylenmesinden başka

bir şey ifade etmez. Arkadaşların dili varmayabilir ama söylenmelidir ki bu artık marksizmin yeni türden bir kavranışı dışında bir şey değildir. ‘Sosyalist demokrasi’ penceresinden bakmak, marksizmin İkinci Enternasyonalci yorumuna geri dönmek dışında bir şey değildir. Bu konunun eskisinden daha başka bir algı düzeyini ifade ettiğini ve meselelere artık ‘sosyalist demokratik çerçeveden’ baktıklarını söyleyen arkadaşlar acaba aynı temel doğrulara daha derinliğine bakmak imkanına mı kavuşmuşlardır?

Aslında olan marksizm-leninizm denen bütünlüğün parçalanmasıdır.

Ne yardan ne serden vazgeçmeyen arkadaşlarımız sonuçta bu kadar çok ‘sosyalist demokrasi nedir?’ sorusunu sorabilmektedirler. Körün filii tariflemesinden bir adım geri gitmeyip, bütünlüğü kurma çabasından yoksun kalırsanız, Mahir Sayın tabii ki haklı olur. Ağırılığı ağırlıkla tarif ederseniz, aslında bir şey anlatmış olmazsınız. Arkadaşlar da zaten, bu tarif çabası içinde “onun kendinden menkul bir tanımını elde etme çabası bizleri yanılıgılara sürüklemekten başka bir işe yaramamaktadır” derlerken çaresizliklerini ifade etmektedirler. Hemen sonrasındaki dipnotta da,

“Bu değerlendirmeyi, Kurtuluş’un bir öbeği, Sosyalist Demokrasi İçin Kurtuluş olarak layıkıyla yerine getirebileceğimiz kuşkuludur. Ancak bu kuşku, bir değerlendirmeden kaçınmanın gerekçesi olamaz. Böyle bir yaklaşım tarih karşısında sorumluluktan sıyrılmaktan başka ne anlama gelir ki?” (*Kurtuluş* 2001 1. s. 19)

demek yoluyla hali hazırda dört başı mamur bir tanıma ulaşamamış olduklarını itiraf etmiş olmaktadırlar. Dayanışmanın ve rekabetin dünyalarına ait karşılaştırmalar her ne kadar Mahir Sayın’ın aynı sayıda marksist devlet teorisinde ‘sosyalist demokratik çarpıtmalarının’ sergilendiği yazısındaki kavramsallaştırma ile uyumlu olsa da, bu konunun içselleştirilemediğini kabul eden tilmizlerle, konunun uzmanının sosyalist demokrasi meselesinin anlaşılammış olduğunu itiraf etmesi, ortaya garip bir durum çıkarmaktadır. Neredeyse yirmi yıllık bir konu teoride bir yere oturtulamamışsa

ortada gerçekten de bir gariplik olması doğal değil midir? Ve bu durum eğitimcilerin eğitilmeleri meselesinin ciddi ele alınmadığını kanıtlamaz mı? Her ne kadar eğitici, sosyalist demokrasi meselesinin yeterince anlamadığını söylese de, biz biliyoruz ki kötü öğrenci yoktur, kötü eğitim ya da eğitimciler vardır. Tabii bir de müfredat! Bunun kanıtı olması açısından ÖDP’li Kurtuluşçuların ikinci bölüğüne bir göz atmakta yarar var. Ama önce başöğretmen Mahir Sayın’ın en yakınlarından olduğu su götürmez olan ve kendisi de bir eğitimci olan Veysi Sarısözen’in söylediklerine bakalım:

“Bu ideoloji (dönüşümün ve devrimci değerlere hıyanetin ideolojisi) en ağır yıkımı Türkiye’nin bütün devrimci potansiyelini birleştirmek gibi artık safça diyebileceğimiz bir niyetle kurduğumuz ÖDP’de yapıldı. Yıkım, bizim dışımızdaki devrimci çevrelere burun kıvrımakla başladı...!”

Şimdi dönüp geriye baktığımız zaman, boşa yitirilmiş bir beş yılın acısını ta içimizde duyuyoruz...

Yanılgımız bütün bu deneyimlerden bir sentez çıkartma düşüncesi değil... Yarattığımız partinin böyle bir sentez için elverişli bir potansiyel taşıyacağını görmemek en büyük hatamızı olmuştur. Biz olsa olsa ispiro ocağının ateşine dayanıklı sıradan ya da camdan bir pota yaptık. İçine koyduğumuz deneyleri eritebilecek yüksek kok fırınına ve o fırına dayanıklı bir çelik potaya ihtiyaç olduğunu anlayamadık...”

(Kurtuluş 2001 1. s. 44)

demek yoluyla, ilk atışta on ikiden vurmanın zor olduğunu söyleyen ve bütün bir parti meselesini uzunca bir süredir, kadroların, ‘sosyalist demokrasi’ ateşinde pişirilip, bunun kültürünü aldıktan sonra çelik disiplinli parti olan proletaryanın partisi meselesine el atabilecekleri iddiasını taşıyan (ki sonradan bu iddia da değişmiştir) Mahir Sayın’a katılmış olur. Sayın’a göre ‘sosyalist demokratik kültür’ yerleşmeden proletarya partisi meselesine el atmak, tıpkı çoğunluk olmadan iktidarı almak talihsizliğine uğrayan işçi sınıfının başına gelenler gibi bütün kötülükleri peşi sıra getirecektir. Acaba böyle midir?

Teorik Politik Dergi Kurtuluş’un 11. sayısında Şaban İba “Kriz ve

Siyaset Üzerine” başlıklı yazısının bitişinde ‘Yeni Bir Atılım İçin’ ara başlığı altında son 10 yılın çıkarılması gereken derslerini sıralıyor. Bunlar sırasıyla şöyle:

“..a) Kuruçeşme kulvarının sonunun geldiği ve hızla bu kulvardan çıkmamızı, b) beş yıldan fazla bir zamandan beri içinde yer aldığımız ÖDP kulvarından radikal bir kopuşu gerçekleştirmemizi, c) yeni ve devrimci bir kulvar oluşturmamızı gerektirmektedir.

ÖDP kulvarından radikal kopuş ideolojik, politik, örgütsel, etik vb. çok yönlü olmalıdır. Bu kopuşun tarihsel niteliği Türkiye’de daha önce yaşanan yol ayrımlarından farklı değildir. Dolayısıyla daha fazla sürünmeden, sorunların çözümünü irademiz dışındaki gelişmelere bırakmadan, her adımının bilinçli ve somut hedefleri amaçlayan devrimci bir yönelimi, kararlı bir yürüyüş hattı yaratılmalıdır....”

Sosyalist irade daima önünü ve yönünü bilerek yürümelidir. Stratejik hedeflere bağlı olarak sürdürülmesi gereken taktik hedefler bir eylem planı ile belirlenmelidir. Başka bir ifade ile kendilerini konjonktürün ortaya çıkardığı araçlar ile özdeşleştirmeyenler, araç amaç diyalektiklerinin bilincinde olanlar, önünü görerek ve yolunu bilerek yürüyenler, bu sürece bilinçli ifadeler katılma becerisini göstermeli ve sosyalist hareketteki bu yeni ayrışmada sorumluluk üstlenmelidir. Yarın çok geç olabilir ve biz bir kez daha istemeye istemeye, ‘geç kaldık’ özleştirimini yapmak zorunda kalabiliriz.”

Şaban İba, Kuruçeşme sürecine ‘sosyalist demokrasi’ tezinin doğal sonucu olarak girildiğini, bu yolla girilen ÖDP sürecinin bu tezin bir laboratuvar çalışması olduğunu anlamış olmalı! ÖDP egegen eğilimi kuşkusuz kendi hesaplarını başka türlü yapmıştır. Ve onların ‘sosyalist demokrasi’ gibi bir sınamalarının olacağını düşünmek saçma olur. Ama yazının ilerleyen bölümlerinde Kurtuluş kimliğinde Mahir Sayın’ın böyle bir tecrübeye kalkıştığını göstereceğiz. Zaten ilk atışta on ikiden vurmak lafiyla bizim bir şey göstermemize de gerek kalmıyor. ÖDP sürecinden radikal kopuş ideolojik, politik, örgütsel, etik vb. çok yönlü olmalıdır diyen İba, bu kopuşun Türkiye’de yaşanan daha önceki yol ayrımlarından farklı olmaması gerektiğini de söylüyor. THKP-C ile ‘Yol Ayrımı’nda ay-

rı düşülen Dev-Yol çizgisinden (ne yazık ki partiden atılarak) bir daha ayrılmak gerektiğine göre, bu tespite hem evet hem de hayır demek gerekecektir. Dev-Yol'la ayrıldığı gibi ayrılacaksa, bunun gereklerini hiç değilse bu sefer yerine getirmelerini öneririz.

Her ne kadar Şaban İba, 10. sayılarında hazırladıkları 25. yıl dosyasında, Kurtuluş Hareketi'ndeki bölünme ve ayrılmalara dair bir ara başlıkta, ayrılmak/bölünmekle birlikte Kurtuluş çizgisinde kaldığını söylediği Sokak çevresinin zamanla kendini tasfiye ettiğini söylese de, bu çevrenin bugün içinde bulunduğu Kurtuluş Sosyalist Dergi, kendisinin önerisini ciddiye almaktadır.

“Sosyalist irade daima önünü ve yönünü bilerek yürümelidir. Stratejik hedeflere bağlı olarak sürdürülmesi gereken taktik hedefler bir eylem planı ile belirlenmelidir. Başka bir ifade ile kendilerini konjonktürün ortaya çıkardığı araçlar ile özdeşleştirmeyenler, araç amaç diyalektiğinin bilincinde olanlar, önünü görerek ve yolunu bilerek yürüyenler, bu sürece bilinçli ifadeler katabilme becerisini göstermeli ve sosyalist hareketteki bu yeni ayrışmada sorumluluk üstlenmelidir. Yarın çok geç olabilir ve biz bir kez daha istemeye istemeye ‘geç kaldık’ özeleştirini yapmak zorunda kalabiliriz.”

Buradaki davete icabetle, arkadaşların bir kez daha ‘geç kaldık’ özeleştirisini yapmalarını istemediğimiz için ve kendimizi tanımdaki, “kendilerini konjonktürün ortaya çıkardığı araçlar ile özdeşleştirmeyenler” ifadesine uygun bulduğumuzdan, davet edilen sorumluluğa icabet etmeyi uygun görüyoruz.

İba'nın kopmak istediği ve de radikal bir şekilde kopmak istediği bir şey var ki bu kendini ÖDP çizgisi olarak gösteriyor. Bunun ne kadar samimi olduğunu tartışmayacağım. Tartışabileceğimiz ancak tutarlılık olabilir. Çünkü aynı İba, ÖSP yöneticilerine açık mektup yazıp altına imza atanlardan. Ve şöyle diyor:

“Önünüze koyduğunuz örgütsel hedeflere hangi yoldan yürürseniz yürüyün, önerdiğimiz politik bir işbirliğidir. Bu işbirliğinin ÖDP içi sorunlarla ilgili hiç bir önkoşulu yoktur. ÖDP'nin güçlerini savaşa, otoriterleşmeye, emekçilerin savaş ekonomisiyle soyulmasına, Kürtle-

rin yeni bir saldırıya uğramasına ve yayılmacı, maceracı yönetime karşı birleştirelim...” (Teorik Politik Dergi Kurtuluş 11)

En hafif deyimini ile iki arada bir derede kalmak olarak anlaşılan bu pozisyondan radikal bir kopuş çıkmayacağını ve her iki cenahtan ÖDP'li Kurtuluşçuların altına imza atmak yoluyla ifade ettikleri taleplerin, ifade edilmiş biçimi ile de Kuruçesme sürecinin bir kopyası olduğunu hatırlatmak gerek. Ama İba'ya bir şey daha hatırlatmak gerekli ki, çoğulculuk sözünü çok kullananlardan olması nedeni ile, kopmak istediği ama tanımlayamadığı bu sürecin tanımını, yine bütün bir ÖDP sürecini belirleyen çoğulculuk kavramının ifade ettiği ‘sosyalist demokraside’ aramasında yarar var. Çünkü içine girilen son 12 yıllık sürecin yani İba'nın kopmak istediği sürecin temel belirleyeni, en azından ÖDP'li Kurtuluşçular açısından ‘sosyalist demokrasidir’. Eğer Kurtuluşçular, en hafif deyimle, geçirdikleri on yılı sınıf mücadelesi açısından bir kayıp olarak görüyorlarsa, ki bu yönde ifadeleri aktardık, bu sürecin değerlendirmesini de sağlıklı yapmak gerekmektedir.

Hele ki Şaban İba gibi yıllar önce girilen yoldan şüphelenmekle ve ciddi itiraz yürütmekle birlikte bu yola girmeye ilkesel olarak karşı çıkmamış biri bunu bir kaç kere daha düşünmelidir. Örneğin İba sürecin başında şöyle bir hatırlatma yapmıştı:

“... Ancak, bu anlayış taraftarlarına hatırlatmak istediğim bir şey var: Bu tür iyi niyetli ve afaki birlik projeleri yıllar önce ve bugünkü döneme benzer bir dönemde, yani 1974-76 yılları arasında savunuldu. Bunun için yoğun çaba sarf edildi. Ama sonunda hüsrana uğranıldı.” (Şaban İba, “Yeni Dönem Yeni Görevler”, *Yeni Öncü* 17, Ekim 1989, s. 58)

Mahir Sayın'ın bu 12 yıllık süreç için değerlendirmesi ‘sosyalist demokrasi’ açısından bellidir. 10. sayıdaki yazısında Sayın, bu sürecin mutlaka olumlu etkileri olmuş olduğunu ve bunu da ileride göreceğimizi söylüyor. Veysi Sarısözen, “şimdi dönüp geriye baktığımız zaman, boşa yitirilmiş bir beş yılın acısını ta içimizde duyuyoruz.” diyor. Şaban İba, bu süreci 12 yıla ve Kuruçesme mantığı-

na kadar götürdüğüne göre, 'sosyalist demokrasi' meselesini de ma-
ya yatırmayı göze almış olsa gerek!

"Sürece bilinçli ifadeler katmak" açısından İba'nın davetine yanı-
tı bir süreden beridir sürdürmüş olduğumuz, program ve progra-
mın teorik zemininin somutlanması anlamına gelen bir metinle
ifade etmiş bulunuyoruz. "İşçi Sınıfının Komünist Programı İçin
Temel İlkeler" dediğimiz ve Kurtuluş'un politik çizgisinin somut-
lanması olarak belirttiğimiz bu metin, Kurtuluşçuların ve tüm ko-
münistlerin, asgari düzeyde ortaklıklarını ifade etmesi itibari ile
birlik sorununa somut bir temel oluşturmaktadır. Ve bu metnin
tam karşısında ise ne yazık ki Mahir Sayın'ın çağrısı durmaktadır:
"Bütün ülkenin devrimcileri ve de Kurtuluşçular, sosyalist demok-
rasi zemininde birleşin!"

Uzun bir giriş olduğunu biliyorum. Ama yalnızca benim için de-
ğil de, 84'ten bu yana 'sosyalist demokrasi' tezini anlamaya çalışan
bunca Kurtuluşçu için hala muğlak olan bu tez nasıl oluyor da bir-
lik zemini olarak ileri sürülebiliyor.

Bu tezin yeni bir tez olmadığını ve sonuç olarak İkinci Enternas-
yonal çizgisine çıktığını baştan söyleyerek devam edelim. Bu arada
bir çok kez farklı farklı isimler, 'sosyalist demokrasi deneyi' olan
ÖDP için geçmişteki TİP ve RSDİP örneklerini çekinmeden vere-
bilmişlerdir. Lenin de Menşeviklerle beraber olmamış mıydı? Ve
hatta Marx da anarşistlerle!

Bu tez işçi sınıfı iktidarına ve bu merkezli demokrasi anlayışına
pek sıcak bakmamaktadır. Ya da daha doğru söylersek zamanla bu
merkezli kavrayışlarla ve doğal olarak marksizm-leninizmle arası
açılmaktadır. Bu da mantıki tutarlılığı gereği böyledir. Komünist-
ler ve öncelikle Kurtuluşçular bilmelidir ki zamanla bu tez evrimi-
ni tamamlamış ve etkilerini ilk olarak demokratik devrim üzerin-
den iktidar anlayışında, buradan giderek, parti teorisinde göster-
miştir. Demokrasi anlayışındaki optik kayma nedeni ile de ulusal
mesele ve Kürdistan meselesinde ve en sonunda da doğal olarak
devlet teorisinde marksizmle arasında ciddi bir açığı oluşmuştur.

Mahir Sayın'ın bütün Kurtuluşçuların yüreklerinde ve zihinle-
rindeki ayrıcalıklı yerini bilmediğimi düşünmeyin. Ama bu satır-
larda yazılanları ciddiye almadığınızda, son on iki yılın iyi bir açık-
lamasını yapmak zorunda kalırsınız ve belki de bu satırlarda savu-
nulanlar size bunun için gerekli malzemeyi sunabilir. Ama ben
şimdiye kadar ÖDP sürecine girmiş Kurtuluşçular içinden yapılmış
iyi bir açıklama yakalayabilmiş değilim. Bir tek Mahir Sayın'ın
"ilk atışta on ikiden vurmak da her zaman mümkün olmuyor" sa-
vunusu dışında.

Öyleyse karşı çıkılamayan Sayın'ın bu tezinin bizi nasıl bir cen-
dereye soktuğunu sergilemek için, biraz geriye gidip, en çok da
kendisinin eski yazılarından yararlanacağımı söylemeliyim.

UĞUR MUMCU'NUN MARKSİZME KATKISI VE BİZİM PLEHANOV!

Mahir Sayın'ın bir makalesi var ve bu makale, *Yeni Aşama*'nın
toplatılan sayılarından birinde yayınlandı. Bu sayıdaki yazısının
başlığı, "Proletarya İhtilali, Dönek Kautsky ve Kenan Somer". Ma-
kale, Uğur Mumcu'nun köşesinde marksist proletarya diktatörlü-
ğü tezinin reddinin marksizmin reddi olduğunu anımsatmasına
karşı Kenan Somer'in itirazına, Mahir Sayın'ın müdahalesiyle ilgi-
li. Sayın, proletarya diktatörlüğü üzerine Kautsky'ci çarpıtmalara,
Kenan Somer'in yazdıkları nezdinde karşı çıkar; marksist devlet te-
orisini ve 'sınıf mücadelesinin proletarya diktatörlüğüne kadar gö-
türülmesini kabul edenler marksisttirler' tezini proletarya diktatör-
lüğüne tip ve biçim ayrımına tabi tutarak çarpıtın ve kendini
marksist sayan Kenan Somer'e yanıt verir. Çünkü, Marx, kendin-
den önce gelenlerden farkını proletarya diktatörlüğünü formüle et-
mek olarak koymuştur. Sayın'ın keskin kalem, bu çarpıtmayı ye-
terince sergiler ve teşhir eder. Ama daha sonra nasıl olmuşsa olmuş
Mahir Sayın, Kenan Somer ile birlikte aynı parti içinde yer almayı,
kendi ve demokrasi ve sosyalizm anlayışı ile bağdaştırabilmiştir.

Bu makalenin basıldığı dergi (*Yeni Aşama*) toplatıldığından çok

az kişi bu makaleyi okuyabilmiştir. Ve ne yazık ki Sayın bu makaleyi bir daha hiç yayınlamamıştır. Bu görüşleri hala savunduğunu düşünmek isteriz. Buradan da makalenin *Kurtuluş Sosyalist Dergi*'de yayınlanmasını öneririz. Aynı kulvarda birbirini tamamlayan bir kaç makale daha var. Bunlar örneğin, "Ehli Sosyalizm Atakta", "Sosyalist Parti Üzerine", vb.

Kurtuluş hareketinin 80'den sonra başlayan 'sosyalist demokrasi' tartışması, *Yeni Öncü* dergisiyle birlikte, sosyalist solun gündemine oturmuş ve uzun bir süre gündemi belirlemişti. Kuruçesme sürecinin başlamasına ön gelen bu düşünsel ön hazırlık dönemi, aynı zamanda Kurtuluş hareketinin iç gerilimlerine neden oluyor, uzun süren bir atalet ve politikasızlıkla paralel gidiyordu. İçine girilen bu süreç, politika ve yapı değişikliğine uygun ortamın oluşmasına ve bunun için gerekli zamanın kazanılmasına yarıyordu. İktidar mücadelesi vermek, işçi sınıfının iktidarı için onun komünist partisini yaratmak hedefi unutulup başka bir şeyle değiştiriliyor, demokratik devrim anlayışının savunusu, özü ve içi boşaltılarak, işçi sınıfı iktidarı için uygun koşulların hazırlanması şeklinden, çoğunluk olmadan iktidar olması istenmeyen işçilerin diğer sınıfları da yanına alıp çoğunluğu sağladıktan sonra iktidara yürümesinin tek biçimi olarak mutlaklaştırılıyordu. Bütün bunlar boşlukta değil, 'sosyalist demokrasi' savunusu zemininde oluyordu. Parti ve demokratik devrim konusunda başlayan heyelan devam ederek sürdü. Sırada demokrasi yani devlet biçimi olarak demokrasi ve ulusal soruna yaklaşım vardı. Bu konudaki evrim ise şu iki alıntının sırasıyla okunmasından çıkarılabilir:

"Sosyalist demokrasi ile burjuva demokrasisi arasında hiç bir ilişki yoktur, önermesi ile ayakta durabileceklerini sanıyorlar." ("Sosyalist Demokrasi mi?")

Bu alıntının peşine, ÖDP içindeki Kurtuluşçuların ayrışması üzerine gönderdiği mektup/makalede ifade ettiği;

"Demokrasi her türlü toplumsal ilişkinin tanımı olarak sosyalizmden başka bir şey değildir. Böyle bakınca burjuva demokrasisi diye

adlandırılan işin sosyalist demokrasinin budanmasından geriye kalandan başka bir şey olmadığını anlamak zor olmasa gerek. Bizdeyse burjuva demokrasisi dediğimizden daha ilkel tutumlara rastlamak mümkün olabiliyor." (Mahir Sayın, 13 Şubat 1998)

satırlarını okuduğumuzda ne demek istediği daha netleşir: 'Burjuva demokrasisi ile sosyalist demokrasi arasında nitelik farkı yoktur!'

Yavaş yavaş ve zamanla teorinin rengi değişti, işçi sınıfı merkezi konumdan dışlandı. Bunun sonucunda, proletarya partisini de merkezi konumda tutmanın 'anlamı' yoktu. Çünkü başka türden, sınıf dışı politikalar gündeme çoktan girmişti.

Yıllar sonra yeniden sosyalist demokrasi tartışmasına girmek zordur. Çünkü, politik olarak ÖDP'nin çıktığı yer İkinci Enternasyonal çizgisiye ve Kurtuluşçular açısından Kuruçesme ile girilen yolun, teorik arka planında 'sosyalist demokrasi' tezi bulunuyorsa, teorik ve politik olarak çıkılan yerin devrimci ve marksist-leninist olmasını beklemek zorlaşmaktadır. Bu yazıyla biz M. Sayın'ın ÖDP'li Kurtuluşçulara gönderdiği bir mektuptaki önerisine de uymuş oluyoruz. Şöyle diyordu Sayın:

"Tarihen hoşunuza giden epeyce laf etmişliğim vardır. Belli olmaz söylediklerimin arasında yine işinize yarayabilecek bir şeyler çıkabilir. Çıkmasa bile iddialarımı sağlıklı bir biçimde çürütürseniz kendi mantığınızı kuvvetli kılarırsınız. Temel mantık hatamı yakalar, bana da doğru yolu gösterme iyiliğini yaparsınız. Ama böyle enti püften noktalardan saldırırsanız pek kazanacağınız bir şey olmaz." (13 Şubat 1998)

SOSYALİST DEMOKRASİ

"Günümüzde sosyalizm mücadelesinin gelip tıkanıdığı nokta tam da demokrasi sorunudur."

M. Sayın 'sosyalist demokrasi' tartışmasına bu cümle ile girdi. Kapitalist dünyayı korkulu bir sevinç kapladığını söyleyen Sayın, batılıların sevincinin kaynağını, SSCB'de görüşlerini özgürce söyleyebilmelerinde bulurken korkularını da şuna dayandırıyor:

“...ya Gorbaçov bu işi başarır alt üst oluşlara olanak tanımadan batılıların elinden en güçlü silahlarını alırsa ne olacaktı?” (“Sosyalist Demokrasi mi?”)

Tabii böyle bir şey olsaydı, ne olduğunu görmüş olurduk. Ama bu söylenenin “nasıl olacağı” daha anlamlı bir soru olarak beliriveriyor. Batılıların elinden alınacak olan nasıl bir şeydi? M. Sayın’ın bir çok yerde belirttiği gibi demokrasinin özü sınıfsaldır. Hangi sınıf için demokrasi sorusunun yanıtı, onun burjuva demokrasisi mi, proleterya demokrasi mi olduğunu belirtir. Daha sonrasında Sayın, sosyalist sistemde de olması gereken demokrasiyi şöyle tanımlıyor:

“demokrasi bir devlet biçimi olduğu kadar bir yaşantı biçimidir de. Toplumsal gelişmenin temel dinamiklerini yığınların yaratıcılığı ve bilimsel gelişmeyi içinde taşır.” (“Gorbaçov Reformları ve Demokrasi”)

Sovyetler Birliğinde politik yaşamın cansızlığı, kitlelerin politik yaşantıya ve kurumlara ilgisizliği, demokrasinin, bir yaşam biçimi olarak demokrasinin, en azından batıdaki kadar sosyalizmde de olması gerektiğini göstermektedir! Politik tahakküm ve taktik ile birlikte bilim ve bilimsellik dumura uğramıştır. Bu yüzden,

“sosyalizmin örgütlenme özgürlüğünden yana olduğunu kavrayabilmek için bilimsel üretimin hangi temelde gerçekleştiğini kavramak gerekir.” (“Sosyalizm Örgütlenme Özgürlüğüne Karşı mı?”)

Eğer başarılı olmak istiyorsa örgütlenme özgürlüğünü tanımak, diğer partilerin varlığını yasal güvenceye oturtmak zorunda olarak değerlendiriyordu Sovyetleri ve Gorbaçov’u. “*Kuşkusuz yapılan yanlışların faturasını faizleri ile birlikte ödeyeceğimiz bir vakıta idi.*” Ama bütün bu ödemelere karşın, “*sovyetler elbette ki yeni bir döneme giriyor ve bu dönem eskisine göre elbette ileri bir dönem olacak*” (“Gorbaçov Reformları ve Demokrasi”) diye bir öngöründe bulunabilen Sayın, genelde bunun ön şartı olarak “*...sosyalizmin kendi sınırları içinde bir çoğulculuk*” (agm) kaydı düşüyordu. Ve iddia ediyordu ki:

“...açıklıktan, yığınların yaratıcı inisiyatifinden, eleştiri özgürlüğünden söz eden, tutarlı olmak istiyorsa, çoğulculuktan da söz etmek

zorundadır...” (agm)

Kuşkusuz Gorbaçov’la girilen yolun eskisine göre daha iyi bir yol olacağını söyleyebilmek için, bugünden bakıldığında, geçmişte birikenlerin niteliği ve niye biriktiği konusunda yanlış bir tahlile ve tahlil yöntemine sahip olmak gerekir. Aksi, girilen yolun her şeye rağmen düzeltilebilir olduğunu önsel olarak kabul eder ki –üstelik Gorbaçov’un beklemediği engellerle karşılaştığını söylüyor M. Sayın (agm)– bu sahip olduğunuz sosyalizm anlayışının ne kadar ‘sosyalist demokratik’ olduğunu da deşifre eder.

M. Sayın, Gorbaçov’un yaptığı işleri bu çerçevede onaylıyor ve bunları her şeye karşın, “sosyalizmin genel çerçevesine oturmuş” görmüyordu. “Sosyalizmin başlangıç ilkelerine” dönülmeliydi. Bu son söylenen de, “sosyalizmin kendi sınırları” tanımındaki belirsizlik kadar kesin bir belirsizlikti. Daha sonraki makalelerde, M. Sayın bu belirsizliği ortadan kaldırmaya çalışacaktı. Ama daha o günlerde belirginleşen bir gerçek vardı ki o da perestroykanın, yeniden yapılanmanın temelleri piyasanın kurallarına daha bir yaklaştırılıyordu. Sovyetlerin ilk yıllarında ilgi konusu olmuş, Amerikan şirket yönetimi, başka bir kavşakta, yeniden ilgi alanı haline gelmişti ve bu durakta demokrasi ve çoğulculuk kavramları farklı sonuçlar verecekti. Sovyet ekonomisi tam bir kaosa sürükleniyordu. Ve bu sırada:

“..Perestroyka programında piyasanın rolü daha bir önem kazanırken, planlamanın rolü gözden düştü. 1990’da piyasa sosyalizminin özgün perestroyka görüşünden beş yıl sonra, reform yalnızca piyasa yönelimli bir doğrultuya girmiş görünüyor. Bu durumda Gorbaçov, Lenin ve Yeni Ekonomik Politikanın (NEP’in) değil ama bir Piyotr Stolipin ve Batıyı taklit ederek Rusya’yı modernleştirmeye çalışan son çarçı girişimin bir mirasçısı olarak ortaya çıkıyor.” (Gary Fields, “Polonya: Gdansk’tan Piyasaya Dayanışma”, *Dünya Solu* 8)

Polonya örneğinde M. Sayın’ın sorunu “*...o zaman sosyalizm kimin için*” (Sosyalist Demokrasi mi?) biçimindeydi ve yanıt şöyleydi:

“Kendisi için sosyalizm diye bir kavram olamaz ve toplumun azın-

lığını oluşturanlar, çoğunlun rızası olmadan yönetmeye kalkıştırlarsa bunu ancak zor yoluyla başarırlar ki bunun ömrü de ebedi değildir. Ne olursa olsun bir toplumsal onay zorunludur.” (agm)

Sayın’ın yazılarında işçi sınıfının demokrasisi olarak sosyalizm bir toplumsal onay kavramını referans alır. Eğer bu toplumsal onay kavramı açılmaz ve kendi başına tek kıstas olarak alınırsa marksizm alanında önemli bir gedik açılmış olabilir. Örneğin, Polonya örneğinde toplumsal onay hiç de işçi sınıfına iktidar yolunu açmamıştı. Başlangıçta Walesa; “... ben bir işçiyim ve işçiler hiçbir zaman kapitalizmi desteklemediler” açıklamasını yapıyordu ve hedefi, “işçiyi işçinin efendisi yapıp ... bütün yönleriyle sosyalizmin kapitalizmden çok daha iyi olacağını ...” [Dünya Solu, s8] göstermekti. Sorunsal M. Sayın’la aynı gibi gözükmektedir. Demokrasi silahını kapitalizmden alıp sosyalizmde ona karşı kullanmak. Üstelik Sayın’ın çoğulculuğunun ve demokrasisinin sınırları, “sosyalizmin kendi sınırları” ya da “başlangıç ilkeleri” ile belirlenir. Ve bunu diğer makalelerinde, özellikle Orhan Dilber’le polemğinde, “özel mülkiyete karşı olmak” ve bunun savunulacağı platform olarak da “sovyet iktidarı” olarak koymaktadır. Walesa’nın önde gelen danışmanlarından Geremek, “*kamu mülkiyeti sorunu kesindir (Polonya’da-ki) sisteme, sosyalist olduğu için değil, yeterince sosyalist olmadığı için (Dayanışma tarafından) karşı çıkılmaktadır.*” (agd) açıklamasıyla M. Sayın’la aynı sorunsalın içinden konuşur. Walesa ve Geremek için tek fark, pratik tarihi bir tecrübenin içinden konuşmalarıdır. Bilinen teşbihle açıklarsak tek fark, onların taşıdıkları küfede, M. Sayın’ın küfesine göre oldukça fazla yumurta bulunmasıdır. Fazla bir zaman geçmeden Walesa, “serbest piyasa sistemine hızlı geçilemediğinden” yakınırdı. Sayın ise, komünist parti hedefinden gideyerek uzaklaşarak farklı eylem birliklerinin içinde mümkün olacağı bir partinin bugünkü duruma daha uygun olacağını kabul etmeye başladı.

SOSYALİST DEMOKRASİNİN TANIM ÇERÇEVESİ

‘Sosyalist demokrasi’ için bir tanım çerçevesi kurmak ve bu çerçevenin içinde bir demokrasi üzerinden sosyalizmi tariflemek alışık olunanın tersine bir tarz olarak belirir. Sistemin merkezine bir demokrasi oturtulur:

“Sosyalizm kendi çerçevesini sağlam bir biçimde tanımlayıp tüm toplumun onayladığı temel ilkelere bağlı kalarak, çoğulculuğu seçmediği müddetçe demokratikleşemez, sosyalist insanı yaratma konusunda sağlam adımlar atamaz.” (“Sosyalist Demokrasi mi?”)

Çoğulculuk, demokratik bir sosyalizmin ön kabulü olarak alınıyordu ve bu ön kabul de şöyle tanımlanıyordu:

“Sosyalizmi benimseyen çerçevedeki örgütlenme özgürlüğünün sınırsız olması gerektiğini savunanlara karşı ‘ilkel burjuva demokrasisinden bahsediyorlar. Sosyalist demokrasi ile burjuva demokrasisi arasında hiçbir ilişki yoktur’ önermesiyle ayakta durabileceklerini sanıyorlar...”

Ama örgütlenme özgürlüğünü teke indirmiş olan bir yapının nasıl demokrasi olabileceğini ve sınıf muhtevasının bunu nasıl zorunlu kıldığını anlatabilen şimdiye kadar ortaya çıkmamıştır.” (“Sosyalizm Örgütlenme Özgürlüğüne Karşı mı?”)

Şimdi elimizdeki halka “örgütlenme özgürlüğüdür” ve bunu gerekçelendirmek için çok çaba sarf etmeye gerek yoktur. Temel hiç bir metinde, teorinin orijininde tek partililik yoktur. Ve yaşanan pratik bu dogmayı teoriye mal etmiştir. Örneğin bu haklı önermeye *Komünist Manifesto*’dan destek bulunabilir. Tabii bir kayıt koymak zorunludur. Bu temel metinde diğer işçi sınıfı partileri ile komünistlerin (komünist partinin) ilişkileri açıklanmaktadır. Teoride çok partilliliğe referans yapılabilir. Ama diğer partilerin komünistlerle ve onların partisiyle eşitlendiğine bir kanıt bulunamaz. Bizim kaydımız da “sadece” budur. Örgütlenme özgürlüğü halkasına asılınca bir önceki halka, bilim ve bilimsellik halkası olarak belirir:

“Sosyalizmin örgütlenme özgürlüğünden yana olmak zorunda olduğunu kavrayabilmek için bilimsel üretimin hangi temelde gerçek-

leşeceğini kavramak gerekir. (agm)

“Bilimsel üretimin temelleri nedir?” sorusu “sosyalizmin temelleri nelerdir?” sorusuyla aynı yanıt parantezine alınıyor ve bilimsel sosyalist (ya da marksist, komünist) olmak bu yanıtla bağlı kılınıyordu. M. Sayın şöyle soruyordu ve aslında soru yanıtı içinden çıkartıyordu:

“Sosyalistler savunduklarının bilimsel olduğunu, sosyalist ideolojinin bilimselliğini savunurlar. Acaba bu bilimsellik kendinden menkul mudur yoksa onun yönteminin bir sonucu mudur? Bilimsellik bir kere ele geçirildikten sonra kaybedilmeyecek tanrı vergisi bir durum değildir. Ancak aynı yolda devam edildiği müddetçe korunabilir. O halde şu soruyu sormanın yeridir. Sosyalist partinin bilimselliğinin güvencesi nedir?” (agm)

Yazar, soruyu özgür tartışma ortamı, “*kısacası proletaryanın partisinin bilimsel çizgisinin korunabilmesi için canlı bir tartışma içerisinde olabilmesi zorunluluktur*” diye yanıtlar. “Sosyalist Partinin bilimin kendi tekelinde olmadığını benimsemiş olması demek kendi dışındaki örgütlenmeyi de tanıması demektir”. Eğer tek parti dogmasına saplanılırsa, “*bu durum partideki tüm sosyalist ilişkilerin yıkılması anlamına*” gelecektir.

Şimdi demokrasi silahını ele geçirebilmek, “*burjuva demokrasisinin kuşa çevrilmiş özgürlüklerini*” gerçekten uçan bir kuş olarak sağaltabilmek için:

“Açıklığın sağlanabilmesi ve eleştirinin etkin bir silah haline gelbilmesi için de, farklılaşan görüşlerin örgütlü ve dolayısıyla güçlü bir biçimde kendilerini ortaya koyabilmelerinin güvenceleri ortada olmalıdır. ...

... sosyalizmin benimsediği yasallık, kendisini benimseyenlere en geniş örgütlenme özgürlüğünü tanıyan bir çerçevede olmalıdır.” (‘Gorbaçov Reformları ve Demokrasi’)

Örgütlenme özgürlüğünü teke indirmiş olan bir yapı M. Sayın’a göre demokrat olamazdı. Yine aynı Sayın’a göre:

“kuşkusuz çok partililik, demokrasi sorununda bir şekildir. Ama

temsili ilişkilerin varolduğu durumda bu zorunlu bir şekildir.” (“Sosyalist Demokrasi mi?”)

Kuşkusuz sınıf muhtevası nereden bakarsanız bakın tek partililiği, zorunlu kılmaz. Tıpkı çok partililiğin zorunlu olamayacağı gibi. Bu ancak öngörülebilecek, olası bir durumdur. Komünistler işçi sınıfının nihai hedefleri açısından tarihsel ve bütünsel bir projenin savunucusudurlar. İşçi sınıfının parçalı yapısı, kapitalizme karşı mücadelesinde aşılması gereken bir veridir. Komünist hedefleri doğrultusunda kendi sınıfının birliğini sağlayamazsa işçi sınıfının mücadelesinde başarılı olması, hele hele topluma öncülük etmesi beklenemez. Bu yüzden demokrasi sorununda komünist partinin tuttuğu yer, sınıfın diğer kesimlerinin üstünde temellenen işçi partilerinininki gibi konjonktürel, geçici değil, sınıfın öncüsü, tarihsel ve bütünsel çıkarlarının savunucusu olarak stratejiktir. Bu hedef doğrultusunda işçi sınıfının birliği sağlandığı, işçi sınıfı topluma öncülük etme yeteneği kazandığı ölçüde, diğer partiler, sınıfsız toplum hedefinin (bilimsel sosyalizmin) kendisinde cisimleştiği komünist parti karşısında anlamsızlaşacak, gericileşecektir. Komünist partinin kendisinin de gereksizleşeceği koşullar en azından bütün bunların sonrasındaki bir zaman dilimine denk gelecektir. Bu vesile ile ilgili olarak, M. Sayın’da çok sık geçen bilim, bilimsellik ve bilimsel sosyalizm kavramlarına da gelmiş bulunuyoruz. “*Sosyalistler savunduklarının, sosyalist ideolojinin bilimsel olduğunu savunurlar. Ama bu bilimsellik kendinden menkul müdür?*” diye soruyor M. Sayın. Bizce kendinden menkul değildir. Bilimsel ideoloji olarak sosyalizm aslında bir bilim olarak sosyalizm şeklinde tanımlanmaktadır. Marx ve Engels, kendi sosyalizmlerini yaratırlarken kendilerinden önce gelenlere göre sosyalizmi, bir toplum projesi olmaktan, akla uygun bir projenin varolan gerçekliğe dayatılmak yoluyla onu değiştirerek bu projeyi gerçekleştirmek şeklinden çıkarmışlardır.

“Modern sosyalizm” der Engels “gerçekte, bu çatışmanın (üretici güçler ve üretim ilişkilerinin çatışması) düşünce halinde yansımından; bu çatışmanın önce ondan en çok zarar gören sınıftan, işçi sınıfı-

findan olanların zihinlerindeki düşüncel (ideal) yansımasından başka bir şey değildir.” (Engels, *Anti-Dühring*, [İng.] s. 325; [Türkçe] s. 427)

Engels'e göre artık sosyalizmin ödevi;

“...olabildiği kadar yetkin bir toplum sistemi uydurmak değildir; ama bu sınıfların ve onların uzlaşmaz karşıtlığının zorunlu olarak doğduğu tarihsel-ekonomik olayların ardışmasını incelemek ve böylelikle yaratılmış olan ekonomik koşullarda, çatışmaya son vermenin araçlarını keşfetmektir.” (Engels, *Anti-Dühring*, [İng.] s. 84; [Türkçe] s. 78)

Bu nedenle kendi sosyalizmlerini, yakın zamanların sosyalizmine göre bilimsel yapan şeyin, diğerlerinin bütün karşı çıkışlarına rağmen “kapitalist sömürünün nerede olduğunu ve nasıl belirlediğini açıkça göstermeye o kadar az güç yetirmeleri” olarak koyuyor, bundan öteye sorunu Marx'ın çözdüğünü, bunu da iki büyük buluşla yaptığını belirtiyor. Engels'e göre sosyalizm bu iki buluşla bir bilim olmuştur. “... materyalist tarih anlayışını ve artıkeğer yoluyla kapitalist üretimin sırrının çözümünü, Marx'a borçluyuz” der Engels.

Bilimsel sosyalizmi (marksizmi) savunan parti komünist parti olma 'tekel'ini eline alır. Bu gerçek kabul edildiğinde, öznel bir alanda olduğumuz, sübjektif bir yargıya vardığımız belirtilmelidir. Diğer partileri yasaklamak yetkisi hiçbir yasal güç tarafından başka bir partiye verilemez. Kitle desteğinin büyüklüğüne ya da küçüklüğüne bakılmaksızın her parti meşru ve yasaldir. Kitle desteği olmakla birlikte, sosyalizmin sınırlarını geriye doğru zorlamayı tercih eden bir parti, işçi sınıfının bir partisi de olsa, komünistlerce, komünist partice komünizm çizgisinde görülemez. Komünist parti, diğer partilere göre, sovyetik iktidar organlarında hiçbir ayrıma sahip değildir. Ama tüm gücünü aldığı marksizm alanında tektir. Eğer bu alanda başka marksistler varsa sorun öznel ve arızidir ve komünistlerin birliği şeklini alması kaçınılmazdır. İşçi sınıfı ve kitlelerin içinde aynı hedefleri ve yöntemleri paylaşanlar; kafalarından çıkan fikirlere hayatı uydurmaya değil, hayatın gerçekliğine uygun

fikirleri savunmayı tercih edecekleri için birlik kaçınılmazlaşır. Aynı nedenle marksizm alanı dışındaki işçi sınıfı partileri ile birlik mümkün olamaz. Ama işçi sınıfının komünist partisi tek olmalıdır. M. Sayın'ın 'bilimsellik ve bilimsel sosyalizmi', bütün bunları bilmesine rağmen, nasıl kullanmayı tercih ettiğine bakalım:

“Kapitalizm koşullarında bir işçi partisi rakipleri karşısında, işçileri kazanabilmek için onların çıkarlarını her şeyin üzerine koyar ve yığınlarla bütünleşebilmek için elinden geleni yapar. Ama bu zorunluktan kurtulmuş bir partinin yığınları kazanabilmek için onların çıkarlarının doğrudan savunucusu olmayı varlık nedeni olarak görmesi zorunluluk olmaktan çıkar.” (Sosyalist Demokrasi mi?)

Sayın, bu pasajda açıkça eşitlenmiş işçi partilerinden ve bunların rekabetinden söz etmektedir. Burada ideoloji alanına ilişkin bir ihlal söz konusudur. Burjuva demokrasisine gerçekten biçimsel olarak benzemekten öte bir anlam vardır bu sözlerde. Daha açık ifadele de kullanır Sayın:

“Gene bu durumda parti kendini dışarıdan denetleyen ve rekabet eden güçlerin varlığı koşullarında yığınlar karşı olan sorumluluklarını daha sıkı korumak zorundadır.” (Sosyalizm Örgütlenme Özgürlüğüne Karşı mı?)

M. Sayın özelleştirmeyi savunan bir burjuva iktisatçısının yöntemleri dışında yöntemler bulamaz mıydı?

Geldiğimiz nokta, sovyetik kurumlarda rekabet eden işçi sınıfı partilerinden oluşan bir “sosyalist sistemdir”. Bu sistemde bilim ve bilimsellik ile sosyalizmin kuralları neredeyse aynılaştırılarak eşitlenir. Bu noktada Orhan Dilber'in önemli haklılık derecesi içeren eleştirisi ile karşılaşırız:

“Bu bakış açısıyla sosyalist demokraside çok parti zorunluluğunun savunusu, fikirlerin çatışması yoluyla en doğruyu bulma ihtiyacının sonucu olarak değil, ezilen sömürülen yığınların bütünlüğünden ve kolektif iradenin sağlanmasının biricik yolu olduğu için savunulmalıdır.”

Bilimsel sosyalizmi, bilimcilik, bilim felsefesi ve yöntemi ile yer

değiştirerek kullanan Sayın bu eleştiriye, “Doğrunun kriteri de –0. Dilber’in gene dili varmayabilir– bilimden başka bir şey değildir” şeklinde bir yanıt verir. Bilim de tek partinin tekelinde olmamalı; çok partinin tez ve politikalarının tartışıldığı/yarıştığı sovyetik organlarda parmak sayısıyla yaşam alanı bulmalıdır. Esas soruyu sorar M. Sayın, kendi yanıtını da verir:

“Yanlışın doğrunun kriteri sizin görüşleriniz mi olacak? Elbette ki her görüş kendininkilerden emindir. Bizim ki doğru ama sizinki de çok doğru diye bir yaklaşım biçimi olamaz.” (Sosyalist Demokrasi Proletarya Devletinin Kendisidir.)

Bu sözlerden de, yanlışın doğrunun kriterinin, “kendi görüşlerimiz” olamayacağı çıkar. Kuşkusuz doğrularımızda “ısrarcı” olmamızı da öğütlemektedir M. Sayın.

Buraya kadar tanımlamaya çalıştığımız ‘sosyalist demokrasi’ çerçevesini, bilim ortamının yaratılması, fikirlerin örgütlenme özgürlüğünün garanti edilmesi, işçi sınıfı kitlesini sürekli kazanmak için belirli bir yarış içinde partiler vb. faktörler oluşturmaktadır. Oluşmuş başarılı bir biçimde kavramsal bütünlüğü kurulan bütün bu faktörlerin, bilimsel sosyalizm kavramını sessizce bilim felsefesi ve yöntemiyle değiştirdiği görülür. Bunun politik olarak ilk sonucu, komünist partinin diğer partilerle eşitlenmesidir. Oysa komünist parti olmak için bilimsel sosyalizmi savunmak ve işçi sınıfının ileri kesimlerinin örgütü olmak gibi iki faktör bilinir. Biri nesnel diğeri öznel olan faktörlerden öznel olanı, Sayın’ın sorusuna, doğrunun kriteri nedir sorusuna, bilimsel sosyalizm olarak yanıt vermeye olanak verir. Sayın da bilimden, bilimsel sosyalizmi kastetse gerek! Sosyalist demokrasi yazını bu çerçevede ilerlerken BTDK sürecine katılan Kurtuluş’a müdahale amacıyla, artık iyice bir çorba olan fikirleri ifade etmek üzere, bir makale yazılır. Makalede ‘sosyalist demokrasi’ perspektifi, o ana kadarki ağırlık noktasından çok daha genel ve maddi faktörlere kaydırılmıştır:

“Gerek sosyalizmin ve gerekse sosyalist demokrasinin gerçekleşme imkanları tartışması dil cebri kurarak değil, somut koşulların analizi-

ne dayanılarak tartışılmalıdır. Bu imkanlar da devrimin gerçekleştiği ülke/ ülkelerin gelişkinlik düzeyi, pazarın büyüklüğü, dünya pazarına bağımlılığı, proletaryanın ve diğer emekçi sınıfların büyüklüğü, bilinç ve örgütlenme düzeyi ile dünyanın içerisinde bulunduğu somut koşullara bağlıdır.” (“Tartışmalar ve Perspektiflerimiz”)

Bütün bu tartışmalar, neredeyse kurulan “dil cebirleri” sonunda bir ürün vermiştir. ‘Sosyalist demokrasi’ için elde bir tanım vardır. Daha doğrusu çerçeve vardır ve içinin nasıl doldurulacağı, tablonun renkleri, en nihayetinde “dünyanın içerisinde bulunduğu somut koşullara” bağlanmıştır. Belki de bu yerinde müdahale, yıkılan kalelerin öneminin geçici bir fark edilişi olsa gerek. Demokrasi, sosyalist demokrasi meselesindeki optik kaymayı düzeltmeyi deneyen bu tanım çerçevesi ne yazık ki bir daha kullanılmadan sessizliğe terk edildi.

YANLIŞ ÖN KABULLER

Bilimsel sosyalizm kavramı ile bilim yöntemi ve felsefesi yer değiştirilerek işçi sınıfı partilerinin bilimsel sosyalist (marksist) parti ile eşitlenmesi, konjonktürel olabilecek olan işçi sınıfının çok partili örgütlülüğünü genel teori düzeyine yükselterek bir yanlış yapmıştır. Bilimsel sosyalizm çok olamaz; tektir. Her ne kadar ‘tekeli’ anımsatsa da, marksizmin değişik partilerce savunulması durumu aşılması gereken, komünistlerin birliğine yönelik arzi bir durumdur. Bu yanlışın üzerinden biçimsel olarak burjuva demokrasisine yaklaşılması esas sorunu teşkil etmemektedir. Esas sorun, “doğrunun kriteri bilimdir” yargısının, bilimsel sosyalizmin yerine geçirilmesindedir. Kuşkusuz marksizm bir kez ele geçirildiğinde kaybedilmeyecek bir konum, tanrı vergisi bir bağımsızlık değildir. Ve bir partinin etiketi ile tescil edilerek ebediyete kadar muhafaza edilemez. Bilimsel sosyalizmin güvencesi komünistlerdir ve bu da ideoloji alanında kazanılır. Partileri eşitleyerek değil.

“... Sonunda kendi öz toplumsal örgüt biçiminin efendisi olan insan aynı zamanda doğanın egemeni ve kendisinin efendisi olur – özgür olur.

Bu evrensel kurtuluş eylemini yerine getirmek, modern proletaryanın tarihsel misyonudur. Bu eylemin tarihsel koşullarını ve böylelikle doğasını derinliğine anlamak, şimdi baskı altında bulunan proleter sınıfa, yerine getirmeye çağrıldığı önemli eylemin koşulları ve anlamı üzerine eksiksiz bilgi vermek, proleter hareketin teorik ifadesinin, bilimsel sosyalizmin görevidir.” (Engels, *Anti-Dübring*, [İng.] s. 346; [Türkçe] s. 450)

Engels’in özlü anlatımının ifade ettiği şey, bilimsel sosyalistlerin diğer sosyalist ya da işçi sınıfı partilerinden ne yönlerden ayrıldığıdır. Komünistler işçi sınıfının tarihsel ve bütünsel çıkarlarını savunmak noktasında diğer sosyalistlerden ayrılırlar. Bu yetileri de savundukları sosyalizmin bilimsel temellere dayanmasındandır. Tarihsel materyalist olmalarındandır.

DEVLET TEORİSİ

Bu tartışmanın yaşamsallığı, yaşanan sosyalizm deneylerinin pratik çıkmazları ve bu çıkmazlara girilirken teoriye aksettirilen kırılmalar üzerinden algılanmıştı. İkinci Enternasyonalin ekonomist marksizminin Üçüncü Enternasyonal ve Sovyet Devrimini çevreleyip esir alması tespitinden hareketle, bir ekonomizm eleştirisi ek senine yerleşmişti. Teoride kırılmaların ve çarpıtmaların resmiyet düzeyine katılmış olanlarını ayıklamak ve yetmiş yıllık pratiğin sunduğu imkanları değerlendirmek gibi devrimci hedefleri vardı ve sorunun temelini,

“iç savaşın doğurduğu özel konjonktürde yapılması zorunlu kılınan işlerin, teori düzeyine yükseltilmesinde yatmaktadır. İç savaşın yarattığı durum, Bolşevik partisinin bütün çabalarına rağmen, diğer tüm partilerin karşı devrimle birleşmesidir.” (“Bir kez Daha Sosyalist Demokrasi Üzerine”)

şeklinde saptıyordu.

Bu saptama, yaşananın tersini teori ve mutlak olan durumuna yükselterek, çok partililik, çoğulculuk ve bünyesinde farklı eylem birlikteliklerine olanak veren parti anlayışı düzeyine yükseldi. Teorideki bu çözülmenin devlet teorisi düzeyine sirayet etmemesi pek

mümkün olamazdı ve biz bunu M. Sayın’ın *Kurtuluş 2001* adlı dergideki “Devlet Üzerine” adlı yazısında görebiliyoruz.

Kurtuluş hareketinin birikmiş yazını anımsayanlar, en özgün ve gelişkin tezlerinden birinin devlet üzerine olduğunu ve sol literatürde önemlice bir hacim işgal ettiğini bilirler. Bunların birçoğunun Mahir Sayın’ın kaleminden çıktığı da bilinir.

M. Sayın’ın, T. Hobbes ve J. J. Rousseau’nun toplum sözleşmesini anımsatan, geniş kitlelerin devleti onaylarken ikna olmalarını ve ona meşruluğunu sağlayan, tarihten bugüne ileri süregeldiği argümanları aynı mantık dizgesi ile sıraladıktan sonra, konuyu şöyle bağladığını görüyoruz.

“Rekabet devleti, devlet rekabeti ölümsüzlük iksiri verir gibi hare emzirir durur.” (*Kurtuluş 2001* 1)

Öyleyse M. Sayın’a göre rekabetin karşısına dayanışmayı çıkarmak gerekmektedir:

“Rekabet dünyasının dışında bir de dayanışma dünyasının olabileceği elbette ki, insanlık düşüncesinde insanlığın kendisi kadar eskidir.” (*Kurtuluş 2001* 1)

Oysa ki, rekabet ve dayanışma, aynı madalyonun iki yüzüdür. Topluluklar, sınıflar, ister ezen isterse ezilen taraf olsunlar, dayanışma eylemine rekabet ortamında ihtiyaç duyarlar, hem de rekabetin amacı neyse o yönde duyarlar bu ihtiyacı. Sayın’ın söylediği gibi “rekabet dünyasının dışında” tanımlanabilecek bir dayanışma ve bu yoldan varılabilecek bir özgürlük yoktur. Rekabet dayanışmayı doğurur.

Bu yazının devlet üzerine ayrıntılı bir döküm yapmayacağını ama, demokrasi ve devlet ilişkisinde, sınıfları, tarihsel materyalizmi hiç kullanmadan, merkez güç devlet/yerel güçler ve çevre ikiliği ile demokrasiyi temellendirmeye kalktığını belirtelim. Bunu yapabilmek içinse, tarihsel olguları marksist tarih anlayışının dışında ele almak gerekir. M. Sayın bunu bir kaç kez yapıyor. İşte bunlardan biri:

“Çinliler barutu bin sene önce bulup eğlence için fişek atarken, Av-

rupa'da feodal şatoların zapt edilmezliğine son verecek toprak gelişi-yordu. Şehirlerden esen değişim rüzgarları gittikçe tüm insanları sar-maktaydı. Hepsinden önemlisi birey olma ve birey olarak içinde yer alacağı siyasal ya da başka türden kurumlarla sözleşme yapma gelene-ği yaygınlaşmaya başladı. İşte bu demokrasinin de kurulumaya başlaması demektir. Geleceğin siyasal rejimleri de bu gelenekleri yok edemedikten sonra bunları içererek kurulmak ve varlıklarını bunlarla birlikte sürdürmek zorundaydılar. Egemenliğin varlığı sadece zora dayanmayacak ve rızayı da içerecekse, başka türlü mümkün değildi istikrarlı bir yönetim için. Özgürlüğün tadını alanları denetleyebil-mek onların özgürlüklerini bir biçimde tanımakla mümkündür.” (*Kurtuluş* 2001 1, s. 50)

Bu söylemin İşveç Sosyal Demokrat İşçi Partisinin (İSDİP) 1990 yılında kabul ettiği parti programıyla aynı olduğu dik- katlerden kaçmayacaktır:

“Toplumun alt kesimlerinin toplumsal gelişmeyi etkilemeleri ola-nağı doğunca, birçok önemli konuda bu kesimlerin çıkarlarına uygun yasalar çıkarıldı. Eşitlik ve güvenlik alanında önemli ilerlemeler sağ-landı. Yurttaşların büyük çoğunluğu çok daha geniş özgürlüğe kavuş-tu. Üretimin ürünlerinin giderek artan bir bölümü, kapitalizmin bö-lüşüm mekanizması dışına çıkarılarak, dayanışma ilkesi uyarınca hal-kın ihtiyaçlarına göre dağıtıldı. Yurttaşlık haklarının gücü zamanla paranın yerini aldı.”

Yine M. Sayın'a göre:

“Demokrasi bir yönetim ilişkisi, iktidar oluşturma biçimidir. Bire-yin kendi hakkında verilecek kararda oy kullanma hakkıdır.” (*Kurtu-luş* 2001 1, s. 52)

Aynı demokrasi mantığı sözünü ettiğimiz İSDİP Programında da karşımıza çıkar:

“Ne var ki, genel oy hakkının ve siyasal demokrasinin kabulü bu ko-şulları değiştirdi. Siyasi iktidar üretim araçlarının mülkiyetine değil yurttaşlığa bağlı hale geldi. Böylelikle siyasi iktidarın halkın büyük çoğunluğu çıkarına kullanılması; sosyal gelişme ve değişmeye yöne-lik halk taleplerinin gerçekleştirilmesi mümkün oldu...”

M. Sayın'a göre “... Batı Avrupa insanı birey haline gelip, siyasal

erki belirleme konusunda haklar elde etme peşinde” koşuyordu. Sö-zü edilen programa göre de bu haklar, “*ayrıcalıkların hüküm sürdü-ğü eski topluma karşı verilen mücadele sonucu kazanılmış haklardır*”

ÖDP içindeki Kurtuluşçuların ayrışmasına müdahale amacıyla yazdığı makalelerden birinde M. Sayın, demokrasi ve sosyalizm an-layışının nerelere vardığını şöyle sergiliyor:

“Demokrasi her türlü toplumsal ilişkinin tanımı olarak sosyalizm-den başka bir şey değildir. Böyle bakınca burjuva demokrasisi diye adlandırılan işin sosyalist demokrasinin budanmasından geriye kalan-dan başka bir şey olmadığını anlamak zor olmasa gerek. Bizdeyse bur-juva demokrasisi dediğimizden daha ilkel tutumlara rastlamak müm-kün olabiliyor.” (M. Sayın, ÖDP Kurtuluş platformuna gönderilen mektup, 1998)

Esas olarak demokrasi meselesinin sınıfsal olarak ve marksist te-mellerde ele alınmasının somutlanması olarak *Temel İlkeler*'deki şu pasajla bölümü bitirmek doğru olacaktır.

“Demokrasi, eşitlik, özgürlük, haklar, kapitalizmle, kapitalist üre-tim ilişkileriyle, –sermayenin güvenlik içinde dolaşım, ticaret özgür-lüğü, aynı zamanda da işgücünün toprağa bağımlılıktan, loncalardan, kastlardan özgürlüğü biçiminde– sermaye ve işgücünün alım satım özgürlüğüyle bağlantılı olmakla birlikte, genel olarak demokrasi, de-mokratik mücadeleler, işçi sınıfının da çıkarınıdır. Demokrasi, de-mokratik kazanımlar, bir yandan, kapitalizmin serbestçe gelişmesinin önündeki engellerin kaldırılması olarak, kapitalizmin ve dolayısıyla işçi sınıfının maddi gelişmesi, güçlenmesi doğrultusundadır; diğer yandan da, manevra, mücadele, kendini birleştirme, eğitime olanakla-rı olarak işçi sınıfının bilinçlenmesi, örgütlenmesi, manevi gelişmesi, güçlenmesi doğrultusundadır.

Öte yandan demokrasi, tüm yurttaşların eşitliğinin, özgürlüğünün, yönetme hakkının biçimsel olarak tanındığı bir devlet biçimi olarak, –her devlet gibi– egemen sınıfın (bu durumda burjuvazinin) egemen-liğini sürdürme aracıdır; üstelik sınıfsal egemenliğini biçimsel de-mokrasi örtüsüyle gizlediğinden, burjuvazinin egemenliğinin en emin biçimidir; dolayısıyla gerçekte, egemen sınıf burjuvazi için eşit-

lik, özgürlük, yönetme hakkı, demokrasidir. ...” (*Temel İlkeler*, 2.1)

DOĞU TOPLUMU MESELESİ

Yeni kurulan Sovyet devletinin üç önemli eksi ile işe başladığını söyleyen M. Sayın, ilk ikisini (cılız proletarya, iç savaş) saydıktan sonra üçüncü olarak iç savaşla birlikte doğu toplumu olma halinin esas olarak daha öldürücü olduğunu söylüyor. Biz olsak her koşulda işçi sınıfının cılız olmasını birinci eksi yapardık. Ama bu doğu toplumu olma meselesinin, esas olarak demokrasiyi merkez güç/yerel güçler ekseninde ele almak için kullanıldığı apaçık ortada. Buna karşın Rusya kökenli Türk milliyetçilerinden Ahmet Ağaoğlu’nun 31 Ocak 1924’te Hakimiyeti Milliye’deki makalesinde, Lenin’in ölümü üzerine yaptığı yorumunu ilginç olabileceği gerekçeyle aktaralım. Soylu sınıftan çıkan düşünürlerin bu işe (devrime) ön ayak olduklarını, Lenin’in de bu sınıftan olduğunu söyledikten sonra:

“Fakat iş iştten geçmişti. ... Köylüler ve amele bu ülkücü ve liberal soylulara da inanmıyorlar: Onlar doğrudan doğruya hükümeti, idareyi elde etmek emelindeydiler!

İşte tam o zaman Lenin bu arzu ve emelin temsilcisi olarak beliriyor! ... Özet olarak denilebilir ki, Lenin bizzat Çarlık usulünün ürünü olduğu gibi, Lenin’in çıkardığı inkılabın ortaya koyduğu manzarlarda da aynı usulün icabatındandır! Lenin’in tarihi büyüklüğü millet ve milli tarihin genel eğilim ve yönünü keşfederek şahsında temsil etmesinden ibarettir! Öteden beri Rus halkçılarını ilhamlandıran bir belirleyici vardır: ‘Zebilyabi ve vuliya’, yani toprak ve hürriyet! Lenin, komünizm nazariyesi ile bu şiarı gerçekleştirmeye muvaffak oldu. Bütün aşırılıklar ve geri kalıplar, Lenin’in arzularına rağmen ortaya çıkmıştır. Bir kere inkılap vadisine girildikten sonra, içi hiddet ve gazellerle dolu halkın bu gibi gösterilerine tahammül zorluğu hasıl olur. Fakat zaman ilerledikçe bu davranışlar kendi kendine yok olur ve inkılap doğal mecrasına girer” (aktaran *Popüler Tarih* 9, Şubat 2001)

Lenin sonrası gelişmeler için de şöyle söyler Ağaoğlu:

“Önce Lenin’in Çarlık usulüne indirmiş olduğu darbe o kadar derin ve esastır ki, bu usulün bir daha geri dönüş olasılığı kalmamıştır! İkinci olarak, Lenin –Rusya’ya yerleştirmiş olduğu usul ile– bütün Avrupa ve Amerika sosyal yapısını da esasında sarsıntıya uğrattı ve bu yapının dahi tehlikeye açık olduğu fikrini maddeten bütün insanlığa telkin eyledi” (agd)

İŞÇİ SINIFI DEMOKRASİSİ OLARAK SOSYALİZM

Reel sosyalizm pratiklerinin yenilgiye uğraması, öncesinde başlamış olan tartışmaların artarak sürmesine neden oldu. Herkes yanlısın nerede yapıldığını ve neden yenilgiyle sonuçlandığını ortaya çıkarmaya çalıştı. Bu durum genel olarak halen sürmektedir. Ayrıca bu konu üzerinde fikir üreten her kesim kendi sosyalizm anlayışının ürettiği perspektifle tarihe ve yaşananlara baktığı için, kendi öznel teorisinin doğrulanmasını, yaşanan deneyimde bulabildi. Ya da tersinden söylersek yaşanan pratik deneyimler öznel teorilerin doğrulanması sığılığı ile ele alındı. Bu durumun başlı başına, tarihi bir yaz boz tahtasına indirgemek olduğu ise unutuldu. Yaşanan deneyim, artık kendi zenginliği ile birlikte teori ile karşılıklı etkileşimini oluşturacak ve deneyimler, orijinden ne kadar sapıldığının yanında, ana kaynağa katkıları ile birlikte, teorideki yerini alacaklardır. Kuşkusuz bu varlığa ulaşmak, orijindeki teorinin genel doğruluğuna dair bir fikir birliğini gerekli kılar.

Orijinde, yani sosyalizm kavrayışımızın temelinde marksizm bulunmaktadır. Bunca deneyimden doğrulanarak çıkan ve kendisinden ne kadar sapıldığının yanında, deneyimle zenginleştirilmesi gereken ise marksizmin kendisidir.

Marksizm, teori alanı içerisinde, işçi sınıfının bilimidir. Onun demokrasisini tarihsel ve sınıfsal bağlamı içinde pratik olarak inşa ve sonra da ilga etmeyi hedefler. Marksizm adına yaşanan sosyalizm deneylerini analiz edenler esas olarak yanlısı “demokrasi” sorunu olarak tespit etmişlerdir. Sorun böyle konulunca sosyalizm kavrayışı da genel bir demokrasi meselesi olarak belirmiştir. Kabalaştırarak ve bütün tarihsel ayrıntılardan arındırarak söylemek gerekirse, “demokrasiyi gerçekleştirmediği için sosyalizm çökmüştür” yargı-

sı genel kabul görmüştür.

Kapitalistlerin demokrasisi yani burjuva demokrasisi, biçimsel olarak azınlık – çoğunluk ilişkileri temeline dayanır. İronik olarak da sayıca bir avuç diye tanımlanan burjuvalar, karar oluşum ve yürürlük aşamasında geri kalan çoğunluğun üzerinden kendi sınıfsal çıkarlarını geliştiren uygulamaları egemen kılarlar. Çünkü sınıfsal düşünüş ya da demokrasinin sınıfsal karakteri bir seri dolayım ile birlikte gizlenmekte ve genel çıkar, toplumsal çıkar gibi kavramlar ekseninde süreç işletilmektedir. Literatürde söylendiği üzere ‘maddi hayatın üretim tarzı, genel olarak, toplumsal, siyasal ve entelektüel yaşam sürecini koşullandırır.’ Kapitalistlerin ideolojik hegemonya araçlarının maddi temelini ise bu önermede aramak gerekir. Burjuva demokrasisinin bir azınlık çoğunluk ilişkisi şeklinde karşımıza çıkması, kapitalistlerin, maddi hayatın üretim tarzının egemenleri/belirleyenleri olmalarından kaynaklanır. Özünde ise burjuva demokrasisi, özel mülkiyet sisteminin üzerinde yükselen kapitalist üretim tarzının, tanımını daha daraltarak söylersek, artıkdğer üretiminin belirlediği çerçevede içinde bir özgürlük demektir. Kapitalizmin tarihi içinde oluşan toplumsal ilişkiler artıkdğer üretimi ve sömürü ilişkilerinin belirlediği bir çerçevede gelişmiştir. Ve toplumsal özgürlükler bu eksenden kaynaklanan dolayımınla belirlenirler. Kapitalist ilişkilerin yeniden üretimine karşı her gelişme özgürlüklerin (hem bireysel hem de toplumsal) sınırını oluşturur.

Burjuvazinin iktidara yürürken müttefik olarak işçi sınıfı ve köylülüğün kendi yanına kazanılması sürecinde ileri sürdüğü formülasyonlarda takılıp kalan burjuva demokrasisi kavrayışı ortaya ciddi bir problem çıkartmaktadır. Kapitalizmin egemen olduğu her yerde bir şekliyle burjuva demokrasisi vardır. Bir siyasal rejimin ne kadar demokratik ve ne kadar özgürlükçü olduğu sınıfsal dengeleme, sınıf mücadelesinin seyrine göre belirlenir. Bu noktada Marx’ın uyarısı önemlidir. *Fransa’da Sınıf Savaşmaları* adlı çalışmasında, “Burjuva cumhuriyetin gerçek doğum yeri Şubat zaferi değil, Haziran yenilgisidir” der Marx. Burada vurgulanmak istenen açıktır.

Burjuva demokrasisinin sınırı, kapitalist üretim ilişkileridir ve bunu tehdit eden her gelişme burjuva demokrasisi ile çelişmektedir. İşçiler ve köylüler devrimin devamını istediklerinde, kapitalistlerin iktidarını tehdit etmişler ve çatışma kaçınılmaz olmuş, oluk oluk kan akmıştır. Tarihsel olarak burjuva demokrasisinin sınırını belirleyen de bu renk olmuştur.

Azınlık – çoğunluk ilişkileri şeklinde belirlenen demokrasi kavrayışı, marksizmin demokrasi kavrayışı ile uyuşmamaktadır. Burjuva azınlığın iktidarına karşı başka bir üretim tarzı ve başka bir toplumsal ilişkiler sistemi hedefleyen işçi sınıfı, iktidarını azınlığa rağmen de kuracaktır. Kuşkusuz işçi sınıfı iktidarı çoğunluğun iktidarı olacaktır. Tarihsel olarak devrim sürecinin nasıl gelişeceği çok genel anlamıyla öngörülebilse de sürecin nasıl şekilleneceği bugünden bilinemez.

Tıpkı burjuva demokrasisi gibi işçi sınıfı demokrasisi de biçimsel olarak azınlık – çoğunluk ilişkisi şeklinde gerçekleşebilir. Burjuva demokrasisi de bir çok noktada parmakların kalkıp inmesi anlamında sosyalist demokrasiden biçimsel olarak farklı değildir. Birincisinden farklı olarak işçi sınıfı demokrasisi, mülkiyetin kolektif karakteri nedeniyle dolayımınla temizleyerek doğrudan demokrasiye yaklaşacaktır. Kolektif mülkiyetin ve üretimin toplumsal ihtiyaçlara göre gerçekleşmesinin bir sonucu olarak çoğunluğun özgürlüğü ve katılımı işçi sınıfının savunduğu demokrasinin, burjuva demokrasisinden farkını oluşturacaktır.

Kapitalist ilişkilerin yeniden üretimince belirlenen burjuva demokrasisinden farklı olarak, komünizmin maddi alt yapısının oluşturulması ekseninde belirlenen sosyalist demokrasinin karşılığı bu yüzden sınıfsaldır. Her ikisinde de biçimleniş çoğu durumda azınlık – çoğunluk ilişkileri şeklinde belirlense de ‘maddi hayatın üretim tarzı, genel olarak, toplumsal, siyasal ve entelektüel yaşam sürecini koşullandırır’ önermesi her birinde farklı sonuçlar verir.

İşçi sınıfı kolektif üretimin olabilecek tek örgütleyicisidir. Kapitalist üretim tarzının bağrında, nesnel olarak kolektif bir şekilde

yer tutan işçi sınıfı, bu üretim tarzının karakterinden dolayı parçalı bir karaktere sahiptir.

“Devlet özel bir güç örgütlenmesidir: belirli bir sınıfı bastırmak için bir şiddet örgütü. Peki, proletarya hangi sınıfı bastırmak zorundadır? Doğal olarak yalnızca sömürücüler sınıfını, yani burjuvaziyi. Emekçilerin yalnızca sömürücülerin direnişini bastırmak için devlete ihtiyaçları vardır ve yalnızca proletarya bu bastırma işini yönetebilir, gerçekleştirebilir. Çünkü, proletarya, tutarlı olarak devrimci tek sınıf, iktidardan tamamen uzaklaştırmak için burjuvaziye karşı mücadelede bütün emekçileri ve sömürülenleri birleştirebilecek tek sınıftır.” (Lenin, *Toplu Eserler*, c. 25, s. 407-8; *Devlet ve İhtilal*, s. 33)

Sınıfın birliği sorunu, eksenini çevresinde oluşturulacak toplumsal ilişkiler yelpazesi (çoğunluk) nedeni ile stratejik bir meseledir. Nesnel olarak varolan çelişkinin (emek – sermaye çelişkinin), ideolojik ve politik olarak kurulması gereken sınıfın birliği eksenini üzerinden aşılması, işçi sınıfının toplumsal öncülük misyonu ile ilişkilidir. İdeolojik ve politik düzeyde kurulacak sınıf bilinci, işçi sınıfının eyleminin birliğine ve buradan giderek, burjuvazi ile çıkarları farklılaşan sınıf ve tabakalara öncülük noktasına ulaştığında, işçi sınıfı demokrasinin tanımını yapmak mümkün olabilecektir. Bu demokrasi çoğunluğun demokrasisidir ve motor gücü işçi sınıfıdır. Kolektif üretimin ekseninde oluşan toplumsal ilişkiler çerçevesince belirlenir ve sınırı buradan geçer. Özel mülkiyetin kaldırılması ile tanımlanır.

1- Üretimdeki konumu nedeni ile işçi sınıfının kapitalizme müdahale etme ve kapitalizmi engelleme; kolektif üretici olması nedeni ile de örgütlenme ve yeni bir toplumu kurma gücü vardır: İşçi sınıfının parçalı yapısından ötürü birliğinin olmadığı ve bu yüzden topluma öncülük edemeyeceği tezleri, kapitalist üretimin yapısını baştan yanlış tanımlamaktadır. Kapitalist üretimin yapısı işçi sınıfını zaten farklılıklara ve ayrımlara tabi kılmış ve parçalı bir yapıda oluşturmuştur. Sanki başlangıçta böyle bir birlik varmış ve sonradan bu durum ortadan kalkmış gibi düşünmek yanlıştır. İşçi sı-

nifin birliği, bir proje ve program ekseninde sınıf bilincinin oluşturulması ve bunun gündelik ve giderek tarihi eylemine yansımaları olarak düşünülmelidir.

2- Kapitalist sömürünün özgüllüğü nedeniyle, işçi sınıfının bir sınıf olarak kendini ortadan kaldırmak dışında bir kurtuluşu mümkün değildir: Bu nedenle işçi sınıfının dışında bir özne aramak, tarihin devindirici gücünü başka zeminlere kaydırmak marksizm dışı alanlara çıkmaktır. Bu noktada işçi sınıfı tanımlarının çeşitliliği üzerinden farklı toplumsallıklara ulaşmak ve farklı sosyalizm kavrayışlarını savunmak aynı marksizm anlayışının savunuluyor sanıldığı noktada da mümkün olabilmektedir.

Mülkiyetten dışlanmışlık ve yaşayabilmek için emek gücünden başka satabilecek bir şeyi olmamak noktasında yapılan işçi tanımı, doğrudan bu tanım üzerinden yürünmek yoluyla bir işçi sınıfı tanımına ulaşmaz. İşçi tanımı, işçi sınıfının tanımlanması için bir zemin oluşturmaktadır sadece. Nesnel olarak işçi sınıfının varoluş tarzı, ona biçilen tarihsel rolü karşısında işlevsizdir. Bilinç düzeyinde kurulmuş işçi sınıfı, ideolojik ve politik düzeyde birliğin sağlanmasının sonucu olacağı için, tarihsel rolünü gerçekleştirme yetisine sahiptir. Sınıf bilinci, nesnel bir çıkara dayalı olduğu için tarihsel gereklilik üzerine oluşturulacak bir şeydir.

Sosyalist demokrasiyi daha net bir şekilde tanımlamak gerekirse: Merkezinde işçi sınıfının örgütlediği kolektif üretimin bulunduğu toplumsal ilişkiler alanında gerçekleşen sınıf iktidarındır. Bu tanım ile sosyalist demokrasi çoğunluğun yönetimi değildir. Bu görüntü biçime ilişkindir. Ama bu görüntüden kalkarak özü bozmak marksizm dışı bir düşünüşün temellerini verecektir.

Sosyalizmin tanımlanması bir çok noktadan kalkarak yapılabilir. İdeolojik, politik, toplumsal alanlar ve bu alanlara ilişkin kurumlaşmalar; bu kurumlaşmaların kendi aralarında oluşturdukları ilişkiler demeti önemli ayrıntıları oluştururlar. Bu ayrıntıların hepsi yaşamsaldır. Ama çelişkiyi, sistemin doğasından kaynaklanan ve nesnel temellere denk düşen çelişkileri değil de, farklılıkları esas al-

dığımızda, toplumsal/devrimci özneler değil, bir çok özneye, kendi alanında bile iktidarsız olan ve hedefleri sistemin iyileştirilmesi olarak belirlenen, bunu da kendi aralarında kurdukları bir matris üzerinden gerçekleştirecekleri varsayılan bir siyaset teorisine ulaşırız. Bu politik özneler, nesnel zeminlerde değil, ideolojik ve politik düzeylerde oluşturulurlar. Dolayısıyla bu öznelerin hiç biri bütünlüklü bir iktidarı hedeflemezler ve devrim onlar için gerekli değildir.

Bu konuda işçi sınıfının örgütlülüğü onun tarihsel misyonunu yerine getirebilecek düzeyde olmalıdır.

“...yani köylülük ve küçük-burjuvazi devrimin ileri doğru yürüyüşü ile, proleterleri öncüler olarak tanıyıp onlara katılmak zorunda bırakılmadıkça, Fransız işçileri bir tek ileri adım atamazlar ve bir rejimin bir kılına bile dokunamazlardı. İşçiler bu zaferi ancak korkunç Haziran yenilgisi ile satın alabilirlerdi.”

Bu yorum küçük-burjuvazi ve köylülük üzerinde bir baskıyı akla getirmemelidir. Zorunda bırakılmak kavramı o tarih için ne ifade ediyorsa öyle kavranmalıdır. Örneğin aynı konuda Lenin, *Devlet ve İhtilal* kitabında şöyle der:

“Burjuva egemenliğinin devrilmesi, ancak, ekonomik varlık koşulları onu bu göreve hazırlayan ve ona bunu gerçekleştirme olanağını ve gücünü sağlayan özel sınıf, proletarya tarafından yerine getirilebilir. Burjuvazi, köylülük ve bütün küçük-burjuva grupları bölüp dağıtırsen, proletaryayı kaynaştırır, birleştirir ve örgütler. Yalnızca proletarya –büyük üretimde oynadığı ekonomik rol sayesinde– burjuvazinin çoğunlukla proleterlerden daha az değil daha çok sömürdüğü, baskı altında tuttuğu ve ezdiği ama kurtuluşları için *bağımsız* bir mücadele sürdürme yeteneğinde olmayan *bütün* çalışan ve sömürülenlerin önderi olma yeteneğindedir.

... Burjuvazinin devrilmesi, ancak, proletaryanın, burjuvazinin kaçınılmaz ve umutsuz direnişini ezmeye ve *bütün* emekçi ve sömürülenleri yeni ekonomik sistem için örgütlemeye yetenekli *egemen sınıf* haline gelmesiyle elde edilebilir.” (Lenin, *Toplu Eserler*, c. 25, s. 408-9; *Devlet ve İhtilal*, s. 37)

Proletaryanın bir sınıf olarak topluma öncülük etmesi, sonuna kadar devrimci tek sınıfın kendisi olma gerçekliğini yaşamda görünür bir gerçeklik kılmasıyla mümkündür. Yoksa kimse bu bilimsel gerçekliğin kendiliğinden hüküm süreceğini ve köylülüğün ve küçük-burjuvazinin bu bilimsel doğruyu baş tacı edeceğini beklemelidir.

Proleter olmayan emekçi yığınlar, burjuvazinin elinden hızla koparılıp alınacak ve bu sayede proleter iktidarın güvencelerinden birini oluşturacaklardır.

“Ama eğer Bolşevikler proleter olmayan emekçi yığınların çoğunluğunu kendi yanlarına kazanmamış, onları Sosyalist-Devrimcilerden ve öteki küçük-burjuva partilerden koparıp almamış olsalardı, bu koşullar ancak çok kısa ömürlü ve kararsız bir zafer sağlayabilirdi.” (Lenin, *Burjuva Demokrasisi ve Proletarya Diktatörlüğü*, s. 232)

derken, Lenin, iktidarı ele geçirmenin (yani ‘zafer’in) işçi sınıfının görevi olduğunu ve işçi sınıfının kendi öz eyleminin buna yetkili ve yeterli olduğunu belirtmiş olur. Aynı zamanda proletarya demokrasisinin ise, emekçi yığınların çoğunluğunu kazanmak zorunda olduğunu ve bunun için en önemli aracın ise ‘proleter devlet’ olduğunu; İkinci Enternasyonalcilerin anlayamadıklarını söylediği bu gerçeği, şöyle yazar:

“bu sınıfın, proletaryanın ellerinde devlet iktidarı, proleter olmayan emekçi yığınlarının, proletaryanın yanına kazanılması için bir araç, bu yığınların burjuvaziden ve küçük-burjuva partilerinden koparılıp alınması için bir araç haline gelebilir ve gelmek zorundadır.” (age., s. 234)

Devrim ve demokrasi kavramları, sınıf iktidarı ve sınıf mücadelelerine bağlı kavramlardır. Sınıf mücadelesinin özel bir anına ilişkin devrim kavramını, genel olarak demokrasi kavramının uzun erimli mantığına sığdırmaya çalışmak, devrimin görevleri ve devrim anında daha da netleşen sınıf inisiyatifi sulandırmak anlamına gelir.

Devrim yapmak için sınıfın, nüfusun çoğunluğunun onayını ara-

mak gibi bir zorunluluğu yoktur. Zorunluluk, devrimin zaferi için, kurulan sınıf diktatörlülüğünün hızla emekçi çoğunluğu yanına kazanmasındadır.

İşçi sınıfının kendi talepleri ve siyasal programı ile burjuvazi karşısında yeterli güç ve örgütlülüğe ulaşamaması durumunda emekçi sınıflarla gireceği ittifak, devrimin proleter karakterini engelleyecektir. Bu noktada soru, kapitalist toplum içinde işçi sınıfının devrimci örgütünün mücadelesinin niteliğinin ne olduğudur. Bu mücadele emekçi kesimlerde sistemden bir kopuşu sağlamamışsa, işçi sınıfının temsilcileri, yeterli kararlılıkta mücadeleleri ile, emekçi çoğunluk üzerinde ideolojik hegemonya kuramamış ve bu nedenle burjuva ideolojisi toplum üzerinde etkinliğini sürdürüyorsa, sınıfın mücadelesi, genel olarak demokrasi mücadelesine, yani burjuva demokrasininin tesisi gibi bir soruna içerilmeye başlanacaktır. İşte bu aşamada, ittifak içinde baştan kurulamamış olan ideolojik ve politik önderlik, çok daha güç koşullarda, müttefik olanlara yönelik kurulmaya çalışılacaktır. Ki bu durum için zaman ilerledikçe şartlar olumsuzlaşır.

DEVİRİM VE DEMOKRATİK DEVİRİM

Kurtuluş Hareketi 'sosyalist demokrasi' perspektifi ile esas olarak, reformcu ve sivil toplumcu bir hatta girmiştir. Bu tartışma biriktirdiği külliyat bir yana bazı açmazlara sahiptir. Tartışmanın kaynağında "reel sosyalizmlerin" saplandığı bürokratizm batağının eleştirisi ve sistemin yığınlardan neden tecrit olduğu gibi bir kaygı vardır.

Çoğunluk iktidarı olması gereken sosyalizm çoğunluk hilafına bürokrasi tarafından yürütülmeye çalışılmıştır. Özünde, didaktik bir tarih eleştirisinden başlayan bu tartışma, sorunu NEP dönemine kadar indirmiş ve aslında azınlık olduğu kabul edilen işçi sınıfının, daha NEP'in hedeflerine ulaşmadan köylülükle ittifakın erkenden bitirilmesinden ötürü, sınıf iktidarına çoğunluğu kazanmasının imkansızlaştığı gerçeğine ulaşmıştır. Bir kez çoğunluk

desteği yitirildiğinde yönetmek için baskı ve otoriter mekanizmalar kaçınılmaz olmuş, sınıfa ve çoğunluğa yabancılaşan devlet iktidarı gittikçe sosyalizm anlayışından uzaklaşmıştır.

Rusya üzerinden geliştirilen bu akıl yürütme, başka bir düzeyde, felsefe düzeyinde de geliştirilmeye çalışılmıştır. Gerçeğin algılanmasına yönelik farklı düzeylerin olabileceği ve bu düzeylerin her birinin bir doğruya tekabül ettiği keşfedilmiştir. Bu keşif yapılırken devrimci mücadelenin geçmişinden feyiz alınmıştır. Kendi aralarında çatışan devrimci grupların, birbirlerini ikna yolu yerine çatışmayı ve şiddeti seçmelerinin nedeni olarak, başkasının doğrularının yadsınması anlamına geldiği iddia edilen "felsefi dogmatizm" eleştirisi geliştirilmiş, çözüm olarak, herkesin doğrusunun eşitlendiği ve bunlar arasında hangisinin doğru olduğuna kimin karar vereceğine karar verilemediği bir demokratizm yolu tutturulmuştur.

Oysa ki doğrular ideolojiktir ve her ideolojinin bir sınıfsal temeli vardır. Kendisine devrimciyim diyen her grubun işçi sınıfını temsil etmediği ve bu anlamda her grubun doğrusunun başka başka sınıfların dünyayı kavrayışları ölçüsünde siyasal taleplere büründüğünü anlamak, işçi sınıfının bilimsel ideolojisinin, tek olan marksizm-leninizm olduğunu kavramak için uzun zaman geçmesi gerekmiştir.

"Zira burjuva demokrat talepler kendilerini her zaman düzeni aşamayacak bir çerçeve içerisinde sınırlamayı kendi tanımlarının gereği sayarlar. Böyle olmadığı taktirde bu taleplerinin sınıfsallığı ortadan kalkmış olur. Ama hiçbir zaman da talepler sınıfsallıklarından kurtarılamazlar ve bir sınıfa ait olmayan bir talep bir başka sınıfa ya da gruba ait olmak zorunda kalır; ortada bir saçmalık abidesi yoksa" (M. Sayın, "Sosyalist Parti Üzerine")

87 yılında böyle söylüyordu M. Sayın ama sonra söylemi değişti. Bir kere sınıfsal doğrular eşitlendiğinde, işçi sınıfının olası müttefiklerinden hiçbir farkı kalmıyor ve proleter demokrasi yerine burjuva demokrasininin esnek sınırlarına hapis olunuyor. İşçi sınıfı

müttefiklerini ikna etmeden iktidara uzanamıyor. Oysa ki kapitalistlerin iktidarında işçi sınıfının olası müttefiklerinin ufku her zaman burjuvazinin ufkudur. Bu kabul, felsefi idealizmin bir türü olan bilinemezciğin, devrim anlayışını nasıl körelttiğini ve işçi sınıfını nasıl iktidarsız yaptığını açıkça gösterir. Bu sonucun formüle edilmesi için kullanılan araç ise devrim anlayışı olmuştur. Kurtuluş Hareketi başından bu yana resmi olarak demokratik devrimi savunmuştur. Bilindiği üzere demokratik devrim, *Kurtuluş Sosyalist Dergi*'lerde, burjuva demokratik devrimin tamamlanmamışlığına dayandırılır. Tarihsel orijininde de Marx ve Engels'in sürekli devrim diye isimlendirdiği olgu, burjuvazinin iktidara geldiği ve devrime sırt çevirdiği durumda işçi sınıfının izlemesi gereken yolu gösterir. 'Sosyalist demokrasi' tezi sonrası, demokratik devrim anlayışının içi başka türden bir kaygı ile doldurulmaya başlanmıştır. Toprak sorunu, ulusal sorun gibi demokratik devrimin çözmesi gereken konular, sınıfsal temeli muğlaklaştırılmış bir demokrasi kavramının dekorunu oluşturmak için kullanılır olmuşlardır. Kapitalizmin gelişmişliği, işçi sınıfının bir sınıf olarak güç ve örgütlülük düzeyi, demokratik devrimin belirleyenleri olarak alınmamıştır. Bu noktada hiç bir analitik ve istatistik çalışma yapılmadan, bazı varsayımlar üzerinden işçi sınıfının tek başına iktidara gelemeyecek kadar azınlıkta ve güçsüz olduğu 'saptanmış' ve iktidar için ittifak yapması zorunlu olduğundan –ki çoğunluğu sağlamanın yolu ittifak yapmak olarak mutlaklaştırılmıştır– devrimin karakterini ittifak belirlemiştir. Müttefiklerle eşitlenen ve süreç içinde öncülüğün kazanılacağına inanılan bu teoride, 'herkesin doğrusu' bir başkasının yerine ikame edilmeye başlandığından, 'çoğulculuğun bilimin gereği' olduğu önermesi, işçi sınıfı demokrasisinin yerine işçi sınıfının kendisini diğer emekçi kesimlerle eşitlediği bir politik sistemi geçirmiştir. Oysa ki devrimin ve sosyalizmin bir tek ve eşit olmayan (hiçbir sınıf ya da kesimle) öznesi vardır. O da işçi sınıfıdır. Tam bu noktaya gelindiğinde işçi sınıfını ve devrimci örgütü silahsız kılmak kaçınılmaz olmuştur. Çünkü sorun kendi doğula-

rını başkalarınıninkiyle eşitleyen bir örgütlenmenin asla işçi sınıfının temsilcisi sıfatını kazanamayacağını bilmektir. Bu teorik kavramlaştırma, uzun bir dönem boyunca, karşı-devrimci dalganın ve devletin baskısının altında, esas olarak yurtdışında yaşayan bir kalem tarafından, M. Sayın tarafından kaleme alınmıştır. İşçi sınıfının bugünkü kapitalist toplumda nasıl bir azınlık olduğunu hiçbir zaman belirtmeden ama bunu veri alarak, bir çoğunluk iktidarı tanımını yine işçi sınıfının üzerinden kurmaya çalışan bu 'teori' ister istemez, 'sosyal demokrat' bir güzergaha, İkinci Enternasyonal çizgisine düşmüştür. Cehenneme giden yol iyi niyet taşları ile örülüdür. Geçmişte, Kurtuluş Hareketinin resmi kalemlerini 'iktidarsızlığı baş tacı etmekle', iktidar anlayışından ve dolayısıyla devrimden vazgeçmekle suçlamıştık. Bugün oluşturucularından olup atıldıkları partiyi 'sosyal demokratlaşmakla' suçlayanlar, dönüp kendilerine bakmak zorundadırlar ve belki de bunun için hayli geç kalınmıştır.

Esas olarak bu tartışma, marksizm kavranışına, devrim ve örgüt gibi, kendi iç bütünlüklerinin yanında, birbirlerini belirleyen bu iki kavramın, proleter devlet hedefine göre yorumlanmasına bağlıdır. "Sosyalist demokrasi proletarya diktatörlüğünün kendisidir" belgisi, bu diktatörlüğün tesisi için, işçi sınıfının dışında sınıf ve kesimlerin onayı aranarak meşru görülmüş, "proletarya diktatörlüğünün, sınıf savaşımının başka biçimlerde sürdürülmesi" olduğu gerçeği, soyut bir demokrasi ve eşitlik anlayışına feda edilmiştir. Oysa ki:

"Proletaryanın, hem sömürücülerin direnişini ezmek, hem de nüfusun muazzam yığılmasına –köylülük, küçük-burjuvazi, yarı proleterlere– sosyalist ekonominin örgütlenmesi içinde *önderlik etmek* için, merkezi bir güç örgütü, bir şiddet örgütü olan devlet iktidarına ihtiyacı vardır. (Lenin, *Toplu Eserler*, c. 25, s. 409; *Devlet ve İhtilal*, s. 37)

derken Lenin, proleter diktatörlüğün, bir devlet olarak kullanılacağı alan olarak, işçi sınıfının iktidarının emekçi çoğunlukça desteklenmesini sağlamak olarak koyuyor. Bu iş için ise onu yetkin

gördüğünü, partinin proletarya diktatörlüğü dönemindeki öncülük misyonunu anlatırken söylediklerinden çıkarabiliyoruz.

“... ve proletarya ... kendi devrimci atılımını, tüm gücünü, ancak böyle bir partinin yönetimi altında geliştirebilir, kapitalist toplumun iktisadi yapısı sonucu, toplam nüfus içinde tuttuğu yere oranla son derece daha büyük olan tüm gücünü, ancak böyle bir partinin yönetimi altında gösterebilir ...” (Lenin, *Burjuva Demokrasisi ve Proletarya Diktatörlüğü*, s. 306)

Lenin'in bu konuda çok daha net anlatımları vardır:

“... küçük-burjuva ya da yarı-küçük-burjuva yığınlarının, işçi sınıfıyla mı yoksa burjuvaziyle mi olmak gibi son derece karmaşık siyasal soruna doğru yanıt verebileceğini düşünmenin yararı yoktur. Emekçi halkın proleter olmayan kesimlerinin yalpalaması kaçınılmazdır ve burjuvazinin önderliğinin proletaryanın önderliğiyle karşılaştırılmasını olanaklı kılacak kendi pratik deneyimleri de kaçınılmazdır.” (age, s. 245)

dedikten sonra, çözümün, proletarya diktatörlüğü altında gerçekleşeceğini anlatır. Şöyle ki:

“... İkinci Enternasyonalin bütün temsilcileri ve destekçileri ... proletaryanın kafasını, onun önce siyasal iktidarın proletaryaya devredilmesi için kapitalizm koşullarında halkın çoğunluğunun (yani burjuva parlamentosunda bir oy çoğunluğunun) iradesinin bir biçimsel ifadesini elde etmek zorunda olduğu ve iktidarın devrinin daha sonra gerçekleşeceği fikriyle doldurarak aslında burjuvazinin yanında yerini almaktadır. ...” (age)

Lenin, “bir azınlığın diktatörlüğünü” engellemek için, “çürümüş sosyalizmin benzer liderlerinin” yükselttikleri bu feryatları, burjuva diktatörlüğü kavrayamamış olmakla tanımlar ve devam eder:

“... önce bırakalım halkın çoğunluğu özel mülkiyetin var olduğu bir sırada, yani sermayenin egemenliğinin ve boyunduruğunun bulunduğu bir sırada, proletaryanın partisinden yana olduklarını gösterebilir ve ancak ondan sonra parti iktidarı ele geçirebilir ve geçirebilir.” (age, s. 246)

diyen burjuvazinin hizmetçilerine;

“Bırakalım devrimci proletarya önce burjuvaziye alaşağı etsin, sermayenin boyunduruğunu kırsın ve burjuva devlet aygıtını ezip parçalasın, sonra zafere ulaşmış proletarya, proleter olmayan emekçi halkın gereksinimlerini, sömürücüler aleyhine karşılayarak onların çoğunluğunun sempatisini ve desteğini çok çabuk kazanabilecektir.”

yanıtını verir.

Kapitalizm içinde ivedi gereksinimlerinin kapitalistlerin mülksüzleştirilmesi ile gerçekleştirilebileceğinden habersiz, çeşitli proleter, yarı-proleter, yarı-küçük-burjuva tabakalar için ise yine bu sistem içinde kalınarak elde edilebilecek bir şey yoktur ve Lenin bu konuda şunları söyler:

“Emekçi ve sömürülen halkın bu tabakaları proletaryanın öncüsüne müttefikler sağlar ve ona kararlı bir halk çoğunluğu getirir; ama proletarya bu müttefikleri ancak, devlet gücü gibi bir araçla kazanabilir, yani burjuvaziye alaşağı ettikten ve burjuvazinin devlet aygıtını yıktıktan sonra.

Herhangi bir kapitalist ülkede, proletaryanın gücü toplam nüfusun içerisinde temsil ettiği orana göre çok daha fazladır. Bu, proletaryanın kapitalizmin tüm ekonomik sisteminin merkezine ve sınırına ekonomik olarak egemen olmasından ötürüdür ve gene kapitalizm koşullarında proletaryanın, emekçi halkın ezici çoğunluğunun gerçek çıkarlarını ekonomik ve siyasi olarak ifade etmesinden ötürüdür.

Bu nedenle, proletarya, nüfusun azınlığını oluşturduğu zaman bile (ya da sınıf bilincine ulaşmış proletaryanın gerçek devrimci öncüsünün nüfusun bir azınlığını oluşturduğu zaman) burjuvaziye alaşağı etmek yeteneğindedir ve bundan sonra bir yarı-proleter ve proleter egemenliği lehinde peşin olarak hiçbir zaman beyanatta bulunmayan bu yönetimin koşullarını ve amaçlarını anlamayan ve ancak daha sonraki deneyimlerle proletarya diktatörlüğünün kaçınılmaz olduğuna, gerekli ve yerinde olduğuna inanacak olan küçük-burjuva yığından pek çok müttefikleri kendi yanına kazanabilir.” (age., s. 247)

Devrimi, azınlık – çoğunluk teorisine vurarak İkinci Enternasyonal çizgisine düşen Kurtuluş'un resmi kalemleri, bürokratism ve

çoğulculuk paradigmasından çıkıp, sınıf merkezli devrim ve sosyalizm perspektifini benimsemedikçe, Lenin'in onlar için yaptığı tanıma, burjuvazinin yanına düşeceklerdir. Fikir babası oldukları ÖDP'nin gidişatını "sosyal-demokrat yolcu" olarak saptayıp, kendilerini ne kadar kurtarabilirler? Oysa bu gemiye binip dogmatizmden kurtulabileceklerini sanıyorlardı. Eğer Kürt kayasına çarpıp gemi su almasa daha da gideceklerdi ve şimdilik ulusalçılık dolayısıyla devrimci kalma kolaylığına sığındılar.

Bu nedenle önce, Mahir Sayın, Metin Ayçiçek ve Bülent Uluer üçlüsünün imzası ile çıkan ve Kuruçeşme sürecine müdahale amacıyla yazılan makaledeki

"...Yaşadığımız dünya ve ülkenin değerlendirilmesi gruplara göre değişiklik arz etse de çevrenin (*Yeni Öncü* çevresi, H. Y.) sahip olduğu genel bir değerlendirme mevcuttur. Yine bu genel değerlendirmeye bağlı olarak belli bir devrim anlayışına ulaşılmıştır. Çokuluslu ve sömürge ilişkilerini bağrında taşıyan bu toplumda, proletaryanın kendi amaçlarını, diğer emekçileri ve ezilen ulus ve milliyetleri gözünde bulundurmaksızın, daha doğrusu onların iktidar konusundaki taleplerini hesaplarının içine dahil etmeksizin iktidar sahibi olması, olanaksız görünmektedir. Olacak olsa bile, bir çoğunluk iktidarı içerisinde demokratik ilişkilerden yana olan proletaryanın kendi azınlık gücüne dayanarak bu hedefe ulaşması olanaklı değildir. Böyle bir girişim, her azınlığın iktidarı elde tutma biçimlerine sürüklenmeyi zorunlu kılar ve yaşanan sosyalizm deneylerinden başka yere çıkmaz. ... Böyle bir çerçeve bizi kendiliğinden demokratik devrim formülasyonuna getirir..." ("*Yeni Öncünün Perspektifi Üzerine*", *Yeni Öncü* 17, s. 17-18)

anlayışı ile, Lenin'in, *Proletarya İhtilali ve Dönek Kautsky* adlı kitabından satırları karşılaştırmak ilginç olacaktır:

"Bundan dolayı biraz ciddi ve derin bir devrimde, sorunun yalnızca çoğunluk ile azınlık arasındaki ilişkiye bağlı olduğunu sanmak, olağanüstü bir alıklık göstermek; bayağı bir liberale yaraşır son derece bönce bir önyargı ile yetinmek; yığınları aldatmak, apaçık bir tarihsel gerçeği onlardan saklamak demektir.

Her derin devrimde, sömürülenler üzerinde yıllar boyu büyük gerçek üstünlükler sürdüren sömürücülerin uzun, direngen, umutsuz bir direnç gösterdikleri yolundaki gerçeği. Sömürücüler –son, umutsuz bir savaşta, bir savaşlar dizisinde– üstünlüklerinden yararlanmaksızın, sömürülenler çoğunluğunun iradesine, iyilik taslayan alık Kautsky'nin tatlı imgeleme gücü dışında, hiçbir zaman boyun eğmeyeceklerdir."

Kıssadan hisse, böyle bir çerçeveye diye tarif edilen ve bizi kendiliğinden demokratik devrim formülüne getirdiği söylenen şey, İkinci Enternasyonalin oportünist ve reformist çizgisinden başka bir şey değildir ve bunların da her tarihsel olayda sınıf işbirliğine çıktığını bilmemek mümkün değildir. Bu durumda Lenin'in Kautsky'ye söyledikleri bir kez daha düşünülmalıdır.

PARTİ TEORİSİ

Şimdi de 'sosyalist demokrasi' tartışmasının pratik örgütsel açımlarının nasıl bir seyir izlediğini, parti pratiği ve teorisi üzerinden sergileyelim.

Kurtuluş Hareketinin daha öncesinde 'sanayi proletaryasına dayanan' ve 'işçi sınıfının öncülerinden' kurulması planlanan komünist işçi partisini hedeflediği bilinmektedir. 'Sosyalist demokrasi' perspektifinin savunusunun, yola çıkarken (ki kendini 'kazanılacak daha çok muharebe var' diye ifadelendiriyordu!) devrimci ve sosyalist hareketin geçmişte yanlış temellerde bölündüğü ve en azından bu bölünmenin 'nasıl bir sosyalizm' sorusu ekseninde gerçekleşmesi gerektiği savları üzerine kurulduğunu anımsayalım. Bu sözü sarf edenler kuşkusuz gerekeni yapacak kadar da samimiydiler! Kurtuluş bu soruyu 'sosyalist demokrasi' başlığı ile dışa açık bir şekilde sormaya başladı. Geçmişteki yanlış temellerden bazıları (!) kendisinin de oluşumunun ve varlığının sebebi olmalıydı. Bu zımmen kabul edildiğine göre, tartışmanın yaratacağı örgütsel gerilimler (en azından birileri tarafından) düşünülmüş ve olası gelişmeler öngörülmüş olmalıydı! Anti-şovenizm-sömürgecilik ve anti-cins-ayrımcılığı ilkelerine atıf yapılarak ve bunların yanına konularak, 'sosyalist demokrasi', 'kazanılacak muharebe' (!) olarak görülmüştü. Kur-

tuluşçular tartışmaya başladılar. Daha doğrusu, kendi aralarında daha önce yaptıkları tartışmayı açık alana ve sosyalistler arası alana taşıdılar. Ama bu tartışma ‘yanlış temellerde bölünmüş’ olan sosyalist hareketi birlik eksenli ve amaçlı teorik bir mesaiye de sokmuş oldu. Başka bir yorumla da bu tartışma birlik momentine denk düştü. BTDK, Kurtuluş’un ‘sosyalist demokrasi’ tartışmasının, kendisini diğer gruplara karşı ifadelendirirken kullandığı tezlerin, diğer gruplarla karşılaştırıldığı ve artık zaten eski örgüt yapısının çekiştirilip durulduğu bir momentin adı oldu. Kurtuluş örgütü, komünist işçi partisi hedefinin ötesinde, parçalanarak ‘sosyalist demokrasiye’ doğru ilerlemeye devam etti. Ve o anda geldiği yer Mahir Sayın’ın makalesinde şöyle tespit edildi:

“Ve ben de inanıyorum ki bugün parti haline gelmenin koşulları düne göre yükselmiştir. Şu anda varolan dağınıklık bunun görünmesini engelleyebilir ve fiilen gerçekleşmesine olanak vermeyebilir. Ama bugüne kadar geçen zamanın teorik alanda bir birikime yol açmadığı ve Yeni Öncü çevresinin dayandığı belirli temel prensipler ortaya çıkmadığı kolay savunulamaz. Bizde gelişen gruplar gelişmelerinin değişik evrelerinde ortaya programlar koymuşlar ve ulusal çapta birbirleriyle, büyük ölçüde kör dövüşüne benzeyen bir tartışma sürecini yaşamışlardır. Belli eğilimler ortaya çıkmıştır. Devrimcilerin reformistlerle ayırımını koyan sağlam kriterler mevcuttur. Popülistlerle işçi sınıfı devrimcileri arasında ayırım çizgileri oluşmuştur. Enternasyonalizm ve sosyal-şovenizm arasında her alanda ifadesini ortaya koyan bir ayırım vardır. Bunlar unutulmazlar. (“Yaptığımız İşe Dair”)

M. Sayın’ın unutul(a)maz dediği ayrımlar üzerinde, marksist bir partinin temellendirilebileceği, teorik ve politik olarak inşa edilebileceği kesin olarak ileri sürülebilir. İşçi sınıfına dayanan, popülist olmayan, devrimci ve enternasyonalist bir parti peşinde koşuluyor muydu? Bu yönüyle algılandığında kazanımlar büyük olmalıydı. Ama gözümüzü kamaştıran bu ‘netlikler’in arkasında bazı ‘gerçekler’ kendini gösteriyordu. “Yeni Öncü çevresinin dayandığı belirli temel prensipler ortaya çıkmadığı kolay savunulamaz” diyen M. Sayın, ‘sosyalist demokrasi’ tartışması ekseninde konuşuyordu.

Öyle ise eski paradigma içinde dayanılan bazı ‘temel prensipler’ bir yerlere ‘atılmış, terkedilmiş’ olmalıydı. Varolan dağınıklık, bu eski temellerin yerine bir şey koyulamamasının ya da gecikilmesinin sonucu olamaz mıydı? 1990 yılında yayınlanan “Günümüz dünyasında Marksizm” isimli makalesinde, “proletarya diktatörlüğü gerekli midir?” diye soran M. Sayın,

“Avrupa KP’lerinin yanıtı sosyal demokratların 60 yıl önce verdikleri yanıt oldu. Evet atılmalıdır ama atılan Althusser’in dediği köpek yavrusu değil, Marksist teorinin temel taşıydı. Ekonomist kavrayış belli bir tarihsel gecikmeyle kendisini sınıf işbirliği ile taçlandırdı ve günümüzde artık açık ideolojisiyle sosyal demokrat partiler ile yeniden nasıl bir araya gelinebileceği tartışılabilir konuma ulaştı.”

diye açıklıyordu durumu. Bu açıklama, bugün kurucularından olduğu partinin, ‘sosyal demokratlarla işbirliği’ peşinde olduğu ve M. Sayın tarafından da sosyal demokratlaşmakla suçlandığı düşünülürse, ‘proletarya diktatörlülüğünün’ kavranışına dair bir ‘yanlışlık’ aratmaya götürüyor insanı. Çünkü, “... Kürt halkının sürdürmekte olduğu mücadele TC.’ni sahiden demokrasi sorununun eşğine getirmiştir...” diyen M. Sayın;

“... Bizim düşündüğümüz gibi bir devrim gerçekleşmedi. Ama o toplumla amaçlananlar toplumda önemli bir yer sahibi oldular. Birikimler bugün en azından batı standartlarını yakalayacak bir demokrasi düzeyini zorlamaktadır. Bu anlamda TC bir eşikte bulunmaktadır. Bir çeşit pasif devrim sürüyor...” (“Cumhuriyet ile Röportaj”)

saptamasını yapmaktadır. Birikimler batı standartlarına yaklaştığından olsa gerek parti teorisinde kendi ile ve geçmiş hedeflerle dikine çelişen, ‘konjonktürel’ bir tezi savunmaya başlar. Biraz sonra M. Sayın’dan yapacağımız alıntı ancak demokrasi eşğinde bulunan TC’yi itelemek ya da ‘sürmekte olan pasif devrimin’ imkanlarına kavuşmak kaygısıyla davranıldığı şeklinde yorumlanabilir. Ortada ne sosyalist ne de devrimci bir parti görülmediğine göre, “sosyal demokrat partilerle yeniden nasıl bir araya gelinebileceği tartışılabilir konuma ulaşılmış” olmasın?

Şimdi sıkıcı olmakla beraber uzun alıntılarla teorinin evrimini incelemeliyiz. 87 yılında sol parti tartışmalarına müdahale eden Sayın,

“Sol parti önerisini gündeme getirenler bizim ortaya koyduğumuz bu çerçevenin üstünden kolaylıkla atlayabilmektedirler. Onlara göre değişik programlara sahip olanlar, yasal bir parti içerisinde ikinci bir program etrafında bir araya gelebilirler. Bu parti bir çeşit cephe partisi olur. Bu da ilk anda birçoklarının kulağına hoş gelebilecek bir teklif olabilir. Zira bunca örgütsüzlük içerisinde bir yerlerde bir araya gelme olanağının bulunması ve sosyalizmin sorunlarının tartışılması çekici görünebilir. Ne var ki bu durum sorunların birbirine daha fazla karışmasından başka bir şeye yol açmayacaktır. Diyoruz ki, bugün sorun proletarya partisinin kurulması sorunudur ve bu sorunun üstünden atlanarak onun yerine bir başka şeyin ikame edilmesinin olanağı yoktur. ... Herhangi bir parti olacak olduktan sonra da elbette ki program, partinin ilkeleri gibi sorunları tartışmaya gerek yoktur. Ama deniyorsa ki, ilkeler ve program önemlidir, o zaman hangi zemindeki ilkeler diye sormak bizim de hakkımızdır. Bizim için tek bir zemin vardır: Bilimsel sosyalizm. Tartışmamız bu zeminde cereyan edebilir. Bilimsel sosyalizm temeline dayanmayan hiçbir program sosyalistlerin etrafında birleşecekleri eksen oluşturamaz. Böyle olabildiği takdirde, kendi sağındaki partiler içerisinde örgütlenmek her zaman mümkün olan bir durum olur. ... İzin verilemeyecek olan temel nokta sosyalistlerin siyasal olarak asla kendi sağlarında bir örgütlenmeye dahil olmalarıdır. (Mahir Sayın, “Sosyalist Parti Üzerine”, *Sosyalist Solun Birlik Serüveninden Bir Kesit*)

Bu kadar net olan ve açıklamaya çalışılması ortalama okuyucunun zekasına hakaret sayılacak son cümleden sonra, şu soru sorulabilir ancak: Kurtuluş’un politik çizgisi ÖDP’den daha mı sağdaydı yoksa daha bir sosyalist değil miydi? Proletarya partisinin üstünden atlamak başka nasıl olur? Bunun bir yerlerde okumadığımız herhangi bir açıklaması var mıdır? Öyle ya yoksa M. Sayın, Cumhuriyet gazetesi için yapılan ama yayınlanmayan röportajında savunduğu parti teorisindeki bu kadar geriliği nasıl açıklayabilir?

“Ben de inanıyorum ki bugün parti haline gelmenin koşulları düne göre yükselmiştir.” dedikten beş yıl sonra 1992’de şöyle söylemektedir M. Sayın;

“Bütün engellere karşın devrimci bir programla böyle bir partinin kurulmasını gereklilik olarak görmeme rağmen sosyalistlerin önemli bir kesiminin arasında günümüz Türkiye’sinin taleplerine yanıt verebilecek ve sosyalist demokratik zemini benimseyecek ortak bir devrimci programın gerçekleştirilmesini henüz olanaklı görmüyorum. Sosyalizm konusundaki düşünceler henüz bürokratik ve anti demokratik çerçeveden yeteri kadar uzaklaşmamış, başka bir deyişle sosyalist demokratik çerçeveye oturmuş değil. Bu nedenle demokrasi ve devrimci bir toplumsal dönüşümü amaçladığını ifade eden asgari zeminlerde oluşacak ve bünyesinde farklı eylem birliklerine olanak tanıyacak türden bir yasal partinin kurulmasına girişmek gerekir düşüncesindeyim. Böyle bir partinin içerisinde, *sosyalist demokratik bir program* (abç) benimsetme ve sisteme dayatma mücadelesi sürdürülebilir. Bu parti, sosyalistlerin birleşmesi ve sosyalist demokratik bir program oluşturup hayata geçirilebileceği, Kürt ve Türk halkının mücadele birliğinin bir aracı olacağı konularında umut verdiği ölçüde, yığınların desteğini kuşkusuz alacak ve iktidarın öyle kolayca itip kakamayacağı bir kurum olacaktır.”

“Günümüz Türkiye’sinin taleplerine yanıt verebilecek.....ortak bir devrimci programın gerçekleştirilmesini” henüz olanaklı görmeyen M. Sayın, bunun nedeni olarak başat olan ‘bürokratik anti demokratik çerçeveden yeterince uzaklaşamaması’nı gösteriyordu. Yani ‘sosyalist demokratik çerçeve yeterince gelişmemiştir’ ve bu devrimci partinin önünde engel gözükiyordu. Bu söylemde yeni olan vurguların üzerinde durulmadı. İşçi sınıfının ihtiyaçları yerine günümüz Türkiye’sinin ihtiyaçları ikame edilmişti. Bu söylem kayması için teorinin değil günlük yaşamın dilinin kullanıldığını düşünenler yanılıyorlardı, çünkü, peşi sıra,ismi anılmasa da yeni bir program tanımı ile tanışmış oluyordu marksist literatür. Sosyalist demokratik ol(a)mayan program! Bu program kuşkusuz devrimci değil, başka türden bir program olacaktı; çünkü varlık nede-

ni devrimci bir programın mümkün olmamasından kaynaklanıyor-
du. Buradan da öğreniyoruz ki bu programın özelliği bünyesinde
farklı eylem birliklerine izin vermesiydi.

“Proletarya partisinin kurulması sorunu sosyalizm tartışmasıyla
başlar demiştik. Bu tartışma bizi doğrudan doğruya program sorunu-
na getirir. Bir diğer anlamıyla parti kurmak için tartışma başlatmak
demek program tartışmak demektir. Önce parti kurmak için anlaşıl-
sonra program yapmaya kalkışmak tam tamına arabayı atın önüne
koşmak demektir. Sosyalistler eğer proletarya partisi sorunuyla ilgile-
niyorlarsa, program sorununu tartışmalılar, bu konuda anlaşma sağla-
dıkları takdirde de bu programın nasıl hayata geçirileceğini tartışma-
ya başlamalıdır. ... Sosyalizm konusundaki gerçek görüşler, açık bir
biçimde ortaya konulmadan yapılacak olan her parti kurma girişimi,
'enayi avlamak'tan başka bir anlama gelmeyecektir. Kuşkusuz güzel
bir şeydi bütün sosyalistlerin tek bir yapı içerisinde bir araya gelebil-
miş olmaları. Ama bu durum, sosyalist düşüncelerin de en ilkel biç-
mine tekabül etmekteydi. Ortada bilimsel sosyalizm yok, bir görüş-
ler çorbası vardı. ... Taban tabana zıt akımların aynı örgüt içerisinde
bir araya gelmesini düşünebilmek nasıl olup da olanaklı görülebili-
yor?...” (“Sosyalist Parti Üzerine”)

Mahir Sayın kendi sorduğu soruyu unutup taban tabana zıt
akımlardan bir parti kurmaya karar verince bunu aklına getirip na-
sıl düşünebilmişse bilinmez, partiye bazı görevler de vermekten
kaçınmaz. Parti, demokrasi ve devrimci dönüşümleri hedeflemeli-
dir. En ufak bir demokratik kazanımın bile devrimci mücadelele-
rin, sınıf savaşımının yan ürünleri olduğunu kuşkusuz unutamaya-
cak olan M. Sayın, bu savaşım ve mücadelenin işçi sınıfının parti-
sinin öncülüğünde kurumsallaşıp süreklileşmedikçe sağlam kaza-
nımlar arasında sayılamayacağını bilmeliydi. Bilmesi gereken bir
şey de “bünyesinde farklı eylem birliklerine olanak tanıyacak yasal
partinin” bir devrimci ya da toplumsal dönüşümü sağlayamayacak
olduğuydu. İşçi sınıfının devrimci ve öncü partisinden (ki bu mo-
dern sanayi proletaryasına dayanacaktı) yola çıkan Kurtuluş, M. Sa-
yın'ın çizdiği 'sosyalist demokrasi' güzergahından ilerlemiş, “bün-

yesinde farklı eylem birliklerine olanak tanıyacak” bir partiye ulaş-
mış oldu. Felsefi olarak düşüncenin varlığa öncelliği idealist kavra-
yısını çağrıştıran bu mantık yürütmede rahatsız edici bir nokta şu-
dur. İşçi sınıfının gelişmişliği, kapitalizm tahlili ve gerekli diğer
noktalar hesap edilmemektedir. M. Sayın'a göre sosyalistler yete-
rince demokratik olamadığı için işçi sınıfı da şimdilik gevşek par-
tilerle ve gevşek programlarla idare etmelidir! Şartlar oluşmadığı
için işçi sınıfına öncülük yapamayan Sayın'a o günlerde, şu soruyu
soran da çıkmamıştır: Devrimcilerin reformistlerle, popülistlerin
işçi sınıfı devrimcileri ile, enternasyonalistlerin sosyal şovenlerle
her alanda ifadesini ortaya koyan ayırım nasıl olmuş da kendini or-
taya koymuştur? Bu gelişmelerin tarafları yok mudur? Ve bu kadar
gelişme olurken, bu gelişmelerin takipçileri bir zahmet daha gös-
terip neden sosyalist demokratik de olamamışlardır? Aslında bu so-
runun yanıtını M. Sayın kendisi 1987 yılında vermişti. Konu,
Mehmet Ali Aybar ve Doğu Perinçek olunca parti teorisi üzerine
ders vermek, marksist-leninist parti teorisini savunmak kolayca
başarıyordu ama, 'bir türlü kopulamayan Cephe geleneğinden' in-
sanlar ve kadrolar söz konusu olunca, marksist teori de leninist par-
ti de bir süre için unutulabilecekler arasına girivermişti. Çünkü ay-
rı yazıda ipuçlarını bulduğumuz gibi esas olarak kimin uzlaşmaz
ayrı akımlar olduğu konusunda bir netlik yoktu. Aynı tartışma
içinde;

“Demokratik yaygın kavranışı içerisinde burjuva demokratik ola-
rak algılanmaktadır. Burjuva demokrasisinin gereklerini savunan ki-
şilere verilen ad olmaktadır. Kuşkusuz böyle insanlar Türkiye'de ol-
dukça az miktarda bulunduğundan dolayı da oldukça kıymetli bir
duruma yükselmektedirler, neredeyse tutarlı demokratlar rahatlıkla sos-
yalist gibi algılanabilmektedirler. Ama ne kadar tutarlı olurlarsa ol-
sunlar sonuçta sınıf karakterleri burjuva olarak nitelenecekse, sosya-
listleri böyle bir zemine ve örgütlenme içerisine çağırma hakkı kim-
sede olmamalıdır...” (M. Sayın, agm)

Yıllardır tutarlı demokrat bile olamayan Dev-Yol geleneğini sos-

yalist görüp, parti düzeyinde uzlaşılacakları arasında sayan zihniyetin sosyalizm anlayışının da ne kadar sağlıklı olabileceğini varın siz düşünün. Mahir Sayın zaten yıllar önce aklına Dev-Yol’u getirmeden de olsa doğru şeyler söylüyordu.

“Kısacası sosyalistlerin sürdürecekleri demokratik propaganda çerçevesi de sosyalizm ve devrim sorunundan ayrı bir biçimde ele alınmaz ve böyle ele alındığı takdirde de sosyalist parti hangi nedenlerle kurulamıyor ise, aynı nedenlerle ‘demokratik bir parti’de kurulamaz...” (m .Sayın, agm)

Bu doğru saptamalar nasıl olup da unutuldu. Nasıl olup da devrimci demokratlarla aynı partide buluşmak sevdasına kapıldı bu arkadaşlar ve ÖDP gibi burjuva demokrat bir zemin –o da tartışmalı– parti birliği için zemin olabildi? Oysa ki parti konusunda temel görüş ve partinin işlevleri, marksizmin partiye bakışı ve yüklediği işlevler Lenin tarafından şöyle anlatılmaktadır.

“Marksizm, işçi partisini eğiterek, iktidarı almaya ve *bütün halkı* sosyalizme *götürmeye*, yeni sistemi yönetip örgütlemeye, burjuvazi olmadan ve burjuvaziye karşı kendi toplumsal hayatlarının örgütlenmesinde bütün emekçi ve sömürülenlerin öğretmeni, rehberi ve önderi olmaya yetenekli proletarya öncüsünü eğitir. Şu an hakim olan oportünizm ise, tersine, işçi partisi üyelerine, yığından kopmuş, kapitalizm altında oldukça iyi ‘geçinen’ ve bir tabak mercimek için doğuştan gelen haklarını satan, yani burjuvaziye karşı halkın devrimci önderleri rollerinden cayan yüksek ücretli işçilerin temsilcileri olmayı öğretir. (Lenin, *Toplu Eserler*, c. 25, s. 409; *Devlet ve İhtilal*, s. 34)

Bu yola girildiğinde ‘sivil toplumcu’ bir sistematik düşünülmemiştir belki. “Kürt halkının mücadelesinin TC’yi demokrasi sorununun eşğine getirmesi”, demokrasinin sınıfsal özünün yerine bir an için de olsa ulusallığın geçirilmesi, bu eşikten bir adım atıldığına düşümün çözüleceğini düşündürmüş olmalı ki, “Kürt ve Türk halkının mücadele birliği” hedefi bu mücadelenin nasıl ve niçin yapılacağını incelemiş oldu.

KERVAN YOLDA DİZİLİR

Türkiye’de sürmekte olan tartışmalardaki pasif devrim sözü, Gramsci’nin ‘pasif devrimi’ ile bir yakınlık oluşturmaktadır. Komünistler demokrasi meselesine sosyalizm üst başlığı/belirleyeni ekseninden bakarlar. Demokrasi meselesinden bakılarak kavranabilecek bir sosyalizm, gündüz gözüyle rüya görmek anlamına gelir. Lenin’in parti anlayışı ve proletarya diktatörlüğüne yaklaşımı, iktidar dolayımı ile hegemonyanın ele geçirilmesi iken, Gramsci’de sorun hegemonya dolayımı ile iktidarın ele geçirilişi şeklinde ele alınır.

Sosyalizm meselesinde parti birliği neden yapılamıyorsa, “aynı nedenle demokratik bir parti de kurulamaz” diyen Mahir Sayın haklıdır. Ama bunları nasıl unutmuş ya da unutmayı tercih etmiştir? Şu anda sosyalist demokratik bir program mümkün değil, öyleyse içinde oyalanıp demokrasi ve reformlar mücadelesi vereceğimiz bir ara dönem partisi neden mümkün olmasın? Bu arada hoşgörü marjları genişlemiş, birbirlerine hitabet sanatında ilerlemiş, yani çoğulcu ve sosyalist demokratik çerçeveyi benimsemeye yatkın kadrolar da hazır birikmişken (ki öyle olacağı umulur) sosyalist demokratik programla bir işçi sınıfı partisi kurma işi gündeme gelebilir belki de.

Mahir Sayın’ın ‘unutul(a)mazlar’ dediği tarihsel ayrımlar 3. Enternasyonal’in varlık nedenleridir. İlk unutulananlar da öyle! Öyleyse Menşeviklerle Bolşeviklerin ve hatta Anarşistlerle Troçkistlerin ve bilcümle zevatın içinde bulunacağı bir ‘av alanı’ şimdiki duruma uymaz mı?

Proletarya partisinin askıya alınması konusunda ciddi bir açıklama ve neden olabilecek bir veri gösterilmediği sürece, ki böyle gelişme yoktur, yukarıdaki akıl yürütmeyi yapmak ve mantıki sonuçlarını çıkarmak işi bizim zihnimizde bu yollardan ilerleyebiliyor. Yani;

‘Şu anda demokrasi mücadelesi veren tek faktör Kürt Ulusal Kurtuluş Mücadelesidir ve bu mücadeleyi verenler yalnız kalmış-

lardır. Öyleyse Türkiye’de bu mücadeleye bir müttefik yaratmak gereklidir. Bu müttefik ise bütün ezilenlerin bir araya geldiği bir parti ile gerçekleştirilebilir. Bunu sadece içinde sosyalist ya da komünistlerin yer aldığı bir partiyle gerçekleştirmek mümkün değildir. Bir müddet bu proletarya partisi işini askıya alırsak, Kürt meselesinde devlete geri adım atıldığı durumda, demokrasi açısından olumlu bir pozisyon oluşabilir ve bu pozisyon üzerinden gelişecek ortamda, daha rahat bir şekilde proletaryanın acil meseleleri (aslında üstünden atlanmazdı ya atladık işte!) tekrar dondurucudan çıkarılabilir.’

En azından parti meselesindeki kırılmanın bu mantık ekseninde gerçekleştiğini biliyoruz. Ulusal sorun ve demokrasi meselesinin, sosyalizmle ilişkili olarak algılanışının tartışılacağı yer bu yazının sınırları dışındadır. Biz niyetlerle çıkılan yerlerin her zaman örtüşmeyeceğinin güzel bir örneği olarak, ne olduğunu kendisinin de bilmediği, sosyalist demokratik program meselesinin, neden leninizmden uzaklaşmak, leninist partiyi terk edip İkinci Enternasyonal ve sosyal demokrasi çizgisine çıktığını gösterip bu konuyu bitirelim.

Ne demişti M. Sayın: “sosyalist demokratik zemini benimseyecek ortak bir devrimci programın gerçekleştirilmesini henüz olanaklı görmüyorum”.

Peki buna alternatif olarak ne önermişti: “demokrasi ve devrimci bir toplumsal dönüşümü amaçladığını ifade eden asgari zeminlerde oluşacak ve bünyesinde farklı eylem birliklerine olanak tanıyacak türden bir yasal partinin kurulmasına girişmek gerekir düşüncesindeyim.”

Önerilen alternatifin işlevi ne olacaktır: “Böyle bir partinin içerisinde, sosyalist demokratik bir program benimsetme ve sisteme dayatma mücadelesi sürdürülebilir. Bu parti sosyalistlerin birleşmesi ve sosyalist demokratik bir program oluşturup hayata geçirilebileceği, Kürt ve Türk halkının mücadele birliğinin bir aracı olacağı konularında umut verdiği ölçüde, yığınların desteğini kuş-

kusuz alacak ve iktidarın öyle kolayca itip kakamayacağı bir kurum olacaktır.”

İktidarın itip kakmasını bir yana bırakırsak geriye, henüz olanaklı olmayan sosyalistlerin birliğinin zeminini oluşturacak olan sosyalist demokratik program, yani üstünde sosyalistlerin örgütlenip eylem birliği sağlayabilecekleri bir programın mümkün olmadığı saptaması kalır. Bu arada sosyalistlerin hep birlikte olacakları ve bunun için de farklı eylemliliklere ve eylem birlikteliklerine izin verecek bir parti ve programla idare etmek gerekecektir. Ama bu durum geçici olarak görüldüğünden ve belli ki M. Sayın tarafından da hoş karşılanmadığından, “henüz” olanaklı olmayanın unutulmayacağı; uygun şartlar altında, henüz olanaklı olmayanın kendisinin amaçlanacağını söylüyordu. Gerçi devletin öyle kolayca itip kakmadığını bizim Plehanov nasıl elinin tersiyle itebilecek, kazanılan mevzilerden nasıl başını çıkaracaktı bilemiyoruz.

Tabii arızı bir durum oluşup ÖDP kazası gerçekleşince, sosyalist demokratik program denilen şeyin “henüz mümkün olmayan” şey olmak anlamından çıkıp, her an ve her koşulda olması gereken ve ÖDP’de denenmiş olan şey haline dönüştüğünü de öğrenmiş oluyoruz.

Çünkü M. Sayın şu belge ile sahneye çıkmıştır:

“Bütün ülkenin devrimcileri ve de Kurtuluşçular, sosyalist demokrasi zemininde birleşin!”

Peki şimdi birliğin zeminini olarak ileri sürülen ‘sosyalist demokrasi’ nasıl bir şeydir? Yanıtı aşağıdaki alıntıdan çıkarabiliriz.

“... Nasıl bir ülkede çeşitli fikirler olabiliyor ve bunların örgütlenmesi meşru olarak kabul edilebiliyor ise, bir siyasal partide de eğer çeşitli fikirler olacak ise bunların örgütlenmesinin benimsenmesi de meşru olmak zorundadır. Çoğulcu ve dayanışmacı parti bazı zorlamalar karşısında bu işe de bir çare buldu. Eski yapılar tasfiye olmalıydı ama partide fikir platformları olarak var olunabilirdi. Magna Carta’dan 700 yıl kadar sonra epeyce ilerleme doğrusu!” (“Devlet Üzerine”, *Kurtuluş* 2001 1, s. 54)

Evet Dev-Yol burjuva demokratlıktan sosyal demokrasiye uzanan bir çizgidir. Ama, sosyal demokratların sizden farklı bir programlarının olabileceğini ve bu programın eylem birliğinin zemini olabileceğini hiç kimse söylemediyse siz bunları M. Sayın'ın yazılarından da mı okumadınız? Biz marksizmi 'bizim Plehanov'dan öğrenmedik mi? Ve Plehanov'un teorik tarihini bilmiyor muyuz?

Yoksa parti anlayışımızdan geriye kalan sadece ve sadece, kervan yolda dizilir mantığı mıdır?

TEZLER VE SONUÇLARI

M. Sayın'ın 'sosyalist demokrasi' tartışması bazı kavramları kullanarak bir sistem kurmayı denedi. Kullandığı kavramlar bir sonraki kavrama öncel olan ve sonrasında üstüne inşa edilecek sistemi taşıyacak kadar köklü ve geçişken olmalıydı. Her kavram politikadan ekonomiye sanattan kültüre, ideolojiden bilime farklı düzeylere aitti. Her düzeye ait bir önerme başka bir düzeyde ön kabul olarak alınacaktı. Teorik sistem 'sosyalist demokrasinin' çerçevesi, bu yöntemle kurulacaktı. M. Sayın'da doğal olarak, iç içe geçmiş önermeler ve ön kabuller, kendisine yöneltilen eleştiriler karşısında dönüp bütün bu kavramların ifade ettiklerini sistemli ve açıklayıcı kılmaya çalışacaktı. Önce A. Ural ve sonra sırasıyla O. Dilber, E. Kürkcü ve Emeğin Bayrağı dergileri ile yapılan polemikler, M. Sayın'ı kurmaya çalıştığı teorik sistemi daha radikal savunmaya götürdü. Bunun sonucunda 'sosyalist demokrasi' tartışması genel olarak demokrasi meselesinin bir parçası olarak ele alındı. Başlangıçta bilim alanından başlayan tartışma giderek sınıfsal temellerini deklare etti ve tali kavramları merkeze doğru itti. Bilim, çoğunluk/çoğunculuk, çok partililik, rekabet, dayanışma, örgütlenme özgürlüğü vb kavramlar kurulan teorik sistemin argümanlarıydı.

Bu kavramlardan kurulan teorik çerçeve, bazı ön kabullerin en azından tartışmalı olmasıyla beraber, giderek yanlış sonuçlara çıkıyordu. Örneğin çoğunluk onayı, sosyalizmin demokrasisinin anahtar kavramı olarak belirliyordu Ama bütün yazılar tarandığında bi-

le, bir işçi sınıfı tanımı bulmak mümkün değildi. Üstelik tanımı yapılmayan bu işçi sınıfının nüfusa göre mutlak bir azınlık olduğu ön kabulü ile bir demokrasi teorisi inşa ediliyordu. Benzer bir sorun ise, bilimsel sosyalizm tanımının optik bir kayma ile kavramsal olarak değiştirilmesinden kaynaklanır. Sosyalizm bilimselliğin gerektirdiği bir ortamda kendi mantığınca yaşanabilir bir sistem olarak tariflenir ve bilimsel üretimin imkanları ile sosyalizmin imkanları neredeyse eşitlenir. Bütün bunların sonucunda ise:

'Sosyalist demokrasi' tezi işçi sınıfını mutlak azınlık olarak görüp, azınlığın iktidar olmaması gerektiği dersi ile demokratik devrim formülünü bütün zamanlar için savunulan tek devrim stratejisi düzeyine yükseltmiştir. Bu saptama en önemli etkisini proletarya diktatörlüğünün, işçi sınıfı dışında da ortaklarının olması mantığına varmış ve marksist devlet teorisinin yeni türden bir kavranışına çıkmıştır. Bir sınıf partisinin, işçi sınıfının iktidarını hedefleyen öncü partinin; ideolojik birlik ve eylem birliğiyle tanımlanan bir partinin gerekliliği ise bu noktada tartışmalı hale gelmiş ve esas olarak adı anılmamıştır.

Bugün M. Sayın sözü edilen yazılarındaki parti savunularının üstüne bir çizgi çekerek kesinlikle Üçüncü Enternasyonal çizgisinden vazgeçmiş, kendi deyimi ile 'Üçüncü Enternasyonal çizgisinin gelip tıkanıdığı yerde sorunu ihtilalci sosyalizmin alanında çözmeye' (bkz. Sosyalizm ve Toplumsal Müc. Ansiklopedisi) iddiasıyla çıktığı yolda, daha önce Avrupa Komünistlerinin uğradığı başarısızlığın bir benzerini yaşamış ve bu başarısızlığa bütün bir Kurtuluş'u ortak etmeye çalışmıştır. Yazı kurulu sorununda Lenin gibi düşünmesine rağmen Menşeviklerden yana tutum alan Plehanov örneğinde olduğu gibi, ortada duran koca külliyata rağmen, üstünden atlanamaz dediği ve tarihsel kazanım saydığı ayırım noktalarını yok saymış, bırakalım Menşevikleri, anarşistleri de dahil etmek yoluyla her türden sosyalizm anlayışının bir arada olabileceği gibi koca bir yanılısamayı paketlemiş ve bu yanılısamanın kendisini, Kürt ulusal kurtuluş mücadelesinin fon oluşturduğu bir ortamda geniş

bir Kurtuluşçular kitlesine kabul ettirebilmiştir! 'Sosyalist demokrasi' tartışması ortaya koyduğu tezler ve sonuçları açısından en büyük etkiyi yine Kurtuluş Hareketi üzerinde yapmıştır. Hareket – Parti diyalektiği ile ulaşmaya çalıştığı komünist işçi partisi hedefi, yasal ve yasadışı yayınlarının sayfalarında tozlanmaya bırakılmıştır. Bir plan ve proje bu hedefin gerçekleşmesinin olanaklarını sağlayabilecekken, programatik metinlere ulaşmak şöyle dursun, olduğu kadarıyla, tezlerin yorumu; politik taktik ve stratejiler açısından nasıl somutlaşacağı, sonu gelmez bir belirsizliğe bırakılmıştır.

Sonuç olarak, Kurtuluş Hareketi'nin politik birliğini korumak ve sürdürmek mümkün olamamıştır. Komünist İşçi Partisi ise Kurtuluş Hareketinin geçmişi anımsanırsa şu anda çok az bir kesimi (esas olarak da *Kurtuluş Sosyalist Dergi*) tarafından sahiplenilmektedir. Kurtuluş Hareketi'ni 'sosyalist demokrasi' tartışmasına sokup buradan devrimcileşmeyi, marksizmi ekonomist yorumundan 'kurtarmayı' düşünenler, İkinci Enternasyonal hayaletinin gölgesinde bir partiyi 'mevzi' tutmuşlardır. Komünist işçi partisi diye çıkılan yolda bazılarımızın ulaştığı durak 'Özgürlük ve Dayanışma Partisi' olabilmıştır. Bu durumun kimi ne kadar tatmin ettiği ve dağılan parti sonrası nasıl dersler çıkarıldığı bilinmez, ama hangi yönden yola çıkılmış olunursa olunsun birbirinden çok farklı gözükkenlerin ortak durağı olabilmiş bu partiye, bizim eski yol arkadaşlarımızın 'sosyalist demokrasi güzergahından' ulaştıkları kuşku götürmez. Sağcılıkta sınır tanımayan bazı eski Kurtuluşçular, "TKP Üzerine" yazılarının üstüne basarak, eğer yaşasaydı Zeki Erginbay'ın bile özgürlükçü ve dayanışmacı partilerinde olacağını vaaz edebilecek kadar ileri gidebilmişlerdir. Kusura bakılmasın, eğer yaşasaydı Atatürk'ün kendi partilerine üye olacağını söyleyen burjuva politikacıları akla geliyor ister istemez.

KAYNAKÇA

V. I. Lenin, *Proletarya İhtilali ve Dönek Kautsky*, Sol Yay.

V. I. Lenin, *Burjuva Demokrasisi ve Proletarya Diktatörlüğü*. Sol Yay.
V. I. Lenin, *Collected Works (Toplu Eserler)*, Progress Publishers, Moscow, 1977
F. Engels, *Anti-Dühring*, Progress Publishers, Moscow, 1978
F. Engels, *Anti-Dühring*, Sol Yayınları, Ankara, 1977
K. Marx, *Fransada Sınıf Savaşmaları*, Sol Yayınları, Ankara
Mahir Sayın, *Komün'den Ekim'e, Ekim'den Bugüne-Sosyalist Demokrasi*, Devinim Yay. İst. 1993.
Mahir Sayın, *Sosyalist Parti Üzerine*, Sosyalist Solun-Birlik Serüveninden Bir Kesit, Devinim Yay.
Teorik Politik Dergi *Kurtuluş*
Kurtuluş 2001, 1
Yeni Öncü 17, Ekim 1989, s58
Dünya Solu 8
Popüler Tarih Dergisi 8
İşçi Sınıfının Komünist Programı İçin *Temel İlkeler*
İsveç ve Finlandiya Sosyal Demokrat *Parti Programları*, TÜSEV, İstanbul, 1993

Sınıfsız sömürsüz bir dünya uğruna sosyalizm yolunda ortaklaşmış olmanın rahatlığı ile bulduğumuz kavşakta, bir iç huzuruna ulaşıyoruz. Çok uzun bir süredir yollarımız ayrı olsa da bu en temel meselede bütün bir Kurtuluşçular kitlesi ile ortaklaşmanın -üstelik Kurtuluşçu olmayanlar da artısı- huzuru, bu amaçla hangi adımları ne yöne doğru atacağız sorusuyla karşılaşır karşılaşmaz kaçıyor.

Birleşik ve Çoğulcu Bir Saplantı: **YASAL PARTİ**

Kurtuluş geleneğinin ÖDP içinde on yılı aşkın bir süredir faaliyet sürdüren unsurları, parti teorisi konusunda oluşturdukları yanlış tezlerini, pratiklerini kendilerine izah edebilmek kaygısıyla da olsa savunmayı ne yazık ki sürdürmektedirler. Oysa ki parti deneyimlerinin trajik nihayetinin, doğru değerlendirme yapmalarını artırıcı bir etki yapmasını isterdik. Hangi saiklerle oluşmuş olursa olsun, parti konusundaki yanlış savunuların etkisi, sadece bu alanla sınırlı kalmıyor, diğer alanlarda da etkisini gösteriyor. Proletarya partisi konusunun iddia edildiği üzere bir dönem (en azından on yıl!) için bile ertelenebilmesi ve Komintern'in bu konudaki yazınının (bu durumda leninizmin) atlanıp, demokrasi anlayışlarının doğal sonucu olarak içinde farklı eylem birliklerine izin verecek bir parti anlayışına ulaşılması, 'nasıl bir sosyalizm' sorusuna yanıt oluşturma süreci içinde gerçekleşmiştir.

“Özgürlük ve Dayanışma Partisi'nden Yolumuzu Ayırıyoruz” başlığında bir değerlendirmeyi kamu oyuna sunan arkadaşların,

ileri sürdükleri görüşlere değinmek, leninist parti anlayışı gereği zorunlu olmuştur ve bu nedenle önce kısaca değinilen konulardan ne anladığımızı sergilemeye, sonra da açıklamayı değerlendirmeye çalışacağız.

GİRİŞ

Bir ev yapmadan önce plan yapmanız gerekir. Son günlerde zorunlu olduğu üzere ev yapmadan önce arazinin deprem kuşağında olup olmadığına bakmanız ve buna göre temel atmanız gerekir. Bizim, birincisi 12 Eylül, ikincisi 1989'da sosyalizmlerin yıkılması ile başımızdan iki deprem geçtiği için, evin yapılacağı yer, buna göre temel atma, demirlerini, kirişlerini ayarlama konusunda pek hata şansımızın olmaması gerekirken, uyanık vatandaşımız misali işimize geldiği gibi ev yapma geleneğimiz yıkılmıyor. Nasıl bir sosyalizm tartışması yapılırken söylendiği gibi, 'daha temeli atmadan, kiremitlerin rengini bile tartışabiliriz.' Bu çok doğru olmakla birlikte, bu doğruyu kullanmak için erken davranıyor ve temeli atmadan kiremitleri havada, hayali bir yerlere yerleştirmeye çalışarak, doğruyu, ait olduğu alanda kullanamıyoruz. Tabii ki kiremitler kırılıyor. Tartışıp karar vermekle, yapmanın, farklı şeyler ve farklı süreçler olduğunu nedense karıştırıyoruz.

Bugünlerde, 'yeniden dergi bürolarına' dönmek istemeyen Kurtuluşçularla, 'devrimci bir partinin inşasına giriştiklerinde, etraflarında, böyle bir parti ve böylesi bir mücadelenin taşıyıcı gücü olacak isimlerin saf-larında var olduğunu' gören Kurtuluşçular, yeni bir yasal partiyi kurmak konusunda aynı fikirde buluştular. Ama hala nedense bu işi birlikte yapmak konusunda çekinceleri var! Birlik meselesine, 'saf' birlik merkezli bir yaklaşımın, nasıl da dağıtıcı olabileceği konusunda bir ders çıkarmak kimsenin işine gelmiyor, ama 'daha büyük birliklerin' geçmiş olumsuz derslerin ışığında oluşacağı inancı temciti pilavı gibi önümüze sürülüyor. Herkes deneyin sonuçlarını kendi tezini doğrulamak için kullanıyor ve tezinin ne kadar haklı olduğunun ötesinde, deneyin koşullarının daha rafine hale getiril-

mesi halinde, tezinin gerçekliğe uygunluğunun ve doğruluğunun kanıtlanacağını, hiç de şaşırtıcı olmayan bir şekilde ileri sürebiliyor. ÖDP deneyinden "Bütün Kurtuluşçular sosyalist demokrasi zemininde birleşin" tezinin doğrulanarak çıktığı ileri sürülüyor. Bu arada sosyalist demokrasi konusunda bazı kuşkular da belirmemiş değil. Ama şimdilik hala kuşku!

Herkesin 'her şeyi' bilmesi gereken bunca yaşanmış tarihten sonra, bir türden 'yasal parti' meselesine takılıp kalmış arkadaşlar için, bildiklerini düşündüğümüz bazı temel meseleleri anımsatmak, ve bu yolla önümüzdeki günlerin ihtiyaçları konusunda bir fikir de biz ileri sürmüş olmak niyetindeyiz.

PROGRAM VE BİRLİK

Program bir hedefe giderken elimizdeki yol haritasıdır. Yol haritası da kuşkusuz arazinin incelenmesi ve yapısının, dağların, tepelerin, derelerin, ormanların vs. çıkarılması anlamına gelir. Hangi dağın arkasına gitmek istiyorsanız ya da hangi görünmeyen köye ulaşmaksa amacınız bunun haritasına sahip olmanız gerekir. Tabii ki harita okuma ve arazi bilgisine de... Yolunuzun biraz tehlikeli ve riskli olduğunu varsayarsak, birlikte aynı yere ulaşmak için yoldaşlık yaptıklarınızla, yol boyunca bir beraberliğiniz ve bu beraberliğinizin dayanacağı belli prensipler olmak zorundadır. Birlikte davranmak ve belli bir işbölümü yapmak zorunluluğu yol boyunca, ta ki gideceğiniz yere kadar sizinle beraber gelecektir.

Komünistlerin programları, onların hedefleri olan sınıfsız topluma kadar yollarını belirten yol haritalarıdır. Bu nedenle, programlarda, yolda karşınıza çıkan her ayrıntıyı bulamazsınız. Bir program üzerinden yürüyenlere de yoldaş denir. Yoldaşlık eylem birliğidir. Önerine koydukları hedefe giderken, birlikte davranmak, programı takip etmek, kısacası eylem birliği içinde davranmak, bir bütünün iki yüzünü tarif etmek demektir. Eylem birliği içinde olmayacaksınız bir program çıkarmaya, belli bir hedefe ulaşmayacaksınız eylem birliğine gereksiniminiz olmayacaktır. Eğer böyleyse hiç

zahmete girmemek gerekir.

Kuşkusuz program da, programın oluşturulması da, ne tip eylemlerin gerekli olup olmadığı da, her zaman tartışılarak karara bağlanmalıdır. Ama karara bağlanan konular, eylem birliğinin alanına girer ki, sürekli tartışılacak bir eylemin birliğinden de söz etmek mümkün değildir.

EYLEM BİRLİĞİ

Eylem birliği, aynı hedefe giden insanların, güçlerini ortaklaştırmak, karşısındaki engelleri ve engellemeleri aşabilmek için, iradelerini ortaklaştırdıkları ve bunu yaparken, ister istemez kendi 'özgürlük'lerini diğer yoldaşları adına bağladıkları bir ortak karar anlamına gelir. Böylesi önemli ortaklaşmalarda herkes istediği gibi davranma serbestliğinden, kısacası 'bireysel özgürlüklerinden', gerçek bir özgürlüğe ulaşmak ve buna uygun bir pratik yaşamak için feragat ettiğinden, hakların, yetki ve sorumlulukların açık ve tanımlanmış olması gerekir. Bu da söz konusu program ve eylem birliği ekseninde bir araya gelenlerin ortak hukuklarının olması anlamına gelir. Bu, hukuk ekseninde bir araya geliş, bir işleyiş biçimi ortaya çıkarır ki buna da 'demokratik merkezîyetçilik' denmektedir.

PARTİ

Aynı hedefe gitmek isteyen herkesin, aynı yoldan gitmesini düşünmek mümkün değildir. Aksi olursa yol çok kalabalık olacaktır kuşkusuz! Gidecekleri yerin, hedefin tanımı noktasında ortaklaşmalar, buraya nasıl ulaşacakları konusunda (ideolojik birlik) da ortaklaşabilirlerse program birliğine ulaşırlar. Bu birliğe ulaşanlar artık kendilerini bir parti olarak tanımlamanın önemlice gereklerinden birini yerine getirirler.

Konumuz coğrafya olmadığına göre, hedefin sınıfsız toplum ve sınıfsız topluma insanlığı ulaştırma işinin de, nihai çıkarı sonuna kadar devrimci olmaktan geçen tek sınıf olan işçi sınıfının işi olduğunu söyleyebiliriz artık:

“Yalnızca işçi sınıfı, burjuvaziyi devirme, kapitalizmi tasfiye ederek sosyalizmi kurma yeteneğinde olduğu gibi, mülksüz işçi sınıfının kurtuluşu, kendi sınıfsal konumunu korumasını, bir ayrıcalığa dönüş-türmesini değil, bütün sınıfların, dolayısıyla toplumun sınıflara bölünmüşlüğü'nün kaldırılmasını gerektirdiğinden, insanlığın kurtuluşunun da tek yolu ve olanağıdır. Bu açıdan, sınıfların, devletin ortadan kaldırılması olarak komünizm; işçi sınıfının varolan toplumdan başlayan mücadelesiyle, kendisiyle birlikte toplumun tümünü kurtuluşu götürdüğü bütün bir sosyalist devrim dönemini, kapitalizmin yerini komünizmin aldığı bir toplumsal dönüşüm dönemini gerektirir.” (Temel İlkeler 1.4)

BİRLEŞİK, ÇOĞULCU VE YASAL PARTİ

Parti birliğinin, ideolojik temeller üzerinde oluşturulan program ve bu programın gereklerinin yerine getirilmesi olan eylem birliği demek olduğunu, işleyişin ve eylem birliğinin demokratik merkezîyetçilik ekseninde gerçekleşeceğini tespit edersek yeni bir şey yapmış olmayız. Tabii yanlış bir şey de! Amaç ortaklığı olanların yöntemde ve programda anlaşmaları yeterince (parti açısından) 'birleşik' bir durumdur. Daha fazla birleşiklik aramak işi sulandıracak, ciddiyeti sorgulatacak kadar tehlikelidir. Çoğulculuk açısından ise durum aynıyle vakidir. Şu noktada söz konusu olan proletarya partisi ise 'birleşik'lik ya da 'çoğulculuk' için söylenebilecek şeyler, bizim dağarcığımızda oldukça 'kıt'tır. Bu sınırlı sözleri, birleşiklik ya da çoğulculuk sözcüklerini yer değiştirerek telaffuz etsek de anlamları değişmez. Ama arkadaşlarımız bunları kullandıklarına göre biz bir ayırım yapmaya çalışalım.

Burada çoğulculuk olsa olsa 'öcü' gibi kaçınılan ideolojik özdeşlik 'umacı'sını hatırlatıp, ideolojik birlik yapmanın nasıl imkansız ve kötü bir şey olduğunu; 'birleşik'lik de, ideolojik özdeşlikten kaçınmak gerektiğini keşfedip, birlik için farklı türden ideolojilerin yan yana gelebileceğini ve bu nedenle nasıl olsa özdeşliğe çıkan 'ideolojik birlik'ten vazgeçilebileceğini anlatan kavramlar oluyor. Her ideoloji son tahlilde bir sınıfa denk düşeceğine göre, sınıf uz-

laşmacılığının nereden çıktığını merak edenler, dönüp savundukları parti anlayışına baksalar iyi olur.

Sınıfın komünizme kadar mücadelesine öncülük edecek partisinin, yasal parti mi yoksa başka türden bir parti mi olacağı konusu ise, birleşiklik ve çoğulculuk kavramları algı düzeyinde ele alındığı için karşımıza yine sorunlar çıkıyor. 'Burjuvazi bizi yasadışına ittiği için, yasadışı durumu kabul etmek yanlıştır ve yasal olanaklar sonuna kadar genişletilip mümkünse yasal parti olunmalıdır' doğrusu üzerine, partinin niteliği konusu kuruluveriyor. Bu, 'kedi yük taşır öyleyse çimento torbasını da taşır' demek anlamına gelir ki, henüz böyle kedi görülmedi! Yasal parti olmak ya da olmamak noktasından başlayacak her tartışma yanlış sonuçlara çıkmaya mahkumdur. Partinin niteliğini en temelde, karşısına aldığı sınıfın ve onun iktidarının cisimleştiği devletin karakteri belirler ki, işte bu nedenle en demokratik koşullarda bile, partinin esas gizliliğidir. İki kere iki dört ettikten sonradır ki, yasal parti konusu gündeme alınmalıdır. Daha önce değil.

Fazla uzadı ama aşağı tükürsen sakal yukarısı bıyık. *Temel İlkeler* konusunda bir eleştiri ya da yorum getirme inceliği gösteremeyen arkadaşlara, bazı temel matematik kuralları unutarak yükseğine kafa yoranların halini anımsatmakta yarar görüyoruz.

'DEMOKRASİ PARTİSİ'

ÖDP ile yolları ayrılan arkadaşların, şimdilik ayrı yerlerde olsalar da kurmayı düşündükleri, 'birleşik, çoğulcu ve yasal' olmasında da hemfikir oldukları parti, bir tür demokrasi partisi olarak telaffuz edilmektedir.

Türkiye'de demokrasinin kırıntılarını arıyor olmamız, işçi sınıfının, Kürtlerin, öğrencilerin, gençlerin ve bilcümle muhaliflerin üstünde devlet terörü estirilmesi, işsizlik, yoksulluk, tensikat, özelleştirme ve her türden baskı yasalarının yeniden yeniden daraltılarak topluma giydirilmeye çalışılması, faşizm tehlikesinin daha bir imkan dahilinde olması ve bilindik durumlar, bütün ezilenlerin,

asgari paydalarda da (asgari lafi bunlara karşı durabilmenin az bir şey olduğu anlamına gelmez!) olsa bir araya gelmesi ve ortak bir mücadele hattı oluşturması fikrini acil kılıyor. Böyle bir ihtiyaç olmakla birlikte bu ihtiyacın nasıl karşılanacağı tartışmaya muhtaç. Konumuz bu olmadığı için böyle bir gereksinimi duyanların, demokrasi için bir parti kurmaları fikrine geri dönelim.

Böyle bir mücadelenin de kuşkusuz hedefleri ve bir programı olacaktır. Ama demokrasi mücadelesi dendiğinde, herkesin bir başka şey anladığı da bir gerçektir ve bunun üstünden atlamak insanın gölgesinin üstünden atlaması kadar gerçekçidir.

Demokrasi mücadelesi için bir araya gelenler, ilk olarak önelere koydukları hedefleri içeren ve bunun için de bir eylem birliğini gerektiren programlarını yapacaklardır. Eylem birliği de yutulmak için değil uyulmak içindir. Komünistler için, demokrasi programının asgari program olduğu ve bunun da iktidarı almayı içerdiği bilinir. Bu durumda ise asgari programın demokrasi ve ittifaklar politikasını içermesi gerekir. Eğer bunlar yoksa parti birliğinin yerine ikame edilmeye başlanan bir demokratik birlikten söz edilmeye başlanır. Örneğimizde de olan bundan başka bir şey değildir.

İşçi sınıfının iktidar mücadelesi açısından değerlendirilmesi gereken demokrasi meselesi, bu noktadan uzaklaşarak ele alındığında, demokrasi mücadelesinin düşünülen öznelinin dağınıklığı ve kaçınılmaz yenilgisi perçinlenmiş olur. Proletarya partisi, ismini, öncülerinin birliğini sağlayarak işçi sınıfının her günkü mücadelesi içinde konumlanacağı ve bu yolla toplumun önünde öncü olacağı için, demokrasi mücadelesinin ve tüm ezilenlerin mücadelesinin de garantisidir. Bunun dışında başarılar, kısmi kazanımlar, olmaz değil, olur!.. Ama sorunlar ne kadar yakıcı olursa olsun demokrasi mücadelesi için parti oluşturmak ve bunun için de iktidarı hedeflemeyen programlar yazıp buna da parti programı demek, bir önceki süreçte yaşanan 'birlik için birlik' yanlısının bugüne uzanan yansımasıdır.¹ Bu durumda bir önceki ÖDP sürecinde 'yanlış bir şeyler' yaptıklarını tespit edenlerin, bu tespitlerinin de, iş olsun düze-

yine denk düştüğünü düşünmek gerekir ki, böyle düşünmek istemiyoruz. Ama düşünceler de insan aklından sivrisinek gibi kovulamazlar.

“ÖZGÜRLÜK VE DAYANIŞMA PARTİSİ’NDEN YOLUMUZU AYIRIYORUZ” ?!

Bu başlıkla kamuoyuna yapılan açıklamada bir grup sosyalist, ÖDP’yi ele geçiren ÖSP ile yollarını ayırdıklarını belirtiyor. Yiğidi öldür hakkını yeme diye bir laf var! Bir kere partiden ‘kibarca’ kovulmuş olduğu unutulmamalı. Buna dair bir yanılısma, aşağıda görüldüğü üzere yaşananın değerlendirilmesinde, ‘kırılmalara’ neden oluyor. Atılmanın pek sözünün edilmemesinden murat edilen bu mudur?

Bir yol ayrımından söz ediliyorsa, kanımızca 76 yılındaki ‘yol ayrımı’nın (imzacıların çoğunluğu bu yol ayrımının içindeydi) unutulmuş olması gerek. Yol ayrımı kavramının bu kadar gereksiz kullanılması, kavramın ağırlığını zamanla eksiltiyor. Üstelik bu sözün politikada neye tekabül ettiği de belli ki unutulmuş arasında! Ayrıldık demekle ayrılınsaydı, politika çok net tanımlara kavuşurdu da biz de rahatlardık. Kurtuluş, bir yol ayrımı yaşamıştı ve bunu da, yutulması, tedrisat eyledikleri çoğulculuk fikriyatına rağmen hala çok zor olan, “Yol Ayrımı” adlı belge ile somutlamıştır. ÖDP sonrası, içinde ‘yol ayrımı’ lafının çokça geçtiği bu adı geçen belgenin hükmü, 76 tarihli aslının yanında nedir ki, biz bu ayrıldık lafının kerametinden emin olalım. Ayrı durarak ayrı niteliklere ulaşılsaydı, yetmiş altı yıldan bu yana tadından içilmez bir şarap olup çıkardık.

Çoğulculuk konusunda farklı olduğu ve bir arada durulamayacağına teorininin yapıldığı bu metin, her şeye rağmen ‘bilinen’ bu farklılıkla daha ne kadar beraber olunabilecekti sorusunun yanıtını havada bırakıyor. Ayrıldık, çünkü ayrıldık! Belli ki bir arada bulunamayacak kadar ayrıymışlar. Burjuvaziye ve onun siyasal iktidarına, politik uygulamalarına, yasalarına, ‘ne kadar’ ve ‘ne zaman’ mu-

halefet edeceklerinde anlaşılamayanlar, işin özünde, ayrı mıdırılar? Bir arada bulunmanın ölçütünü yeni gelinin bir türlü yemeğin tuzunu tutturamaması misali ayarlayamayanlar, kocanın tahammül sınırıyla doğru orantılı bir ölçüt edinmiş olurlar. Malum balayı dönemleri, adı gibidir! Bu arada bizim eski yol arkadaşlarımız değilse de, “ilk atışta on ikiden vurabilenlerin” de olduğu görüldü.

Gittiği yolda sayısız yol ayrımı bulmak zorunda kalan arkadaşlar, belli ki ellerinde yanlış bir haritayla dolaşıyorlar. Her kavşakta kafaları karışıyor. Ve tam on kavşakta yollarını ayırıyorlar. Biz olsak şimdiye dokuz doğurmuştuk! Bu metindeki yol ayrımlarından en sonuncusunda hemfikir olmakta yarar var. Çünkü buradan geriye giderek, yol ayrımı diye tanımlanan her bir ayrımın, ne tür bir ayrım olduğu ve sahiden mi koftiden mi olduğu sorusuna, ‘sahiden!’ yanıtını veriyor. Yeni bir doğum sevinci kaplıyor insanı! Geriye doğru saymaya başlıyoruz...

İşçi sınıfı ve ezilenlerden yolunu ayıranlardan yollarını ayırıyorlar!

(Sizin o kötü çocuklarla ne işiniz vardı. Yoksa, kötü çocuk olduklarını bilmiyor muydunuz? Bizim mahallenin çevresinden neden uzaklaştınız? Biz artık ayrı dünyaların insanları mıyız? İsteyen bizim mahalleye istediği zaman geri dönebilir mi? Onlar bu mahalleden çok önceleri göç etmemişler miydi? sorularını soracaktık ki, tanıdık bir slogan ilişti gözlerimize.

Yaşasın **Devrim!** Yaşasın **Sosyalizm!**

Soruları tıktık boğazımıza, slogan vakti, yoldaşlık saatidir.)

“İşçi sınıfı ve diğer tüm ezilenler ya sosyalizm ya barbarlık ikileminde barbarlığa boyun eğmeyecek ve sınıfsız-sömürsüz bir dünya uğruna sosyalizm yolunda emin adımlarla yürüyecektir.” (“Yollarını Ayırıyorlar”)

Sınıfsız sömürsüz bir dünya uğruna sosyalizm yolunda ortaklaşmış olmanın rahatlığı ile bulunduğumuz kavşakta, bir iç huzuruna ulaşıyoruz. Çok uzun bir süredir yollarımız ayrı olsa da bu en temel

meselede bütün bir Kurtuluşçular kitlesi ile ortaklaşmanın -üstelik Kurtuluşçu olmayanlar da artısı- huzuru, bu amaçla hangi adımları ne yöne doğru atacağız sorusuyla karşılaşır karşılaşmaz kaçıyor. Kafamızdakilerle arkadaşların yazdıklarını karşılaştırıyoruz ve onların söyledikleri gibi, “emin adımlarla” yürümemiz güçleşmeye başlıyor!

Kuşkusuz bizce de, “Devrim anlamsız bir macera, sosyalizm erişilmez bir ütopya değildir!” (agm)

“Üzerinde yaşadığımız coğrafyada işçi sınıfının, emekçilerin, ezilenlerin eylemine yol gösterecek bir devrimci sosyalist seçenek acil ihtiyaçtır.” (agm) Elbette de, acaba sözü edilen bu ‘devrimci sosyalist seçenek’ ismiyle anılınca kendini tanımlama yetisine sahip midir?

“Sınıf mücadelesine öncülük edecek bir partinin yokluğu temel meseledir.” (agm) Ne kadar da doğru? Sınıf mücadelesi, Marx’ın bulunduğu bir şey değil malumunuz. Bu mevzuyu proletarya diktatörlüğüne kadar geliştirenler, bilimsel sosyalist olabiliyorlar. En azından Marx öyle diyor. Proletarya diktatörlüğüne kadar işi götürmeyeceksek, yani iktidarı hedeflemeyeceksek, ne diye proletarya partisi adıyla anılan, herkesin öcü gibi kaçtığı ‘vebalı’ bir işe girişelim? Metinde bu var mı diye bakıyoruz ama bir şey görmek şansımız olmuyor. Unutulmuş olabilir mi? Yaklaşık bir söz var aslında. “İşçi sınıfından, ezilenlerden yana bir seçenek üretmek yerine” (agm) yanlış işler yapıldığını söylüyorlar arkadaşlar. Demek ki aradığımız yanıt “seçenek üretmek” oluyor. Burjuva partileri de, işçi sınıfı ve ezilenlerden yana çok değişik seçenekleri oluşturmak zorunluluğunda ya da tam tersi tercihinde olabilirler. Tarih bunun örnekleri ile dolu. Ayrıca, bu seçenek üretme işini biz yapacaksa, işçi sınıfına ne iş kalacak? Çoktan seçmeli soruları mı yanıtlayacak? İşçi sınıfının üretilecek seçeneklere değil de iktidara gereksinimi olduğu seçeneği, sosyalizm, Marx-Engels çizgisiyle beraber ‘bilimsel’ sıfatı kazandığından bu yana, komünistler açısından ‘tek’e inmemiş miydi? İşçi sınıfı ve ezilenlere seçenek üretmek isteyenler,

işçi sınıfına seçenek üretmeden önce yapmaları gereken tek doğru tercihin, bilimsel sosyalizmin işçi sınıfının tek seçeneği olduğu gerçeğinde karar kırlarsa, bir sonraki maddede suçladıkları “üçüncü yolcular”dan kendilerini gerçekten ayırma şansına kavuşurlar.

“Üçüncü yol”culardan yollarını ayırıyorlar!

(Ama bu ayrılık, şiddetli bir aşk yaşamadığınız anlamına gelir mi?)

“ÖDP’de yaşanan çatışmanın özü; burjuva sol liberalizminin programıyla, ÖDP arasına kesin çizgi çekmek isteyenlerle, buna itiraz edenler arasındaki bir mücadeledir.” (agm)

Burjuva sol liberalizminin programıyla, ÖDP arasına kesin çizgi çekmek isteyen arkadaşlar arasında, temelden teorik bir ayrım olduğu anlamına geliyor bu sözler. Peki öyle midir?

“... her politik sorunda bu temel ayrışma derinleşerek büyümüştür: Devrimci sosyalistlerin net tutumlar ortaya koyduğu, Avrupa Birliği, özelleştirmeler, Kürt sorunu, mevcut hükümet ve MHP karşısında tutum, F Tipi Cezaevleri, ekonomik kriz, ABD önderliğinde yürütülen Afganistan savaşı ve nihayet emperyalist metropollerin önümüzdeki dönemde Orta Doğu’ya ilişkin planları ile Türkiye’ye biçilen rol sorunlarında” (agm) ve sürdürülebilir konular...

“Özgürlükçü Sosyalizm’ Platformu temsilcileri ve Ufuk Uras, partinin sosyalist ve sınıfsal yönelimini bilinçli olarak bulandırmış, “üçüncü yol”culukla başlayan ve giderek sol liberalizme boyun eğen bu çizgiyi, ‘21. yüzyıl sosyalizmi’ aldatmacasıyla uygulamaya çalışmışlardır.” (agm) Sorunun kaynağını bizim gibi dışarıdaki insanlara mı böyle anlatıyorsunuz (yani bir çeşit politika mı yapıyorsunuz?) yoksa gerçekten böyle mi düşünüyorsunuz? ÖDP’deki egemen kesimin, “üçüncü yolculukla başlayan ve giderek sol liberalizme boyun eğen” bu çizgiyi zamanla mı oluşturduğunu düşünüyorsunuz? Öyleyse çok acı. Örneğin Ufuk Uras özelleştirmeler karşı-

sında önceden net bir tutum takınıyordu da bu tutumu zamanla mı bozuldu? Sorular artırılabilir. Kürt meselesi konusunda Dev-Yol'un doğru bir tutumu vardı da sonradan mı üçüncü yolcu olundu vs. gibi... İnsanın dudaklarından "ben hiç yaşamadım ki" şarkısı dökülüyor. Hayret ki hayret! Biz çok aptal mı gözüküyoruz yoksa? Öyle değil oysa ki. İzah edelim.

Yıllarca SHP'de tedrisat eyleyen Dev-Yol'cuların önemli bölümü ile birlikte oluşturduğunuz partinizde, sizi partiden atan çizgi, SHP'de bu atma işini esas sosyal demokratlara uygulayamadığı ve sizi saf bulduğu için birlikte bir parti kurabildiniz. Semeri de sırtınıza vurdunuz. Sol liberalizmin Türkiye temsilcisi 'Birikim' dergisinin 1980 öncesi de Dev-Yol'un akıl hocalığını yaptığını, bu çizginin ideolojik gıdasının önemli bir bölümünü bu kaynaktan sağladığını, sağır sultan duydu. Duyuranların arasında Kurtuluş da vardı. Siz o ara neyle meşguldünüz? Şimdi sıralamayı düzeltebiliriz. Üçüncü yolculuk üzerinden sol liberalizme ulaşmadı Dev-Yol'cular. Sol liberal oldukları için politik konumlanışlarda üçüncü yolculuğu seçtiler. Hani bizim literatürde küçük-burjuva sosyalizmi diyorduk ya, arkadaşlar o kategoriye giriyorlardı, şimdi çıkıyorlar. Sanmayın ki bundan sonra da üçüncü yolculuğa devam edecekler. Şimdi politikada bir taraftan yana çekinmeden tavır alabilirler. Kuşkusuz ki bu taraf işçi sınıfının yanında değil karşısında olacak, ezilenlerin yanında gibi duran sözleri de bol bol kullanmayı sürdürecektir. Daha kandırılacak çok kitle var. Siz kendinizi feda edilmeyecek kadar 'kitle' mi sandınız? Dev-Yol'cular dereyi geçerken (hazır partiye kurulurken) at değiştirilmez lafına uygun davrandılar. Marksizm-leninizmi kullanmadıklarından atasözlerini kullandılar. Marksizm-leninizmi bildiklerini sananlar da atasözlerini küçümse-diler. Olan bu. Ama bir atasözü daha var ki bu metni okuyunca insanın diline geliveriyor! Üzüm üzüme baka baka ...

Yukarıda sayılan konularda sol liberallerin üçüncü yolcu politikalarının karşısına, işçi sınıfının politikaları diye bir politika mı koyuldu ki, sol liberal anlayışla aralarına ayırım koyduklarını ileri

sürüyorlar arkadaşlar. Sol liberalizmi tanımlamaktan uzak (o, kendilerini atana kadar da ayıramayan) insanların, onunla arasına kesin bir çizgi çekmesini beklememek gerekir. Gerçi, onlar sadece yollarını ayırdıklarını söylüyorlar. Neyse biz devam edelim.

ÖDP'yi tasfiye edenlerden yolumuzu ayırıyoruz!

(ÖDP'den değil, onun ilk program ve tüzüğünden değil, bunları felç edenlerden yollarını ayırıyorlar. Kör ve kötürümsün ama aşkımız devam ediyor. Biz de şapka çıkarıyoruz bu aşk karşısında.)

Bu durumda ÖDP'nin iyi bir şey olduğu ve bunu anlamayanların onu kötü kullandığı söyleniyor. Geçelim.

Devrimden yolunu ayıranlardan yollarını ayırıyorlar!

(İyi ediyorsunuz devam edin. Bakalım nereye çıkacaksınız. Biz takip ediyoruz.)

"ÖSP, böyle bir taktiği, parti içi devrimci sosyalist güçleri izole ve tasfiye etmeden uygulayamazdı. O nedenle ortada hiç bir "disiplin, tüzük ya da hukuk ihlali" olmadığı halde, politik ve ideolojik çizgisinin kaçınılmaz sonucu olarak 2. Konferansta "parti içi partiklere hayır" sloganıyla, SEP'e karşı savaş açtı. Böylece, partinin politik bakımdan sağa kayışına, örgütsel bakımdan tasfiyecilik eşlik etti." (agm)

Evet aynıyle vaki, böyle oldu. Zaten burjuva politikası böyle yapılır. Kaç yıl SHP'de çalışmış insanlarla aşık atabileceğinizi mi düşünüyorsunuz? Örneğin biz sizinle atamamıştık. (Kurtuluş geleneğinden olmayanları tenzih ederiz!) ÖDP egemen kesimi, daha sağındakilerle buluşmak için, daha 'sol'undakileri tasfiye etti. Olan budur! Doğru da insanın aklına eski günler geliyor. Eski dediysek o kadar da eski değil biraz zorlarsanız anımsarsınız. BSA-BSP-ÖDP çizgisine, bu sağcı, sivil toplumcu, reformist bile olamayan, burjuva sol liberal çizgiye, geçmişin anlı şanlı Kurtuluş'unu çekebilmek, kim bilir ne kıvrak politik manevralar gerektirmiştir sizin için ? Devrim, iktidar, sınıf iktidarı, demokrasi, parti konularında birik-

miş külliyata rağmen, sizin bu sol liberal çizgiyle ‘buluşmanız’ hiç de kolay olmamıştır. Bunlara karşı çıkanlarla yollarınızı ayırıp yeni aşkınıza kavuşmak için ne dolaplar çevirmişsinizdir. Neyse biz bunları unuttuk! Ama işte sizin başınıza gelince üzülmüşsünüzdür diye söylüyoruz. Nazım’ın dediği gibi yirminci yüzyılda en fazla ne kadar sürüyordu ki aşk yarası, yirmi birincide ne sürsün? Olmadı. “Aşkın ve Devrimin Partisi”nde aşk bitti devrim kaldı. Kirlenmiş bir devrim.

Sol liberalizme yelken açanlardan ve sosyalistlerin birliğini bozanlardan yollarını ayırıyorlar!

(Biz de komünistlerin birliğini bozanlardan yolumuzu ayırmıştık. Anımsayın.)

“Kimilerinin bu birlik deneyini ‘zayıflığın ürünü’ olarak değerlendirmesi, bizzat bunu söyleyenlerin “saf kan” partileriyle birlikte, zayıflıktan bir türlü kurtulamadıkları gerçeği tarafından yalalanmıştır.

Bugün partide darbe yapanların sözcüleri, kuruluş süreci boyunca ÖDP’yi “sosyalistlerle sosyalist olmayanların partisi” olarak tanımlamakta ısrar etmişlerdir. Bir çok sosyalist bu ısrarı, “kapsayıcı olma ve kitleselleşme” kaygısı olarak yorumlamıştır. Bu tanıma itiraz edenler ise sonuçta programa bir dizi çekinceyle sosyalist hedef eklenmesi karşısında uzlaşmayı kabul etmiştir.” (agm)

Uzlaşmayı kabul edenlere, Zeki Erginbay’ın bir sözü ile yanıt vermek gerekiyor. “İki kere ikinin beş etmediğini ispatlama ilkelliği ile uğraştırıyorlar bizi”. Orwell’in 1984 romanında, iki kere ikinin beş ettiğini söyletmeye çalışan işkencecilere direnen adam gibi hissediyoruz kendimizi. Bize de kendinize de işkence etmeyin. Siz, bu sözünü ettiğiniz, sol liberalizmin “sosyalistlerle sosyalist olmayanların partisi” olma ısrarını yanlış değerlendiren, “bir çok sosyalist” arasında mıydınız, yoksa uzlaşmayı kabul edenlerden misiniz? Orwell’in kahramanı gibi size de mi işkence yaptılar? Yoksa aşk acısını işkenceyle mi karıştırdınız?

Tasfiyecilerden ve ellerini kirletmeye hazır olanlardan yollarını ayırıyorlar.

(‘Yollarımız burada ayrılıyor, artık birbirimize iki yabancı gibiyiz’den de öte)

“ÖDP’den devrimci, kitlesel sosyalist işçi-emekçi partisi yaratılabilir mi? Bütün bunlara rağmen ÖDP’de “hala yapılacak bir şeyler” olduğu söylenebilir mi?” (agm) Bu sorulara yanıt olumsuz veriliyor. Bizim farkımız bu soruları bugün sormuyor, ta başlangıçta soruyor, net olarak ‘hayır’ yanıtını vermiş olmamızda. Arada böyle bir fark var!

“Ufuk Uras ve arkadaşları ÖDP’den çoğulculuğu çıkartmış, bu kötü aritmetik işlemin sonucu olarak eşit işareten sonra geriye sıfır rakamı kalmıştır.” (agm)

ÖDP’den çıkartılan eski yol arkadaşlarımız, bunu çoğulculuğu temsil ettiklerini söylemek için kullanıyorlar. ÖDP’den çıkartılan çoğulculuk ile atılan Kurtuluşçular ve diğerleri eşitliği, acı bir eşitliktir. Arkadaşların kendilerini çoğulculukla eşitlemeleri, kendilerini zenginleştirmiyor, hayli fakirleştiriyor. Tabii ki marksizmden yana!

Monolitik parti özlemcilerinden yollarını ayırıyorlar.

“Partinin tek kazanımı olan çoğulculuk ilkesi, Tüzük Konferansında bir “darbe”yle ortadan kaldırılmıştır. Geriye artık bizi ilgilendirmeyen bürokratik merkezîyetçi partiden başka da bir şey kalmamıştır.” (agm)

Bu monolitik parti meselesinin ideolojik özdeşlik demek olduğunu, özdeşliğin de, ideolojik birliğe karşı bir tanım olduğunu, hiç bir parti programında “özdeşlik” savunulmadığına göre, monolitiklikle kastedilenin açık ve net olarak “ideolojik birlik” ve program birliği olduğu açıktır. Bu durumda karşıya alınan “demokratik merkezîyetçilik” ilkesidir. Demokratik merkezîyetçilik meselesinin esası, açıkça söylenmelidir ki, ‘merkezîyetçilik’tir. Merkezi-

yetçiliğin nasıl bir merkezîyetçilik olduğu, ‘demokratik’ sıfatı ile belirtilir. Şimdi siz adını anmadan, ideolojik birliğe, program birliğine, eylem birliğine karşı çıkıyorsunuz ve leninist kalıyorsunuz da, Dev-Yol’cular, eylem birliğini savundular diye merkezîyetçiliği bürokrataştırmış mı oluyorlar. Sol liberalizm bal gibi de çoğulcudur! Ama çoğulculuğun içinde, merkezîyetçiliği uygulamayacak kadar liberal değil!

Kendi sağından medet umanlardan yollarını ayırıyorlar.

(Ey gidi günler! Rüya mı görüyoruz? Kendi sağından medet umanlar kim? Siz mi onlar mı? Yolunuzu ayırdıklarınız aslında solu da, tek hataları kendi sağlarından medet ummaları mı? Yoksa kendileri sağcı değil mi? Öyleyse kapıdan atılsanız da bacadan girin. Her kafası karışan solcuyu sağcılara teslim edersek, bizim sizinle uğraşmamızı nasıl açıklayacağız?)

“ÖDP’nin altı yıllık ömründe çoğulculuk ilkesini çıkarttığınızı zaman geriye hiç, ama hiç bir şey kalmadığını şaşkınlıkla görebilirsiniz.” (agm)

Çoğulculuğun bir kez daha demokratik merkezîyetçiliğin karşısına koyulduğunu görüyoruz. Eylem birliği, program gibi konular da bu leninist ilkenin aslında yeterince çoğulcu olmadığı, parti birliğine içerilmesi gereken güçleri, fikirleri, politikaları içeremediği saptaması çıkar bu durumdan ki, durumun kendisi vahimdir.

“18 Nisan ‘meydan muharebesi’nde elde ettikleri binde sekizlik zaferin ‘gücüyle’, partinin yarısından ‘kurtulma’ çağrısı yapmaları onlara karşı kızgınlık bile değil, istihza ve küçümseme duygusundan başka hiç bir duygu doğurmamaktadır.” (agm)

Daha önceki maddelerde iddia edildiği ve bize iki kere ikinin beş etmediğini ispat yükü getiren bir iddia çıkmıştı karşımıza. ÖDP zayıflıktan kurulmadı, çoğulculuk anlayışı doğrultusunda kuruldu. Kim anlamıştı ki bu anlayışta? Yaklaşık olarak ‘alınan oyların küçüklüğüne rağmen, ne cüretle kendilerini partiden atabildikleri’ sorusunu egemen kesime soran arkadaşlar, bu kadar zayıfken (atıl-

mak yoluyla olsa da) ayrı durmanın yanlış bir durum olduğunu söylemiş oluyor ve bu söyledikleri ile de ÖDP’nin öyle çoğulculuktan falan değil, basbayağı zayıflıktan kurulduğunu itiraf etmiş oluyorlar.

“Nasıl kızabiliriz ki, onlar bizi Marx, Engels ve Lenin öğretisinden sapmakla, küçük burjuva ideolojisinin etkisinde kalmakla suçlamıyorlar.” (agm) Onlar suçlamıyorlar diye bu suçlamayı hak etmediğiniz anlamını çıkartmayın. Metin boyunca sınıf iktidarı olarak proletarya diktatörlüğü, bunun aracı olarak da proletarya partisi sözü edilmiş değil ve hal böyleyken, insanın aklına, hani sapma dememeye zorlansak da, “küçük-burjuva ideolojisinin etkisinde kaldığınız” düşüncesi gelip yerleşiyor.

Tarihsel-siyasal kazanımlarımızı yok etmek isteyenlerden yollarını ayırıyorlar.

(İkinci Enternasyonal’den kopuş tarihsel bir kazanım mıdır? Bolşevik-Menşevik ayrımı, Üçüncü Enternasyonal’in temelini oluşturmaz mı? Menşeviklerle Bolşeviklerin bir arada oldukları RSDİP, İkinci Enternasyonal’in üyesi değil midir?)

“ÖDP’nin Türkiye sosyalist hareketine katkısı ve hizmeti nedir?’ sorusuna ‘çoğulculuktur’ yanıtını vermek hiç kuşkusuz az şey değildir. ÖDP’nin altı yıllık ömründe daha ilk günden başlayarak, hepimizin övünçle ilan ettiğimiz vazgeçilmez bir ilkeyi yalnızca Türkiye sosyalist hareketine değil, hatta kendi özgünlüğü içerisinde uluslararası işçi hareketine taşınması yönündeki katkılarını unutsak, kendimize haksızlık etmiş oluruz.” (agm)

Büyük iddia. Ama öncesinde de çoğulcu olduğunuzu savladığınız ve şimdi ÖDP’den geriye bir şey kalmadığını düşündüğünüzü göre bu iddiayı ileri sürmeden önce düşünseydiniz ya!

“ÖDP’nin ‘çoğulculuk’ ilkesini, (yani demokratik merkezîyetçiliğin en gelişkin biçimi olarak parti üyelerine tartışma ve farklı görüşlere örgütlenme hakkı tanıyan bu parti içi demokrasinin en yamsalsal ilkesini) bıyık altından gülümseyerek karşılayacaklarını bi-

liyoruz.”²

Bu iddia, leninizmden sapma değilse bile onun tahrifatı sayılmaz mı? Oysa ki arkadaşlar teorideki tahrifatı tarih bilgisine kadar uzatmak ve kendilerine oradan destek aramak zorunda kaldıklarına göre sapmış olabileceklerini düşünseler iyi olur. Bu kadar çok yol ayrımı yaşayanların baş dönmesi yaşaması ihtimali yüksektir. Ama “Oysa ki, Leninist parti Büyük Ekim Devrimi’ni çoğulcu bir parti olarak zafere ulaştırmıştır. Kendisine örgütlü olarak muhalefet edenleri tasfiye etmek şöyle dursun, 7 Kasım ayaklanmasından bir kaç gün önce ayaklanma tarihini basında açıklayan ‘devrim muhaliflerini’ bile tasfiye etmeyen büyük devrimci, Vladimir İliç Lenin’dir.” (agm) diyebilenlerin iyi niyeti de tartışma konusudur ne yazık ki! Lenin ve leninist parti anlayışı yalancı şahit tutulduktan sonra iş Ekim Devrimine kadar genişletilebiliyor.³

“ÖDP, çoğulculuk ilkesini, burjuva plüralizminden değil, Ekim Devrimi’nden esinlenerek benimsemiştir.” (agm)

Bu kadar tahrifat neden yapılmıştı? Partinin içinde farklı fikirlerin örgütlenme özgürlüğü olduğu ve bunun da farklı eylem birlikleri anlamına geleceği mantıken çıkmaz mı? Çoğulculuk tezinin içine, tek eylem birliği sığmaz. Neden, birilerinin yaptığı ve size de yaptırmaya çalıştığı gibi, “demokratik merkezîyetçiliğin en gelişkin biçimi olarak parti üyelerine tartışma ve farklı görüşlere örgütlenme hakkı tanıyan bu parti içi demokrasinin en yaşamsal ilkesini” (agm) farklı eylem birliklerine kadar getirmiyor, uçurumun kenarına gelmiş gibi irkilerek geri çekiliyorsunuz? Bu kadar tahrifattan sonra nasıl oluyor da “ÖDP’nin kuruluş aşamasında, ‘çoğulculuk’ ilkesini sulandıran, onu partinin eylem birliği ilkesinden ayıran, ‘tembellik hakkı’ gibi derin felsefi kavramları ‘kaytarmacılık’ derekesine indirenler olmuştur” (agm) deyip, sanki bir program ve bu ekseninde bir eylem birliği savunuyormuş gibi yapıyorsunuz? Tembellik hakkını olumluyorsunuz da, abartılmasına mı karşısınız? Tembellik hakkı eylem birliğini bozmuyor da abartılması mı bozuyor?

ÖDP tüzüğündeki ilgili maddede açıkça, “partide, program ve tüzük zemininde eylem birliği esastır. Kararların uygulanmasına katılmak gönüllülük esasına dayanır. Ancak karara katılmayanlar, karşı eylem örgütleyemezler” diye yazıyor ve de siz bu ÖDP’ye sahip çıkıyorsunuz. Ama yollarınızı ayırdığınızı belirttiğiniz metinde, eylem birliği sözünü ağzınıza almadan ima ediyorsunuz. Çekindiğiniz ne var ki? Bu kadar çok gemiyi yaktıktan sonra...

ÖDP olmayan ÖDP’den yollarını ayırıyorlar!

(Bu bölümde, 1997 tarihli, ‘ÖDP ve Parti’ broşürümüzden yararlanılmıştır! Allah söyletmediyse -elhamdülillah materyalistiz- doğru sayılır.)

“Genel olarak bir partinin resmi programının, o partinin hareketlerinden çok daha az önemli olduğu doğrudur. Ama yeni bir program, berkesin gözü önünde yükseltilen bir bayrak gibidir ve berkes parti hakkında kararını buna göre verir.” (Engels, “Bebel’e Mektup”, 1875)

Biz ÖDP’nin ilk kuruluşunda kararımızı buna göre vermiştik ve bu programın, liberal sosyalist bir program olduğunu ifade etmiştik. Acaba siz bu programın oluşumuna katkıda bulunanlar olarak bu programı hala devrimci bir program olarak görüyor musunuz ki, yolunuzu esas olarak ÖDP’den değil, ÖSP’nin ele geçirdiği ÖDP’den ayırıyorsunuz.

Tüzüğünde ve programında **“Özgürlük ve Dayanışma Partisi, özgürlükçü, özyönetimci, enternasyonalist, demokratik planlamacı, doğa-insan bedeflerini yeniden tanımlayan, militarizm karşıtı ve cinsiyetçi olmayan bir sosyalizm doğrultusunda, sermaye güçlerinin egemenliğini, emperyalizmin tabakkümünü ortadan kaldırarak, emek güçlerinin siyasi iktidarının kurulmasını amaçlar.”** diye yazıyordu.

Anlaşılmaz olan, **“sosyalizm doğrultusunda, sermaye güçlerinin egemenliğini, emperyalizmin tabakkümünü ortadan kaldırarak, emek güçlerinin siyasi iktidarının kurulmasını amaçlar”**ken, bunu kapitalizmin burjuva devletini yıkmadan nasıl becerecektiniz.

Birincisi, amaç maddesinde kapitalizmin sözünü etmeyerek he-

defe, yani sosyalizme, emperyalizmin tahakkümünün yanı sıra “*sermaye güçlerinin egemenliğini*” ortadan kaldırma yoluyla varacağından, sermaye güçlerinin(!) kendisini ve devletini ortadan kaldırmadan, egemenliğini ortadan kaldırmaktan bahsetmek neyin nesi oluyor.

Program-Tüzük’ün Mücadele Eksenini ve Talepler bölümünde “*Bu hedef doğrultusunda kapitalizmin sınırlarını bugünden aşmaya yönelen bir eylem ve mücadele planına sahiptir.*” (abç) deniyordu. Sosyalizm hedefine, kapitalizmin sınırlarını bugünden aşmaya yönelerek ulaşmak, her marksistin kolayca bilebileceği gibi reformcu ve sivil toplumcu bir plandır.

Büyük Kongre kararlarının Toplumsal İhtiyaçlar İçin Bir Ekonomi bölümünde de aynı şekilde “*ÖDP, bugün, kapitalizmi aşma nihai perspektifine bağlı kalarak...*” deniyordu. Nihai hedef kapitalizmi aşmaksa, burjuva devlet aygıtını zora dayalı bir devrim ile ele geçirip parçalamadan ‘kapitalizmi aşmayı’ başarabilir miydiniz bilemiyoruz ama, bu yolla sosyalizme ulaşmak bilimsel sosyalizme göre mümkün değil.

Lenin’in deyişiyle, “*Yalnızca sınıflar savaşımını kabul eden biri, bundan ötürü bir Marksist değildir; henüz burjuva düşüncesinin, burjuva politikasının çerçevesinden çıkmamış biri olabilir. Marksizmi sınıflar savaşımını öğretisine indirgemek, onun kolunu kanadını kırpmak, bozmak, onu burjuvazi için kabul edilebilir bir şeye indirgemektir. Sınıflar savaşımının kabulünü, proletarya diktatoryasının kabulüne dek genişleten kişi bir Marksisttir ancak.*” (Lenin, *Devlet ve İhtilal*, s. 45)

ÖDP’nin, genel olarak, işçi sınıfından değil de ‘emek’ten, ‘emek güçleri’nden, dolayısıyla da ‘emeğin iktidarı’, ‘emek güçlerinin iktidarı’ndan bahsediyor olması dolayısıyla acaba haksızlık mı ediyoruz diye düşünülebilirdi. Ama, iş sosyalizmi hedeflemeye gelince, ÖDP’nin, zaten burjuva politikasının çerçevesinden çıkmamış bir liberal sol, sivil toplumcu politik hatta sahip olmadığını kim iddia edebilirdi ki.

İşçi sınıfının iktidarı değil de, ‘emek güçlerinin iktidarı’, ‘emeğin iktidarı’ gibi anti-bilimsel kavramlara sahip olmanın yanında,

Kongre kararlarındaki Halk Sarmaşığı bölümünde, ‘sosyalizm doğrultusunda emek güçlerinin iktidarını’ hedefleyen “*ÖDP için asıl büyük siyasal görev, ... büyük kitleleri emeğin özgürleşmesi fikrine kazandırmak*”; Militarizmin Tasfiyesi bölümünde, “*...emeğin kurtuluşu için mücadelenin...*” gibi bol miktarda belirlemeler de vardı. Buna ilişkin yanıtı, Gotha Programındaki Lassalle’ci belirlemelere ilişkin değerlendirmesinde, Engels’e bırakalım: “*...‘emeğin kurtuluşu’ üzerine bir sürü gevezelik, oysa ancak işçi sınıfının kurtuluşu söz konusu olabilir, şu anda emeğin kendisi gereğinden fazla özgürdür.*” (Marx-Engels, *Gotha ve Erfurt Programlarının Eleştirisi*, s. 65)

ÖDP’nin kendine biçtiği en önemli misyonlardan biri de “*siyasetin toplumsallaşması için*”, “*siyasetin toplumsallaşması yönünde*” bir faaliyetlilikti. Bu da Marksizmin devlete bakışının çarpıtılmasından kaynaklanmaktadır. Zaten kapitalizmde burjuvazi, iktidarını, siyaseti toplumsallaştırarak kurmuş ve korumaktadır. Partiler, seçimler, genel oy hakkı vb. de buna tekabül eder ki, bugün burjuvazi, işçi sınıfı ve emekçilerin de içinde yer aldığı geniş kitlelerin siyaseten rızaları ile iktidarını sürdürmektedir. Eğer burjuva devlet zorla ele geçirilip paramparça edilmeden, işçi sınıfı ve emekçilerin, bugünden, bu devlet biçimlenişinde ‘söz, yetki ve karar’ haklarını kullanmaları anlamında bir ‘siyasetin toplumsallaşması’ndan bahsediliyorsa -anlaşılan öyle-, bu durumda ‘kapitalizmi aşarak’ iktidara ulaşma fikri, kesinkes bilimsel sosyalizmin dışında bir fikirdir.

Bazıları ve yine bazı ÖDP’liler bu durumu burjuva yasallığına karşı bir ‘takiye’ olarak değerlendiriyorlardı. Ama özellikle marksizmin devrimci içeriğine vakıf meraklılar, ÖDP’nin temel belgelerini okuduklarında, liberal sol ve reformist perspektiflerin, sivil toplumculuğa uzanan yönelimlerin, bu belgelerin her yerine sinmiş, ayrıntılanmış halini hemen fark ediyorlardı.

Gerçekte bu durumu Marx, Engels ve Lenin, değişik yerlerde oportünizm, reformizm vb. gibi kavramlarla içeriklendiriyorlar. Ki bu bir ‘takiye’cilik bile olsa, bu tür ‘takiye’ciliğe karşı Marx, “*Kö-münistler görüşlerini ve amaçlarını gizlemeyi küçüklik sayarlar. Onlar,*

bedeflerine ancak, mevcut bütiün toplumsal koşulların zorla devrilmesiyle ulaşılabilceğini açıkça ilan ederler.” (Marx-Engels, Komünist Manifesto, s. 81) diyor. Siz ‘sosyalizmi hedefleyen’ bir parti olarak işinizi la-yıkıyla da yaptıktan sonra, her halde emekçilerin bundan ‘korka-cakları’ bir şey olmaz. “Varsın egemen sınıflar bir komünist devrimi kor-kusuyla titresinler.” (Marx-Engels, age, s. 81) bundan size ne?

SONUÇ

“Türkiye’de hiç bir emekçi, hiç bir genç kadın ve erkek, bu par-tinin altı yıllık ömrü hakkında gelecek kuşaklara elle tutulur her hangi bir sınıfsal övünç ve onur duyacağı tarihsel bir söz aktarama-yacak.” (agm)

Eğer bu saptamayı bilerek yapmışsanız, hemen bir kaç paragraf sonra yaptığınız ikinci saptamayı nasıl açıklayacaksınız?

“ÖDP’nin Türkiye sosyalist hareketine katkısı ve hizmeti nedir? sorusuna ‘çoğulculuktur’ yanıtını vermek hiç kuşkusuz az şey de-ğildir.” (agm)

Bu durumda ÖDP’nin Türkiye sosyalist hareketine naçizane, hatta bir yerlerde söylendiği gibi uluslararası sosyalist hareket bo-yutunda katkısı olarak ‘çoğulculuk’ öne sürülüyor. Ve bu kavram, ‘hiç bir emekçinin, hiç bir genç kadın ve erkeğin ... gelecek kuşak-lara ... sınıfsal övünç ve onur duyarak aktaracağı tarihsel’ bir değer içermemektedir diyorsunuz öyle mi? Zinhar doğrudur.

İlgilere duyurulur.

¹ Demokrasi mücadelesi yapmak için sosyalistlerin ve sosyalist grupların toplam-ının, ‘kendilerini’ temsilen, ittifak oluşturmaları, sosyalistlerin hangi sınıfı temsilen hare-ket etmeleri gerektiği sorusunu gündeme getirir. Sosyalistlerin ve gruplarının sayısal toplami, bir çok stadyumu doldurmaya yetse de, eğer, sınıfı ya da sınıfın belirli kesim-lerine dayanıyorlarsa, hangi düzeyde olursa olsun yapılan ‘demokrasi ittifakları’, atı arabanın önüne koşmak anlamına gelecek, geçici başarılar kazanması durumunda bile ‘demokratizm’ hastalığının yaygınlaşmasına neden olacaktır. Sınıfın öncülerinden oluşmuş proletarya partisinin iktidar mücadelesine göre tanımlanmış programı olma-dan, demokratik ittifak mücadelesine girişmek, ‘ittifakın oluşturucuları’na yaratılan ‘toplam özne’nin, giderek sosyalizmden ve işçi sınıfından, fikri düzeyde de, bağımsız

bir nitelik kazanmasıyla sonuçlanır ki, içindeki unsurlar ne kadar ‘komünist’ olurlarsa olsunlar, demokratizm hastalığınca belirleneceklerdir.

² ÖDP’nin tarihsel-siyasal dersler ışığında kurulduğu doğrudur ve “çoğulculuk ilke-sinin” demokratik merkezîyetçiliğin en gelişkin biçimi olarak tanımlanması büyük atıl-dan gülmüsenerек değil, açık açık gülerек karşılanabilir ancak. Ama leninist partinin (hele de devrimi yapan Bolşevik Parti’nin) çoğulcu bir parti olarak emsal gösterilmesi biraz tarih bilen komünistleri çileden çıkartabilir. Lenin’deki demokratik merkezîyetçi-lik (ki bu arkadaşlara göre ‘ilkel’ hali sayılıyor herhalde), azınlık-çoğunluk ilişkisini var-sayar ve azınlık-çoğunluk ilişkisi somut kararlardaki oylamaların sonucu ortaya çıkar. Ve çoğunluk olan görüş parti görüşü olarak hayata geçirilir. Parti içi demokrasi, böyle durumlarda azınlıkta kalan bir görüşün süreç içerisinde çoğunluk olması hakkının gü-vencesi olarak vardır. Somut olgular karşısında farklı politik önermelere sahip olmak-la, farklı programatik görüşlere sahip olmak arasındaki farkı anlamamak, sadece anla-mak istememekten kaynaklanabilir. O dönemler Leninist bir parti olarak Bolşevik Parti’de farklı sosyalizm anlayışları, farklı devrim anlayışları, farklı örgütlenme anlayışları bir süreklilik içinde varolmuşlardır. Örneğin, Lenin’in “Nisan Tezleri” de, merkez ko-mitede ilk olarak azınlıkta kalmış, daha sonra çoğunluk olmuştur. Farklılıkları progra-matik görüşlerin dışında kalıp bunu kabul etmeyenler, partinin de dışında kalmışlar ve-ya parti dışı bırakılmışlardır.

³ Kaldı ki, “ayaklanma tarihini basında açıklayan devrim muhaliflerini bile tasfiye et-meyen büyük devrimci, Vladimir İliç Lenin’dir” lafi tamamen yanlıştır ve kötüsü çoğul-culuğa dayanak için yapılan bir çarpıtmadır. Kamenev ve Zinovyev’in partiden hemen atılmasını isteyen bizzat Lenin’in kendisidir ve Stalin dahil olmak üzere merkez komi-tesinin çoğunluğu bunu benimsemedikleri için bunlar partiden atılmışlardır:

“Lenin, ... 18 Ekimde –[Kamenev ve Zinovyev’in mektubunun] *Novaya Jizn*’de ya-yınlanma günü– parti üyelerine mektup yazarak Kamenev ve Zinovyev’in eylemlerini ‘grev kırıcılığı’ ve ‘suç’ olarak niteledi ve onları artık yoldaş olarak görmediğini ve par-tiden çıkartılmalarını isteyeceğini belirtti. Bunu ertesı gün, aynı yönde merkez komite-ye yazılan daha detaylı bir mektup takip etti.” (E.H. Carr, *The Bolshevik Revolution (Bolşevik Devrimi)*, Penguin Books, 1986, c.1, s. 107)

“İkisini de artık yoldaş olarak görmediğimi açıkça ilan ediyorum ve bütün gücümle, ikisinin de Partiden atılmasını sağlamak için, hem Merkez Komitesinde hem de Kong-rede mücadele edeceğim.” (V. I. Lenin, “Bolşevik Parti Üyelerine Mektup”, 18 (31) Ekim 1917, *Collected Works (Toplu Eserler)*, c. 26, s. 217)

“Buna yalnızca bir cevap olabilir ve olmalı: Merkez Komitenin derhal şöyle karar al-ması: ‘Merkez Komite, Zinovyev’in ve Kamenev’in Parti-dışı basındaki beyanatını, teri-min tam anlamıyla grev kırıcılığı olarak değerlendirerek ikisini de Partiden atar.’” (V. I. Lenin, “RSDİP(B) Merkez Komitesine Mektup”, 19 Ekim (1 Kasım) 1917, *Collected Works (Toplu Eserler)*, c. 26, s. 226)

Burada karıştırılmaması gereken, Lenin onların, ayaklanmaya ilişkin farklı görüşte oldukları için değil, gizli kararları basında açıkladıkları ve parti suçu işledikleri için atıl-masını istedi ve herhalde bunda da karşı çıkılacak bir şey olmasa gerek. Onlar da azınlık olarak ‘biz ayrı bir ekibiz devrim işinde yokuz’ dememişler, çoğunluk kararı uyarın-ca bizzat devrimde aktif rol almışlardır.